

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ «УНІВЕРСИТЕТ
МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
УНІВЕРСИТЕТ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ В ПЕРЕЯСЛАВІ
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА

II Всеукраїнська науково-практична конференція
**«ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ
ЦИФРОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ»**

Збірник тез

14 листопада 2024 року

Київ 2024

УДК 323.2:004(477)

Т 30

Рекомендовано до випуску Вченою радою Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій (протокол № 25 від 19.12.2024 р.)

Редакційна колегія:

Петькун С.М.	доктор наук з державного управління, доцент, зав.кафедри публічного управління та адміністрування
Ігнатенко О.П.	доктор наук з державного управління, доцент
Кальниш Ю.Г.	доктор наук з державного управління, професор
Малахова Т.М.	доктор наук з державного управління, професор
Пашко Л.А.	доктор наук з державного управління, професор
Балдич Н.І.	кандидат наук з державного управління, доцент
Стороженко Л.Г.	кандидат філологічних наук, доцент
Ярошовець Т.І.	кандидат філософських наук

Т 30 Теоретико-прикладні аспекти розвитку цифрової держави в Україні (м. Київ, 14 листопада 2024 р.). – Київ : Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій, 2024. – 327 с. – Електронне наукове видання.

До збірника увійшли матеріали учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Теоретико-прикладні аспекти розвитку цифрової держави в Україні», у яких розглядаються актуальні питання розвитку цифрової держави в умовах соціальних та інформаційних змін сьогодення.

Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, практиками, здобувачами вищої освіти в галузі державного управління та дотичних до неї наук.

УДК323.2:004(477)

© Автори статей, 2024

© Редакційна колегія, 2024

© Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій, 2024

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. Нормативно-правовий вимір розбудови цифрової держави в Україні

<i>Любченко А.В.</i>	Основні принципи правового регулювання міжнародної інформаційної політики України.	11
<i>Сердечна І.Л.</i>	Послуга «Шлюб-онлайн»: новели українського законодавства.	15
<i>Ліпкан В.А.</i>	«Роль кіберзахисту в процедурі зміни цільового	
<i>Шевченко О.О.</i>	призначення земельних ділянок за допомогою методів штучного інтелекту».	18
<i>Єжеєв М.Ф.</i>	Ключові аспекти розбудови цифрової держави.	20
<i>Осодчий Б.О.</i>		
<i>Ситюк А.А.</i>	Перспективи цифровізації сфери енергоефективності будівель в Україні.	24
<i>Петроє І.К.</i>	Новітня політика інформаційної безпеки в Європейському Союзі : правовий аспект.	27
<i>Дорош В.І.</i>	Організаційно-правові засади функціонування Військової юстиції в Україні.	32
<i>Петькун С.М.</i>	Розвиток адміністративних послуг в умовах мережевого суспільства.	36
<i>Решавець Х.Б.</i>		
<i>Ігнатенко О.П.</i>	Щодо актуальності застосування управлінських технологій в парламентській діяльності.	39
<i>Мурга Р.Я.</i>		
<i>Антипенко І.В.</i>	Нормативно-правове забезпечення діяльності державного службовця.	42
<i>Заглинський С.В.</i>		
<i>Антипенко І.В.</i>	Адаптація національного законодавства в системі управлінського та правового інструментарію європейської інтеграції.	45
<i>Москаленко А.Г.</i>		

РОЗДІЛ 2. Генеза розвитку цифрової держави: досвід європейських країн для України

<i>Малахова Т. В.</i>	Розвиток цифрової держави в Україні: аналіз європейського досвіду та шляхи	49
-----------------------	--	----

	впровадження.	
<i>Петровська С.В.</i>	Бренд країни в контексті міжнародних кіберкомунікацій: тренди та інноватика.	52
<i>Ярошовець Т.І.</i>	Інформаційна політика в країнах ЄС на сучасному етапі: виклики й перспективи.	56
<i>Петькун С.М. Каташинський А.М.</i>	Світова практика запровадження електронного документообігу та електронного урядування в органах влади.	59
<i>Костецька Л.М.</i>	Цифрові технології в публічному управлінні.	63
<i>Мельник І.В.</i>	Сучасні світові тренди цифровізації держави.	68
<i>Трушкіна Н.В. Патлачук Т.В.</i>	Електронна торгівля як інструмент підвищення якості обслуговування споживачів в умовах цифровізації: досвід Німеччини.	71
<i>Пашко Л.А. Салов А.О.</i>	Застосування технологій штучного інтелекту у новітній концепції розвитку електронного урядування в Україні.	76
<i>Пухкий В.М.</i>	Роль державної регіональної політики у становленні й розвитку смарт-спеціалізації регіонів України.	80

РОЗДІЛ 3. Цифровізація соціального простору України: тренди безпекові аспекти, нагальні проблеми державної політики

<i>Ліпкан В.А.</i>	Цифровізація освіти – шлях до інтелектуального рабства.	86
<i>Гудзь О.Є.</i>	Цифрова інклюзія як орієнтир економічного поступу України в поствоєнний період.	92
<i>Грох А.О.</i>	Електронне урядування як засіб підвищення ефективності публічного адміністрування в Україні.	95
<i>Кошетар У.П.</i>	Проблема використання інтернет-технологій в електронному судочинстві: оптимізація організаційних процесів у діяльності судових органів.	97
<i>Кальниш Ю.Г. Стороженко Л.Г.</i>	Перспективи цифровізації соціально-політичного простору України.	100
<i>Шкіль Л.Л.</i>	Безпека та захист цифрової інформації в публічному управлінні.	106
<i>Петькун С.М. Ваценок А.В.</i>	Вектори розвитку України як соціальної держави.	108

<i>Пашко Л.А.</i> <i>Семенко О.В.</i>	«Медіаграмотність і національна безпека»: чому медіаграмотність важлива на державному рівні соціально простору України.	111
<i>Савков А.П.</i> <i>Хилевич Ю.І.</i>	Принципи стратегічної взаємодії суб'єктів правоохоронної діяльності України в умовах цифровізації.	114
<i>Огар Н.В.</i>	Забезпечення реалізації права громадян на повну загальну середню освіту у контексті цифровізації соціального простору.	118
<i>Вергун М.А.</i>	Теоретичні підходи до поняття «соціальна безпека» як основа забезпечення соціо-гуманітарної безпеки України.	122
<i>Бондар Т.С.</i>	Грошове та пенсійне забезпечення військовослужбовців: сучасний стан та перспективи розвитку.	125
<i>Івчук А.О.</i>	Громадська думка як індикатор ефективності державного управління.	128
<i>Слободяник М.В.</i>	Цифровізація фінансових механізмів публічного управління у сфері водопостачання: кейси Європи та можливості для України.	131
<i>Пукір Д.О.</i>	Теоретичні засади економічного механізму державного управління соціальною політикою.	135
<i>Стороженко Л.Г.</i> <i>Хільченко К.А.</i>	Взаємодія держави та громадянського суспільства в умовах цифровізації.	139
<i>Домрачева К.О.</i> <i>Дяченко В.А.</i>	Аналіз можливостей та загроз технології інтернету речей.	142
<i>Стороженко Л.Г.</i> <i>Красна О.О.</i>	Пріоритетні напрями розвитку транспортно-логістичної інфраструктури.	145
<i>Пашко Л.А.</i> <i>Кулаков С.О.</i>	Взаємодія вітчизняних еліт у державотворчій діяльності на сучасному етапі.	148
<i>Козаков В.М.</i> <i>Осадчий Б.О.</i>	Щодо сутнісних характеристик виборчих технологій.	150
<i>Антипенко І.В.</i> <i>Михно В.В.</i>	Актуальність цифровізації системи управління публічними структурами господарювання.	154
<i>Стороженко Л.Г.</i> <i>Осадчий С.М.</i>	Диджиталізація публічного управління: виклики та загрози.	157
<i>Горбатовський Д.М.</i>	Формування безпеки бази даних: криптографія та контроль доступу.	160
<i>Малахова Т.В.</i> <i>Давидюк Ю.С.</i>	Цифровізація соціального простору України: тренди, безпекові аспекти, нагальні проблеми державної політики.	164

РОЗДІЛ 4. Цифрові комунікації в публічному управлінні України

<i>Козаков В.М.</i>	Забезпечення інформаційної безпеки як умова формування ефективної державно-громадської комунікації.	170
<i>Петькун С.М.</i> <i>Верховцева І.Г.</i>	Ринок соціальних послуг територіальних громад у контексті концепції «Держава в смартфоні»: цифрові сервіси в публічному управлінні України.	174
<i>Лопушинський І.П.</i>	Сучасні інформаційно-комунікаційні технології у сфері звернень громадян до органів публічної влади.	176
<i>Шульга Д.В.</i>	Основні напрями вироблення державної стратегії України в протистоянні інформаційним війнам.	181
<i>Стороженко Л.Г.</i> <i>Охріменко В.О.</i> <i>Солодовнік Д.</i>	Перспективи використання соціальних мереж як засобу комунікації в публічному управлінні. Способи подолання цифрових викликів у вітчизняному публічному управлінні.	185 188
<i>Требик Л.П.</i> <i>Поліщук І.А.</i>	Роль інформаційної безпеки в інформаційно-аналітичному забезпеченні управлінських процесів публічної служби.	191
<i>Пашко Л.А.</i> <i>Полторак Л.В.</i> <i>Панадій К.В.</i>	Цифрові комунікації в публічному управлінні України. Специфіка застосування цифрових технологій в комунікативній діяльності органів публічної влади.	195 198
<i>Блінда А.В.</i>	Цифрові комунікації в публічному управлінні.	200
<i>Крижова О.А.</i>	Особливості цифрових комунікацій неурядових організацій у сфері соціально-психологічної реабілітації військовослужбовців.	203
<i>Козаков В.М.</i> <i>Черниш В.В.</i> <i>Дяченко В.С.</i> <i>Кірданова Д.Р.</i>	Інформаційно-комунікаційні технології як інструмент надання якісних державних послуг. Особливості формування інформаційної безпеки публічного digital-маркетингу у сфері інтелектуальної власності.	206 210
<i>Кальниш Ю.Г.</i> <i>Урузбаєва І.Г.</i>	Проблеми ідентифікації, категоризації та реєстрації об'єктів критичної інфраструктури в Україні.	214
<i>Козаков В.М.</i> <i>Мацिवіцька П.В.</i> <i>Стороженко Л.Г.</i> <i>Кузнецова Ю.С.</i>	Цифровізація комунікативної політики: проблеми реалізації. Вплив соціальних мереж на формування сучасного публічного управління.	217 220

<i>Антипенко І.В.</i>	Морально-етичні вимоги до посадових осіб у	223
<i>Пешко В.В.</i>	публічному управлінні.	
<i>Малахова Т.В.</i>	Цифрові комунікації в публічному управлінні	225
<i>Кутішенко К.Р.</i>	України.	

РОЗДІЛ 5. Диджиталізація економічного поступу України

<i>Ігнатенко О.П.</i>	Публічне управління сферою водопостачання та	229
	водовідведення у військовий час.	
<i>Парій Л. В.</i>	Аутсорсинг персоналу в сучасних умовах ведення	232
	бізнесу.	
<i>Марусей Т.В.</i>	Розвиток індустрії туризму в умовах цифровізації.	234
<i>Казюк Я.М.</i>	Вплив цифрових технологій на прозорість та	238
<i>Морозов Д.Ю.</i>	ефективність бюджетного процесу.	
<i>Стецюк П.А.</i>	Вплив штучного інтелекту на цифрову	242
<i>Пілюченко В.Д.</i>	трансформацію менеджменту ідей в Україні:	
	переваги, виклики та міжнародний досвід.	
<i>Матвейчук Л.О.</i>	Процеси цифровізації в Державній архівній	245
<i>Мельник О.П.</i>	службі (на прикладі Державного архіву	
	Хмельницької області).	
<i>Хитра О.В.</i>	Тайм-менеджмент у дистанційній роботі: виклики	250
<i>Царук І.В.</i>	та шляхи їх подолання в умовах цифровізації	
	соціально-трудових відносин.	
<i>Ігнатенко О.П.</i>	Визначення пріоритетів відновлення економіки	255
<i>Коваленко Б.С.</i>	України.	
<i>Ігнатенко О.П.</i>	Джерела фінансування інвестиційних проєктів у	260
<i>Меркулов М.В.</i>	державному секторі України: перспективи та	
	виклики.	
<i>Ігнатенко О.П.</i>	Відмінності у класифікації малих та середніх	264
<i>Шокун В.О.</i>	підприємств в Україні та країнах ЄС.	
<i>Марусей Т.В.</i>	Проблеми та перспективи розвитку цифрового	268
<i>Ярова О.</i>	туризму.	
<i>Домрачева К.О.</i>	Проблеми впровадження смарт-контрактів у	272
<i>Гирба О.Ф.</i>	блокчейн-системах.	
<i>Лавринцев М.С.</i>	Аналіз ефективності різних фільтраційних методів	275
<i>Куліш Є.О.</i>	для запобігання DDOS-атакам.	

РОЗДІЛ 6. Цифрова дипломатія України: виклики кібернетизації міжнародних комунікацій

<i>Шульга В.П.</i>	Міжнародні публічні комунікації: виклики	278
<i>Петькун С.М.</i>	кібернетизації інформаційного простору.	
<i>Корченко О.Г.</i>	Протидія інформаційному насильству в цифрових	282

<i>Верховцева І.Г.</i>	комунікаціях: кібердипломатія.	
<i>Закіров М. Б.</i>	Забезпечення інтересів України у глобальному кіберпросторі: соціально-комунікаційні аспекти.	286
<i>Верховцева І.Г.</i>	Інформаційний тероризм у кіберпросторі: вимір міжнародних публічних комунікацій.	289
<i>Верховцева І.Г.</i> <i>Громакова Н.Ю.</i>	Інформаційне волонтерство як інструмент громадської/народної дипломатії: відповіді на кібернетизацію міжнародних публічних комунікацій.	293
<i>Вінецька Р.М.</i>	Бренд «Україна» та цифровий імідж України: виклики і завдання в контексті кібернетизації міжнародних публічних комунікацій.	297
<i>Петькун С.М.</i>	«Цифрова дипломатія» та «кібердипломатія»:	300
<i>Верховцева І.Г.</i>	поняттєві аспекти.	
<i>Ворожейкін Є.П.</i>	Пропаганда у кіберпросторі: підходи до аналізу.	305
<i>Рудницький Д.П.</i>	Цифровий вимір державної політики національної безпеки України.	307
<i>Требик Л.П.</i>	Цифрова дипломатія як інструмент протидії дезінформації.	311
<i>Макартецька В.С.</i>		

РОЗДІЛ 7. Інформаційна культура як складова суспільної диджиталізації

<i>Козаков В.М.</i>	Репутація державного службовця в умовах розвитку інформаційного суспільства.	317
<i>Легкий А.С.</i>	Формування інформаційної безпеки публічного digital-маркетингу у сфері інтелектуальної власності.	320
<i>Дяченко Н.П.</i> <i>Безверхий В.А.</i>		
<i>Бойко Д.В.</i>	Значення інформаційної культури в умовах диджиталізації суспільства: аспекти виявлення та захисту.	323
<i>Домрачева К.О.</i>		

Вельмишановні учасники конференції!

Сьогодні ми, українці, даємо гідну відповідь на виклики складного і трагічного життя як на полях боїв і в тилу, виборюючи у протистоянні з російським агресором право на фізичне існування та власну державність, так і в науковому просторі, осмислюючи здобутки та перспективи нашого руху шляхом прогресу. Цей рух зупинити неможливо, попри всі намагання російських варварів, які прагнуть загальмувати вільний розвиток європейських народів та накинути свою волю суверенній Україні, спотворити нашу ідентичність, знецінити спадщину нашого тисячолітнього державотворення.

Одним із важливих напрямів, що потребує колективного творчого осмислення задля вдосконалення наших державотворчих процесів, є цифровізація публічного управління та адміністрування. За сучасних умов це, без перебільшення, має доленосне значення для українського соціуму і Української держави, оскільки дозволяє у цифровому форматі продовжувати розбудову суверенних управлінських інститутів, а значить зміцнювати нашу країну та давати відсіч агресору.

Базою управлінської цифровізації є технічні досягнення людства останніх десятиліть, насамперед – кібернетизація соціальних комунікацій. Ми вже маємо чималі здобутки у цій сфері та рухаємося у взаємодії з європейськими партнерами в напрямі реалізації найсміливіших мрій науковців ХХ століття. Необхідні умови для піднесення ефективності таких державно-управлінських практик створюють новітні засоби кібербезпеки та захисту інформації, в удосконаленні яких українські фахівці не пасуть задніх, а мають визнання зарубіжних колег. Не буде перебільшенням стверджувати, що Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій сьогодні впевнено зміцнює свої позиції в цьому та рухається у форватері передових наукових студій. Тому цілком логічним є продовження закладеної в минулому році традиції об'єднати на базі нашого Університету колективні зусилля науковців у рамках конференції, учасники якою обговорюватимуть теоретико-прикладні аспекти розвитку цифрової держави в Україні.

До кола уваги на цьогорічному зібранні увійшли в розрізі вітчизняного та світового досвіду розвитку і перспектив удосконалення нормативно-правові, державно-управлінські, соціально-комунікаційні, економічні, культурні, безпекові та міжнародно-дипломатичні аспекти цифрової держави. Вважаємо доцільним наголосити, що особливу увагу організаційний комітет

вирішив зосередити на викликах, що постали перед цифровою дипломатією України в контексті кібернетизації міжнародних комунікацій. За умов тотальної війни, яку 24 лютого 2022 року розпочав російський агресор проти нашої держави, вирішальне значення має підтримка України, яку їй надають союзники із демократичних країн Західного світу, а також Японії, Південної Кореї, Австралії. Водночас чимале значення має і поступове залучення до числа наших союзників урядів та громадськості країн, які не підтримують агресора і його сателів, проте не позиціонують себе на міжнародному полі як прибічники України. Це, безумовно, висуває завдання зміцнити імідж нашої держави як демократичної, європейської, держави, котра відстоює цінності глобальної демократії у фізичному та інтелектуальному протистоянні з агресивними автократіями. Звісно, що найбільш ефективними в розв'язанні таких завдань можуть бути засоби, які спираються на можливості кіберкомунікацій.

До їх числа належить кібердипоматія. Проект Стратегії застосування цього новітнього дипломатичного інструментарію з метою піднесення якості наших дипломатичних практик наразі активно обговорюється в українському уряді і невдовзі буде затверджений на найвищому рівні. Однак наукова громадськість вже розпочала обговорення перспектив застосування цифрових методів дипломатичної взаємодії як одного з інструментів кібердипломатії України. Приємно відзначити, що долучаються до обговорення цього питання і науковці нашого Університету, разом із колегами з інших вищих навчальних закладів та наукових установ.

Усе разом у контексті дискусій щодо теоретичних і прикладних питань цифрової держави в Україні насамперед свідчить про актуальність, затребуваність роботи дослідників, які зібрались на цю конференцію. Щиро зичу її учасникам плідної інтелектуальної праці в колі однодумців та цікавих дискусій, що стануть імпульсом для інтелектуального руху в ім'я прогресу, збереження життя та культурних здобутків на нашій планеті!

Слава Україні!

Корченко О.Г.,
доктор технічних наук, професор, член-кореспондент НАН України,
Перший проректор Державного університету
інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ

РОЗДІЛ 1

НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ ВИМІР РОЗБУДОВИ ЦИФРОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

*Любченко А.В.,
кандидат наук з державного управління,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Важко переоцінити ту роль, яку інформація відіграє у розвитку сучасної цивілізації. В умовах сьогодення вона стала стратегічним ресурсом країн. Процес розбудови демократичного інформаційного суспільства в Україні вимагає від органів державної влади вдосконалення й модернізації сфери інформаційних відносин та гармонізації існуючої нормативно-правової бази державної інформаційної політики відповідно до міжнародних правових стандартів. Для формулювання цілей міжнародної інформаційної політики об'єктивним буде те, що вона має скеровуватися на формування інформаційного простору держави, розширення і вдосконалення правової бази для регулювання суспільних відносин, націлених на поширення та використання правдивої інформації щодо розвитку України як демократичної, суверенної держави.

Короткий аналіз досліджень цієї проблеми. Проблематика правового забезпечення національної політики та безпеки в інформаційній сфері відображена в роботах таких дослідників, як Ю.Гриценко, В.Горбуліна, І.Грицяк, А.Дацюк, А.Качинський, В.Почепцов, С.Погребняк, В. Пилипчук, Г. Ситник, О.М.Кісілевич-Чорнойван та інші. В той же час, в умовах тривалої російської агресії Україна зітнулася із необхідністю гарантувати інформаційну безпеку держави, що актуалізувало необхідність донести до цивілізованого світу правдиву інформацію про причини і характер збройного протистояння на українських теренах. Саме на це і має бути спрямоване правове забезпечення міжнародної інформаційної політики України.

Мета наукового дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу українського законодавства окреслити стан правового забезпечення та регулювання міжнародної інформаційної політики України.

Основні результати дослідження. Інтегрування України до європейської спільноти характеризується закріпленням у національному законодавстві курсу міжнародної політики держави на європейську інтеграцію. Вже, у преамбулі Конституції України підтверджується «незворотність європейського та євроатлантичного курсу України» [1].

Законодавство України щодо міжнародної інформаційної політики складають Конституція України, Закони України, нормативно-правові акти окремих галузей, міжнародні договори та угоди, ратифіковані Україною, принципи і норми міжнародного права тощо.

Одним з перших документів, що закріпив основні засади зовнішньополітичного курсу України щодо європейської інтеграції була Постанова Верховної Ради України 1993 року «Основні напрями зовнішньої політики України». Визначальною рисою зовнішньої політики України стало встановлення із західними державами відносин партнерства, взаємовигідного співробітництва, участі в європейському просторі, в Раді Північноатлантичного співробітництва та Північноатлантичній асамблеї. [2].

У національному законодавстві задекларована підтримка Україною засад, завдань та цілей, проголошених у документах, прийнятих на Женевському (2003 р.) та Туніському (2005 р.) самітах з питань інформаційного суспільства, а також її готовність брати участь у глобальному процесі формування відкритого для всіх спрямованого на розвиток інформаційного суспільства.

Важливою основою для інформаційного забезпечення міжнародної політики України стали низка нормативно-правових актів:

Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» [3] та відповідний план заходів, затверджений Розпорядженням Кабінету Міністрів України,

Постанова Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні» [4];

Закон України «Про Національну програму інформатизації» [5], яка визначає особливості реалізації державної політики у сфері інформатизації для забезпечення потреб та розвитку інформаційного суспільства, впровадження інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій;

Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16.11.1992 № 2782-ХІІ [7]. Вказаним документом були створені правові основи діяльності друкованих засобів масової інформації в Україні. Водночас відповідними положеннями Декларації про державний суверенітет України, Конституції України, міжнародно-правовими документами України надано державні гарантії свободи їх діяльності;

Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» [8], який спрямований на визначення правових та організаційних основ забезпечення інтересів людини і громадянина, суспільства та держави,

національних інтересів України у кіберпросторі, основних цілей, напрямів та принципів державної політики у сфері кібербезпеки України.

Саме ці нормативно-правові документи стали основою правового забезпечення державної міжнародної інформаційної політики України, яка розвивається за такими основними напрямами: 1) розробка нових законів та удосконалення норм діючого законодавства, що доповнюють і розвивають існуюче правове регулювання в інформаційній сфері; 2) розробка підзаконних актів, які забезпечують ефективне застосування норм існуючого законодавства в сфері міжнародної інформаційної політики; 3) розробка і застосування методів оцінювання ефективності чинного законодавства; 4) активна участь громадянського суспільства у розробці міжнародного законодавства в інформаційній сфері.

Загальні права в міжнародній інформаційній політиці, як визначає О.М.Кісілевич-Чорнойван, доповнюються низкою спеціальних принципів [6, с.27-29], серед яких, принципи: здійснення чи санкціонування здійснення транскордонного радіомовлення і телевізійного мовлення, попередження і припинення розповсюдження ідей, які засуджуються міжнародним співтовариством, забезпечення вільного доступу населення до засобів масової інформації, протидії держав розповсюдженню на своїй території ідей, які заборонені міжнародною спільнотою і представляють собою загрозу державній безпеці, суспільному порядку, здоров'ю і моральності населення, розвитку державами своїх інформаційних інфраструктур для досягнення своїх політичних, економічних і культурних цілей, попередження і припинення використання засобів масової інформації для образливої чи ворожої іншим державам пропаганди і для втручання в їх внутрішні справи та інші.

Особливе місце в формуванні правових механізмів міжнародної інформаційної політики України займає Закон України «Про медіа» [9], спрямований на отримання різнобічної, достовірної та оперативної інформації, на захист національних інтересів України та прав користувачів медіа-сервісів, регулювання діяльності у сфері медіа відповідно до принципів прозорості, справедливості та неупередженості, стимулювання конкурентного середовища, рівноправності і незалежності медіа.

Висновки та перспективи досліджень. На сьогодні в Україні закладені базисні правові засади міжнародної інформаційної політики. Однак для повноцінного забезпечення якісної політики та розвитку інформаційного простору важливим уявляється оновлення наявної нормативно-правової бази відповідно до міжнародних норм, враховуючи євроінтеграційний вектор розвитку нашої країни. Проте поряд з тим, що в Україні прийнято законодавство, в якому в тій чи іншій мірі розкриваються правові засади міжнародної інформаційної політики, все ж таки важливою проблемою залишається певна не системність вітчизняної правової політики в міжнародній інформаційній сфері, розпорошення її у численних нормативно-правових актах різної юридичної сили. Тому, на часі розробка цілісного

закону, який би уніфікував державну політику України в міжнародній інформаційній сфері та об'єктивно враховував стратегічні орієнтири та всі особливості української держави.

Отже, на сучасному етапі розвитку системи законодавства щодо міжнародної інформаційної політики України воно потребує вдосконалення в сфері створення, поширення та використання міжнародної інформації, а саме:

- Прийняття низки законів та підзаконних актів в сфері міжнародної інформаційної політики України, які були б присвячені формуванню позитивного іміджу країни на міжнародній арені, а також правової підтримки створення і поширення україномовної інформаційної продукції в світі.

- Унормування діяльності з поширення інформації в мережі Інтернет. Фактично відсутнє правове регулювання функціонування в Україні систем міжнародних інформаційних обмінів та інформаційних систем, зокрема, месенджерів, новинні канали яких практично здійснюють функції повноцінних медіа, що унеможливорює здійснення перевірки інформації, яка там поширюється та створює передумови для використання Інтернет-медіа у деструктивних цілях.

- Удосконалити законодавство щодо державної системи кібербезпеки з урахуванням кращих практик європейської системи кіберзахисту.

- Подальшої правової розробки вимагає визначення наслідків поглиблення діджиталізації медіа та штучного інтелекту у формуванні новітніх форм міжнародної інформаційної політики та законодавчого регулювання можливостей штучного інтелекту, пов'язаних із виявленням ворожих дезінформаційних впливів.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28.06. 1996 р. №254к/96. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>
2. Основні напрями зовнішньої політики України. Постанова ВР України від 02.07. 1993р. *Верховна Рада України*. N 3360-XII URL://<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3360-12>
3. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: Закон України від 09.01.2007, № 537-V. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#top>
4. Постанова Верховної Ради України «Рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні» від 01.12.2005 № 3175-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 3.
5. Про Національну програму інформатизації. Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2023, № 51, ст.127,131)*
6. Кісілевич-Чорнойван, О. М. Міжнародне інформаційне право: навч. Посіб. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. С.160 с.

7. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України від 16.11.1992 № 2782-ХІІ/ *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1993, № 1

8. «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України. Закон України *Відомості Верховної Ради*, 2017, № 45, ст.403.

9. Про медіа. Закон України від 13 грудня 2022 року № 2849-ІХ. *Верховна Рада*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text/>

Сердечна І.Л.

*кандидат юридичних наук, доцент,
Хмельницький університет управління
та права імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький*

ПОСЛУГА «ШЛЮБ-ОНЛАЙН»: НОВЕЛИ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Сучасні технології все більше інтегруються в різні суспільні сфери життя, в тому числі і в процеси пов'язані з укладенням шлюбу. Питання реєстрації шлюбу онлайн стає актуальним в умовах цифровізації державних послуг та вимушених обмежень під час надзвичайних ситуацій, зокрема, таких як пандемія COVID-19, умов введення воєнного стану. Законодавча база країни передбачає чіткі правила щодо реєстрації шлюбу, проте інтеграція цифрових технологій у цей процес відбувається з певними особливостями.

Основні питання, які розглядаються в цій доповіді, включають аналіз чинного законодавства України щодо реєстрації шлюбу та його відповідність сучасним вимогам суспільства. Важливо врахувати і правові нюанси, пов'язані з ідентифікацією особи, забезпеченням безпеки даних та уникненням шахрайства. Це дозволить уникнути ризиків і забезпечити захист прав громадян. Тема має значення не лише для юристів, але й для широкої аудиторії.

Михайло Федоров у серпні 2024 року анонсував презентацію можливості зареєструвати шлюб онлайн через «Дію» по відеозв'язку. Також Міністр вказав, що попередньо було запроваджено послугу подання заяви про шлюб онлайн через портал «Дія» і нею вже скористалося понад 30 тисяч пар, тому питання реєстрації шлюбу через портал «Дія» стало ще більш актуальним [1]. Звернемо увагу на те, що із запровадженням послуги «Шлюб – онлайн» за перші дні роботи українці зробили понад 400 тисяч пропозицій зареєструвати шлюб, 1247 пар подали заяви про шлюб, при цьому 350 тисяч людей відхилили цифрове запрошення зареєструвати шлюб [5]. І уже за 3 тижні українці зробили понад 1 мільйон пропозицій зареєструвати шлюб у «Дії» [2].

Постановою Кабінету Міністрів України від 29 березня 2024 р. № 345 затверджено «Порядок реалізації експериментального проекту щодо проведення державної реєстрації шлюбу в електронній формі» (далі – Постанова), таким чином на нормативному рівні врегульовано питання щодо послуги «Шлюб-онлайн».

У визначеному постановою порядку електронна реєстрація шлюбу передбачає проведення державної реєстрації, організацію індивідуальної церемонії в онлайн-форматі, а також доставку і вручення свідоцтва про шлюб [3].

Щоб зареєструвати шлюб в електронній формі, заявникам необхідно встановити мобільний додаток «Дія» на пристрій, який підтримує його роботу, і вибрати відповідну послугу. Далі необхідно пройти електронну ідентифікацію та автентифікацію за допомогою інтегрованої системи електронної ідентифікації, електронного підпису на основі кваліфікованого сертифіката або інших засобів електронної ідентифікації з високим або середнім рівнем довіри. Після цього через додаток «Дія» потрібно створити електронну заяву на реєстрацію шлюбу, що містить інформацію, передбачену законодавством про державну реєстрацію актів цивільного стану. Звернемо увагу, що абз.2 п.3 Постанови вказує на те, що перед формуванням заяви один із заявників може надіслати другому із заявників засобами мобільного додатка порталу «Дія» пропозицію щодо державної реєстрації шлюбу в електронній формі. Другий заявник має 14 календарних днів для прийняття пропозиції з моменту її отримання. Після підтвердження пропозиції другим заявником у додатку «Дія» їм надається можливість сформулювати заяву на реєстрацію шлюбу, відомості до заяви вносяться по чергово (протягом 48 годин з моменту вибору дати та часу електронної державної реєстрації шлюбу) [3].

Відповідно до п.6 Постанови дата та час електронної державної реєстрації шлюбу пропонуються у мобільному додатку «Дія» і обираються заявником, який ініціює подання заяви. Вони вважаються підтвердженими другим заявником під час внесення ним своїх даних у заяву. При цьому дата проведення електронної реєстрації шлюбу не може бути призначена раніше, ніж через п'ять календарних днів після вибору дати. Також необхідно сплатити державне мито та внести плату за надання платних послуг відділом державної реєстрації актів цивільного стану і саме це вважається підтвердженням бажання заявника провести державну реєстрацію в електронній формі [3].

Після опрацювання заяви працівник відділу ДРАЦС або підтверджує дату та час проведення державної реєстрації шлюбу в електронній формі або відмовляє у такій реєстрації.

Електронна державна реєстрація шлюбу та індивідуальна церемонія проводяться через портал «Дія» у форматі відеоконференції за участі заявників та працівника відділу державної реєстрації актів цивільного стану в режимі реального часу. Інші особи, яким заявники надали інформацію для

підключення, також можуть переглядати відеоконференцію (п. 14 Постанови). Відеоконференція проводиться з використанням засобів Порталу Дія [3].

Електронний актовий запис про шлюб, підписаний віддаленими кваліфікованими електронними підписами «Дія.Підпис» («Дія ID») від обох заявників, затверджується працівником відділу державної реєстрації актів цивільного стану, який здійснював реєстрацію, шляхом накладення свого кваліфікованого електронного підпису.

Після проведення реєстрації шлюбу у кожного з подружжя протягом 24 годин формується електронне відображення актового запису про шлюб, а також відділом ДРАЦС забезпечується доставка свідоцтва про шлюб кожному з подружжя.

Отже, ми вважаємо, що послуга «Шлюб онлайн» – сучасна послуга, яка має як переваги, так і певні недоліки. Пропонуємо виділити основні переваги цієї послуги: по-перше, доступність, тобто можливість зареєструвати шлюб без особистої присутності у відділі ДРАЦС; по-друге, швидкість, оскільки строк реєстрації шлюбу значно пришвидшений, порівняно із визначеним у Сімейному кодексі України [5]. Щодо іншої сторони, а саме аспектів, що потребують додаткової уваги, то це питання конфіденційності та захисту персональних даних.

Загалом, послуга «Шлюб онлайн» – це позитивне нововведення, що має потенціал спростити життя багатьом парам, але важливо враховувати як його переваги, так і можливі обмеження.

Список використаних джерел:

1. Понад 30 тисяч пар подали заяви про шлюб у Дії, — Михайло Федоров анонсував презентацію функції одруження по відеозв'язку. 19 серпня 2024 року. Судово-юридична газета в Україні. URL: https://sud.ua/uk/news/ukraine/308525-bolee-30-tysyach-par-podali-zayavleniya-o-brake-v-dii-mikhail-fedorov-anonsiroval-prezentatsiyu-funktsii-brakosochetaniya-po-videosvyazi#google_vignette

2. Понад мільйон пропозицій за 3 тижні! Хто вже має «електронний» шлюб? 30.09.2024 р. URL: <https://tsn.ua/video/video-novini/ponad-milyon-propozitsiy-za-3-tizhni-hto-vzhe-maye-elektronniy-shlyub.html>

3. Порядок реалізації експериментального проекту щодо проведення державної реєстрації шлюбу в електронній формі: затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 29 березня 2024 р. № 345 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/345-2024-%D0%BF#Text>

4. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>

5. Шлюб у Дії: за три дні понад 400 тисяч пропозицій. 12.09.2024 року. URL: <https://tsn.ua/video/video-novini/shlyub-u-diyi-za-tri-dni-ponad-400-tisyach-propozitsiy.html>

Ліпкан В. А.

*науковий керівник – доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального права, процесу та криміналістики
Академії праці, соціальних відносин і туризму (м. Київ, Україна)
ORCID: 0000-0002-7411-2086*

Шевченко О. О.,

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
аспірант Академії праці, соціальних відносин і туризму
(м. Київ, Україна)
ORCID: 0009-0007-8352-1125*

РОЛЬ КІБЕРЗАХИСТУ В ПРОЦЕДУРІ ЗМІНИ ЦІЛЬОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Захист персональних даних, конфіденційної інформації та документів суб'єктів публічного та приватного права, в тому числі про їх приватну власність є безумовним та першочерговим завданням компетентних органів національної безпеки України.

Нещодавня операція українських кіберфахівців Головного управління розвідки України, внаслідок якої було повністю знищено документи та дані (без можливості їх відновлення), що зберігалися на уражених серверах військових, адміністративних та фінансових установ Російської Федерації, нанесла не тільки критичну шкоду вищезазначеним даним, а й стала негативними репутаційним ударом по системі кіберзахисту цієї країни.

Реалізація української земельної реформи та як наслідок повна цифровізація земельних ресурсів, особливо в умовах дії воєнного стану, є головною прерогативою всіх правоохоронних органів, що мають доступ до таких даних та документів.

При впровадженні прогресивних способів та методів штучного інтелекту, в діючі системи публічного адміністрування, в тому числі, що стосуються зміни цільового призначення земельних ділянок, необхідно дотримуватися найвищого ступеню захисту, а також принципів та положень, які б уникали можливості несанкціонованого доступу третіх осіб до конфіденційної інформації, персональних даних, також будь-яких інших даних та документів про землевласників та землекористувачів.

Розробка критичних точок у системі штучного інтелекту для запобігання витоку інформації, під час зміни цільового призначення земельних ділянок, повинно ґрунтуватися на побудованій системі *кіберзахисту*, що дозволить запобігти негативним наслідкам втрати даних до сторонніх осіб.

Визначений В.А. Ліпканом термін *кіберзахисту*, являє собою сукупність організаційних, правових, інженерно-технічних заходів, а також заходів

криптографічного та технічного захисту інформації, спрямованих на запобігання кіберінцидентам, виявлення та захист від кібератак, ліквідацію їх наслідків, відновлення сталості і надійності функціонування комунікаційних, технологічних систем. [1]

Важливим витком у сфері кіберзахисту систем, на основі методів штучного інтелекту у США, є запуск програми маркування на пристроях та серверах, який відповідає заздалегідь розробленим критеріям, що зможуть відображати «Знак кібердовіри США», що має на меті підтвердження надійності цього ресурсу. Як заявляють Федеральна комісія зі зв'язку (FCC) США і Національний інститут стандартів і технологій (NIST) США (розробники цієї системи) - це впровадження убезпечитись всі державні органи та їх посадових осіб, а також громадян США від несанкціонованого доступу третіх осіб та зловмисників від втрати або викрадення службової інформації та даних, що стосується володільців та розпорядників таких даних.

Ця вищезазначена система критеріїв створена для:

- безпечного зберігання будь-яких зібраних даних, інформації та документів і надання їх тільки автоматизованим та перевіченим суб'єктам, з можливістю видаляти дані, які не є критичними для функціонування системи;
- вміння виявляти будь-які незвичні дії стосовно інформації, даних та документів, і попереджати суб'єктів, які мають певні повноваження;
- отримання своєчасного оновлення програмного забезпечення для захисту від нових загроз;
- надання авторизованим суб'єктам інформації про прийняття рішень щодо будь-якої видозміни або видалення інформації, даних або документів про визначені об'єкти.

Тобто, маючи досвід США, у сфері кібербезпеки, можливо розробити та імплементувати в систему Державного земельного кадастру України, схожих механізмів захисту, які б включали в себе:

- критерії одночасного захисту інформації від витоку до третіх осіб конфіденційної та персональної інформації, в тому числі документів та даних про земельні ділянки;
- унеможливлення викривлення та спотворення їх змісту та як наслідок знищення;
- комплекс методів на основі штучного інтелекту, які слугували б запобіжником для будь-якої маніпуляції та підтасування фактів використання земельних ділянок, та як наслідок незаконної їх зміни.

Запровадження новітніх та інноваційних методів у сфері кібербезпеки України повинно бути геостратегічною метою нашої держави на наступні десятиліття, результатом яких буде зниження корумпованості суб'єктів, які безпосередньо мають доступ до таких даних та автоматизованість і налагодженість процесів з одночасним високим захистом цієї інформації.

Список використаних джерел:

1. Стратегія державної інфраструктурної політики України: словник. Київ: В.А. Ліпкан, 2023. 252 с. ISBN 978-966-97758-3-2.

Єжесв М. Ф.,

кандидат військових наук, доцент

Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,

Осодчий Б.О.,

здобувач другого (магістерського) рівня освіти,

Державний університет інформаційно-комунікаційних

технологій

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ РОЗБУДОВИ ЦИФРОВОЇ ДЕРЖАВИ

Постановка наукової проблеми та її актуальність. У сучасному світі, де технології проникають у всі сфери суспільного життя, ефективність державного управління визначається рівнем цифровізації. Країни, що активно впроваджують цифрові технології, демонструють вищі показники економічного зростання, інноваційності та конкурентоспроможності. Розбудова цифрової держави є однією з найактуальніших тем сучасної наукової та практичної діяльності у сфері публічного управління. У світлі глобальних змін, зумовлених розвитком інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), цифрова держава стає новим форматом функціонування державних установ, органів місцевого самоврядування та взаємодії між владою і громадянами. Це явище вимагає системного наукового підходу для аналізу, оцінки і впровадження ефективних моделей управління та організації публічних послуг.

Наукова проблема розбудови цифрової держави полягає в необхідності вивчення та розробки механізмів впровадження цифрових технологій у публічне управління, що зможе забезпечити: ефективність управлінських процесів шляхом використання новітніх ІКТ для автоматизації, прискорення та підвищення точності управлінських рішень; прозорість та підзвітність державних органів за рахунок відкритих даних та електронних сервісів дозволяють громадянам контролювати діяльність влади; цифрові технології значно полегшують доступ громадян до державних послуг, зокрема для віддалених регіонів, знижуючи бар'єри між громадянами та владою; з огляду на збільшення кількості цифрових послуг, виникає потреба у належному захисті інформації та розробці нових стандартів безпеки.

Короткий аналіз досліджень проблеми. Проблема розбудови цифрової держави привертає увагу багатьох дослідників у різних наукових сферах, зокрема публічного управління, інформаційних технологій, права та соціальних наук. Основні напрями досліджень охоплюють такі питання, як ефективність цифрових технологій у публічному управлінні, вплив на

державне управління та громадські послуги, а також виклики, пов'язані з кібербезпекою та захистом даних.

Питанням цифрових трансформацій публічного управління, розбудові цифрової держави у різних аспектах присвячені роботи таких вітчизняних вчених, як О. Каламан, О. Карпенко, В. Кириченко, П. Клімушин, В. Куйбіда, Г. Почепцов, С. Петькун та інші [1-5]. Проте питання, що стосуються ключових аспектів розбудови цифрової держави, залишаються розкритими лише по деяким аспектам соціально-політичного розвитку суспільства та потребують подальшого вивчення.

Цифровізація в Україні, зокрема в рамках ініціативи "Держава в смартфоні", включає широке впровадження інформаційно-комунікаційних технологій для забезпечення ефективності, прозорості та підзвітності державного управління. Існуюча нормативно-правова база цифрової держави в Україні забезпечує правове підґрунтя для розвитку цифрових технологій та інновацій у державному управлінні, сприяє підвищенню прозорості, ефективності та доступності державних послуг [6-14]. Законодавчі акти регулюють функціонування цифрової інфраструктури, забезпечення інформаційної безпеки та розвиток електронних послуг.

Мета наукового дослідження полягає у вивченні й розробці концепцій, механізмів та технологічних рішень, що сприяють переходу до ефективного цифрового управління. Дослідження має на меті забезпечити інтеграцію цифрових технологій у публічне управління для підвищення прозорості, ефективності, оперативності взаємодії між державою та громадянами, а також для поліпшення надання державних послуг.

Основні результати дослідження. Цифрова трансформація публічного сектору в Україні наразі відбувається вкрай нерівномірно. З одного боку, є позитивні зрушення у розвитку електронних сервісів. Зокрема, запущено єдиний портал публічних послуг «Дія», в якому вже доступно понад 50 електронних послуг. Відбувається оцифровування базових публічних реєстрів, розвивається система електронної взаємодії державних реєстрів «Трембіта», впроваджено систему електронних публічних закупівель Prozorro.

Водночас цифровізація в Україні й досі не набула системного та всеосяжного характеру. Наразі функціонують сотні розрізнених реєстрів, які не взаємодіють між собою, не мають єдиних стандартів якості даних. Низький рівень цифрової грамотності значної частини публічних службовців, їх неготовність переходити на цифрові методи роботи. Цифрова нерівність та недостатній рівень доступності цифрових технологій. Рівень володіння цифровими навичками серед українців старшого віку лишається низьким. Недовіра громадян до цифрових сервісів держави, побоювання щодо безпеки персональних даних. Загальний рівень довіри до влади в Україні не перевищує 20%, що ускладнює масштабний перехід на безконтактні форми цифрової взаємодії. Для подолання цих бар'єрів та прискорення темпів розбудови цифрової держави, зокрема трансформації публічного сектору в Україні

необхідно реалізувати комплекс стратегічних, інституційних та освітніх механізмів.

Потребує розробки інфраструктури електронного урядування, а саме створення технологічних платформ для забезпечення онлайн-комунікації між громадянами, бізнесом та державними установами, впровадження систем електронного документообігу, цифрових реєстрів тощо. Розробка та впровадження національної стратегії кібербезпеки повинна гарантувати захист персональних даних громадян та забезпечення безпеки інформаційних систем держави. Потребує вирішення актуального питання - забезпечення рівного доступу до цифрових сервісів для всіх верств населення, включаючи малозабезпечених громадян, осіб з інвалідністю та жителів віддалених регіонів. Оновлення нормативно-правової бази для підтримки цифровізації повинно відповідати вимогам сьогодення. Що сприятимуть створенню більш ефективної, прозорої та доступної системи публічного управління в Україні

Висновки та перспективи досліджень. Проведений аналіз [1-5] показує, що розбудова цифрової держави є складним та багатостороннім процесом, який набуває особливого значення і ознак та висуває нові вимоги.

По-перше, цифровізація публічного управління є критично важливим процесом для модернізації державних послуг та підвищення їхньої ефективності. Основні результати свідчать про те, що впровадження електронного урядування, інфраструктури цифрових сервісів, а також інклюзивних механізмів цифрової взаємодії значно покращують комунікацію між владою та суспільством. Це дозволяє створювати прозоріші й підзвітніші процеси, зменшувати корупційні ризики, а також забезпечувати більш ефективний доступ до державних послуг для громадян та бізнесу.

По-друге, існують виклики, такі як необхідність покращення рівня цифрової грамотності населення та державних службовців, забезпечення кібербезпеки, та адаптація законодавчої бази до нових умов цифрового управління.

По-третє, важливим є впровадження новітніх технологій, таких як штучний інтелект та блокчейн, для подальшої оптимізації управлінських процесів.

По-четверте, перспективними напрямками досліджень у цій сфері можуть бути:

інтеграція нових технологій, а саме, вивчення можливостей застосування штучного інтелекту, великих даних та блокчейну для автоматизації та покращення державних процесів;

дослідження та адаптація нормативно-правового забезпечення для підтримки цифрових трансформацій, зокрема щодо захисту персональних даних і кібербезпеки;

кібербезпека, а саме, розробка інноваційних стратегій для забезпечення безпеки державних інформаційних систем та захисту даних громадян;

інклюзивність та цифрова рівність, а саме, дослідження способів покращення доступу до цифрових сервісів для всіх верств населення, особливо для вразливих груп.

подальше вивчення міжнародного досвіду та впровадження найкращих практик цифрового управління з інших країн.

Ці напрямки дозволять створити ефективну, стійку та інноваційну цифрову державу, яка відповідає сучасним викликам та потребам суспільства.

Список використаних джерел:

1. Клімушин П. С. Інформаційна культура державних службовців як чинник розвитку інформаційного суспільства / Клімушин П. С. Іванова, І. Д. // Теорія та практика державного управління. 2011. - Вип. 3(34). - С. 50-56 URL: <http://dspaseunivd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/4099>

2. Каламан О.Б. Інформаційна культура як фактор формування позитивного іміджу державного службовця / Каламан О.Б., Пурцхванідзе О.В.// Публічне управління і адміністрування в Україні/ 2020 - Вип. 20. с. 83-88 URL: <http://www.pag-journal.iei.od.ua/archives/2020/20-2020/16.pdf>

3. Кириченко В. В. (2019) Інформаційна культура у структурі професійної компетентності державних службовців. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Психологічні науки (2). pp. 113-118. URI: <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/29745>

4. Куйбіда В. С., Карпенко О.В., Наместнік В.В. (2018). Цифрове врядування в Україні: базові дефініції понятійно-категоріального апарату. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. (№ 1). С. 5-10. URI: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnaddy_2018_1_3

5. Петькун С.М. Теоретико-методологічна концептуалізація механізмів державного управління соціальною безпекою України в умовах цифрової трансформації: дис. ... д-ра. наук держ. упр: 25.00.02 / Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій. Київ, 2024. 466 с.

6. Закон України "Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги" від 5 жовтня 2017 року № 2155-VIII (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 45, ст.400) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>

7. Закон України "Про доступ до публічної інформації" (Відомості Верховної Ради України від 13 січня 2011 року № 2939-VI (ВВР), 2011, № 32, ст. 314) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>

8. Закон України "Про захист персональних даних" (Відомості Верховної Ради України від 1 червня 2010 року № 2297-VI (ВВР), 2010, № 34, ст. 481) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>

9. Закон України "Про публічні електронні реєстри" від 18 листопада 2021 року № 1907-IX (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2023, № 11, ст.27) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1907-20#Text>

10. Закон України "Про основні засади забезпечення кібербезпеки України" від 5 жовтня 2017 року № 2163-VIII (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 45, ст.403) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>

11. Закон України "Про національну програму інформатизації" від 1 грудня 2022 року № 2807-IX (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2023, № 51, ст.127) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021-p#Text>

12. Про схвалення Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1467-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021-p#Text>

13. Концепція розвитку електронного урядування в Україні (2017) Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-p#Text>

14. Про забезпечення реалізації деяких питань цифрового розвитку (наказ Державного агентства з питань електронного урядування України). № 24. (2019). URI: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0024883-19>.

*Ситюк А. А.,
кандидат наук з державного управління, Державний
університет інформаційно-комунікаційних
технологій, м. Київ;
головний спеціаліст Управління
енергоефективності Міністерства розвитку
громад та територій України*

ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СФЕРИ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ БУДІВЕЛЬ В УКРАЇНІ

Відповідно до європейських зобов'язань Україна встановила національні цілі з енергоефективності, визначені розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1803-р «Про Національний план дій з енергоефективності на період до 2030 року», та повинна відстежувати їх досягнення з подальшим звітуванням до Європейської Комісії та Енергетичного Співтовариства. Однак, наразі «розумні» лічильники, системи енергомоніторингу та енергоменеджменту не є настільки поширеними в Україні, щоб забезпечити можливість вичерпного моніторингу споживання енергоресурсів, сприяти своєчасному реагуванню щодо впровадження відповідних енергоефективних заходів задля його скорочення різними

категоріями споживачів та приймати ефективні управлінські рішення державного рівня щодо розвитку сфери енергоефективності в цілому.

Проблематику перспектив управління у сфері енергоефективності широко представили у своїх працях Денисюк С. П. [1], Климчук О. В. [2], Коцар О. В. [1], Мохова Ю.Л. [3], Орлова Н.С. [3], Чернецька Ю. В. [1], Яременко О. І. [2] та ін., однак більше уваги потребує дослідження питання цифровізації енергоефективності, зважаючи на євроінтеграційні вимоги до енергоефективності та клімату і підвищення ролі енергоефективності в національній безпеці та економіці, що зумовлено викликами війни.

У країнах ЄС 51% усіх домогосподарств, малих і середніх підприємств оснащено “розумними” лічильниками електроенергії. Європейські країни активно займаються цифровізацією енергетики. Однак, цифрова та енергетична політика ЄС ще потребує напрацювань у таких питаннях як безпека, конфіденційність і захист споживачів [4, 9].

На центральному рівні у ЄС з 2017 р. функціонує та вдосконалюється Обсерваторія будівельних фондів – «EU Building Stock Observatory» [8] з метою здійснення моніторингу показників енергоефективності будівель та стану реалізації політики підвищення енергоефективності будівель в країнах ЄС, зокрема, що стосується досягнення на практиці мінімальних вимог до реновації існуючих будівель та будівництва нових, національних вимог до будівель з близьким до нульового рівнем споживання енергії (NZEB), відстеження кількості виданих енергетичних сертифікатів, а також стану питання енергетичної бідності та фінансових механізмів задіяних у сфері енергоефективності. З 2024 року Обсерваторія будівельних фондів ЄС випускає регулярні інформаційні бюлетені, в яких висвітлюються нові дані, оновлення веб-інструменту, новини, події тощо.

В Україні з 2019 року ведеться робота над започаткуванням цифрового інструменту для цілей політики енергоефективності будівель. Однак, зважаючи на виклики війни, прискорення євроінтеграційних процесів і необхідністю дотримання зобов'язань України перед ЄС, пов'язаних з енергоефективністю та кліматом, вимоги до такого інструменту суттєво змінилися.

Зважаючи, що база даних сертифікатів енергетичної ефективності будівель міститься у Єдиній державній електронній системі у сфері будівництва, було прийнято рішення створити інформаційний модуль Національної бази даних енергетичних та експлуатаційних характеристик будівель у її складі для зручності обміну між реєстрами. Відповідне рішення було закріплено у низці нормативно правових актів, зокрема, Законі України «Про енергетичну ефективність будівель». Порядок ведення національної бази даних енергетичних та експлуатаційних характеристик будівель, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 01.11.2024 № 1254 [5].

Однією з важливих функцій, які покладено на Національну базу даних енергетичних та експлуатаційних характеристик будівель, є моніторинг

реалізації Довгострокової стратегії термомодернізації будівель на період до 2050 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29.12.2023 № 1228-р. «Деякі питання стратегічного розвитку енергетичної ефективності будівель» [6]. Аналогічно, реалізація будь-якого стратегічного документу державного рівня, пов'язаного з обсягом енергоспоживання будівлями, завдяки даному цифровому інструменту зможе чітко та своєчасно відстежуватися та оцінюватися. Крім того, інструмент є цінним з огляду на необхідність розроблення муніципальних енергетичних планів територіальними громадами в термін до 13 листопада 2025 року на виконання Закону України «Про енергетичну ефективність».

Вбачається, що завдяки консолідації інформації у згаданому цифровому інструменті буде спрощено роботу з даними для кожного суб'єкта внесення інформації. Адже дані можуть використовуватися в цілях енергомоніторингу та енергоменеджменту на місцевому, регіональному врівні. На національному рівні Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України, Міністерство розвитку громад та територій України зможуть отримувати високоякісні дані для ефективного формування та реалізації державної політики та підготовки аналітичних документів і звітування перед Європейським Союзом та Секретаріатом Енергетичного Співтовариства.

Запуск та наповнення відомостями Національної бази даних енергетичних та експлуатаційних характеристик будівель стане важливим кроком на шляху до євроінтеграції та комплексного підходу до інформаційного забезпечення реалізації політики енергоефективності будівель в Україні. Традиційно, важлива роль першопроходців в даному процесі відводиться територіальним громадам, які є розпорядниками переважної кількості громадських будівель, суттєво випереджаючи обласні військові адміністрації приблизно у 5 разів в середньому по Україні.

Подальше дослідження наукової проблеми цифровізації політики енергоефективності будівель полягає у актуалізації її місцевих та регіональних аспектів, а також аналізу впливу кроссекторальності політики енергоефективності на функціонування цифрового інструменту у вигляді Національної бази даних енергетичних та експлуатаційних характеристик будівель.

Список використаних джерел:

1. Денисюк С.П., Коцар О.В., Чернецька Ю.В. Енергетична ефективність України. Кращі проектні ідеї: Проект «Професіоналізація та стабілізація енергетичного менеджменту в Україні». Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського, 2016. 79 с.
2. Климчук О., Яременко О., Світові процеси формування урядової політики в галузі енергозбереження: тенденції в Україні. Публічне управління і право: історія, теорія, практика. 2022. Вип. 2 (с.28-35) URL: [Климчук_Стаття_Публічне_управління_2_2022.pdf](#)

3. Орлова Н. С., Мохова Ю. Л. Державне управління в сфері енергоефективності країни: міжнародний досвід. Електронне «Державне управління: удосконалення та розвиток» №1 2021 р. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/1_2021/3.pdf

4. Як ЄС планує цифровізувати енергетичний сектор ЄС у рамках Європейського зеленого курсу. DixiGroup. URL: <https://dixigroup.org/analytic/yak-%D1%94s-planu%D1%94-czifrovizuvati-energetichnij-sektor-%D1%94s-u-ramkah-%D1%94vropejskogo-zelenogo-kursu/> (дата звернення: 07.11.2024).

5. Деякі питання забезпечення функціонування національної бази даних енергетичних та експлуатаційних характеристик будівель: постанова Кабінету Міністрів України від 01.11.2024 № 1254. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1254-2024-%D0%BF#Text>

6. Деякі питання стратегічного розвитку енергетичної ефективності будівель: розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.12.2023 № 1228-р. URL: <https://mtu.gov.ua/documents/2389.html>

7. Про Національний план дій з енергоефективності на період до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1803-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1803-2021-%D1%80#Text>

8. EU Building Stock Observatory. URL: https://ec.europa.eu/energy/topics/energy-efficiency/energy-efficient-buildings/eu-bso_en?redir=1 (дата звернення: 07.11.2024).

9. International Energy Agency (IEA). URL: <https://www.iea.org/energy-system/energy-efficiency-and-demand/energy-efficiency> (дата звернення: 07.11.2024).

Петрос І.К.,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти «доктор філософії», освітня програма «Публічне управління та адміністрування», ДЗВО «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України, м. Київ.

Науковий керівник: Олійник Н.І., доктор наук з державного управління, професор

НОВІТНЯ ПОЛІТИКА ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Аналіз новітньої політики Європейського Союзу (ЄС) у сфері інформаційної безпеки є фундаментальною передумовою для формування виваженої, структурованої та сталої політики інформаційної безпеки в Україні. Завдання удосконалення національної політики інформаційної безпеки набуває особливого значення

внаслідок всезростаючих інформаційних загроз в умовах триваючої військової російської агресії. З іншого боку, імплементація та застосування законодавства ЄС у сфері інформаційної безпеки є умовою виконання Україною зобов'язань як країни-кандидата на вступ до ЄС.

Короткий аналіз досліджень цієї проблеми. Теоретико-методологічну основу даного дослідження складають тексти регуляторних документів ЄС у сфері інформаційної безпеки, у яких окреслено рамки ключових понять за темою дослідження та визначено новітні правові засади ЄС в питаннях політики інформаційної безпеки в установах ЄС та країнах-членах [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7]. Цінними для дослідження є також положення оглядової статті Х. Рупп, в якій здійснено комплексне висвітлення законодавства ЄС у сфері кібербезпеки [8].

Метою наукового дослідження є аналіз та узагальнення особливостей новітньої політики щодо правового регулювання інформаційної безпеки в Європейському Союзі.

Основні результати дослідження. Інформаційні системи визнані ключовим елементом політичної, соціальної та економічної взаємодії в ЄС. Європейське суспільство все більше залежить від інформаційних, мережевих та кіберсистем. Відтак, їх безперебійна робота та інформаційна безпека у ЄС визнана життєво важливою для розвитку внутрішнього ринку та конкурентоспроможної інноваційної економіки [3].

Політика інформаційної безпеки – складне системне явище, тому важливо з'ясувати, який зміст в розуміння цього поняття закладено в офіційних документах ЄС. Узагальнюючи результати аналізу ключових європейських документів за темою, можна відзначити, що політика інформаційної безпеки в ЄС розглядається у нерозривному зв'язку з безпекою інформаційних та комунікаційних систем «Communication and information systems, CIS». У Резолюції Ради ЄС «План дій еЄвропа: інформаційна та комунікаційна безпека» (2001), **інформаційна та комунікаційна безпека** охоплює: забезпечення доступності сервісів і даних; недопущення зриву та несанкціонованого перехоплення комунікацій; підтвердження того, що дані, які були відправлені, отримані або збережені, є повними і незмінними; забезпечення конфіденційності даних; захист інформаційних систем від несанкціонованого доступу; захист від атак із застосуванням шкідливого програмного забезпечення; забезпечення надійної аутентифікації [4].

Відповідно до визначення, поданого у «Рішенні Європейської комісії (ЄК) про безпеку комунікаційних та інформаційних систем у ЄК» (2017), **політика інформаційної безпеки** – це набір цілей інформаційної безпеки, які встановлені або мають бути встановлені, реалізовані та перевірені. CIS – це будь-яка система, що забезпечує обробку інформації в електронній формі, включаючи всі активи, необхідні для її функціонування, а також інфраструктуру, організацію, персонал та інформаційні ресурси. Це визначення включає бізнес-додатки, спільні ІТ-послуги, аутсорсингові

системи та пристрої кінцевих користувачів. **Безпека комунікаційних та інформаційних систем «CIS», або «IT-безпека»**, інтерпретується як збереження конфіденційності, цілісності та доступності CIS та наборів даних, які вони обробляють. **Обробка інформації** означає всі функції щодо наборів даних, включаючи створення, модифікацію, відображення, зберігання, передачу, видалення та архівування інформації. Обробка інформації може надаватися CIS як набір функціональних можливостей для користувачів і як IT-сервіси для інших CIS [2].

Уточнення до визначення понять «інформація» та «інформаційна безпека» було внесено у «Пропозиціях ЄК щодо інформаційної безпеки в установах, органах, офісах та агентствах ЄС» (2022), де **"інформація"** розглядається як будь-які дані в усній, візуальній, електронній, магнітній або фізичній формі, або у формі матеріалу, обладнання чи технології та включає відтворення, переклади та матеріали, що перебувають у процесі розробки, а **"інформаційна безпека"** - як забезпечення автентичності, доступності, конфіденційності, цілісності та незаперечності інформації [6].

Важливою умовою ефективної політики інформаційної та комунікаційної безпеки в ЄС визнано принцип, за якого комунікаційні та інформаційні системи (CISs) повинні бути забезпечені рівнем захисту, пропорційним ймовірності, впливу та характеру ризиків, яким вони піддаються [2]. Забезпечення належного рівня захисту інформаційних систем становить також частину ефективної комплексної структури профілактичних заходів, які супроводжують кримінально-правові заходи щодо кіберзлочинності [3].

Основу формування політики інформаційної безпеки ЄС закладено в низці ключових подій, серед яких прийняття Радою ЄС у 2002 році «Резолюції про спільний підхід та конкретні дії у сфері мережевої інформаційної безпеки» (Resolution on a common approach and specific actions in the area of network of information security, 2002), яка спрямована на активізацію зусиль щодо підвищення інформаційної безпеки. У 2004 році було засновано Європейське агентство з мережевої та інформаційної безпеки (European Network and Information Security Agency, ENISA), яке зараз перейменовано на Агентство Європейського Союзу з кібербезпеки (European Union Agency for Cybersecurity). У 2013 році Європейська Комісія опублікували першу Стратегію ЄС з кібербезпеки «Відкритий, безпечний та захищений кіберпростір» (Cybersecurity Strategy of the European Union: An Open, Safe and Secure Cyberspace, 2013). У 2016 році держави-члени ЄС та Європейський парламент прийняли перше в ЄС горизонтальне законодавство про кібербезпеку – «Директиву про мережеву та інформаційну безпеку» (Directive concerning measures for a high common level of security of network and information systems across the Union, NIS) [8].

Підвищеною увагою ЄС до інформаційної та кібербезпеки позначилися останні роки, що об'єктивно спричинено зростанням кіберзлочинності внаслідок цифрових трансформацій та поширення цифрових інфраструктур,

технологій штучного інтелекту, онлайн-систем спілкування та взаємодії. Правову основу новітньої інформаційної політики в ЄС складають визначені в «Стратегічному порядку денному Європейської ради на 2019-2024 роки» завдання захистити суспільство ЄС «від зловмисної кіберактивності, гібридних загроз і дезінформації, що походять від ворожих державних і недержавних суб'єктів». У документі було обґрунтовано необхідність комплексного підходу до вирішення цього завдання – з більшою співпрацею, більшою координацією, більшими ресурсами та більшими технологічними можливостями розвивати і зміцнювати боротьбу з тероризмом і транскордонною злочинністю, покращуючи співпрацю і обмін інформацією, а також розвиваючи спільні інструменти. У рамках цієї стратегії було заплановано створити мінімальний набір правил щодо інформаційної безпеки та кібербезпеки для всіх установ Союзу та органів у фізичному та цифровому середовищі, яка визначила 4 стратегічні пріоритети для дій на рівні ЄС [1]:

1. Перспективне середовище безпеки;
2. Боротьба із загрозами, що розвиваються;
3. Захист європейців від тероризму та організованої злочинності;
4. Сильна європейська екосистема безпеки.

У грудні 2020 р. ЄК виступила з ініціативою створення жорстких єдиних стандартів безпечного обміну інформацією, обов'язкових до застосування всіма інституціями, органами та агентствами ЄС [5]. У 2022 р. ЄК надала «Пропозиції щодо інформаційної безпеки в установах, органах, офісах та агентствах ЄС» [6], спрямовані на оптимізацію різних правових рамок установ та органів Союзу в цій галузі шляхом: встановлення гармонізованих і всеохоплюючих категорій інформації, а також загальних правил поведінки з нею для всіх установ і органів ЄС; створення схеми співробітництва з інформаційної безпеки між установами та органами ЄС; модернізація політик інформаційної безпеки на всіх рівнях класифікації/категоризації, для всіх установ та органів ЄС, з урахуванням цифрової трансформації та розвитку дистанційної роботи як структурної практики.

У відповідь на Пропозиції ЄК, Європейський Парламент та Рада ЄС у 2023 р. схвалили «Регламент ЄС, що встановлює заходи для високого загального рівня кібербезпеки в установах, органах, офісах та агентствах Союзу» [7], який передбачає: створення внутрішньої системи управління та контролю ризиків кібербезпеки для кожного суб'єкта ЄС; управління ризиками кібербезпеки, звітність та обмін інформацією; створення Міжвідомчої ради з кібербезпеки (ІСВ) та розширення мандату Служби кібербезпеки для установ, органів, офісів та агентств Союзу (CERT-EU); моніторинг виконання нормативно-правового акта.

Висновки та перспективи досліджень.

1. В дослідженні з'ясовано, що політика інформаційної безпеки в ЄС розглядається у нерозривному зв'язку з безпекою інформаційних та комунікаційних систем. Висвітлено зміст офіційних визначень.

2. основних понять за темою: інформаційна та комунікаційна безпека; політика інформаційної безпеки; безпека комунікаційних та інформаційних систем «CIS», або «ІТ-безпека»; інформація; інформаційна безпека.
3. З'ясовано правові та організаційні основи формування та розвитку політики ЄС.
4. Розкрито особливості новітньої політики щодо правового регулювання інформаційної безпеки в ЄС.

Список використаних джерел:

1. A new Strategic Agenda 2019 – 2024. European Council. 2019. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/06/20/a-new-strategic-agenda-2019-2024/>
2. Commission Decision on the security of communication and information systems in the European Commission. Official Journal of the European Union. 2017. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32017D0046>
3. Directive EU of the European Parliament and of the Council on attacks against information systems and replacing Council Framework. Official Journal of the European Union. 2013. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:218:0008:0014:en:PDF>
4. eEurope Action Plan: Information and Network Security. Council resolution. Council of the European Union. Brussels. 2001. URL: https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j4nvgs5kjpg27kof_j9vvik7m1c3gyxp/vj6ip9mihkq8/f=/9799_01.pdf
5. Information security – common rules for EU institutions, bodies and agencies. European Commission. 2020. URL: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12786-Information-security-common-rules-for-EU-institutions-bodies-and-agencies_en
6. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on information security in the institutions, bodies, offices and agencies of the Union. European Commission. 2022. URL: <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/>
7. Regulation laying down measures for a high common level of cybersecurity at the institutions, bodies, offices and agencies of the Union. EUR-lex. 2023. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/cybersecurity-at-the-european-union-institutions-bodies-offices-and-agencies.html>
8. Rupp C. Navigating the EU Cybersecurity Policy Ecosystem. A Comprehensive Overview of Legislation, Policies and Actors. Interface. 2024. URL: <https://www.interface-eu.org/publications/navigating-the-eu-cybersecurity-policy-ecosystem#tabular-overview-of-eu-cybersecurity-policy>.

*Дорош В. І.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
«доктор філософії»,
освітня програма «Публічне управління та адміністрування»,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ЮСТИЦІЇ В УКРАЇНІ

У зв'язку зі збройною агресією проти України та необхідності посилення відповідальності військовослужбовців проблема законодавчого забезпечення створення й ефективного функціонування в Україні повноцінної системи органів Військової юстиції набула особливої актуальності. До складових компонентів такої системи насамперед належать військова поліція, військова прокуратура та військовий суд.

Функціонування вказаних органів в цілому взаємопов'язана між собою та ґрунтується на однакових нормативно-правових засадах і принципах, а також підпорядкована одній меті щодо здійснення належного правосуддя у військовій сфері, забезпечення правопорядку та дисципліни у збройних силах та, що більш важливо, зміцнення їх боєздатності й бойової спроможності.

Так, військова поліція є органом, що забезпечує правопорядок у збройних силах, здійснює оперативно-розшукову діяльність, запобігання (превентивні заходи), виявлення, припинення військових кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, вчинених військовослужбовцями, а також досудове розслідування. Військова прокуратура, у свою чергу, здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням кримінальних правопорушень, підслідних військовій поліції, публічне обвинувачення у цих справах у суді, а також представлятиме інтереси держави у військовій сфері у суді у виключних випадках, визначених законом. А військові суди здійснюють правосуддя у справах про військові кримінальні правопорушення та інші кримінальні правопорушення, вчинені військовослужбовцями.

Окремим питанням для досягнення названої мети є існування гарантованої безоплатної правової допомоги військовослужбовцям з обов'язковою участю адвоката у відповідних провадженнях із метою захисту від обвинувачення та представництва прав військовослужбовців. Це, в свою чергу, дає підстави вважати таку допомогу теж частиною системи військової юстиції.

Військова юрисдикція, якою наділені органи військової юстиції, може бути трьох основних видів:

1) статусна юрисдикція, яка застосовується до усіх військовослужбовців, учасників збройних формувань та членів військових підрозділів, передбачених законом;

2) службова юрисдикція, яка стосується провадження виключно щодо кримінальних правопорушень, пов'язаних із порядком несення військової служби та виконання військового обов'язку;

3) юрисдикція воєнних кримінальних правопорушень (злочинів), яка стосується злочинів воєнного характеру та інших злочинів, вчинених військовослужбовцями безпосередньо під час бойових дій та військових операцій [1, с. 3].

Національні правові системи використовують їх окремо і комбінації вказаних юрисдикцій. Зокрема, найповнішим та найоптимальнішим для України, враховуючи її правові традиції та можливості правозастосовної діяльності у вказаній сфері, на нашу думку, є поєднання статусної та службової юрисдикцій. Це передбачає здійснення кримінального провадження (досудового розслідування та судового розгляду) щодо військових кримінальних правопорушень, пов'язаних із порядком несення військової служби та виконання військового обов'язку, а також щодо усіх військовослужбовців у разі вчинення ними військових та інших кримінальних правопорушень.

Військова юстиція визначається як автономна єдина правова система, дія якої поширюється на військовослужбовців, а у деяких випадках і на 3 цивільних осіб, діяльність яких пов'язана зі Збройними Силами. Метою військової юстиції є безпосереднє здійснення правосуддя у військовій сфері, а також забезпечення військової дисципліни та правопорядку у збройних силах, сприяння їх належній боєздатності. Основу цієї системи складає сукупність органів державної влади (судової, виконавчої), що наділені військовою юрисдикцією, тобто повноваженнями щодо застосування загального та спеціального військового законодавства до військовослужбовців, а в окремих випадках – до інших осіб [1, с. 3].

Відповідно, формування системи військової юстиції має здійснюватися на комплексній основі, сплановано й одночасно у всіх її напрямках і структурних компонентів.

Наразі, зареєстрованим є законопроект «Про організаційно-правові основи побудови та функціонування Військової юстиції України» (реєстр. № 10042 від 13.09.2023 р.), в пояснювальній записці якого зазначено, що в умовах відсутності в Україні під час військової агресії росії повноцінної системи органів Військової юстиції цей проєкт покликаний вирішити низку загальних питань щодо: визначення державних органів, які будуть входити до системи Військової юстиції України, їх ролі та місця у ній; інформаційного, матеріального, матеріально-технічного, науково-дослідного забезпечення діяльності цієї системи та підвищення кваліфікації її співробітників; соціального та правового захисту військовослужбовців і працівників системи

органів Військової юстиції України; контролю та нагляду за її діяльністю, направленими на забезпечення внутрішньої дисципліни та боєздатності збройних сил [2].

А в цілому, основне завдання законопроекту полягає у врегулюванні правовідносин щодо організаційно-правових основ побудови та функціонування системи органів Військової юстиції України, у тому числі в умовах воєнного стану та з урахуванням цілей державної політики, спрямованої на зміцнення особливого партнерства з НАТО з подальшим набуттям повноправного членства у Північноатлантичному альянсі, досягнення взаємосумісності складових сектору безпеки та оборони України з відповідними структурами держав-членів Альянсу.

Варто зазначити, що законодавче забезпечення запровадження системи Військової юстиції в Україні набуває особливої актуальності в умовах правового режиму воєнного стану та відсічі збройної агресії держави-агресора.

Наразі в Україні діє низка програмних документів, що визначають основні напрями реалізації воєнної політики та стратегічні цілі розвитку Сил оборони України, зокрема мова йде про Стратегічний оборонний бюлетень України, затверджений Указом Президента України від 17.09.2021 року № 473/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України» [3]. Пунктом 5.7 цього документа передбачено реформування Військової служби правопорядку у Збройних Силах України у Військову поліцію, а також здійснення заходів із розвитку спроможностей органів управління, слідчих підрозділів та підрозділів оперативно-розшукової діяльності Військової поліції щодо виконання завдань із підтримання правопорядку в системі Міністерства оборони України.

Окремо варто зазначити Проект Закону України «Про організаційно-правові основи побудови та функціонування Військової юстиції України», метою якого є законодавче забезпечення головних напрямів загальнодержавної політики й організаційно-правових основ побудови та функціонування системи Військової юстиції України, у сучасних умовах має актуальне значення. Однак, у законопроекті відсутній повний, вичерпний перелік державних органів, військових формувань та інших суб'єктів, щодо яких має бути спрямована діяльність органів Військової юстиції з метою забезпечення у них законності та правопорядку.

Зважаючи на вищезазначене, можемо зазначити, що найбільш оптимальним способом врегулювання є підготовка та прийняття загальної Концепції й ухвалення базового, первинного закону, що регулював би питання створення та функціонування усієї системи Військової юстиції України. Його положеннями має бути передбачено мету, завдання, структуру такої системи, органи та установи, що входять до її складу, а також їх основні функції та повноваження. Водночас правові підстави та порядок діяльності зазначених

органів: Військової поліції, Спеціалізованої військової прокуратури тощо, доцільно детальніше визначати в окремих галузевих законах, що регламентують функціонування кожної з перелічених інституцій. Відповідні зміни, що стосуються створення та функціонування окремої системи військових судів, або запровадження у системі судів загальної юрисдикції спеціалізації суддів щодо розгляду справ військової юрисдикції та створення відповідної судової палати у складі Касаційного кримінального суду Верховного Суду, мають бути внесені до чинного Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Таким чином, за умов внесення зазначених змін, а також прийняття нового законодавчого акта «Про Військову поліцію», необхідно одночасно внести зміни й доповнення до положень, пов'язаних зі створенням і функціонуванням Військової поліції, Спеціалізованої військової прокуратури та відповідною спеціалізацією судів чи суддів, до Кримінального процесуального кодексу України, Кримінального кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, до законів України «Про Державне бюро розслідувань», «Про прокуратуру», «Про національну безпеку України», «Про оборону України», «Про основи національного спротиву», «Про Збройні Сили України», до Дисциплінарного статуту Збройних Сил України, деяких інших законодавчих актів.

А в цілому, загальними вимогами щодо проведення реформи системи Військової юстиції є забезпечення дієвого демократичного цивільного контролю за її функціонуванням, дотримання як надважливих і пріоритетних принципів верховенства права та положень Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, врахування відповідної практики Європейського суду з прав людини, підвищений захист прав і законних інтересів особи, суспільства та держави.

Список використаних джерел:

1. Парламентське дослідження стосовно запровадження військової юстиції в Україні та щодо проекту Закону України «Про організаційно-правові основи побудови та функціонування Військової юстиції України» : Дослідницька служба Верховної Ради України. 26 с. URL: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33051.pdf>

2. Про організаційно-правові основи побудови та функціонування Військової юстиції України : проект закону реєстр. № 10042 від 13.09.2023 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-organizatsiyno-pravovi-osnovi-pobudovi-ta-funktsionuvannya-viyskovo-yustitsii-ukraini>

3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України» : Указ Президента України від 17.09.2021 р. № 473/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/473/2021>.

Петькун С. М.,
доктор наук з державного управління, доцент, доцент кафедри
публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій

Решавець Х.Б.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
другий рік навчання,
освітня програма «Публічне управління та адміністрування»,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій, м. Київ

РОЗВИТОК АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ МЕРЕЖЕВОГО СУСПІЛЬСТВА

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Перехід до мережевого суспільства, де інформаційні технології та інтернет стають основою для комунікації, економіки та управління, значно впливає на розвиток адміністративних послуг. Головною проблемою є необхідність адаптації державних інституцій до нових умов цифрового середовища та підвищення ефективності надання адміністративних послуг громадянам. Цифровізація вимагає від держави не лише оновлення технологічної бази, але й перегляду організаційних процесів, процедур та нормативно-правової бази.

Серед основних викликів: необхідність автоматизації послуг (перетворення традиційних адміністративних процесів в електронні форми для швидшого і зручнішого доступу громадян до державних послуг); недостатність цифрова грамотність громадян (проблема нерівного доступу до цифрових ресурсів та недостатня компетентність громадян в користуванні електронними адміністративними послугами); захист персональних даних (ускладнення в забезпеченні безпеки та конфіденційності інформації, оскільки цифровізація підвищує ризики кіберзагроз і витоку особистої інформації) тощо.

Актуальність теми зумовлена швидкими темпами розвитку цифрових технологій та потребою держави в ефективному управлінні, наданні послуг громадянам. Ключові аспекти, що підкреслюють важливість цього питання: формування держави як мережевої структури [2]; цифрова трансформація державних послуг; роль держави в мережевому суспільстві; забезпечення доступності для всіх громадян; міжнародний досвід та конкуренція та ін.

Таким чином, розвиток адміністративних послуг у мережевому суспільстві є необхідною умовою для підвищення якості взаємодії між державою та громадянами, а також забезпечення ефективного та доступного управління в умовах цифрової епохи.

Короткий аналіз досліджень проблеми. Дослідження розвитку адміністративних послуг в умовах мережевого суспільства займає сьогодні

важливе місце в працях багатьох українських та зарубіжних науковців. Дослідження сутності питання можна знайти у дослідженнях відомих західних авторів: Ю. Бек, Е. Гідденс, Д. Кін, Е-О. Кземпіль, Я. Розенау та ін. Зазначені науковці досліджують різні аспекти громадянського суспільства та застосування адміністративних послуг для його повноцінного функціонування в мережевому глобалізованому світі.

Дослідженням проблем формування системи адміністративних послуг в умовах розвитку електронного урядування займалися вітчизняні науковці: Ю. Даньшина, В. Довгань, Д. Записний, П. Клімушин, О. Литвінов, Л. Требик, О. Яценко та ін.

Мета дослідження полягає у вивченні та аналізі процесів цифровізації адміністративних послуг, а також розробці рекомендацій щодо підвищення ефективності їх надання в умовах швидкої трансформації суспільства під впливом мережевих технологій. Основна мета полягає в тому, щоб визначити, яким чином державні інституції можуть адаптуватися до вимог цифрового суспільства, забезпечуючи доступність, прозорість і безпеку адміністративних послуг для громадян.

Основні результати. Зважаючи на актуальність окресленої проблеми, можемо визначити декілька напрямів розвитку адміністративних послуг в умовах мережевого суспільства. На нашу думку, насамперед слід акцентувати увагу на впровадженні цифрових платформ для надання адміністративних послуг, що значно підвищить ефективність і зручність взаємодії громадян з державою. Так, в Україні прикладом є портал «Дія», який дозволяє отримувати десятки послуг онлайн. Однак необхідно в подальшому розвивати інфраструктуру для забезпечення доступу до цифрових послуг у всіх регіонах країни, особливо у сільській місцевості.

Крім того, завдяки автоматизації адміністративних процедур можливо суттєво зменшити бюрократичні перепони і час, необхідний для отримання послуг. Наприклад, автоматизовані системи можуть значно скоротити час обробки документів, реєстрацій або видачі дозволів, що раніше вимагало особистої присутності та великих витрат часу. Разом з тим, відкритість інформації та можливість її оперативного поширення не гарантують громадянам автоматичного підвищення ефективності діяльності публічних структур для них [1].

Виявлення загроз, пов'язаних з безпекою персональних даних в умовах цифрового суспільства. Варто підкреслити важливість посилення заходів кібербезпеки для захисту персональних даних громадян, які використовуються в державних цифрових системах, що передбачає розвиток національних стратегій кібербезпеки та впровадження сучасних технологій захисту інформації.

Наявність цифрової нерівності, що пов'язана з нерівним доступом до інтернету та цифрових технологій серед різних груп населення – ще одна нагальна проблема. Люди похилого віку, жителі віддалених регіонів та

соціально вразливі групи часто мають обмежений доступ до цифрових послуг. Для подолання цього бар'єра необхідно вдосконалювати інфраструктуру та проводити освітні програми для підвищення цифрової грамотності населення.

У свою чергу, аналіз успішних прикладів з інших країн (зокрема, Естонії та Сінгапуру) доводить, що інтеграція адміністративних послуг через єдині цифрові платформи сприяє підвищенню прозорості та відповідальності державних установ. Цей досвід може бути адаптований в Україні для подальшого розвитку електронного уряду тощо.

Як бачимо, розвиток адміністративних послуг в умовах мережевого суспільства сприяє спрощенню доступу громадян до державних послуг, підвищенню прозорості та скороченню бюрократії. Проте для максимального ефекту необхідні постійні інвестиції в цифрову інфраструктуру, захист даних та освіту населення щодо використання цих послуг.

Висновки. Таким чином, цифровізація адміністративних послуг дозволяє державним органам працювати ефективніше, автоматизуючи процеси, скорочуючи час обробки заявок і зменшуючи бюрократичні перепони. Це полегшує взаємодію громадян з владою, підвищує прозорість та відповідальність державних установ; умови мережевого суспільства дають можливість громадянам отримувати адміністративні послуги швидко і дистанційно, без необхідності відвідування державних установ. Це особливо важливо в умовах глобальних криз, коли дистанційні послуги стають життєво необхідними; одним із ключових викликів розвитку адміністративних послуг у мережевому суспільстві є подолання цифрової нерівності. Доступ до інтернету та цифрових технологій не є рівномірним для всіх груп населення. Тому важливо розвивати інфраструктуру та проводити програми з підвищення цифрової грамотності, щоб усі громадяни мали можливість користуватися електронними послугами.

Оскільки цифровізація передбачає обробку великих обсягів персональних даних, зростає потреба в забезпеченні кібербезпеки, що передбачає захист конфіденційної інформації та запобігання кіберзагрозам. Питання безпеки повинні бути одним із пріоритетів при впровадженні нових цифрових адміністративних послуг.

Використання успішного досвіду інших країн, які впровадили електронне урядування, допоможе Україні розвинути власну цифрову систему надання адміністративних послуг. При цьому важливо враховувати місцеві особливості та виклики, адаптуючи найкращі практики.

Цифрові адміністративні послуги можуть сприяти покращенню бізнес-клімату, скорочуючи витрати компаній на отримання дозволів та інші адміністративні процедури, що у свою чергу, може стимулювати економічне зростання, залучення інвестицій та розвиток підприємницької діяльності.

Таким чином, розвиток адміністративних послуг у мережевому суспільстві має потенціал для значного покращення взаємодії громадян з

державою, однак цей процес потребує комплексного підходу, враховуючи забезпечення доступності, безпеки та ефективності цифрових рішень.

Список використаних джерел:

1. Квітка С., Корсун, В. Механізми мережевого управління взаємодією публічної влади та громадянського суспільства. *Аспекти публічного управління*/ 2023. № 11(2). С. 81–87. URL: <https://doi.org/10.15421/152322>
2. Castells M. *Communication Power*. New York: Oxford University Press Inc. 2009. P. 84

Ігнатенко О.П.,

*доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій*

Мурга Р. Я.,

*здобувач другого (магістерського) рівня освіти,
другий рік навчання,
освітня програма «Публічне управління та адміністрування»,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

ЩОДО АКТУАЛЬНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПАРЛАМЕНТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Російська війна проти України надзвичайно актуалізувала проблему посилення ефективності та результативності діяльності публічних службовців. Не є винятком у цьому контексті діяльність народних депутатів. Саме тому проблема використання ними управлінських технологій у парламентській діяльності нині набуває стратегічної значимості.

Короткий аналіз досліджень цієї проблеми. Проведений аналіз свідчить, що зазначена проблема вивчається науковцями в контексті посилення якості законодавчої діяльності. У нашому дослідженні ми поділяємо бачення Ю.П. Сурміна на управлінські технології як сукупність методів та процесів управління, що розвиваються шляхом типізації управлінських ситуацій, виділення найбільш характерних процедур і операцій [1, с. 732].

Мета наукового дослідження полягає в обґрунтуванні сутності управлінських технологій в парламентській діяльності.

Основні результати дослідження. На сучасному етапі державотворення України першочерговою за суспільною важливістю постає проблема посилення рівня політичної та управлінської культури народних депутатів в процесі реалізації ними законодавчої влади.

За словниковим визначенням, законодавча влада – це “делеговані народом своїм представникам у парламенті владні повноваження, що надають виключне право приймати закони. Відповідно до ст. 75 Конституції України “єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – Верховна Рада України”. Верховна Рада України є єдиним загальнонаціональним, представницьким, колегіальним, виборним, постійно діючим органом законодавчої влади.

В Оксфордському словнику англійської мови законодавча влада визначається як орган, що складається з осіб, які наділені правом приймати закони нації або держави. Сутність органу законодавчої влади обумовлюється його функціями як головними напрямками його діяльності. Серед функцій українського парламенту виділяють представницьку, законодавчу, контрольну та державотворчу функції, оскільки саме ці функції є чинниками розвитку парламентаризму в Україні, саме вони і визначають у цілому призначення Верховної Ради в системі розподілу державної влади в Україні.

Законодавча влада є не лише складовою частиною системи поділу державної влади, але водночас і окремою підсистемою, якій притаманні відповідна організація, власні предмети відання, коло повноважень, принципи, методи та форми їх здійснення. Тому Верховна Рада України має власну організацію та здійснює відповідні функції. Згідно з ч. 2 ст. 6 Конституції України орган законодавчої влади здійснює свої повноваження в установлених Конституцією межах і відповідно до законів України. Так, повноваження Верховної Ради України визначені у відповідних установчих положеннях Конституції України та врегульовані в інших нормах права.

Такі повноваження можна поділити на такі головні напрями діяльності:
- повноваження, пов'язані з прийняттям законів та внесенням змін до тексту Конституції;

- повноваження, пов'язані зі здійсненням законодавчої діяльності;
 - бюджетні повноваження;
 - повноваження, пов'язані з визначенням засад політики держави та програм соціального розвитку;
 - повноваження, пов'язані з формуванням органів державної влади в Україні;
 - контрольні повноваження;
 - повноваження, пов'язані з організацією адміністративно-територіального поділу України;
 - повноваження, пов'язані зі здійсненням зовнішніх функцій держави”
- [1, с. 247–248].

Винятковість статусу парламенту як невіддільного і значущого елементу державної організації функціонування Української держави та однієї із гілок влади покликана забезпечити адекватну та обґрунтовану організацію публічної влади. При цьому права і свободи людини та їх гарантії, по-перше,

визначають зміст і спрямованість діяльності держави, по-друге, окреслюють та зумовлюють сутність та напрям парламентської діяльності. Відповідно, засаднича мета Верховної Ради України полягає у досягненні та підтриманні балансу у співпраці усіх гілок влади щодо рівномірного розподілу функцій, однозначного визначення повноважень та обов'язкової відповідальності за діяльність.

Застосування народними депутатами управлінських технологій – це можливість визначити їх значимість в парламентській діяльності і, як результат, актуалізує її раціоналізацію та оптимізацію; забезпечити удосконалення системи взаємодії між парламентськими органами з метою мінімізації існуючої внутрішньої суперечливості щодо прийняття парламентом законодавчих актів; посилити співпрацю народних депутатів з виборцями та громадянським суспільством та, відповідно, підвищити рівень їх довіри до парламенту; сприяти ефективному плануванню законодавчої роботи; стимулювати парламентарів до підвищення якості та обґрунтованості поданих законопроектів; дозволити оцінювати парламент як соціальну мікросистему. Це, на нашу думку, умова приведення парламентської діяльності у відповідність до викликів сьогодення та позитивної відповіді на стратегічні виклики, що постали на сучасному етапі української державотворчості.

Дослідження сучасних управлінських технологій та методів їх застосування народними депутатами дозволяє уточнити їх теоретичну понятійну визначеність, систематизувати методи їх застосування, розробити систему оцінювання ефективності парламентської діяльності, проаналізувати парламент та його структурні підрозділи як соціальну мікросистему, уточнити модель застосування технології управління за результатами в парламентську діяльність, виявити основні виклики застосування цієї технології в парламентських органах, розробити рекомендації щодо закріплення на законодавчому рівні обов'язковості застосування в діяльності технології управління за результатами головами та секретарями комітетів, відповідальних за результати роботи очолюваних ними підрозділів, для підвищення ефективності та результативності парламентської діяльності зокрема в комітетах.

Ми вважаємо, що управлінські технології в парламентській діяльності мають стати обов'язковим поєднанням методів та засобів формування управлінських рішень, збору й обробки інформації, ефективного управління народними депутатами; принципів, законів, закономірностей, моніторингу й контролю за організацією та функціонуванням законодавчого органу.

Висновки та перспективи досліджень. Таким чином, проведений аналіз дозволив зробити висновок про те, що управлінські технології в діяльності народних депутатів мають стати обов'язковим поєднанням методів та засобів формування ними обґрунтованих та адекватних управлінських рішень, збору й обробки інформації, ефективною взаємодією між ними; принципів, законів,

закономірностей, моніторингу й контролю за організацією та функціонуванням законодавчого органу в цілому.

Нами визначено низку управлінських технологій, пріоритетних для застосування народними депутатами у парламентській діяльності, а саме:

- управління на базі потреб та інтересів громадян, інтереси яких представляють народні депутати,
- управління на базі активізації діяльності народних депутатів,
- регламентне управління за цілями,
- управління з використанням технологій штучного інтелекту.

Доведено, що ці управлінські технології доцільно застосовувати для підвищення ефективності парламентської діяльності шляхом їх впровадження в діяльність комітетів та комісій.

Подальші наукові дослідження можуть бути спрямовані на обґрунтування механізмів впровадження, практичної реалізації та впливу сучасних управлінських технологій як на парламентську діяльність, так і на функціонування парламентських підрозділів; ефективність та результативність роботи народних депутатів, зокрема, та функціонування парламенту, в цілому.

Список використаних джерел:

1. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. К. : НАДУ, 2010. 820 с.

Антипенко І.В.,

доктор наук з державного управління, професор кафедри публічного управління та адміністрування, Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій, м. Київ

Заглинський С.В.,

здобувач другого (магістерського) рівня освіти, другий рік навчання, освітня програма «Публічне управління та адміністрування», Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій, м. Київ

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ

Постановка наукової проблеми та її актуальність. В умовах сучасного розвитку державного управління в Україні значну роль у забезпеченні ефективності, прозорості та підзвітності органів влади відіграє нормативно-правове забезпечення діяльності державного службовця. Правове

регулювання діяльності державних службовців є основою для формування їх іміджу, забезпечення дотримання етичних стандартів і реалізації принципів верховенства права. Водночас, неузгодженість законодавства, недоліки в його реалізації та впровадженні, а також існуючі корупційні ризики ставлять під загрозу ефективність функціонування державного апарату.

Актуальність дослідження нормативно-правового забезпечення діяльності державного службовця обумовлена декількома факторами: вимогами суспільства до державного управління (сучасне суспільство очікує від державних службовців високих стандартів професійної етики, компетентності та відкритості, і саме нормативно-правове забезпечення має стати основою для задоволення цих вимог); розвиток законодавства (з постійними змінами в законодавчій базі, необхідність адаптації норм до нових реалій та викликів, таких як цифровізація, вимагає постійного вдосконалення нормативно-правових актів); проблеми корупції (корупційні прояви в діяльності державних службовців залишаються серйозною проблемою для українського суспільства, дослідження ефективності існуючого законодавства щодо запобігання корупції та зміцнення відповідальності службовців є надзвичайно актуальним); порівняльний аналіз міжнародного досвіду (вивчення досвіду інших країн у сфері нормативно-правового забезпечення державної служби може допомогти виявити ефективні практики та адаптувати їх до українських умов); тенденції модернізації державного управління (перехід до нових форм управління, зокрема диджиталізація державних послуг, вимагає перегляду та оновлення існуючих нормативно-правових актів для забезпечення їх відповідності сучасним умовам) тощо.

Короткий аналіз досліджень проблеми. Аналіз сучасних наукових студій доводить, що вивчення правового регулювання діяльності державних службовців стала предметом досліджень низки вітчизняних науковців, серед яких: В. Авер'янов, Г. Атаманчук, І. Безклубий, В. Венедиктов, М. Ковалів, В. Ортинський, О. Остапенко, О. Щербак та ін. [2].

Мета дослідження полягає в комплексному аналізі чинного законодавства, що регулює діяльність державних службовців в Україні, а також у виявленні основних проблем, викликів і тенденцій у цій сфері.

Основні результати дослідження. Відповідно до ст. 5 Закону України «Про державну службу» зазначається, що правове регулювання державної служби здійснюється Конституцією України, цим та іншими законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, постановами Верховної Ради України, указами Президента України, актами Кабінету Міністрів України та центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує політику у сфері державної служби [1]. Тож, як бачимо, відповідно до закону, нормативно-правове забезпечення діяльності державного службовця в Україні базується на таких ключових юридичних актах: Конституція України, яка гарантує основні права та обов'язки державних службовців і встановлює

загальні принципи державного управління; закон України «Про державну службу», який, власне, визначає правові основи, принципи та порядок здійснення державної служби, а також визначає статус державних службовців як громадян України, які займають посаду державної служби в органі державної влади, іншому державному органі, його апараті (секретаріаті), одержують заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету та здійснюють встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов'язані з виконанням завдань і функцій такого державного органу, а також дотримуються принципів державної служби [1]; Кодекс законів про працю України, який регулює трудові відносини державних службовців, їхні права та обов'язки в контексті робочих відносин; інших нормативно-правових, зазначених у законі (міжнародні договори, акти, укази тощо) [1].

Окреслені нормативно-правові акти визначають принципи державної служби, в основі яких лежить: законність (державний службовець зобов'язаний діяти виключно в межах і відповідно до закону); прозорість та підзвітність (діяльність державних службовців має бути відкритою для суспільного контролю та відповідати принципам підзвітності перед громадянами); професійність (забезпечення належної компетентності та відповідності службовців встановленим вимогам до їхньої кваліфікації); етичні стандарти та поведінка державного службовця (зокрема, кодекс етичної поведінки державного службовця визначає моральні норми та принципи етичної поведінки службовців – неупередженість, справедливість, уникнення конфлікту інтересів, доброчесність).

Крім того, національна нормативно-правова база передбачає різні види відповідальності для державних службовців: адміністративна відповідальність за порушення службових обов'язків або дисциплінарних норм (регламентується законодавством про державну службу); кримінальна відповідальність (у разі скоєння злочинів, зокрема, корупційних дій, службовці несуть кримінальну відповідальність відповідно до Кримінального кодексу України); дисциплінарна відповідальність (може бути застосована за порушення трудової дисципліни або етичних норм).

У багатьох країнах нормативно-правове регулювання державної служби базується на таких самих принципах, як в Україні, однак існують специфічні відмінності в етичних стандартах та організації службової діяльності. Наприклад, у країнах ЄС значна увага приділяється боротьбі з корупцією та конфліктами інтересів через комплексні системи аудиту та нагляду за діяльністю службовців.

Поряд з цим, нормативно-правове регулювання діяльності державних службовців має сьогодні низку викликів, серед яких: корупція – попри наявність антикорупційного законодавства, все ще існують проблеми з його повним дотриманням; неефективність реалізації правових норм – часто виникають проблеми із впровадженням законодавчих норм на практиці через бюрократичні перешкоди або відсутність належного контролю тощо.

Висновки. Таким чином, необхідно вживати всіх заходів для покращення нормативно-правового забезпечення діяльності державних службовців. Для цього слід оновити законодавчу базу з урахуванням сучасних викликів і потреб суспільства; запровадити чіткі механізми контролю за дотриманням етичних стандартів; розвивати програми підвищення кваліфікації для державних службовців, з акцентом на правові та етичні аспекти їхньої діяльності; зміцнити механізми відповідальності за порушення норм та стандартів державної служби.

Важливим напрямком для подальших досліджень є й аналіз впливу цифровізації на нормативно-правове забезпечення діяльності державних службовців, а також вивчення нових підходів до управління державною службою в умовах інформаційного суспільства. Оскільки нормативно-правове забезпечення діяльності державного службовця є ключовим елементом ефективного державного управління – його вдосконалення має стати пріоритетним завданням для забезпечення розвитку державних інститутів в Україні.

Список використаних джерел:

1. Про державну службу: Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/889-19>.
2. Грищук А.Б. Нормативно-правове регулювання діяльності державних службовців в Україні. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. 2017. Вип. 4. С. 79–87.

Антипенко І.В.,

*доктор наук з державного управління,
професор кафедри публічного управління та адміністрування
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

Москаленко А.Г.,

*здобувач другого (магістерського) рівня освіти,
другий рік навчання, освітня програма
«Публічне управління та адміністрування»,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

АДАПТАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В СИСТЕМІ УПРАВЛІНСЬКОГО ТА ПРАВОВОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Процес європейської інтеграції охоплює низку складних взаємопов'язаних аспектів, зокрема

економічну, соціальну та політичну гармонізацію. Одним із ключових викликів є адаптація національного законодавства до стандартів та норм Європейського Союзу (*acquis communautaire*). Це не просто формальна вимога до країн-кандидатів на членство в ЄС, а необхідна умова для створення ефективної правової та управлінської бази, здатної забезпечити інтеграцію на практиці.

Актуальність цієї наукової проблеми полягає в тому, що правові та управлінські системи держав, які прагнуть інтеграції в ЄС, повинні зазнати суттєвих реформ. Ці реформи передбачають перегляд чинного законодавства, створення нових управлінських інструментів і механізмів, здатних відповідати викликам, що постають у процесі євроінтеграції. Водночас, кожна країна має свій правовий і адміністративний спадок, що може не відповідати або суперечити європейським стандартам. Це викликає потребу в науковому обґрунтуванні процесу адаптації, дослідженні інституційних перешкод, а також визначенні ефективних шляхів і механізмів гармонізації національних систем управління та права.

Короткий аналіз досліджень проблеми. Аналіз сучасних наукових студій доводить, що вивчення нормативно-правового забезпечення публічних механізмів в умовах євроінтеграції стало предметом досліджень низки вітчизняних науковців, серед яких: Р. Баженов, С. Банніков, О. Дорогіх, В. Марчук, І. Миронова, А. Пахомова, М. Скиба та ін.

Мета дослідження полягає в комплексному аналізі процесу гармонізації національного законодавства з правовими нормами та стандартами Європейського Союзу, при. Цьому слід враховувати не лише теоретичне обґрунтування необхідності адаптації законодавства, але й практичні рекомендації для ефективної інтеграції національної правової системи в європейський правовий простір.

Основні результати дослідження. Для країн, що прагнуть членства в ЄС, важливо забезпечити повну сумісність національного законодавства з європейськими правовими нормами. Цей процес спрямований на посилення верховенства права, захисту прав людини, створення умов для вільної конкуренції та ринкової економіки. Процес європейської інтеграції вимагає модернізації управлінських структур та запровадження нових управлінських підходів, зокрема щодо управління державними фінансами, боротьби з корупцією, зміцнення судової системи. Важливість національно-європейської законодавчо-правової генерації полягає у визначенні найкращих управлінських практик та інструментів, що можуть бути інтегровані в національні системи.

Адаптація законодавства й управлінських практик до європейських стандартів допомагає забезпечити внутрішню стабільність держави, сприяє розвитку міжнародних економічних відносин, підвищенню рівня інвестиційної привабливості та забезпеченню прозорості адміністративних процесів. Кожна країна, що прагне інтеграції до ЄС, стикається з низкою

проблем, таких як політична воля до реформ, опір окремих груп інтересів, недостатній рівень адміністративних можливостей тощо. Актуальним є вивчення цих перешкод і розробка науково обґрунтованих пропозицій щодо їх подолання. Крім зазначеного, слід зауважити, що дослідження у сфері адаптації національного законодавства та управлінських інструментів до стандартів ЄС сприяють розвитку правової науки, інституційного управління та створюють наукову базу для подальших реформ.

З огляду на Копенгагенські та Мадридські критерії вітчизняне державне управління в умовах інтеграції України в Європейський Союз повинно набути принципово нової якості, притаманної управлінським системам держав-членів ЄС [1]. Ідеї гармонізації національних правових систем з правовою системою Європейського Союзу втілюються шляхом забезпечення національної самобутності народів, реального захисту основних прав і свобод громадян Євросоюзу, насамперед їх прав на вільне пересування по території держав-членів та активну участь у європейських політичних процесах на місцевому і союзному рівнях. Крім цього, гармонізація права ЄС з національними правовими системами досягається не примусовим узгодженням відповідних правових норм, а шляхом добровільної відмови держав-членів від частини своїх повноважень, пов'язаної з економічною та політичною діяльністю. Внаслідок такого підходу відбувається розумний розподіл законодавчих повноважень і відповідальності між національними та наддержавними структурами [2].

Однією з найважливіших передумов для вступу держав до ЄС є адаптація національного законодавства до *acquis communautaire* – сукупності законодавчих актів Європейського Союзу. Ця адаптація забезпечує сумісність правової системи країни з європейськими стандартами, сприяє взаємодії інституцій та громадян і захищає права людини на європейському рівні. Гармонізація законодавства дозволяє уніфікувати управлінські практики, підвищити ефективність управлінських процесів та зміцнити правову державу. Це також сприяє створенню єдиного правового простору, що полегшує економічну діяльність і зміцнює міжнародне співробітництво.

Для формування спільного правового поля необхідно застосовувати ефективні механізми та інструменти адаптації національного законодавства до європейського, серед яких: створення нових законодавчих актів або внесення змін до чинних для відповідності європейським стандартам; запровадження нових або реформування існуючих державних інституцій для забезпечення їх функціонування відповідно до вимог ЄС; навчання та підвищення кваліфікації державних службовців для ефективного впровадження європейських норм і стандартів тощо.

Процес адаптації національного законодавства часто супроводжується викликами, такими як політична нестабільність, спротив з боку окремих груп населення, недостатність фінансових ресурсів та низький рівень кваліфікації фахівців у державному управлінні.

Важливим є не лише прийняття нових законів, а й створення відповідної управлінської інфраструктури, яка здатна забезпечити їх ефективне впровадження та контроль. Ця інфраструктура включає системи моніторингу, звітності, інституційного нагляду і громадського контролю. Приклади країн Центральної та Східної Європи, які успішно адаптували своє національне законодавство та управлінську систему до стандартів ЄС, доводять, що цей процес сприяє економічному зростанню, розвитку демократії та підвищенню стандартів життя.

Висновки. Сьогодні адаптація національного законодавства є невід'ємною частиною європейської інтеграції. Вона вимагає комплексного підходу, що охоплює реформування правової системи, управлінської інфраструктури та підвищення кваліфікації кадрів. Успішна адаптація сприятиме не лише інтеграції в ЄС, але й зміцненню демократичних інститутів і забезпеченню верховенства права в державі.

Список використаних джерел:

1. Грицяк І.А. Гармонізація чи наближення національного законодавства у сфері державного управління з *acquis communautaire*? *Міжнародне економічне співробітництво України (правові проблеми): матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* 2004. С. 149–158.
2. Опришко В.Ф., Омельченко А.В., Фастовець А.С. *Право Європейського Союзу.* Київ, 2002. 460 с.

РОЗДІЛ 2

ГЕНЕЗА РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ДЕРЖАВИ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН ДЛЯ УКРАЇНИ

*Малахова Т. В.,
доктор наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

РОЗВИТОК ЦИФРОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ТА ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ

Постановка наукової проблеми та її актуальність. У сучасному глобалізованому світі цифрові технології стали рушійною силою трансформації суспільства, економіки та державного управління. Цифровізація державних послуг та процесів управління є стратегічним пріоритетом для багатьох країн, оскільки вона сприяє підвищенню ефективності, прозорості та доступності послуг для громадян. В умовах швидкого розвитку інформаційного суспільства Україна прагне інтегруватися в європейське співтовариство та модернізувати свої державні інституції. Аналіз європейського досвіду розвитку цифрової держави та визначення шляхів його впровадження в Україні є надзвичайно актуальним завданням, що потребує глибокого наукового дослідження.

Короткий аналіз досліджень цієї проблеми. Питання цифровізації державного управління активно досліджується як зарубіжними, так і вітчизняними науковцями. Мануель Кастельс (2000) у своїй фундаментальній праці «Інформаційна епоха: економіка, суспільство і культура» аналізує вплив інформаційних технологій на суспільство та економіку. Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD, 2021) регулярно публікує звіти про розвиток цифрового урядування, акцентуючи увагу на інноваціях та кращих практиках. Європейська комісія (2022) через індекс цифрової економіки та суспільства (DESI) оцінює прогрес країн-членів у цифровізації.

В Україні дослідженнями в цій сфері займається Міністерство цифрової трансформації (2021), яке розробляє стратегії та політики цифрового розвитку.

Проте, існує потреба в глибшому аналізі європейського досвіду з метою його адаптації та впровадження в український контекст, з урахуванням національних особливостей та викликів.

Мета (завдання) наукового дослідження. Метою даного дослідження є аналіз генези розвитку цифрової держави в європейських країнах та визначення шляхів впровадження їхнього досвіду в Україні.

Для досягнення цієї мети поставлено такі завдання: дослідити теоретичні основи концепції цифрової держави та її значення в сучасному світі; проаналізувати досвід європейських країн у розвитку цифрової держави, зокрема Естонії, Данії, Німеччини та Франції; оцінити поточний стан цифровізації в Україні та ідентифікувати основні виклики та можливості; розробити рекомендації щодо застосування європейського досвіду в контексті українських реалій.

Основні результати дослідження. Теоретичний аналіз показує, що цифрова держава є моделлю державного управління, в якій цифрові технології інтегровані в усі аспекти надання публічних послуг, взаємодії з громадянами та прийняття рішень. Це сприяє підвищенню ефективності, прозорості та інклюзивності державних процесів. Кастельс (2000) підкреслює, що інформація стає ключовим ресурсом, а доступ до неї визначає економічний та соціальний розвиток.

Досвід європейських країн:

- Естонія є піонером у сфері цифрової держави. Завдяки системі X-Road, електронній ідентифікації та електронному резидентству, країна забезпечила повну цифровізацію державних послуг (Tiits & Kalvet, 2013). Естонська модель підкреслює важливість єдиної платформи для обміну даними та безпеки інформації.

- Данія демонструє високий рівень залучення громадян до цифрових послуг. Використання систем NemKonto та Digital Post спрощує взаємодію з державою (Danmarks Statistik, 2021). Успіх Данії базується на довірі громадян до державних інституцій та акценті на електронній інклюзії.

- Німеччина активно працює над цифровізацією, незважаючи на складну федеративну структуру. Закон “Onlinezugangsgesetz” спрямований на надання всіх державних послуг онлайн (Bundesregierung Deutschland, 2020). Німеччина інвестує в цифрову інфраструктуру та підтримує інновації через центри цифрових технологій.

- Франція акцентує увагу на правових аспектах цифровізації. Закон про цифрову республіку встановлює рамки для відкритих даних, захисту персональних даних та цифрових прав громадян (République Française, 2016). Франція також інвестує в розвиток штучного інтелекту та інноваційних технологій.

Поточний стан в Україні:

Україна здійснює значні кроки в напрямку цифровізації:

- Портал “Дія” об’єднує численні державні послуги в одну платформу,

спрощуючи доступ громадян до них (Міністерство цифрової трансформації України, 2021).

- Система ProZorro підвищує прозорість державних закупівель та запобігає корупції (ProZorro, 2022).

- Портал відкритих даних data.gov.ua надає доступ до великої кількості державної інформації.

Проте, Україна стикається з викликами:

- Нерівномірний доступ до Інтернету в регіонах створює цифровий розрив між міським та сільським населенням.

- Необхідність оновлення законодавчої бази для врахування нових цифрових реалій та забезпечення захисту персональних даних.

- Питання кібербезпеки в умовах гібридної війни та зовнішніх загроз (ENISA, 2021).

- Скептицизм та недовіра громадян до цифрових послуг через недостатню поінформованість та низький рівень цифрової грамотності.

Рекомендації:

1. Розробка національної стратегії цифровізації, яка враховує найкращі європейські практики та адаптує їх до українських реалій.

2. Інвестиції в інфраструктуру, особливо в широкопasmовий Інтернет, для забезпечення рівного доступу по всій країні.

3. Оновлення законодавчої бази з метою регулювання цифрових послуг, електронної ідентифікації та захисту персональних даних.

4. Підвищення цифрової грамотності населення через освітні програми, тренінги та інформаційні кампанії.

5. Співпраця з приватним сектором та стимулювання розвитку ІТ-індустрії через податкові пільги, гранти та інвестиції в стартапи.

Висновки та перспективи досліджень. Дослідження підтверджує, що розвиток цифрової держави є критично важливим для модернізації України та її інтеграції в європейське та світове співтовариство. Європейський досвід показує, що успішна цифровізація вимагає цілісного підходу, який поєднує технологічні інновації, законодавче забезпечення, економічні стимули та соціальні ініціативи.

Перспективи подальших досліджень полягають у детальному аналізі окремих компонентів цифрової держави, таких як кібербезпека, електронне урядування, електронна демократія, та розробці практичних механізмів впровадження цих компонентів в український контекст. Важливим є також вивчення впливу цифровізації на економічний розвиток, соціальну рівність та демократичні процеси в країні.

Список використаних джерел:

1. Кастельс М. (2000). *Інформаційна епоха: економіка, суспільство і культура*. Київ: Видавництво Соломії Павличко "Основи".

2. European Commission. (2022). *Digital Economy and Society Index*

(DESI) 2022. Отримано з <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi>

3. Міністерство цифрової трансформації України. (2021). *Стратегія цифрової трансформації України*. Київ: Мінцифри України.

4. OECD. (2021). *Digital Government Index 2019*. Париж: OECD Publishing. Отримано з <https://www.oecd.org/gov/digital-government-index-2019-4de9f5bb-en.htm>

5. Tiits, M., & Kalvet, T. (2013). *E-Estonia: e-Governance in Practice*. Таллінн: Praxis Center for Policy Studies.

6. Закон України “Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки”. (2007). *Відомості Верховної Ради України*, №12, ст. 102.

7. Danmarks Statistik. (2021). *ICT Usage in Households and by Individuals*. Копенгаген: Statistics Denmark.

8. Bundesregierung Deutschland. (2020). *Digital Strategy 2025*. Берлін: Федеральне міністерство економіки та енергетики.

9. République Française. (2016). *Loi n° 2016-1321 du 7 octobre 2016 pour une République numérique. Journal Officiel de la République Française*.

10. ProZorro. (2022). *Офіційний портал публічних закупівель України*. Отримано з <https://prozorro.gov.ua/>

11. Schwab, K. (2016). *The Fourth Industrial Revolution*. Женева: World Economic Forum.

12. United Nations. (2020). *E-Government Survey 2020: Digital Government in the Decade of Action for Sustainable Development*. Нью-Йорк: United Nations.

13. Міністерство цифрової трансформації України. (2020). *Концепція розвитку цифрових компетентностей*. Київ: Мінцифри України.

14. World Bank. (2018). *Digital Dividends. World Development Report 2016*. Вашингтон, D.C.: World Bank.

15. European Union Agency for Cybersecurity (ENISA). (2021). *Cybersecurity in the EU Digital Decade*. Афіни: ENISA.

Петровська С.В.,

кандидат економічних наук, доцент,

Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,

м. Київ.

БРЕНД КРАЇНИ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ КІБЕРКОМУНІКАЦІЙ: ТРЕНДИ ТА ІННОВАТИКА

За умов інформаційного суспільства новітні форми продукування та надшвидкі темпи поширення інформації, особливості її сприйняття людиною суттєво впливають на брендування країн. Це зумовлює дослідницьку увагу до специфіки цього процесу в контексті кібернетизації соціальних комунікацій

міжнародного формату, оскільки завдяки новим дипломатичним практикам світова громадськість активно долучається до міжнародних комунікацій та чималою мірою визначає їх порядок денний. Особливо актуальним дослідження впливу новітніх практик комунікації в контексті формування бренду країни уявляється сьогодні з огляду на потребу широкої міжнародної підтримки боротьби України проти тотальної російської агресії, розпочатої проти нашої держави 24 лютого 2022 року. Не можна заперечити того факту, що ставлення світової громадськості до протидії українців російській навалі та, відповідно, форми і обсяги допомоги нашій країні напряму пов'язані із тим, яким є її імідж в очах населення тієї чи іншої держави.

Процеси бредування країн активно студіюють вітчизняні науковці (зокрема, О.Антонюк, Л.Бабій, В.Богатирець, Я.Зорій, З.Дахній, І.Король, К.Кучеренко, Т.Нагорняк, К.Сабрі, О.Щурко, Т.Циганкова) та зарубіжні фахівці (П.Ван Хам (*P. Van Ham*), В.Уолінс (*W. Olins*), С.Анхольт (*S. Anholt*) та інші). Ними наголошено на необхідності докладання відповідних наполегливих щоденних зусиль політикумом та громадськістю країн у культурній, економічній, інформаційній сферах. Натомість впливу міжнародних кіберкомунікацій на формування бренду країни загалом приділено доволі побіжну та фрагментарну увагу. З огляду на це, метою нашої розвідки є: спираючись на здобуток дослідників, визначити основні тренди та інноваційні напрями в цьому контексті.

Завдяки новітнім цифровим технологіям останніми десятиліттями кіберпростір став новим простором міжнародних комунікацій. В його рамках контакти між урядами та громадськістю країн не обмежуються державними кордонами, формальними процедурами чи політичними обставинами. Натомість, крім позитивних інноваційних практик у сфері комунікацій, негативним боком глобальної взаємодії стали широкомасштабні дезінформаційні операції (їх нині називають інформаційними війнами), поширення чорної пропаганди та фейків не тільки про окрему публічну особу, суб'єкта підприємницької діяльності чи певну організацію, а й про цілі країни, їх уряди, населення, соціокультурне становище загалом.

Саме таким характеризується інформаційна агресія, яку з 2014 року активно веде проти України російська федерація. Як вважають вітчизняні дослідники Р.Марутян, В.Ільницький, В.Старка, В.Галів, інвестуючи величезні кошти у підвладні Кремлю медіа всередині цієї ворожої країни та в європейських й інших країнах, путінський режим готував інформаційну базу для розв'язування в 2022 році повномасштабної війни проти нашої держави. Зарубіжній громадськості пропонувався створений російськими політтехнологами та російськими медіа образ України як «фашистської» країни, в якій знецінюються здобутки перемоги європейських народів у Другій світовій війні та культивується насилля. На цьому тлі інтенсивно просувалися наративи про нашу державу як занурену в корупцію, а про українську культуру загалом – як «шароварщину» низького ґатунку, відсталу та провінційну.

Новинні повідомлення у зарубіжних медіа про українців штучно генерувалися російськими та щедро фінансованими Кремлем деякими зарубіжними інформаційними агенціями з перевагою негативного контенту про кланові протистояння в середовищі українського політикуму, кримінальні події та зростання злочинності всередині нашої держави. Натомість тисячолітні традиції українського державотворення, європейськість нашого культурного поля, славетні імена українських винахідників і науковців, видатні досягнення українців світового рівня, їх внесок у культурну спадщину людства, творча інтелектуальна праця наших людей, потужні виробництва та гостинне сьогодні, як правило, замовчувалися. Варто зауважити, що така інформаційна інвазія росії не отримувала належного опору українських дипломатії та політиків і громадськості загалом. Фактично, до 2018 року в нашій країні не було навіть стратегії іміджевої політики та уявлень про формування бренду «Україна». Програвши росії на інформаційному фронті, Україна втрачала можливість формувати свій бренд та образ загалом як органічної складової європейського світу, де шануються цінності демократії, поважне ставлення до трудових досягнень, екологічне довкілля, добросусідство.

Натомість, провідні демократії світу та потужні актори міжнародного економічного простору, як вказує британський науковець С.Анхольт, з кінця 70-х років ХХ століття цілеспрямовано докладали чималих зусиль для того, аби в очах світової громадськості їх країни виступали внутрішньо стабільними в аспектах політичному та загалом культурному, були привабливими для іноземних туристів, що перетворювалося на потужний чинник відповідної успішної економічної діяльності [2]. На цьому тлі звичними стали світові рейтинги країн, зокрема, такі, як рейтинг найщасливішої країни, найкомфортнішої для життя, з найбільш чистим повітрям та екологічним середовищем для проживання тощо. Розраховуються світові рейтинги столиць країн у розрізі їх довкілля, умов праці, зручної інфраструктури, а також рейтинги вищих навчальних закладів, антирейтинги в сфері міграційній, забруднення природного середовища тощо. Звісно, такі своєрідні змагання, що активно впроваджуються у практику міжнародних комунікацій, напряду пов'язані із практиками орендування країн і стали можливими для статистичних обчислень й визначення рейтингових показників власне завдяки сучасним цифровим технологіям та функціонуванню світового кіберпростору [1; 3; 4].

Вести мову про високі відповідні показники України в подібних рейтингах ми можемо сьогодні хіба-що в аспекті перспектив, хоча не можуть не радувати, приміром, покращення рейтингу українських університетів у відповідному світовому рейтингу, популярність українськоо зеленого туризму – а сьогодні це, як правило, стосується західних областей України, зокрема, Карпат. Однак, на нашу думку, варто констатувати – всі можливості для покращення іміджу України з опорою на кібертехнології комунікацій

використовуються далеко не повною мірою. Натомість в інформаційному просторі вже склалося поняття «цифровий образ держави», зокрема визначено найкраще оцифровані країни. Проте, як правило, йдеться про цифровізацію природного, туристичного потенціалу країни, її культурні досягнення. Хоча на цьому полі останніми роками українська влада доклала чималих зусиль – засновано Український інститут, реалізовується міжнародна маркетингова кампанія „Ukraine now”, медіапроект «Ukraine» та чимало інших проєктів, впроваджуються цифрові гіді в європейських музеях, проводяться видовищні та рекламні відповідні заходи тощо, загалом потенціал міжнародних кіберкомунікацій для брендування України залучено явно недостатньою мірою.

З початком у лютому 2022 р. повномасштабної війни росії проти нашої держави світові лідери та громадськість інших країн чимало разів із захопленням висловились про героїзм українців, їх вірність цінностям Євроатлантичного світу та глобальної демократії, консолідацію у боротьбі з агресором. Україна суттєво змінила свою впливовість на міжнародній арені, про що свідчать показники міжнародних рейтингів. Зокрема, рейтинг Global Soft Power Index демонструє входження України в двадцятку найвпливовіших країн світу, а обізнаність світової громадськості про Україну, за даними Brand Finance, зросла до 71%. Україна стала символом свободи XXI століття, продемонструвавши трансформацію державного бренду перед загрозою національного існування. Оскільки наша країна сьогодні є форпостом Західного світу на кордоні зі світом азійських автократій, саме в цьому аспекті уявляється найбільш потужним потенціал кіберкомунікацій з метою поширення в інформаційному просторі зарубіжних країн відомостей про Україну, її соціокультурні здобутки. Недооціненим українською громадськістю та управліннями є потенціал так званої народної дипломатії, який надає можливість розвивати взаємини у форматі громадських організацій, молодіжних структур, у тому числі – студентських, впроваджуючи практики онлайн-спілкування. Поле для творчості у цьому відношенні доволі широке – від віртуальних екскурсій українськими музеями, місцями пам’яті, маршрутами зеленого туризму до парламентських зустрічей з молоддю інших країн. У цьому контексті гідними уваги є такі нові практики як блогерство та інформаційне волонтерство.

Широке застосування кіберкомунікаційних технологій у брендуванні країни з опорою на кращі світові практики сприятиме формуванню привабливого цифрового образу України, вирішенню нагальних завдань протидії ворожій інформаційній діяльності, підвищенню конкурентоспроможності в міжнародному економічному просторі, залученню широкої допомоги союзників у обороні національного суверенітету та життя українців.

Список використаних джерел:

1. 5 найкраще оцифрованих країн. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-tra-48832313>
2. Anholt S. Beyond the Nation Brand: The Role of Image and Identity in International Relations. *Exchange: The Journal of Public Diplomacy*. 2011. Vol. 2: Iss. 1. Article 1. URL: <https://surface.syr.edu/exchange/vol2/iss1/1>
3. Digital Riser Report: які країни найкраще розвивають цифрові технології у 2021 році. URL: <https://tyzhden.ua/digital-riser-report-iaki-krainy-najkrashche-rozvyvaiut-tsyfrovi-tekhnologii-u-2021-rotsi/>
4. ТОП-10 найрозумніших країн світу. URL: <https://taslife.com.ua/blog/smarest-countries>

Ярощовець Т.І.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування, докторант,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ

**ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА В КРАЇНАХ ЄС НА СУЧАСНОМУ
ЕТАПІ: ВИКЛИКИ Й ПЕРСПЕКВИ**

Постановка наукової проблеми та її актуальність. У часи глобалізації та інформаційного суспільства людство постало перед глобальною проблемою захисту інформації. Особливо актуальним це завдання постало перед країнами західної демократії, де формування стратегії внутрішньої та зовнішньої політики давно перестало бути виключною функцією парламентаріїв, урядовців чи дипломатів. Громадянське суспільство, за посередництвом незалежних засобів масової інформації, пильно контролює і жваво обговорює усі її кроки. З одного боку, подібна система призводить до зміцнення демократії та створює умови для прозорості прийнятих державних рішень; з іншого – виникають потенційні загрози, пов'язані з доступом до конфіденційної інформації, що може створити небезпеку як національним інтересам держави, так і суверенним правам окремих громадян.

Подібні проблеми спостерігаються в країнах Європейського Союзу, які, в умовах широкомасштабної війни Росії проти України, викликані гострою потребою в боротьбі з дезінформацією, захистом особистих даних громадян та забезпеченням кібербезпеки. Незважаючи на те, що система захисту інформації створювалася і розвивалася паралельно з розвитком інформаційних систем (як на рівні технічного забезпечення так і в юридично-правовій площині), існує проблема її «старіння» в умовах стрімкого розвитку

новітніх технологій. Слід також мати на увазі, що в демократичних країнах Європейського Союзу передбачена складна і уповільнена система прийняття рішень. Така система продемонструвала свою неефективність у кризових ситуаціях, де рішення треба приймати негайно. Це ставить країни об'єднаної Європи перед необхідністю удосконалення спільної інформаційної політики, щоб відповідати вимогам сучасного глобалізованого інформаційного світу. Досягнення цієї мети передбачає розробку нових стратегій інформаційного регулювання (2, С.239-240).

Основні результати дослідження. На межі 90-х років ХХ ст. Європейський Союз розпочав реалізацію концепції розвитку єдиного для усіх своїх членів інформаційного простору; це, в свою чергу, стало частиною загальної інформаційної політики, що втілювалася як на європейському рівні, так і на національних рівнях держав-членів Європейського Союзу. Слід зазначити, що законодавча база альянсу у сфері інформаційних технологій є не лише розлогою, але також досить динамічною, що має здатність до адаптації як у європейському, так і міжнародному контексті. Це забезпечується роботою центральних інституцій, в числі яких – Європейська Рада, Європейська комісія, Форум інформаційного суспільства ЄС, Генеральний Директорат з інформаційного суспільства та ін. Інформаційна політика ЄС реалізується завдяки проектам і програмам, що фінансують міждержавні та регіональні організації ряду актуальних проблем. В їхньому числі – створення інфраструктури для інформаційних технологій, налагодження комунікаційних зв'язків, розв'язанні проблем, пов'язаних з інформаційною економікою та електронною торгівлею тощо [1].

Головна мета і функція глобального інформаційного простору Європейського Союзу полягає, насамперед, у забезпеченні доступу до інформаційних ресурсів різноманітних спільнот європейських держав. Це дозволяє звести до мінімуму витрати на виробництво інформаційної продукції та її розподіл, а також забезпечити ефективність інформаційних послуг. У цілому, модель європейської інформаційної політики характеризується балансом між контролем держави та законами ліберального ринкового розвитку [2, С.241].

У той же час, на сучасному етапі інформаційна політика Європейського Союзу стикається із цілою низкою небезпек і викликів. Найважливіші з них:

1. Не до кінця вирішена проблема сумісності інформаційних технологій в межах ЄС, оскільки різні її члени досі мають відмінні правові норми щодо цифрової інформації та захисту даних [4].
2. Проблема кібербезпеки та дезінформації. Надзвичайно посилилася після початку широкомасштабної війни Росії проти України [3].
3. Правові лакуни у питанні про регулювання нових технологій. Їх стрімкий розвиток часто випереджає розвиток відповідного законодавчого поля.

4. Технологічне відставання в умовах глобальної конкуренції з США і Китаєм.

5. Вразливість інформаційних ринків держав ЄС. Вільний ринок Європи дозволяє різним суб'єктам скуповувати ЗМІ, а також впливати на соціальні мережі. Ця відкритість вільного ринку має значний вплив на політичні та соціальні процеси в країнах ЄС, в тому числі і деструктивні. Зазначена проблема набула особливої актуальності в умовах гібридної війни, яку веде Росія не лише проти України, але і проти країн Заходу в цілому.

Як зазначалося вище, демократична природа сучасної Європи вимагає довгих дискусій, консультацій та узгоджень перед прийняттям рішень; це дуже сповільнює відповідь на чинні виклики і загрози. Подібна ситуація ставить Європу у складне і не вигідне становище перед авторитарними режимами (які мають можливість оперативно приймати рішення без огляду на суспільну думку), а також перед державами, які, завдяки своїм матеріальним ресурсам можуть масово скуповувати європейські ЗМІ [2, С.242].

Перспективи розвитку інформаційної політики Європейського Союзу напряму пов'язані з перспективою відповіді на виклики останнього часу. Попри складність чинного політичного моменту, вживаються заходи спрямовані на адаптації країн ЄС до реалій сучасних інформаційних процесів в світі. Передусім слід зазначити, що Європейський Союз розпочав вкладати значні інвестиції в дослідження та розвиток інформаційних систем, задля скорочення технологічного відставання від США і Китаю. Позитивним досвідом протистоянню деструктивному впливу Росії на інформаційному ринку Європи можна вважати централізовану зупинку діяльності телеканалу «Russia Today» на своїй території [5]. Це є свідченням здатності європейців реагувати на інформаційні загрози за наявності політичної волі.

Висновок. Європейський Союз розпочав реалізацію стратегії розвитку єдиного для усіх своїх членів інформаційного простору у 90-х роках ХХ ст. Його метою було забезпечення вільного доступу європейців до інформаційних ресурсів з метою звести до мінімуму витрат на виробництво інформаційної продукції та її розподіл, а також забезпечення ефективності інформаційних послуг. Проте з часом виявилось, що комунікація вільного інформаційного ринку Європи з інформаційними технологіями авторитарних держав несе в собі цілий ряд викликів і загроз. Виявилася вразливість інформаційного поля Європи для деструктивних впливів недружніх держав, технічне відставання її від США і Китаю в галузі інформаційних технологій, неузгоджене законодавство європейських країн стосовно цифрової інформації тощо. Очевидним є завдання ЄС до адаптації стратегії інформаційної політики в нових реаліях. Додаткові фінансування на розвиток інформаційних технологій дають надію на подолання відставання від конкурентів, а закриття каналу «Russia Today» засвідчило здатність європейців оперативно та ефективно протистояти агресивним дезінформаційним впливам в інформаційному полі за умови наявності політичної волі. Саме здатність ЄС проводити системну

роботу по нейтралізації загроз і викликів визначить перспективу її інформаційної політики як демократичної спільноти вільних країн.

Список використаних джерел:

1. Ріпа-Мельник Р.С. Особливості інформаційної політики Європейського Союзу. URL: <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/55672/1>.
2. Фармхаус П.Р. Проблематика інформаційної політики на прикладі досвіду Європейського Союзу // Публічне управління та адміністрування в Україні. Випуск 38, 2023. С.239-244.
3. European Union Agency for Cybersecurity. // ENISA Threat Landscape 2023. URL: <https://www.enisa.europa.eu/publications/enisa-threat-landscape-2023>
4. B.Lundell, J. Gamalielsson, A. Katz. Implementing IT Standards in Software: Challenges and Recommendations for Organisations Planning Software Development Covering IT Standards. // European Journal of Law and Technology, Vol 10, Issue 2, 2019. URL: <https://ejlt.org/index.php/ejlt/article/view/709/973>
5. Russia Today: які країни ввели санкції проти пропагандистського каналу кремля. // Слово і Діло. Аналітичний портал. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/02/17/infografika/suspilstvo/russia-today-yakikrayiny-vvely-sankcziyi-protu-propahandystskohokanal-ukremlya>.

Петькун С.М.,

*доктор наук з державного управління, доцент,
завідувач кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ.*

Каташинський А.М.

*здобувач другого (магістерського) рівня освіти,
другий рік навчання,
освітня програма «Публічне управління та адміністрування»,
Державний університет інформаційно комунікаційних технологій,
м. Київ.*

**СВІТОВА ПРАКТИКА ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО
ДОКУМЕНТООБИГУ ТА ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В
ОРГАНАХ ВЛАДИ**

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Сьогодні у світі фактично не залишилося держав, які б не використовували у своїй діяльності ті або інші складові електронного урядування. Проте використання їх є різним, про це свідчить розподіл їх складових у впровадження, рівень їх інтеграції до керівних структур.

Перехід до постіндустріального суспільства зумовлює трансформацію політичних інститутів і публічного управління з урахуванням вимог технологічної епохи. Інформаційно-комунікаційні технології, що забезпечують взаємодію органів влади, бізнесу, інститутів громадянського суспільства та населення, отримали сучасне найменування «електронне урядування». Електронне урядування – це модернізація системи публічного управління, яка охоплює як надання якісних послуг для громадян і бізнесу, так і налагодження новітніх комунікативних каналів між владою та громадянським суспільством, перебудову функціонування всієї публічної служби. Одним із важливих складників електронного урядування, що впливає на процеси публічного управління та прийняття рішень є електронний документообіг. Розбудова інформаційного суспільства, впровадження технологій електронного урядування та всеохоплююча диджиталізація усіх процесів, у тому числі і діловодних, вимагають ґрунтовного вивчення та ефективного запровадження електронного документообігу у публічній сфері.

Короткий аналіз досліджень цієї проблеми. У науковій зарубіжній та вітчизняній літературі питанням електронного урядування та електронного документообігу присвятили чимало робіт такі науковці, як І. Базаров, В. Іванов, Кирилук, І. Хасаншиш, М. Головченко, І.Клименко, В. Ключевський, К. Линьов, А. Журавльов, В. Єганова, Ю. Ковбасюк та ін. Дана проблематика не є новою, дослідженню «електронного урядування» та «електронного документообігу» присвячено багато робіт та розробок, які різняться підходами та методиками дослідження цих питань. Втім, аналіз світового досвіду впровадження електронного урядування та електронного документообігу залишається висвітленим не в достатній мірі.

Мета наукового дослідження. Метою дослідження є аналіз проблем, визначення переваг та перспектив впровадження електронного урядування та електронного документообігу в органах влади, систематизація та узагальнення підходів щодо реалізації впровадження інформаційних технологій в управлінні державних установ як складової підвищення ефективності та прозорості діяльності органів державної влади.

Основні результати дослідження. Сфера публічного управління є важливим виробником інформації, оскільки тут циркулює правова, економічна, екологічна, статистична, політична, наукова та інші види інформації, збираються та опрацьовуються дані про суб'єктів господарювання, населення, виборців тощо. Споживачами цієї інформації є як адміністрації, так і приватний сектор та громадяни. Основною функцією державного управління є прийняття управлінських рішень. При цьому дані для розробки і прийняття рішень та самі рішення мають форму документів. Обсяг технічної роботи з документами зазвичай настільки великий, що цей процес перебиває основний зміст діяльності органів влади та публічного управління.

Бурхливий розвиток і поширення нових ІКТ зумовлює істотні зміни в інформаційній сфері на світовому рівні. Їх революційний вплив належить до

економічної та соціальної сфер, державних структур й інститутів громадянського суспільства, освіти та науки, культури і способу життя людей. Внаслідок цих глобальних змін відбувається поступальний рух до інформаційного суспільства, провідна роль в якому належить інформації та знанням. Так, дослідник В.І. Ключевський зазначає: «Інформаційне суспільство трансформує сучасну політичну реальність й управлінський процес через зміну їх ролі та функцій» [1]. Тенденція до інформатизації суспільства впливає і на сферу публічного управління, враховуючи концепції електронного урядування і застосування його інструментів, зокрема ЕДО. В Концепції розвитку електронного урядування в Україні зазначено, що електронне урядування – це «форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян» [2]. Державне регулювання у сфері ЕДО здійснюється згідно з Законом України «Про електронні документи та електронний документообіг» [3].

За даними ООН у 2008 році Україна посідала 41 місце у рейтингу серед 193 країн за рівнем готовності до електронного уряду за індексом EGDІ. У 2010 році – змістилась на 13 позицій нижче, тим самим посівши 54 місце; у 2012 році рейтинг знизився ще на 14 позицій – 68 місце, а 2014 року – спустилась ще на 19 позицій та посіла 87 місце. У 2018 році Україна трохи покращила свої позиції та піднялась на 82 місце; нарешті у 2020 році – 69 місце в світі. Тобто Україна лише почала потроху підніматися у загальносвітовому рейтингу щодо розвитку цифрового урядування, що в свою чергу передбачає впровадження електронного документообігу на підприємствах, в установах та організаціях, у тому числі й в органах державної влади.

Існують дві основні моделі впровадження електронного урядування у світі: західна та східна. Зокрема процес реформування публічного управління в західних країнах пов'язаний з реорганізацією державних органів на основі принципів «нового публічного управління» та створення «відкритої держави». В той же час, проєкти впровадження електронного уряду в східних державах реалізуються на базі принципів традиціоналізму (конфуціанства) та «раціональної бюрократії».

Англо-американська модель електронного урядування є особливо цікавою, адже країни учасники цієї моделі займають достатньо високі позиції за рейтингом розвитку електронного урядування. Такий рівень розвитку електронного урядування називають етапом пов'язаності, який передбачає, що «уряд перетворює себе на об'єднане ціле, що відповідає потребам громадян через розвиток інтегрованої служби підтримки. Й це найбільш просунутий рівень електронного урядування, який характеризується наявністю: горизонтальних зв'язків, вертикальних зв'язків, інфраструктурних зв'язків, зв'язків між урядом та громадами» [4]. Розвинуті інформаційні системи

дозволяють сформувати «прозорі» канали руху документів, що відображає роботу державного управління та дозволяють зменшити залежність громадян від присутності та активності бюрократичного апарату влади [5].

Відмінні характеристики англо-американської моделі – «реформи усієї структури державного управління. Створення інформаційних порталів, які дозволяють забезпечувати універсальне обслуговування громадян та доступ до інформації. Використання стратегії, орієнтованої на зовнішню діяльність, за відносно низького рівня розвитку (Канада). Звільнення державних службовців від виконання буденних процедур при інтерактивній взаємодії з населенням» [6]. До відмінних характеристик континентально-європейської моделі слід віднести: законодавче регулювання інформаційних відносин та інформаційних потоків, що циркулюють у європейському інформаційному просторі [7]. Розглядаючи цю модель електронного урядування, варто наголосити на тому, що вона поширена в більшості країн Західної, Центральної та Східної Європи. Так за рейтингом розвитку електронного урядування за 2018 р. Фінляндія займає 6 місце, Франція – 9 місце, Іспанія – 12 місце, Польща – 33 місце. Досвід розвитку електронного урядування у сфері освіти в перелічених країнах є важливим для України

Висновки та перспективи досліджень.

Українська модель електронного урядування, перебуваючи в процесі формування, може багато чого запозичити зі світового досвіду функціонування електронного урядування. Для України досвід англо-американської моделі у сфері освіти може бути корисним в аспекті модернізації державного управління – збільшення можливостей самостійного пошуку інформації в online режимі, без безпосереднього контакту з держслужбовцем.

Цифрові технології є постійним явищем у повсякденному житті кожного і присутні у дедалі більше сферах нашого життя. Сектор публічного управління не є винятком. Насправді нові технології дозволяють державним адміністраціям керувати своїми послугами з більш високою якістю та ефективністю як при наданні послуги, так і при використанні ресурсів державного сектору.

Список використаних джерел:

1. Ключевський В.І. Механізми впровадження електронного документообігу в місцевих органах виконавчої влади: автореф. дис. ... канд. наук з держ. управління: 25.00.02. Одеса: НАДУ при Президентові України, 2019. 20 с.
2. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-p#n14>.

3. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 р. № 851-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 36. Ст. 275. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/851-15/>.

4. Базаров Р. Політична карта світового кіберпростору / Р. Базаров. – Режим доступу: offline.cio-world.ru/2006/49/273982.

5. Ватковська М. Г. Англо-американський досвід упровадження електронного урядування в галузі освіти / М. Г. Ватковська // Держава та регіони: наук.-виробн. Журн. Сер.: Державне управління, 2013. – № 4(44). – С. 13 – 18

6. Застрожнікова І.В. Електронне урядування в аграрному секторі економіки України / І.В. Застрожнікова // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) / За ред. Л.В. Синяєвої. – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2018. - №2, – с. 148-152.

7. Клімушин. П. Електронне урядування в інформаційному суспільстві / П.С. Клімушин, А. О. Сернок. – Х.: Магістр, 2010. – 312 с

Костецька Л.М.,

*кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ.*

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Цифрові технології в публічному управлінні відіграють ключову роль у спрощенні процедур, покращенні доступу до інформації та підвищенні ефективності державних служб. Впровадження інноваційних цифрових інструментів систем дозволяє покращити взаємодію держави з громадянським суспільством та сферою бізнесу.

Вищий рівень технологізації суспільства забезпечують технології, спроектовані за принципом SMART, де S (specific) – конкретність, M (measurable) – вимірність, A (achievable) – досяжність, R (relevant) – актуальність, T (time bound) – обмеженість у часі.

Крім відповідності зазначеним принципам, смарт-технології мають і інші якості, які називають «розумними». Вони містять суттєву частку інтелектуальних здібностей людей, інноваційні знання з управління, соціальність інформації з обробкою її у сфері рефлексії. Розвиток смарт-технологій сприяв появі термінів смарт-освіта, смарт-місто, смарт-суспільство, смарт-спеціалізація стратегічної і поточної діяльності тощо, які вже засвідчили позитивні результати.

Наприклад аналізуючи технологію «смарт-місто», можна виокремити ключові фактори успіху у становленні цієї концепції, якими є: розгортання

інфраструктури мережевих комунікацій; ефективна освіта та навчання працівників щодо використання інфраструктури ІКТ; політика та програма підтримки «цифрової демократії» шляхом подолання «цифрового розвитку» між різними групами суспільства та досягнення «цифрової інклюзії»; створення середовища, сприятливого для інновацій та приваблення креативних людей в управлінні і сфери бізнесу; маркетинг «розумних» громад як вигідних місць для життя, роботи та праці, що дозволяє залучати талановиті кадри та інвестиції.

За якісної цифрової інфраструктури можливий високоякісний фіксований та мобільний інтернет, обчислення та віртуалізація, електронна взаємодія органів влади й бізнесу, електронне урядування, інтероперабельність, відкриті дані, кібербезпека, блокчейн, ідентифікація та довіра.

Головна мета розумного міста – оптимізувати функції міста та стимулювати економічне зростання, одночасно покращуючи якість життя своїх громадян, використовуючи інтелектуальні технології та аналіз даних.

У цьому контексті важливо виокремити міжнародні документи, що стосуються забезпечення впровадження цифрових реформ із просування ключових областей цифрової економіки у суспільстві щодо їх відповідності законодавству Європейського Союзу в частині виконання програм ЄС: «Єдиний цифровий ринок» (Single Digital Market), «Європейське цифрове десятиліття» (Europe's Digital Decade) та інших програм цифрового співробітництва.

Ініціатива «EU4Digital» об'єднує пріоритетні дії та програми в державах Східної Європи, створює шість регіональних мереж EU4Digital для роботи із пріоритетних тем, серед яких є Україна, фінансує програми «EU4Digital Facility», «EU4Digital Broadband», «EU4Digital Cyber and EaPConnect».

Стратегія «Єдиний цифровий ринок» (Single Digital Market) є політичним рамковим документом, що проголошений у травні 2015 року Європейською Комісією та розроблений з метою досягнення синергії між державами-членами ЄС у царині новітніх технологій, транскордонної торгівлі й надання послуг у межах Єдиного цифрового ринку. Документ присвячений стратегічному плануванню єдиної економічної зони держав-членів ЄС та фокусується на питаннях розвитку цифрового маркетингу, електронної комерції та телекомунікацій, зокрема й шляхом усунення непотрібних регуляторних бар'єрів та переходу від окремих національних ринків до єдиних загальноєвропейських зведених правил.

Окрім цього, прямування Європейського Союзу до цифрової трансформації передбачене й іншими рамковими та стратегічними документами, зокрема: Підключення до Європейського Гігабітного суспільства (Connectivity for a European Gigabit Society), Програма розвитку загальноєвропейських стандартів у сфері телекомунікацій та цифрових технологій, Програма «Цифрова Європа», встановлена на 2021–2027 роки Регламентом Європейського парламенту та Ради (ЄС) 2021/694 від 29 квітня 2021 року про створення Програми цифрової Європи та скасування Рішення (ЄС) 2015/2240.

До програм «Єдиний ринок» [4] та «Цифрова Європа» (2021–2027) [3] у 2022–2023 роках приєдналась і Україна [2], отримавши доступ до фінансування проектів за такими напрямками: розвиток підприємницького середовища, зокрема участь у Європейській мережі підприємств (EEN), програмі «Еразмус» для молодих підприємців, спільних кластерних ініціатив; високопродуктивний комп'ютинг; штучний інтелект, дані та хмарні послуги; цифрові навички; використання цифрових технологій в економіці та суспільстві.

У кінці 2020 року очільник Міністерства цифрової трансформації України М. Федоров оголосив про наміри до 2024 року здійснити переведення 100% публічних послуг в онлайн, зважаючи, що для держави вкрай важливо, щоб кожен українець мав рівні можливості і рівний доступ до державних послуг. З метою підтримки цього проекту створюється система єдиного моніторингу якості надання адміністративних послуг у вигляді центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП). Співпраця зазначеного Міністерства за програмою «U-LEAD з Європою» покращує процес впровадження технічних умов для розвитку публічних електронних послуг, модернізацію ЦНАП та створення інформаційних систем «Вулик» та «Трембіта».

Програмний комплекс автоматизації центрів надання адміністративних послуг «Вулик», як підсистема Системи електронної взаємодії органів виконавчої влади (СЕВ ОВВ) розроблено в рамках EGOV4UKRAINE спільно з Державним агентством з питань електронного урядування для центрів надання адміністративних послуг. Він має прискорити роботу адміністраторів ЦНАП завдяки переходу до роботи із заявками громадян в електронному вигляді та спрощеній взаємодії з державними реєстрами в режимі реального часу.

«Трембіта» – система, яка створює зв'язок між реєстрами та їх інформаційними системами та реалізує механізми захищеного обміну даним.

З метою реалізації права кожного на доступ до електронних публічних послуг, звернення до органів виконавчої влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, благодійної (волонтерської) діяльності, автоматизації управління закладами освіти, що забезпечують здобуття загальної середньої освіти, створення, обробки, обміну інформацією та документами в електронній формі, зокрема з центральною базою даних програмно-апаратного комплексу «Автоматизований інформаційний комплекс освітнього менеджменту» (у разі підключення), внесення до центральної бази даних електронної системи охорони здоров'я медичної та іншої інформації про користувача або особу, законним представником якої він є, в електронній формі, перегляд такої інформації та обмін нею (у разі підключення в установленому законодавством порядку до зазначеної бази), отримання інформації з національних електронних інформаційних ресурсів, інших інформаційно-комунікаційних систем, яка необхідна для надання послуг, а також для проведення моніторингу та оцінки якості послуг Постановою Кабінету Міністрів України «Питання Єдиного

державного вебпорталу електронних послуг та Реєстру адміністративних послуг» від 04.12.2019 року № 1137 створено портал «Дія» [1].

Особливістю порталу «Дія» є те, що його розробка, дизайн, захист здійснювалися коштами міжнародних донорів та партнерів у межах проектів USAID/UK aid «Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах /TAPAS» USAID «Підтримка організацій-лідерів у протидії корупції в Україні «ВзаємоДія», EGOV4UKRAINE програми U-LEAD з Європою та за програмою EGAP, яка фінансується Швейцарською агенцією з розвитку та співробітництва й реалізується Фондом Східної Європи та Innovabridge

Слід також наголосити на технології Blockchain в публічному управлінні.

Саме термін Blockchain (де «Block» – це блоки, «chain» – ланцюжок, тобто ланцюжок блоків) частково характеризує його завдання і призначення. Blockchain – це база даних, яка не має єдиного центру (сервера) зберігання інформації, що забезпечує від його зламу і втручання. Кожен блок несе в собі не тільки нову інформацію, а й поєднує з попередніми блоками. Така інформація зберігається одночасно у всіх дотичних до цієї мережі, але з врахуванням високого ступеня приватності і персональних даних.

Водночас Blockchain не є аналогом інтернету, де вся інформація зберігається в єдиній мережі. Їх існує безліч. Також можуть існувати підмережі для кожного окремого проекту, що працює у межах обраної системи (окремого Blockchain). Зазначене дозволяє максимально полегшити навантаження на мережу і проводити операції лише в перебігу кількох секунд.

Основними принципами Blockchain є: децентралізація; безпека і захищеність; відкритість і прозорість; незмінність вже записаного.

Blockchain має свої переваги й недоліки. До переваг слід віднести: довговічність, більш швидку транзакцію, довіру, зменшення рівня корупції, зменшення бюрократії у наданні адміністративних послуг. Серед недоліків слід виокремити: великий обсяг пам'яті даних, неможливість видалити чи внесення змін до існуючих у базі даних, наявний ризик компрометації даних (невідомість щодо того, хто збирає транзакції у блоки та ланцюжки).

Враховуючи вищевикладене можна виокремити основні напрямки використання Blockchain-технології у публічній сфері України, а саме: державне управління, охорону здоров'я, вищу освіту, аграрний сектор, бібліотечну сферу й архіви, правоохоронні органи, фіскальну службу, банківську систему, соціальні служби

Отже, зупинити технологічний процес не можливо, але вплив цифрової трансформації сьогодні є неоднозначним. Цифровізація сприяє виникненню нових викликів, пов'язаних нерівномірним розподілом цифрових благ, поляризацію ринку праці, кібербезпекою тощо. Невирішеність цих питань може призвести до економічної неефективності та уповільнення темпів розвитку, проведення «реакційної», а не стратегічної політики. Сьогодні немає концептуальних засад (на міжнародному рівні), які б могли повною мірою розкрити всю величину цифрової трансформації.

Процес цифровізації у публічному управлінні відбувається у межах Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і є продовженням реформи про державне управління в Україні. Зокрема, це доступ до міжнародних онлайн-ринків та електронних послуг, розвиток електронного врядування, усунення адміністративних бар'єрів.

Цифрові технології формують нову еру глобалізації та швидко трансформують галузі та глобальні ланцюги, що суттєво впливає на створення цінностей. Цифрова трансформація полягає не стільки у використанні технологій, скільки для переосмислення та вдосконалення сфер людської діяльності. Пандемія COVID-19, повномасштабна війна рф проти України не тільки підкреслили виключно важливу роль цифрових технологій для подальшого функціонування держави, бізнеса та суспільства, але й показали нагальну потребу прискорення цифрової трансформації для сприяння досягненню цілей.

Цифрові трансформації в публічному управлінні призводять до змін у зовнішніх відносинах публічного сектору з громадянами та бізнесом, внутрішніх бізнес-процесів та операції, створюють не тільки нові можливості та елементи цифрового управління, але також з'являються нові виклики.

Список використаних джерел:

1. Питання Єдиного державного вебпорталу електронних послуг та Реєстру адміністративних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 4.12.20119 р. № 1137. Дата оновлення: 20.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1137-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.11.2024).
2. Про делегацію України для участі у переговорах з Європейською Комісією щодо укладення Угоди між Україною та Європейським Союзом про участь України в програмі Європейського Союзу «Цифрова Європа» (2021–2027) : Розпорядження Президента України від 19 липня 2022 року № 133/2022-рп. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/133/2022-%D1%80%D0%BF#Text>
3. Програма ЄС «Цифрова Європа» (2021–2027). URL: <https://business.dia.gov.ua/digital-europe-programme>
4. Україна підписала угоду з ЄС щодо участі в програмі «Єдиний ринок». URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/02/02/novyna/polityka/ukrayina-pidpysala-uhodu-yes-shhodo-uchasti-prohramiyedynuj-rynok>.

*Мельник І.В.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
«доктор філософії»,
освітня програма «Публічне управління та адміністрування»,
Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ.*

СУЧАСНІ СВІТОВІ ТРЕНДИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ДЕРЖАВИ

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Впровадження цифрових технологій, автоматизації та ІТ на всі рівні життя і сфери політики та економіки розпочалося ще в минулому столітті та триває до сьогодні. Процес цифровізації має об'єктивний характер і залежить від глобалізаційних процесів. Цифрова революція змінює наше життя і суспільство з небаченою швидкістю й небувалим розмахом, створюючи при цьому як величезні можливості, так, і колосальні труднощі. Відбувається становлення, формування та подальший розвиток інформаційного суспільства. Очевидно, що цифрові технології стають невід'ємною частиною соціально-економічного життя суспільства і ключовим напрямком розвитку державної політики на сучасному етапі. Щодня ми стаємо свідками численних прикладів того, як цифрові технології сприяють зміцненню миру, розширенню прав людини і сталого розвитку в інтересах усього суспільства.

Короткий аналіз досліджень цієї проблеми. Проблемам цифровізації економіки і суспільства значну увагу приділяли вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: В. Вишневський, О. Джусов, П. Друкер, С. Коляденко, І. Карчева, Б. Кінг, Р. Ліпсі, Л. Лямін, В. Ляшенко, В. Пілінський, С.Петькун, К. Скінер, Н.Стеблина, Е. Тоффлер, К. Шваб, та ін. Попри численні наукові дослідження щодо процесів цифровізації, залишаються недостатньо досліджені.

Сучасні аспекти впливу диджиталізації на економіку різних країн світу представлено у звітах Глобального інституту McKinsey [1]. Серед вітчизняних представників економічної науки варто відзначити роботи таких авторів: Ю. М. Бажал [2], С. В. Коляденко [3], Н. П. Мешко [4], Г. Б. Соколова [5]. Вагомий внесок у дослідження процесів глобальної диджиталізації внесли міжнародні організації, консалтингові агентства та урядові установи, однак, враховуючи стрімкий розвиток процесів, що відбуваються та їх нерівномірність для різних регіонів світу, дане питання вимагає детальнішого подальшого розгляду.

Мета наукового дослідження є дослідження досвіду країн-членів ЄС в процесі диджиталізації держави та державних послуг та розробка стратегії цифрової трансформації державних послуг України.

Основні результати дослідження. Країни-члени ЄС розпочали свій шлях до цифровізації ще у 2014 році і з цього періоду було розроблено низку

проектів, які наближають Європу до тотальної диджиталізації, яку країни-члени ЄС планують реалізувати повністю у 2030 році [6]. До першої десятки країн, що є світовими лідерами диджиталізації, входить 8 європейських країн: Швеція, Данія, Нідерланди, Швейцарія, Фінляндія, Норвегія, Німеччина, Великобританія. І лише по одній країні з Азії (Сінгапур – 3 позиція) і Америки (США – 8 позиція). Позиції країн визначено за чотирима критеріями (комплексами факторів), що характеризують здатність національних економік до цифровізації: технології, люди, управління, вплив. За даними [7] за авторською методикою розраховано рівень готовності України до побудови цифрової держави. Результати показали середній рівень за всіма чотирма вимірами, що свідчить про потенційну можливість цифровізації вітчизняної економіки, проте реалізація цього напряму розвитку пов'язана з підвищеним ризиком. Окреслено очікувані позитивні і можливі негативні наслідки цифровізації економіки України.

Аналіз досвіду країн-членів ЄС показує, що цифровізація державного управління – дійсний спосіб підвищення результативності взаємодії державних структур із суспільством та зниження витрат. Так, перехід Данії на надання держпослуг лише у цифровому форматі приніс відчутні вигоди, зменшивши вартість деяких видів послуг на 50 %, а створена система зворотного зв'язку забезпечила можливість взаємодії з усіма відомствами країни за допомогою особистого кабінету, здійснення бізнес-операцій через Інтернет у режимі реального часу, щорічно зберігаючи близько 10–20 % бюджету.

У світі склалася нова реальність, яка спонукає уряди всіх країн до проведення політики системної цифрової економіки за допомогою цифрової трансформації шляхом вдосконалення відповідних галузей національного законодавства, розробки та реалізації масштабних державних стратегій, проектів та програм, зокрема – повне переведення сфери публічного управління на цифрові технології. Порівняння різних моделей розвитку цифрового суспільства, що склалися в даний час в світі, дозволяє констатувати значну варіативність в концептуальних підходах, пріоритетах, механізмах і шляхах їх реалізації. При цьому ефективність їх застосування залежить головним чином від культурно-цивілізаційного середовища країни, в якій реалізується та чи інша модель, відповідно, не існує універсальних моделей публічного управління за допомогою механізмів цифрової трансформації, багато аспектів залежать від рівня розвитку інституційного середовища країни.

Продовж декількох останніх років в Україні на державному рівні плануються заходи щодо інтенсивного впровадження цифрових технологій в усі сфери суспільного життя. Починаючи від Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» [9], яка серед інших реформ та програм розвитку держави визначала Програму електронного урядування, у державі ухвалено низку

відповідних концепцій, планів, стратегій, законів та інших нормативно-правових актів.

Подальші цифрові трансформації у ЄС відбувались відповідно до прийнятих документів:

- Цифрової стратегії Європейської Комісії (European Commission Digital Strategy: digitally transformed, user-focused and data-driven Commission),

- Стратегії єдиного цифрового ринку для Європи (A Digital Single Market Strategy for Europe),

- Формування цифрового майбутнього Європи (Shaping Europe's Digital Future),

- Білої книги з штучного інтелекту. Важливим кроком стало впровадження Плану дій з цифрової освіти (Digital Education Action Plan), а також Стратегії взаємодії урядів ЄС (EU governments interoperability strategy) та Цифровий компас 2030: європейський шлях цифрового десятиліття (2030 Digital Compass: the European way for the Digital Decade) та ін. У 2021 році прийнято Програму «Цифрова Європа» (до 2027р.), яка спрямована на розвиток провідних цифрових навичок, упровадження цифрових технологій на підприємствах, розбудову цифрової інфраструктури, а також на ще більшу доступність цифрових послуг для громадян та державних інституцій країн Європейського Союзу та асоційованих до Програми країн. [10]

Висновки та перспективи досліджень. Зростання цифровізації сприяє появі безлічі нових можливостей. Цифрові дані можуть використовуватися з метою розвитку, а також для вирішення соціальних проблем. Таким чином, вони можуть сприяти поліпшенню економічних і соціальних показників, розвитку інновацій й підвищенню продуктивності. Цифрові платформи спрощують здійснення операцій, формування мереж зв'язків та обмін інформацією.

Країни ЄС розрізняються за показниками, що характеризують рівень диджиталізації, можна виділити три групи країн, які суттєво відрізняються одне від одного. Розвиненіші країни демонструють кращі показники, що викликає необхідність врахування закономірностей їх розвитку в різних країнах. Цифрове поле держав впливає на процеси розбудови мереж. Відповідно, важливо розмежовувати цифрову політику із значним цифровим розривом (базові цифрові можливості наявні, однак немає прикладів їхнього використання для розбудови децентралізованих мереж), і з незначним цифровим розривом (наявне активне інноваційне використання технологій для розбудови децентралізованих мереж).

Список використаних джерел:

1. The Rise of Digital Challengers. Digital. McKinsey. URL: <https://digitalchallengers.mckinsey.com/>.

2. Бажал Ю., Бакуменко В., Бондарчук І. та ін. Інформаційна економіка. Роль інформації у формуванні ринкової економіки: монографія / за заг. ред. І. Розпутенка. Київ: К.І.С., 2004. С. 33–57.
3. Коляденко С. В. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні та світі. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2016. № 6. С. 105–112
4. Мешко Н. П., Сазонець О. М., Джусов О. А. та ін. Стратегії високотехнологічного розвитку в умовах глобалізації: національний та корпоративний аспекти: монографія. Донецьк: Юго-Восток, 2012. 470 с.
5. Соколова Г. Б. Деякі аспекти розвитку цифрової економіки в Україні. Економічний вісник Донбасу. 2018. № 1 (51). С. 92–96.
6. European Commission. (2023). Communication: 2030 Digital Compass: the European way for the Digital Decade. Retrieved July 20, 2024, from <http://surl.li/fihbhh>
7. Network Readiness Index 2020. URL: <https://networkreadinessindex.org/2020/nri-2020-analysis/> (the date of access: 09.11.2022)
8. A stronger and more secure digital Denmark. The Digital strategy 2016–2020. Denmark, May 2016. (2016). Retrieved July 21, 2024, from <http://surl.li/rsorve>.
9. Стратегія сталого розвитку «Україна -2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Тех>.
10. Петькун С. М. Цифрові трансформації в Європі як орієнтир для України. *Věda a perspektivy*. 2023. № 6 (25). С. 234–242. DOI: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-6\(25\)-234-242](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-6(25)-234-242)

Трушкіна Н. В.,
кандидат економічних наук, старший дослідник
Патlachук Т. В.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
«доктор філософії»,
освітня програма 073 «Менеджмент»,
Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України,
м. Харків.

ЕЛЕКТРОННА ТОРГІВЛЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОБСЛУГОВУВАННЯ СПОЖИВАЧІВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: ДОСВІД НІМЕЧЧИНИ

Постановка наукової проблеми та її актуальність. На даний час уряди більшості країн світу приділяють особливу увагу питанням реалізації концепції цифрової трансформації національної економіки у контексті Industry

4.0 і 5.0 [1-2], яка має передбачати використання цифрових інструментів, методів і платформ для реструктуризації традиційних бізнес-процесів; удосконалення системи управління взаємовідносинами зі споживачами [3-4]; впровадження інноваційних технологій; формування цифрової екосистеми та цифрової культури.

Це підтверджують і результати досліджень багатьох міжнародних консалтингових компаній та аналітичних центрів. Так, за оцінками International Data Corporation, загальні глобальні витрати на цифрові технології щорічно зростатимуть на 16,8%. За підрахунками Huawei та Oxford Economics, обсяг цифрової економіки у світі становитиме у 2025 р. 23 трлн дол., що на 78,3% більше порівняно з 2017 р. При цьому частка цифрової економіки зростатиме до 2025 р. з 17,1 до 24,3% світового ВВП.

Слід зазначити, що одним із дієвих механізмів розвитку цифрової економіки визнано електронну торгівлю як пріоритетний цифровий канал для підвищення якості й рівня обслуговування споживачів.

Короткий аналіз досліджень цієї проблеми. Аналіз наукової літератури показує, що провідні зарубіжні вчені (E. Brynjolfsson, B. Kahin [5]; H. Dzwigol та ін. [6]; A. Kwilinski [7]; N. Lane [8]; F. Machlup [9]; D. Tapscott [10]; A. Tugui [11]) приділяють значну увагу дослідженню нових форм цифрової трансформації економіки, розробленню цифрових бізнес-моделей і стратегій.

Нормативно-правові, організаційні, економічні аспекти розвитку сфери електронної комерції у країнах світу висвітлено у публікаціях таких українських науковців, як В. Батрименко [12]; Л. Березовська, А. Кириченко [13]; Я. Петруненко та ін. [14]; Л. Плотнікова та ін. [15]; І. Садчикова та ін. [16]; С. Стендер та ін. [17]; О. Шалева [18] та інші.

Незважаючи на широкий спектр наукових досліджень обраної теми, багатоаспектність та дискусійність окремих питань потребують подальшої розробки. І особливо вирішення цієї проблеми актуалізується на сучасному етапі змін стратегічного мислення та концепції трансформації системи управління взаємовідносинами зі споживачами в умовах мінливого цифрового ландшафту.

Мета наукового дослідження полягає у вивченні передового досвіду Німеччини при організації електронної торгівлі як інструменту підвищення якості обслуговування споживачів в умовах діджиталізації.

Основні результати дослідження. Німеччина належить до найрозвиненіших ринків електронної комерції [19-20] і посідає друге місце у Європі. Згідно з прогнозами, обсяг електронної комерції в сегменті B2C становитиме у 2020 р. 103,9 млрд євро, що означає зростання на 10,6% до 2019 р. [21]. Зростання щорічного обсягу онлайн-продажів B2C сприяє збільшенню ВВП. У 2019 р. питома вага електронної комерції у сегменті B2C становила майже 3% ВВП.

Онлайн-платежі, як і раніше, не є пріоритетними серед споживачів в Німеччини. Тільки зараз німецькі споживачі віддають перевагу банківським

переказам (92%), але рахунок-фактура залишається дуже популярним – його обирають 81% онлайн-покупців. Однак варто зазначити, що онлайн-перекази (14%), електронні гаманці (13%), мобільні платежі (6%) поки що є недостатньо популярними серед клієнтів.

Останнім часом спостерігається зростання частки електронної комерції. Так, якщо в 2018 р. вона становила 38%, то в 2020 р. – 56% [21]. Найбільше німецькі споживачі купують в Інтернеті електроніку та медіа, на другому місці – мода, а потім іграшки, хобі та вироби.

Найпопулярнішим перевізником, що вибирається роздрібними торговцями є DHL. Більш ніж на 40% менше роздрібних продавців пропонують послуги самовивезення. DPD, UPS та Hermes доступні в аналогічній кількості інтернет-магазинів. При цьому вважається за краще вибирати місце, а не час. Онлайн-доставка їжі стає все більш популярною у всьому світі, Німеччина не є винятком. Щорічно спостерігається збільшення її обсягів.

Отже, електронна комерція стала невід'ємною частиною німецької системи роздрібної торгівлі. На провідні інтернет-магазини Німеччини припадає близько 41% від загальної виручки від електронної комерції. Перше місце серед німецьких інтернет-магазинів за розміром виторгу посідає Amazon.de, за ним слідує Otto.de, на третьому місці – модний ритейлер Zalando.de.

За даними Landmark Global, основними категоріями електронної комерції у Німеччині є: одяг (16,7% загального обсягу продажу електронної комерції); споживча електроніка (13%); комп'ютери та аксесуари (5,5%); взуття (5,4%); книги (5,2%). Серед найбільш відданих способів онлайн-платежів у Німеччині можна назвати банківський переказ.

Висновки та перспективи досліджень. Як показують дослідження, в останні роки Німеччина спрямована на поширення транскордонної комерції та формування лояльності споживачів шляхом розповсюдження «відкритих рахунків-фактур», омніканальних покупок, зручної системи банківських платежів.

До ключових тенденцій розвитку електронної торгівлі у Німеччині можна віднести:

- підвищення значимості транскордонної електронної торгівлі (питома вага Німеччини становить 15% глобальних транскордонних продажів Land Mark Global), причому більше половини споживачів електронної комерції купують товари за межами країни;
- Великобританія та Китай – пріоритетні країни серед німецьких онлайн-споживачів;
- «відкриті рахунки-фактури» є популярним способом оплати, при якому можна спочатку отримати товар, а потім сплатити рахунок

через певний час; якщо товар після придбання не сподобався, його можна повернути, не чекаючи повернення коштів;

- турбота про навколишнє середовище та корпоративна соціальна відповідальність;
- збільшення товарообігу омніканальних покупок.

Таким чином, виходячи з вищевикладеного можна дійти висновку про ефективність і перспективність розвитку системи електронної торгівлі в Німеччині, яка спрямована на формування лояльності споживачів та підвищення рівня та якості їх цифрового обслуговування.

У подальших наукових дослідженнях планується обґрунтувати концептуальні положення цифрової моделі управління взаємовідносинами зі споживачами з урахуванням кращих європейських практик.

Список використаних джерел:

1. Trushkina N. Development of the information economy under the conditions of global economic transformations: features, factors and prospects. *Virtual Economics*. 2019. Vol. 2. No. 4. P. 7-25. [https://doi.org/10.34021/ve.2019.02.04\(1\)](https://doi.org/10.34021/ve.2019.02.04(1)).
2. Harmash O., Hubarieva I., Harmash T., Trushkina N. Relationship between the concepts of “digital transformation” and “industry 5.0”: bibliometric analysis. *Intellectualization of logistics and Supply Chain Management*. 2024. Vol. 24. P. 89-106. <https://doi.org/10.46783/smart-scm/2024-24-10>.
3. Kwilinski A., Trushkina N., Birca I., Shkrygun Yu. Organizational and Economic Mechanism of the Customer Relationship Management under the Era of Digital Transformations. *E3S Web of Conferences*. 2023. Vol. 456. Article 05002. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202345605002>.
4. Трушкіна Н. В., Патлачук Т. В. Науково-методичне забезпечення формування системи управління взаємовідносинами зі споживачами в цифровому просторі. *Бізнес Інформ*. 2023. № 9. С. 331-345. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-9-331-345>.
5. Brynjolfsson E., Kahin B. *Understanding the Digital Economy: Data, Tools, and Research*. Cambridge: MIT Press, 2000.
6. Dzwigol H., Dzwigol-Barosz M., Miskiewicz R., Kwilinski A. Manager Competency Assessment Model in the Conditions of Industry 4.0. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*. 2020. Vol. 7. Iss. 4(5). P. 2630-2644. [https://doi.org/10.9770/jesi.2020.7.4\(5\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2020.7.4(5)).
7. Kwilinski A. Implementation of Blockchain Technology in Accounting Sphere. *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*. 2019. Vol. 23(SI2). P. 1-6.
8. Lane N. Advancing the digital economy into the 21st century. *Information Systems Frontiers*. 1999. Vol. 1(3). P. 317-320.
9. Machlup F. *Knowledge: Its Creation, Distribution and Economic Significance*. Volume I. Knowledge and Knowledge Production. New Jersey: Princeton, 2014.

10. Tapscott D. *The Digital Economy: Promise and Peril in the Age of Networked Intelligence*. New York: McGraw-Hill, 1996.
11. Tugui A. *Meta-Digital Accounting in the Context of Cloud Computing*. *Encyclopedia of Information Science and Technology*. 3-rd ed. USA: IGI Global, 2015. P. 20-32.
12. Батрименко В. В. Запровадження сучасних форм електронної комерції в умовах діджиталізації світової економіки. *Стратегія розвитку України*. 2019. № 2. С. 58-65.
13. Березовська Л., Кириченко А. Розвиток електронної комерції в Україні та ЄС. *Економіка та суспільство* [Електронний ресурс]. 2022. № 42. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-15>.
14. Петруненко Я. В., Сиротко М. В., Тройніков В. В. Правове регулювання електронної комерції в умовах розвитку цифрової економіки в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: Право*. 2023. Т. 1. № 79. С. 278-285. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.1.47>.
15. Плотнікова Л. І., Романенко М. В., Синенко С. І. Сутність електронної торгівлі у світовій економіці. *Бізнес Інформ*. 2019. № 1. С. 139-144.
16. Садчикова І., Тарасенко А., Дубина М. Теоретичне обґрунтування сутності поняття «електронна комерція». *Економіка та суспільство* [Електронний ресурс]. 2023. № 53. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-36>.
17. Стендер С. В., Лисак О. І., Лук'яненко Н. Е. Розвиток електронної комерції та її вплив на цифрову економіку. *Академічні візії* [Електронний ресурс]. 2023. № 24. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/619>.
18. Шалева О. І. Публічні закупівлі як основа B2G-системи електронної комерції. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2021. № 65. С. 161-171.
19. Трушкіна Н. В., Сергєєва О. Р., Шкригун Ю. О. Концептуальні підходи до визначення поняття «електронна комерція». *Проблеми економіки*. 2020. № 4. С. 231-240. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-4-231-240>.
20. Bezpartochnyi M., Trushkina N., Shkrygun Yu. E-commerce in the conditions of digitalization of business processes. *Strategies, models and technologies of economic systems management in the context of international economic integration: scientific monograph / edited by M. Bezpartochnyi, V. Riashchenko, N. Linde*. 2nd ed. Riga: Institute of Economics of the Latvian Academy of Sciences, 2020. P. 245-256.
21. Odziemek K. E-commerce overview: Germany 2020 Ecommerce Country Report. 2021. January 13. URL: <https://ecommercegermany.com/blog/e-commerce-overview-germany-2020-ecommerce-country-report> (дата звернення: 27.10.2024).

Пашко Л.А.,

доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ.

Салов А.О.,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
«доктор філософії»,
освітня програма «Публічне управління та адміністрування»,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ.

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У НОВІТНІЙ КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Електронне урядування стало важливим інструментом у сфері державного управління, орієнтованого на потреби громадян [4]. Україна, відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року [6] та плану пріоритетних дій Уряд, активно інтегрує принципи електронного урядування, визначені в угодах з ЄС. Однак, за даними останніх досліджень ООН [3], Україна відстає від світових темпів розвитку е-урядування, посідаючи 30 місце у рейтингу індексу розвитку електронного урядування серед 193 країн [1].

Короткий аналіз досліджень цієї проблеми. Зважаючи на міжнародний досвід, розвиток електронного урядування є одним із ключових елементів, що сприяють успішності реформ і зростанню конкурентоспроможності країни. У сучасних умовах набула поширення концепція реформування публічного управління (так звана концепція “належного врядування”) у форматі принципів Європейської Стратегії інновацій та належного демократичного врядування на місцевому рівні [5]. Ця стратегія визнана доцільною до впровадження в Україні, принципи якої вже частково поширені у практичній діяльності системи публічного управління, зокрема в межах міжнародних проектів [7].

Інструменти е-урядування дозволяють суттєво підвищити якість обслуговування громадян, забезпечуючи при цьому відкритість, прозорість та ефективність функціонування державних і місцевих органів влади. Окрім цього, впровадження електронного урядування є базовою передумовою для формування в Україні розвиненої цифрової економіки та цифрового ринку, що створює перспективи для подальшої інтеграції до єдиного цифрового ринку ЄС (EU Digital Single Market Strategy) [2]. Така ситуація зумовлює необхідність застосування сучасних підходів, зокрема інноваційних технологій, серед яких штучний інтелект(ШІ) відіграє вагомий роль.

Завданням цього наукового дослідження є вивчення можливостей впровадження технологій штучного інтелекту у сферу електронного урядування для підвищення якості управлінських процесів, швидкості та доступності надання державних послуг. Дослідження передбачає аналіз європейського досвіду застосування ШІ у державному секторі, оцінку його ефективності у процесах інформування, підтримки прийняття рішень, інтеграції даних та аналітики. Крім того, дослідження має на меті розробку рекомендацій щодо адаптації цих практик в Україні для створення більш прозорої, ефективної та доступної системи електронного урядування.

Основні результати дослідження. Як свідчить проведений аналіз, у багатьох європейських країнах ШІ використовується для автоматизації аналізу великих обсягів даних, що допомагає підвищити якість взаємодії між громадянами та органами влади. Наприклад, у Великій Британії ШІ інтегровано у системи прогнозування та оцінки ефективності державних програм, у Франції розроблено системи аналітики на основі машинного навчання для забезпечення прозорості державних видатків, а в Естонії – найрозвиненішій цифровій державі Європи – ШІ використовується для автоматизації процесів е-ідентифікації громадян, надання онлайн-послуг та підтримки правосуддя.

Таким чином, сучасний європейський досвід показує, що застосування ШІ дозволяє створити ефективну систему для інформування, аналітики, підтримки прийняття рішень, інтеграції даних та підвищення доступності державних послуг.

В Україні ж наразі існують певні проблеми у розвитку електронного урядування. Вони пов'язані з низкою чинників, зокрема: недостатньою координацією, економічними труднощами, недосконалістю нормативно-правової бази та недостатнім рівнем інформаційної обізнаності та безпеки. Відповідно до Концепції розвитку електронного урядування в Україні, визначено першочергові завдання, серед яких – забезпечення надійної взаємодії між органами влади та громадянами, автоматизація інформаційних потоків, забезпечення належного рівня захисту даних та впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій.

Технології ШІ можуть сприяти вирішенню цих завдань. Завдяки машинному навчанню можливе створення розумних систем, які автоматично аналізують запити громадян, прогнозують потреби та виявляють нагальні проблеми. Крім того, технології ШІ здатні оптимізувати електронний документообіг, що зменшує затрати часу та забезпечує швидкий доступ до необхідної інформації, підвищуючи прозорість і відкритість державних процесів.

Перспективи розвитку використання ШІ в електронному урядуванні України охоплюють кілька напрямів. Перш за все, алгоритми ШІ сприяють автоматизації обробки та аналізу великих обсягів даних, що надходять до

органів державної влади, що дозволяє оперативно ухвалювати рішення, вдосконалювати процеси обробки запитів від громадян та бізнесу. В Україні технології штучного інтелекту у підтримці ухвалення управлінських рішень застосовуються через аналітичні системи, що дозволяють глибоко аналізувати наявні дані, прогнозувати результати політичних рішень та адаптувати стратегії відповідно до поточних потреб. ШІ-інструменти використовують алгоритми машинного навчання для обробки великих масивів даних у реальному часі, включаючи інформацію з різних секторів державного управління, таких як економіка, соціальна сфера та безпека.

Наприклад, прогностичне моделювання в секторі стратегічних комунікацій нашої країни дає змогу визначати можливі соціально-економічні наслідки політичних рішень, зокрема, їхній вплив на конкретні групи населення або регіони. Так, за допомогою цих моделей аналізуються ймовірні сценарії, виявляються ризики та слабкі місця в наявній політиці, як-от неефективний розподіл бюджетних коштів або недоліки в реалізації соціальних програм. В результаті управлінські команди можуть налаштовувати свої дії відповідно до отриманих прогнозів, оптимізуючи публічне управління та спрямовуючи ресурси на ті напрямки, де вони будуть найбільш ефективними.

Завдяки такому підходу можна уникнути непередбачуваних наслідків політичних рішень, підвищити ефективність державного управління та досягати кращих результатів у розвитку країни. Ці рішення вже активно впроваджуються в рамках проєктів цифровізації та електронного урядування, де особливу увагу приділено використанню ШІ для підвищення прозорості й обґрунтованості рішень державної влади. Сфера ідентифікації та безпеки в електронному урядуванні також виграє від використання ШІ, оскільки технології е-ідентифікації та автентифікації громадян, такі як розпізнавання обличчя, голосу, або авторизація за допомогою відбитків пальців, підвищують рівень інформаційної безпеки та зручність доступу до державних послуг. Важливим є і покращення обслуговування громадян через застосування чат-ботів та віртуальних асистентів, що надають швидкі консультації та відповідають на запитання в онлайн-режимі, звільняючи від необхідності участі людини. Такі рішення вже успішно застосовуються, і масштаби їх використання розширюються. Крім того, технології ШІ підтримують прозорість державного управління, автоматизуючи процеси збору та аналізу даних про виконання бюджету та видатки, що дозволяє громадянам отримувати доступ до актуальної інформації та контролювати ефективність використання державних ресурсів.

Користуються ШІ і великі українські компанії та бізнеси. Наприклад, ШІ-інструмент LITI, розроблений IT-холдингом Neatpeak Group, аналізує вербальну поведінку людини, зчитує з відео soft skills майбутнього кандидата на вакансію, після чого формує оцінку та видає рекомендацію щодо його

працевлаштування. Технології штучного інтелекту активно інтегруються і в приватному охоронному секторі, що видно на прикладі створення спеціалізованого підрозділу в компанії Ajax.

На державному рівні ШІ переважно застосовується для збору й аналізу великих обсягів інформації, ідентифікації об'єктів та осіб. Найяскравіший приклад впровадження ШІ в державні послуги — це зіставлення обличчя, зафіксованого в реальному часі, з даними в застосунку «Дія» при використанні сервісу «Дія. Підпис». Крім того, за сприяння компанії OpenAI, в «Дії» планується впровадження віртуального асистента «Надія» та запуск проєкту «Голос громадян», що передбачає сканування ШІ соціальних мереж, звернень до контакт-центрів та напряму «Надія», щоб передавати відповідним державним органам усі зафіксовані скарги.

Висновки та перспективи досліджень. Застосування технологій штучного інтелекту у сфері електронного урядування відкриває нові перспективи для підвищення ефективності, прозорості й доступності державного управління. Завдяки впровадженню таких технологій, як обробка великих масивів даних, автоматизація процесів, е-ідентифікація та підтримка прийняття рішень. Україна може суттєво покращити показники е-урядування та наблизити свої процеси до європейських стандартів. Впровадження ШІ має стати важливим етапом у модернізації електронного урядування, зокрема в контексті асоціації з ЄС, а також посилення соціально-економічного розвитку й підвищення конкурентоспроможності країни на глобальному рівні. Також у рамках реалізації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, Україна має забезпечити комплексний розвиток електронного урядування відповідно до європейських вимог.

На нашу думку, впровадження технологій штучного інтелекту в сучасну концепцію розвитку електронного урядування в Україні дозволяє підвищити ефективність діяльності державних органів та вийти на якісно новий рівень управління, заснований на принципах результативності, ефективності, прозорості, відкритості, доступності, довіри та підзвітності. Це також сприяє підвищенню якості надання публічних послуг для фізичних і юридичних осіб у відповідності з європейськими стандартами, забезпечуючи необхідну мобільність і конкурентоспроможність громадян та бізнесу в сучасних економічних умовах. Додатково, штучний інтелект допомагає мінімізувати корупційні ризики під час реалізації владних повноважень, покращує інвестиційну привабливість, діловий клімат і конкурентоспроможність країни та стимулює соціально-економічний розвиток України.

Список використаних джерел:

1. EU Digital Single Market Strategy. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Country-Information/id/180-Ukraine> (дата звернення 28.10.2024).
2. E-Government Development Index. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/attachment/8210/DSM_communication.pdf (дата звернення 06.05.2015).
3. United Nations E-government Survey 2024. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2016-Survey/E-Government%20Survey%202016.pdf> (дата звернення 28.10.2024).
4. Концепція розвитку електронного урядування в Україні. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/250287124> (дата звернення 20.09.2017).
5. Куйбіда В. С. Досвід впровадження стандартів доброго врядування на місцевому рівні в Україні та інших європейських країнах [Текст] : зб. / В. С. Куйбіда, В. В. Толкованов. — К. : ТОВ «Полігр. Центр «Крамар», 2010. — 258 с.
6. Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення 30.09.2019).
7. Стратегія реформування державного управління України на 2022-2025 роки. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/reforms/pars-2022-2025-ukr.pdf> (дата звернення 29.10.2024).

Пухкий В. М.,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти «доктор філософії» першого року навчання, освітня програма «Публічне управління та адміністрування», Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький.

РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ У СТАНОВЛЕННІ Й РОЗВИТКУ СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Останнім часом актуальним є питання обґрунтування сучасної парадигми розвитку територій, що максимально враховуватиме їх специфіку, сильні та слабкі сторони з позиції структури економіки, інститутів знань, інноваційного потенціалу тощо [12, с. 13]. Ключовим елементом політики розвитку регіонів ЄС, орієнтованої на підвищення їх конкурентоспроможності, забезпечення економічної, соціальної і територіальної єдності, сьогодні є смарт-спеціалізація. Власне, одним з напрямів реалізації положень Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і забезпечення включеності до глобальних ланцюжків доданої вартості є реалізація в Україні ідеї розвитку регіонів на засадах смарт-спеціалізації [13, с. 39].

Стратегія смарт-спеціалізації – національна або регіональна інноваційна стратегія, що детермінує пріоритети для створення конкурентних переваг шляхом розвитку і пристосування власних потужностей з досліджень та інновацій до потреб бізнесу, щоб послідовно відповідати новим можливостям і ринковим змінам, уникаючи при цьому дублювання й фрагментації зусиль [16]. Порівняно з традиційними механізмами вирівнювання регіональних диспропорцій більш значущими стають «м'які» конкурентні переваги, що є сучасним світовим трендом регіональної політики [1, с. 10].

Концепція смарт-спеціалізації потребує механізмів підтримки розвитку унікальних сфер або видів економічної діяльності в межах цільових орієнтирів національної економічної системи, а отже, й перегляду засадничих положень державної регіональної політики. Без державного рівня, де на законодавчій основі повинні бути закріплені єдині правила вибору та синхронізації пріоритетів, створена загальна аналітична база даних і забезпечена організаційна підтримка, навіть найбільш прогресивні регіони не в змозі самостійно розробити «розумну» стратегію [7, с. 75].

Короткий аналіз досліджень проблеми. Проблеми смарт-спеціалізації регіонів досліджуються у працях багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених.

D. Foray трактує смарт-спеціалізацію як здатність економічної системи (регіону) генерувати нові спеціалізації через відкриття нових сфер можливостей і локальної концентрації, агломерації ресурсів і компетенцій у відповідних галузях діяльності [15].

Автори монографії [12] розглядають смарт-спеціалізацію як один з інструментів реалізації концепції інтегрованого розвитку регіонів; пріоритети смарт-спеціалізації регіонів трактуються дослідниками як точки економічного зростання регіонів, конкурентні переваги та орієнтири структурної модернізації їх економіки [12, с. 362].

В.Я. Брич, П.Р. Пуцентейло, Я.І. Костецький і С.І. Гунько дійшли висновку, що смарт-спеціалізація – новий етап розвитку інформаційного суспільства, для якого характерні позитивні економічні, соціальні та інші ефекти, що виникають за рахунок спільного використання різними суб'єктами технічних засобів, сервісів, Інтернету [2].

О.С. Яцюк вважає, що смарт-спеціалізація сприяє розбудові регіональної спроможності завдяки двом підходам – урахуванню місцевих умов та економіці знань [14, с. 55]; це процес виявлення та відбору привабливих сфер для втручання, технологій, підсистем, які могли б сприяти інноваційному розвитку регіонів [14, с. 56].

На думку Н.О. Подлужної і В.С. Долгої, прискорити стимулювання розвитку регіонів можна шляхом активізації регіональної політики в напрямі впровадження розумної спеціалізації з розвитком диверсифікованих форм економіки знань [8, с. 56].

Мета (завдання) наукового дослідження: обґрунтування ролі державної регіональної політики у становленні й розвитку смарт-спеціалізації регіонів України.

Основні результати дослідження. Розумна спеціалізація наразі ставить під сумнів довгострокову ефективність просторово-нейтральних стратегій [2, с. 142]. В умовах глобалізації регіони є тим простором, де акумулюється локальне і глобальне знання, яке за ефективного застосування комунікаційних та інформаційних технологій дозволяє обґрунтованим пріоритетам розвитку втілюватись у стратегії [7, с. 75].

Смарт-спеціалізація у наукових дослідженнях носить дуальний характер: з одного боку, це інструмент (інтегрована програма) регіональної політики, а з іншого – концепція стратегування. Концепція смарт-спеціалізації є базисом формування регіональних інноваційних стратегій з метою розв'язання проблеми нерівномірного (асиметричного) розвитку територій і забезпечення сталого, інклюзивного зростання [12, с. 29]. Особливістю технології смарт-спеціалізації є виявлення пріоритетів у галузі досліджень та інновацій для створення конкурентних переваг, що дозволить розблокувати регіональний потенціал для структурних і технологічних змін, а також промислової модернізації на інноваційних засадах і, зрештою, зайняти регіону свою нішу на глобальних ринках [3, с. 28]. Незалежно від того, які суб'єкти охоплені стратегією смарт-спеціалізації, вона має бути узгодженою та інтерактивною [14, с. 57].

Основною метою «розумної спеціалізації» є оптимальне використання потенціалу території на основі максимально ефективного пристосування науково-освітніх напрямів розвитку до конкретних соціально-економічних умов [14, с. 54]. Для того щоб реалізувати смарт-підхід, регіони мають активізувати діяльність у контексті «підприємницького відкриття», що, по суті, означає знаходження точок регіонального потенціалу для ефективного використання технологій загального призначення з метою зміни виробничої функції конкретних перспективних секторів регіональної економіки [1, с. 9]. Стартовою точкою є «мапінг» інтелектуально-креативного, цифрового та інноваційного потенціалу території [12, с. 374].

В Україні підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів на основі смарт-спеціалізації є однією із засад регіонального розвитку. У Методиці розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації (2016) було наведене визначення і встановлено критерії, які використовуються для вибору сфер смарт-спеціалізації території [9].

Починаючи з 2018 р. планування регіональних стратегій в Україні відбувається на засадах смарт-спеціалізації. Наприклад у Стратегії розвитку Хмельницької області на 2021–2027 роки прописана стратегічна ціль «Зростання інноваційного потенціалу та смарт-спеціалізація», що «дозволить створити сприятливе середовище для проведення інноваційної діяльності у

регіоні, сформувавши розуміння інвесторів про те, які сфери діяльності є найефективнішими для вкладень коштів у регіон, та розширив доступ до різноманітних європейських програм» [10].

У Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності до 2030 року (2019) смарт-спеціалізація розглядається як інструмент визначення регіональних пріоритетних напрямів у контексті налагодження взаємовигідних міжрегіональних зв'язків вітчизняних інноваторів з партнерами (бізнес, держава) [11].

Згідно з Порядком розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу реалізації зазначених стратегій і планів заходів (2023), розроблення проєктів регіональних стратегій здійснюється з використанням територіально-орієнтованого підходу та смарт-спеціалізації [4].

Державна політика у сфері смарт-спеціалізації вважається частиною політики інноваційного розвитку регіонів. Однак під інноваціями мається на увазі не стільки використання нових технологій у виробництві, скільки впровадження технологій ефективної співпраці та синергії між місцевою владою, академічним середовищем, бізнесом і громадянськістю [3, с. 28; 5; 14, с. 55]. Відтак, на нашу думку, доречним є вживання терміна «державна регіональна смарт-політика», яким пропонуємо позначити смарт-систему цілей, заходів, засобів та узгоджених дій публічної адміністрації для забезпечення високого рівня якості життя людей на всій території України з використанням переваг смарт-спеціалізації регіонів держави.

В умовах смарт-підходу, безумовно, зростає роль публічної адміністрації. Зокрема, органи влади мають послідовно реалізовувати політику підтримки впровадження смарт-спеціалізації до системи стратегічного планування соціально-економічного розвитку регіонів України. Така підтримка, передусім, має бути спрямована на стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва, розбудову індустріальних парків, інкубаторів, створення умов для розвитку відповідної виробничої і транспортної інфраструктури [12, с. 364]. Крім того, на макрорівні потрібно здійснювати моніторинг і контроль, для того щоб уникати дублювання інноваційної і дослідницької діяльності різними регіонами [14, с. 57].

Ще більшої актуальності питання смарт-спеціалізації набуває під час особливого періоду в Україні. В умовах поствоєнного регіонального відновлення буде важливо забезпечити стійкість регіональної економіки з урахуванням посилення безпеки регіонів, забезпечити координацію формування регіональних програм розвитку за підтримки міжнародних фондів та організацій, оперативно відновити зруйнований житловий фонд, об'єкти виробничої і соціальної інфраструктури, комплементарно створюючи базис для довгострокового інноваційного розвитку країни [5; 6].

Висновки та перспективи досліджень. Впровадження нових інструментів інтелектуалізації регіонального розвитку у контексті смарт-спеціалізації в Україні дозволить підвищити регіональну конкурентоспроможність, а також

отримати додаткову фінансову підтримку регіонального розвитку, зокрема пріоритетних секторів економіки. Якщо до цього додати переваги цифровізації, можна не лише розширити сфери використання елементів розумності, а й підвищити темпи місцевого соціально-економічного розвитку. До того ж, смарт-підхід відкриває нові перспективи партнерства з європейськими регіонами, які мають суміжну спеціалізацію, і, відповідно, сприяє долученню до європейських ланцюгів доданої вартості [12, с. 375]. Цей аспект, на нашу думку, потребує більш глибоких подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Барановський М.О. Smart-спеціалізація як інструмент активізації розвитку регіонів України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2020. Вип. 13. С. 7–15.
2. Брич В.Я., Пуцентейло П.Р., Костецький Я.І., Гунько С.І. Смарт-спеціалізація як драйвер системи інноваційного регіонального розвитку. *Інноваційна економіка*. 2022. № 1 (90). С. 141–151.
3. Возняк Г.В. Теоретико-методологічні аспекти формування моделі смарт-спеціалізації регіонів України. *Регіональна економіка*. 2021. № 2. С. 27–36.
4. Деякі питання розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу реалізації зазначених стратегій і планів заходів: Постанова КМУ від 4 серпня 2023 року № 816. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/816-2023-%D0%BF#n94> (дата звернення: 01.11.2024).
5. Кудин С.І., Федик М.В. Державна політика у сфері смарт-спеціалізації регіонів. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 41. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1538/1479> (дата звернення: 01.11.2024).
6. Олешко А.А., Шацька З.Я., Ровнягін О.В. Smart-спеціалізація України в перспективі післявоєнного відновлення економіки. *Ефективна економіка*. 2022. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10286> (дата звернення: 01.11.2024).
7. Панкова Л.І. Смарт-спеціалізація як сучасний напрям розвитку економіки регіонів України. *Актуальні проблеми економіки*. 2020. № 1 (223). С. 73–83.
8. Подлужна Н.О., Долга В.С. Формування державної регіональної політики: досвід країн «Великої сімки». *Бізнес Інформ*. 2021. № 11. С. 49–58.
9. Про затвердження Методики розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації: Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 31.03.2016 р. № 79. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0632-16#Text> (дата звернення: 01.11.2024).

10. Про Стратегію регіонального розвитку Хмельницької області на 2021–2027 роки: Рішення Хмельницької обласної ради від 20.12.2019 р. № 49-29/2019. URL: <https://www.adm-km.gov.ua/wp-content/uploads/2021/04/СТРАТЕГІЯ.pdf> (дата звернення: 01.11.2024).

11. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: Розпорядження КМУ від 10 липня 2019 р. № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 01.11.2024).

12. Смарт-спеціалізація регіонів України: методологія та прагматика реалізації: монографія / наук. Ред. І.З. Сторонянська. Львів, 2022. 424 с.

13. Сторонянська І., Залуцький І. Інституційно-організаційне забезпечення імплементації моделі смарт-спеціалізації в Україні. *Економічна теорія*. 2021. № 2. С. 28–46.

14. Яцюк О.С. Смарт-спеціалізація розвитку регіону як важливий напрям підвищення його конкурентоспроможності та інноваційної активності. *Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Серія «Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості»*. 2018. № 2. С. 54–60.

15. Foray D. Smart specialization: Opportunities and challenges for regional innovation policy. London and New York: Routledge, 2015. 104 p.

16. Regulation (EU) No 1303/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 laying down common provisions on the European Regional Development Fund. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2013/1303> (дата звернення: 01.11.2024).

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВІТЧИЗНЯНОГО ЦИФРОВОГО РОЗВИТКУ ТА ВАРІАНТИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ДЛЯ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ

Ліпкан В.А.,

*доктор юридичних наук, професор
професор кафедри кримінального права, процесу та криміналістики
Академії праці, соціальних відносин і туризму, м. Київ*

<https://irbis-nbuv.gov.ua/ASUA/0012068>

WoS : LIH-1184-2024

<https://orcid.org/0000-0002-7411-2086>

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОСВІТИ - ШЛЯХ ДО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РАБСТВА

Розвиток Української Держави, збереження державного суверенітету, відновлення територіальної цілісності та непорушності державних кордонів та встановлення справедливого миру — є важливими з огляду на динамічну нелінійність світу. Одним із вимірів цього розвитку виступає цифровий.

У рамках дальшого впровадження сервісних функцій до сфери публічного управління, важливим є цифровий контекст, в якому відбуваються спроби:

- *переписування історії* - через підробку цифрових контентів і надання безкоштовного доступу до них;
- *видержавлення Української Держави* - через розповсюдження фейків, пропаганди, дезінформації та іншої маніпулятивної інформації;
- *умисне спотворення наукової інформації та дефрагментація наукового дискурсу* - викривлення термінології, приписування не існуючих цитат, перекручування справжнього змісту із посиланням на оригінальні праці, індоктринація деструктивних наративів;
- *унеможливлення повноцінного розвитку національної науки* - через створення чисельних штучних та навмисних перешкод для захисту дисертацій за „неканонічними” темами авторами, що мають погляди, відмінні від тих, хто має право присуджувати науковий ступінь і фактично цензурує роботи поза рамками наукового плюралізму;

- *цензура у сфері електронних баз даних* - приклад: доступ до україномовної вікіпедії здійснюється через складну процедуру розміщення та рецензування статей, особами, що є модераторами, які ухвалюють остаточне рішення щодо розміщення або нерозміщення матеріалу. Їхня фаховість щодо оцінки тієї чи іншої особи, її внеску у розвиток державних процесів чи окремої сфери життя тощо є дискусійною. Тож через абсолютно суб'єктивні та упереджені вимоги чимало українських діячів у різних сферах суспільного життя не є представленими на даному важливому україномовному ресурсі;
- *використання штучного інтелекту* - починаючи від студентів ВНЗ, закінчуючи аналітиками у державних органах - відбувається масштабне використання генеративного штучного інтелекту.

На останньому пункті я і зупинюся в рамках даної статті.

Відповідно до Закон України „Про цифровий контент та цифрові послуги” цифрова послуга - послуга, що надає можливість споживачу створювати, обробляти, зберігати та поширювати дані у цифровій формі або отримувати доступ до таких даних, а також здійснювати будь-які інші дії з даними у цифровій формі, що були створені чи завантажені споживачем або іншими користувачами такої послуги. До цифрових послуг належать, зокрема такі, що дають змогу створювати, обробляти, отримувати доступ або зберігати дані в цифровій формі, включаючи хостинг файлів, обробку текстів або гри, які пропонуються в середовищі хмарних обчислень і соціальних мережах [1].

Отже, згенерований текст, наприклад, за допомогою ChatGPT, є *цифровим контентом* - даними, які створюються і надаються в цифровій формі.

Саме тут криється значна небезпека для дальшого інтелектуального розвитку нашої держави.

Наразі констатую, що в науковому середовищі почастишали випадки, коли автори, особливо молоді дослідники, пишуть статті не самостійно, а за допомогою урізноманітнених текстових цифрових помічників, генеративного штучного інтелекту, зокрема ChatGPT, тобто генерують сфальсифікований цифровий контент.

Це ставить під сумнів самостійність і державницький характер розвитку української безпекової науки, її відповідності державним інтересам і цілям Української Держави. Генератор текстів використовує специфічні мовні моделі, які можуть вивчатися в рамках комп'ютерної лінгвістики, але основна відмінність даних моделей полягає в тому, що дослідник повинен мати фахову компетенцію із *prompt engineering*, що уможливить правильно, чітко і конкретно, відповідно до предмета дослідження ставити та якісно формулювати інформаційні запити, завдання. Так, наприклад, я провів експеримент: більшість генераторів текстів, перекладають термін „*державна безпека*”, як „*national security*”, не розуміючи відмінності між державною та національною безпекою.

Тобто наголошу: людина має знати предмет дослідження, розбиратися в ньому, володіти відповідною методологією, якою послуговують ся в рамках тієї чи іншої предметної галузі знань, лише тоді вона зможе правильно сформулювати завдання і отримати той напрям, розвиваючи який, на базі знову ж таки власного інтелектуального розвитку, може підійти до приросту нових знань.

Штучний інтелект не може, принаймні на даному етапі, замінити людину в аспекті правильної постановки завдання, розуміння контексту і змісту явища, його темпоральність та хронотоп. Відтак ChatGPT та інші текстові генератори лише вирішують завдання, поставлені людиною, в рамках компетентності людини щодо коректності пошукових запитів.

Бездумне використання даних текстових помічників, є прямим шляхом до інтелектуального рабства, коли майбутнє покоління не зможе навіть сформулювати завдання, а буде використовувати готові тексти для своїх потреб, але врешті решт- пристосовувати свої потреби під отримані дані.

Інтелектуальна здатність до самостійного мислення, узагальнень, свідомого пошуку істини тощо за таких умов – унеможливиться.

На даному етапі у нас ще є можливість врегулювати ці питання, через принциповість дій не лише наукових керівників, а також відповідних атестаційних органів, а й передусім на рівні редакційних колегій наукових журналів, які мають перевіряти статті, що вони друкують, а не беручи гроші, безвідповідально розміщувати будь-який матеріал невідомої якості із припискою „відповідальність за надані матеріали несе автор”.

Нижче я наведу конкретні *приклади таких наукових фальсифікацій* як в рамках українських досліджень, так і закордонних.

Наголошу, що це з мого боку не є звинувачувальним вироком для поіменно вказаних в цій статті *осіб*, але слугує доказом конкретним і прямим того, що безвідповідальне застосування штучного інтелекту, в рамках тотальної цифровізації може призвести до деінтелектуалізації нашої держави, а в перспективі – до унеможливлення формування самостійної та власної геостратегії Української Держави і реалізації державної безпекової політики на засадах державотворення і гарантування державних інтересів. Країна без еліти позбавлена на власний розвиток.

Так, прикладом *Т. Пікуля* [2], виділяючи „*парадигми дослідження національної безпеки*”, безпідставно стверджує, що і Г. Гегель і Ф. Ніцше, а також навіть К. Юнг і З. Фройд досліджували національну безпеку. Це при тому, що сам термін „національна безпека” з’явився років через 200 після життя, наприклад Г. Гегеля.

Таким самим безперспективним шляхом йде і *Л. Бзова*, яка навіть не прочитала текст, підписаний її прізвищем після ChatGPT, а вставили до нього слова в абсурдних і невідповідних відмінках, здійснила фальсифікацію посилань, які авторкиня теж полінувалася навіть перевірити. Зокрема, поняття національної безпеки дана авторка визначила наступним чином (дається

мовою оригіналу): „Під національною безпекою вона розуміється як відносна умова колективного та індивідуального захисту членів суспільства від правдоподібних загроз їхньому виживанню та автономії. У цьому сенсі термін відноситься до життєво важливого виміру існування в сучасному контексті складних суспільств, розмежованих територіально розташованими національними державами” [3, с. 22]. До того ж, дана авторка дає посилання на неіснуюче джерело: *Anderson, Benedict. Comunidades Imaginadas. São Paulo: Companhia das Letras, 2008*. Адже справжнє джерело має абсолютно інші висхідні дані, було перевидано тричі, востаннє у 2006 році, а головне: в ньому немає жодного контекстуального згадування про національну безпеку [4].

Безглуздість таких тверджень є відповідальністю не лише авторкині, а й редакційної колегиї, яка відповідно до вимог МОН України, зобов’язана перевіряти статті на плагіат, академічну доброчесність, а також на правильність оформлення зносок. Є ряд інших робіт, в яких спостерігається названа тенденція: бездумне та безвідповідальне використання ChatGPT [5].

Знайшов такий приклад і щодо своїх робіт.

Так, наприклад, *Т. Сергієнко* робить посилання на мій перший в Україні навчальний посібник „Безпекознавство”. Посилання робиться на конкретну сторінку, де, начебто, я написав, що „*директивно-нормативне регулювання поведінки індивідів має здійснюватися не тільки шляхом примусу*” [6, с. 93]. При цьому цитується начебто текст і вказується конкретна сторінка, але здійснена мною ретельна перевірка дозволила через можливість розміщення даного посібника в мережі інтернет у відкритому доступі [7], встановити факт наукової фальсифікації і підроблення зносок *Т. Сергієнко*.

Також процитую іноземне джерело, де було навмисно викривлена сутність моєї статті та думок і приписана мені, знову ж такі із посиланням на конкретні сторінки.

Так, автори із Сербії вказують, що „існують також дослідження (Lipkan & Artymyshyn, 2022), які вказують на те, що висвітлення у ЗМІ з початку початку Спеціальної військової операції та історичні факти про процес денацифікації Німеччини денацифікації Німеччини підштовхують Росію до процесу десуверенізації, а не денацифікації України” [8, с. 336].

Тобто автори свідомо перекручують та фальсифікують справжню інформацію, подану в моїй зі співавтором оригінальній статті [9]:

- у нашій статті йдеться про війну РФ проти України, а не СВО (термінологія промосковських осіб „спеціальна військова операція”, якою описують війну РФ проти Української держави) як на це, свідомо, із прямим умислом, вказують автори;
- авторами підмінюється контекст, коли приписується „протиставлення денацифікації — десуверенізації”, адже насправді в статті це описується в якості трансформаційного процесу, а не такого, що заперечує один одне;

• автори статті свідомо на навмисно вводять в дискурс поняття „нацистів”, із якими, начебто, здійснює боротьбу РФ на території України. До того ж сербські автори наводять абсурдні інсинуації та помилкові, що ґрунтуються на повній необізнаності із історією України доводи, коли стверджується, що „зміст ідеологічного конфлікту полягає у тому, що: якщо для Росії територія України – це її історична територія України є її історичною колицкою, якою вона повинна керувати і захищати від нацизму і нових геополітичних обставин, то боротьба українців за суверенну, прозахідну Україну — це ще й прагнення зберегти демократичні цінності України – це також прагнення зберегти демократичні цінності” [8, с. 336]. При цьому автори дають абстрактне посилання на невизначене коло „західних дослідників”, які, за словами сербських авторів, начебто стверджують, що наукова громадськість Заходу заявляє про незначний обсяг *нацистських елементів* в цьому конфлікті, порівняно із тими масштабами та наративами, які розповсюджуються у ЗМІ РФ” (Мова оригіналу: „Осим тога, научна јавност на Западу често наводи да су нацистички елементи у овом сукобу минорни, те да су за ширење тог наратива заслужни медији који су наклоњени Русији” [с. 325])

Таким чином, у науковий дискурс сербські автори впроваджують, посилаючись на українські джерела, наративи про : 1) СВО; 2) нацизм (нехай і в маленькому масштабі, причому із посиланням начебто на якихось аморфних західних вчених); 3) поняття війни замінюють чи то на СОВ або на конфлікт.

Переконаний, що такі факти є непоодинокі і це не має бути залишено поза увагою компетентних органів, адже висвітлення та викривлення наукового та безпекового дискурсу в рамках матеріалів окремих авторів може впливати на формування викривленої громадської думки, внаслідок чого можуть бути сформовані умови, коли „прості люди” не будуть підтримувати політику держави щодо її підтримки України у війні проти РФ. Відтак, на науковому рівні, промосковські автори в зарубіжних країнах намагаються внести дисбаланс в безпековий дискурс, впроваджуючи хибні наративи, індоктринуючи практики наукових фальсифікацій та підробок, викривлення справжнього змісту з метою формулювання вигідних бенефіціарам псевдонаукових висновків.

Тож констатую.

Нині мною встановлено безвідповідальне застосування генеративного штучного інтелекту для написання наукових статей із безпекової тематики. Дані статті позбавлені авторського аналізу, авторського дослідження сучасного явища та тенденцій його розвитку, вони не є просякнуті державницьким мисленням та ідеями української державності.

У переважній більшості випадків автори не здійснюють редагування отриманого „мертвого” штучного тексту і підписують його своїм прізвищем.

Внаслідок особливостей генерування текстів штучним інтелектом, кожного разу він обробляє певні бази даних і генерує, як це подається авторами-розробниками, „унікальний і неповторний текст”, через що автора, який його використав і підписав своїм прізвищем, складно звинуватити в академічній недоброчесності і встановити факт плагіату. *Однак* даний цифровий контент фактично формує умови для ерозії наукового стилю, і ґрунтується на чисельних фактах наукової фальсифікації, відповідальність за яку має бути покладено на особу, що підписана автором даних текстів. Тож відповідно до *букви закону* особа не є відповідальною, але згідно з *Духом Закону* — особа несе повну відповідальність за публікацію такого матеріалу.

Нагадаю і те, що за даними американських аналітиків, значна кількість бюлетенів на виборах Президента США, що відбулися 5 листопада 2024 року, була зіпсована через відсутність навиків писемної мови у покоління зумерів. За 20 років майбутні покоління вже не вмітимуть писати.

Відтак, моделюючи ситуацію із безвідповідальним ставленням і використанням штучного інтелекту для генерування текстів для будь-яких завдань (починаючи від рефератів, завершуючи дисертаціями та аналітичними довідками посадових органів державної влади) серед українства я прогножую: **подальша неконтрольована цифровізація освіти в Україні - шлях для інтелектуального рабства.**

У рамках концепції десуверенізації, також можна стверджувати і про такий вектор, як *цифрова дегуманізація* - позбавлення людини її людського ества.

Тож маємо створити всі умови, щоб наші діти розвивали власні здатності до мислення, власний запитливий розум, врешті-решт, власну людську ідентичність (human identity) у *цифровому вимірі* - стійке усвідомлення особою належності до людини-розумної, як самобутньої інтелектуальної і самодостатньої істоти, об'єднаної назвою, символами, географічним та етносоціальним походженням, історичною пам'яттю, комплексом духовно-культурних та ментальних та інших цінностей, рідною мовою, народними традиціями.

Список використаних джерел:

1. Про цифровий контент та цифрові послуги : Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2023. № 90, ст. 345.
2. Пікуля Т. О. Феномен національної безпеки в історії політико-правового дискурсу та сучасній правовій доктрині. *SworldJournal*. Issue 25 / Part 3. С. 93-99. <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj25-00-014>; DOI:10.30888/2663-712.2024-25-00-014.
3. Бзова Л. Г. Національна безпека і оборона: аналіз основних понять. *Національна безпека як конституційна цінність: сучасні виклики*. Матеріали Міжнар. Наук.-практ. Конф. (22 червня 2023 р., Україна) / редкол.: Т. М. Слінько та ін. – Харків: 2023. С. 22-24.

4. Anderson, Benedict *Comunidades imaginadas. Reflexiones sobre el origen y la difusión del nacionalismo* / Benedict Anderson ; trad. De Eduardo L. Suárez. — México : FCE, 1993. 320 p.; 17 x 11 cm — (Colee. Popular ; 498) (Primera edición en inglés, 1983 Segunda edición en inglés, 1991 Primera edición en español, 1993 Tercera reimpresión, 2006).

5. Висоцький О. Політична безпека держави в умовах нестабільності міжнародно-політичного середовища. *Грані*. 2021. № 24(1). С. 13-23.; DOI: 10.15421/172110.

6. Сергієнко Т. І. Європейський досвід формування системи економічної безпеки. Інтеграція освіти, науки і бізнесу : *монографія*. Том 11 / за ред. А. В. Череп. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 91-97.

7. Ліпкан В. А. Безпекознавство : *навчальний посібник*. Київ : Вид-во Європ. Ун-ту, 2003. 208 с. ; <https://doi.org/10.36059/966-7942-84-8>.

8. Војислав С. Тодоровић, Ратко Љ. Љубојевић, Јелена В. Радовић Стојановић Појам денацификације у српским штампаним медијима 2022–2023. Године. Социолошки преглед, vol. LVIII (2024), no. 3, стр. 320–345. ; doi: 10.5937/socpreg58-50126.

9. Lipkan, V. & Artymyshyn, P. (2022). The Concept of “Denazification” in the Context of the Information Component of the Modern Russian-Ukrainian War. *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*, 25, 227–236. ; DOI : <https://doi.org/10.24919/2519-058X.25.269561>

Гудзь О.Є.,

доктор економічних наук, професор

Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій, м. Київ

ЦИФРОВА ІНКЛЮЗІЯ, ЯК ОРІЄНТИР ЕКОНОМІЧНОГО ПОСТУПУ УКРАЇНИ В ПОСТВОЄННИЙ ПЕРІОД

Цифрова інклюзія є критично важливим аспектом сучасного економічного розвитку України, а особливо її значимість підвищиться у поствоєнний період. Актуальність даної теми зумовлена наступним: у сучасному світі інформаційні технології є основою для розвитку багатьох секторів економіки, забезпечення рівного доступу до цих технологій дозволяє усім громадянам, незалежно від їх соціального статусу, місця проживання чи фізичних можливостей, брати участь у економічних процесах. Крім того, цифрові технології допомагають автоматизувати процеси, поліпшити управління ресурсами та збільшити продуктивність праці, тому країни, які інвестують у цифрову інклюзію, значно підвищують свою економічну конкурентоспроможність. Тобто, інклюзія у цифровому середовищі сприяє розвитку нових бізнес-моделей, стартапів та інновацій, різноманітність ідей, які приходять з різних груп населення, допомагають створювати нові продукти

та послуги. Водночас, цифрова інклюзія допомагає зменшити соціальні розриви, що, у свою чергу, впливає на соціальну стабільність, оскільки чим більше людей має можливість брати участь в економічному житті, це позитивно позначається на загальному добробуті суспільства і доступ до цифрових ресурсів і платформ навчання відкриває нові можливості для отримання освіти, що особливо важливо для молоді, яка може здобувати знання та навички, необхідні на сучасному ринку праці. І нарешті, цифрова інклюзія стимулює розвиток нових сфер діяльності, створюючи таким чином нові робочі місця. Це допомагає боротися з безробіттям і підвищувати економічну активність населення. Таким чином, цифрова інклюзія є ключовим фактором для забезпечення сталого економічного розвитку держави, вона не лише сприяє зростанню економіки, але й допомагає створювати справедливе та інклюзивне суспільство, де кожен має можливість реалізувати свій потенціал.

Цікаві дослідження щодо окремих аспектів проблем впровадження цифрової інклюзії в економічний та суспільний простір, знаходимо в дослідженнях зарубіжних та вітчизняних вчених: І. Антипенко, Д. Асмоглоу, А. Базилюка, Н. Балдич, З. Бедоса, І. Бобух, О. Бокова, Р. Болінга, Г. Давиденко, Е. Дуфло, А. Жуковської, Т. Затонацької, О. Іанчовіч, О. Ігнатенко, М. Єжеєва, Л. Ємельяненко, Ю. Кальниш, В. Козакова, І. Котової, Л. Костецької, С. Лундстром, Т. Малахова, І. Малого, Л. Пашко, С. Петькун, Дж. Подеста, Є. Прушківської, Д. Робінсона, А. Савкова, А. Ситюк, Л. Стороженко, С. Тютюнникової, Л. Федулової, С. Щегель та інших.

Переважно, науковці трактують цифрову інклюзію, як процес забезпечення доступу всіх учасників суспільства до інформаційних і комунікаційних технологій (ІКТ), а також можливостей, які вони надають [1, 2]. Практично, сутність цифрової інклюзії полягає в тому, щоб усунути бар'єри, які заважають певним групам людей користуватися цифровими послугами, інформацією та ресурсами.

До основних аспектів цифрової інклюзії доцільно долучити:

забезпечення доступу до Інтернету та сучасних пристроїв, таких як комп'ютери, смартфони, планшети, для всіх верств населення, незалежно від їх фінансових можливостей та географічного положення;

цифрова грамотність, освіта та навчання щодо використання ІКТ, щоб люди могли ефективно користуватися технологіями для особистих, професійних і соціальних цілей;

соціальна справедливість, тобто врахування потреб окремих груп, таких як люди з обмеженими можливостями, літні люди, жінки, етнічні меншини та інші, для яких доступ до цифрових ресурсів може бути ускладненим;

підвищення можливостей для підприємництва та інновацій усього населення через доступ до цифрових ресурсів, що веде до економічного зростання і створення нових робочих місць;

сприяння активній участі громадян у суспільному житті шляхом забезпечення доступу до інформації, електронних послуг та платформ для комунікації з державою.

Наголошуємо, що цифрова інклюзія є важливою складовою стратегії сталого розвитку, оскільки вона сприяє зменшенню соціальної нерівності, підвищенню якості життя та розвитку суспільства в цілому.

Водночас, акцентуємо, що цифрова інклюзія генеруючи значний вплив на економічний поступ держави, створює додаткові загрози та можливості.

До додаткових можливостей, слід віднести:

доступ до нових ринків, оскільки завдяки цифровим технологіям, малий та середній бізнес може виходити на міжнародні ринки, що сприяє розширенню бізнесу та створенню нових робочих місць;

підвищення продуктивності, оскільки завдяки автоматизації, інтернет-технологіям та цифровим інструментам, підприємства можуть підвищувати свою продуктивність і знижувати витрати;

цифрова інклюзія стимулює розвиток стартапів і нових технологій, допомагаючи залучати інвестиції та покращувати конкурентоспроможність країни;

розширення доступу до цифрових ресурсів допомагає зменшити економічну нерівність та забезпечити більше можливостей для соціально уразливих груп населення;

цифровізація державних послуг підвищує їх ефективність і доступність, що веде до покращення якості життя громадян.

До додаткових загроз, слід віднести:

цифровий розрив, тобто нерівний доступ до цифрових технологій (що спостерігається в Україні) призводить до ще більшої соціально-економічної нерівності між різними групами населення, регіонами та віковими категоріями;

зростання використання цифрових технологій викликає занепокоєння щодо захисту особистих даних та кібербезпеки, що зумовлює економічні збитки та недовіру до цифрових платформ;

швидкі зміни в технологіях призводить до того, що працівники стануть некомпетентними, що вимагатиме інвестицій в освіту та перенавчання;

атоматизація та втрата робочих місць, оскільки цифровізація може підвищити продуктивність, вона також може призвести до скорочення робочих місць у традиційних галузях, що може викликати соціальну напругу;

надмірна залежність від цифрових платформ та технологій може створити вразливість до технічних збоїв, захисту від кібератак та інших ризиків.

Підсумовуючи відмітимо, що цифрова інклюзія має стати орієнтиром та потужним інструментом для економічного поступу України у поствоєнний період, проте для цього потрібно враховувати можливі загрози та взяти заходів для їх мінімізації. Цифрова інклюзія забезпечить економічне зростання

держави, підвищить соціальну відповідальність та економічну справедливість бізнесу, сприятиме соціальному прогресу з фокусом на різноманітність і включення громадян в суспільні процеси.

Список використаних джерел:

1. Давиденко Г. Цифрова інклюзія та доступність: соціальна діджиталізація. Вінниця: ТВОРИ, 2023. 240 с.
2. Жуковська А. Інклюзивний підхід до розвитку економіки: генезис виникнення та основні положення. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2019. № 2. С. 17-33. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2019.02.007>.

*Грох А.О.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
«доктор філософії», кафедра конституційного,
адміністративного та фінансового права,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький.*

ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ

Важко не погодитись, що в сучасному світі стрімко розвиваються інформаційні технології. Це можна спостерігати в будь-якій сфері та галузі нашого життя. Публічне адміністрування не стало виключенням, адже інформаційні та інформаційно-комунікаційні технології успішно застосовуються в урядах багатьох держав.

Хоча історія виникнення та розвитку концепції електронного урядування простягається не так далеко, вона привернула увагу великої кількості країн світу та міжнародних організацій, також чимало науковців присвятили цьому питанню багато праць, що в свою чергу свідчить про неабияку актуальність та новизну цієї теми.

Електронне урядування займає важливе місце в підвищенні ефективності взаємодії суспільства, об'єктів господарювання та держави, а також безпосередньо впливає на формування середовища співпраці цих суб'єктів громадянського суспільства.

Семчук Ю. І. слушно зауважує, що електронне урядування охоплює всі урядові ролі та діяльність, сформовані інформаційно-комунікаційними технологіями. Виходячи далеко за межі аналогії з електронною комерцією, це явище охоплює чотири сфери адміністрування та публічного управління: економічні та соціальні програми держави; її відносини з громадянами та верховенством права (електронна демократія), її внутрішні операції та її

відносини з міжнародним середовищем. Електронний уряд базується на трьох змінних силах: технології, концепції управління та самому уряді. Вказане породжує переосмислення явищ, які переосмислюють середовище державного сектора [1, с. 493].

Таким чином ми можемо зауважити, що електронне урядування є багатограним явищем, яке охоплює майже всі економічні, соціальні та політичні компоненти публічного управління. Інструментарій електронного урядування повинен спрямовуватись на підвищення прозорості, ефективності та доступності державних послуг, а також для покращення взаємодії держави з громадянами та бізнесом.

Відповідно до національного законодавства, а саме Концепції розвитку електронного урядування в Україні, електронне урядування визначається як форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян [2].

На нашу думку, це визначення вдало розкриває основну сутність та значення електронного урядування, підкреслюючи головні завдання – покращення ефективності, підвищення прозорості та відкритості державних органів. Також воно акцентує увагу на використанні інформаційно-телекомунікаційних технологій як основного інструменту створення держави з інноваційним типом управління.

Сопілко І. М., Сай Р. Є. в своїй публікації визначають, що головною метою реалізації електронного урядування в Україні є розвиток електронної демократії для поліпшення умов життя для кожного громадянина окремо, та всього суспільства в цілому, досягнення європейських стандартів якості електронних адміністративних послуг, відкритості та прозорості влади для громадян, представників бізнесу та громадських організацій [3, с. 105].

Ми погоджуємось з цим та іншими твердженнями, та доходимо до висновку, що для ефективного впровадження та функціонування електронного урядування необхідний комплексний підхід. Також необхідно не тільки підвищувати ефективність, відкритість та прозорість діяльності органів влади, але й розвивати сучасну інформаційно-комунікаційну інфраструктуру, забезпечувати швидкий доступу населення до всесвітньої мережі «Інтернет», залучати населення шляхом агітації та навчання до процесу прийняття рішень через електронні інструменти демократії та користування державними послугами онлайн, удосконалювати нормативно-правову базу та сприяти поглибленню міжнародної співпраці та обміну досвідом.

В Україні за останні роки спостерігається позитивна тенденція розвитку електронного урядування. Відповідно даних Організації Об'єднаних націй, а саме рейтингу електронного урядування «E-Government Development Index», Україна піднялась на тридцять позицію, що на шістнадцять сходинок вище,

ніж у 2022 році. В цьому звіті також акцентується увага на тому, що незважаючи на триваючий конфлікт з Російською Федерацією, Україна досягла вражаючого прогресу в цифровому розвитку. Наголошується, що уряд переніс всі публічні дані та послуги на закордонні хмарні платформи, забезпечуючи безпеку та доступність критичної інформації та цифрову стійкість. Позитивним кроком також є те, що співпраця з провідними цифровими провайдерами, такими як «Microsoft», «Amazon Web Services», «SpaceX» та «Palantir Technologies», дозволила Україні використовувати передові технології та інфраструктуру [4, с. 125].

З урахуванням вищезгаданого, можемо дійти до висновку, що Україна в складних умовах досягла значного успіху в трансформації та осучасненні публічного адміністрування. Проте, на нашу думку, фронт робіт залишається досі величезним, для подальшого успішного розвитку електронного урядування, Україні необхідно продовжувати роботу над удосконаленням законодавства, шукати шляхи забезпечення фінансування цифрових проєктів, навчати населення та працівників державного сектору цифрової грамотності та розвивати міжнародне співробітництво. Як вже згадувалось раніше, надзвичайно важливо дотримуватись комплексного підходу, адже саме завдяки йому, Україна зможе реалізувати вже набутий потенціал електронного урядування як засобу підвищення ефективності публічного адміністрування.

Список використаних джерел:

1. Семчук Ю. Сутність та роль електронного урядування в умовах діджиталізації публічного управління. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2023. № 36/2023. С. 491–495.

2. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядж. Каб. Міністрів України від 20.09.2017 № 649-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-p#Text> (дата звернення: 04.11.2024).

3. Сопілко І. М., Сай Р. Є. Електронне урядування, як елемент електронної демократії в Україні. *Юридичний вісник 2 (55)*. 2020. С. 102–107.

4. E-Government survey 2024. New York: UNITED NATIONS, 2024. 206 с. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/About/Overview/-E-Government-Development-Index> (дата звернення: 01.11.2024).

Кошетар У. П.,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ.

ПРОБЛЕМА ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ В ЕЛЕКТРОННОМУ СУДОЧИНСТВІ: ОПТИМІЗАЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ДІЯЛЬНОСТІ СУДОВИХ ОРГАНІВ

Ефективне функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи актуальне і необхідне як для учасників судових проваджень, так і для держави у цілому. Важливо з урахуванням сучасних підходів до організації здійснення правосуддя виконувати завдання щодо її запровадження. Зазначене покладене на судову систему. Голова Верховного Суду Станіслав Кравченко, під час обговорення Концепції ЄСІТС, організованого програмою USAID «Справедливість для всіх», зазначив, що за використанням штучного інтелекту в процесі вирішення організаційних питань у роботі суду – велике майбутнє, і ці підходи слід впроваджувати вже сьогодні.

У своїх дослідженнях Барабаш Н. [1], Богданов О. С. [2], Греченко С. М. [4], Думінська О., Коваль П. В. [5], Ковальчук В. В. [6], Кондратьєв С. О. [7], Макаренко Л. [8], Семенюк Т. М. [10], Швець О. О. [11] зосереджували увагу на ключових аспектах використання інтернет-технологій в електронному судочинстві. Зокрема, вони висвітлювали питання оптимізації організаційних процесів у діяльності судових органів шляхом впровадження сучасних технологій.

Функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи вперше було передбачено в 2017 році в процесуальних кодексах. Зазначимо, що в організації судів значно раніше почали застосовувати інформаційні технології.

В Україні починаючи з 2010 року було впроваджено систему автоматизованого розподілу судових справ. У цей період почалося формування механізму технічної фіксації судових засідань. Зазначене забезпечує прозорість, публічність та відкритість судових засідань [3]. Верховний Суд у 2017 році почав застосовувати підходи які закладені в процесуальних нормах і мали на меті запровадження ЄСІТС. Наприклад, проблема особливостей формування колегій, розподілу справ. Важливими, на наш погляд стала співпраця Верховного Суду з Проектами міжнародної технічної допомоги. Наприклад, співпраця з Проектом «Twinning: Посилення інституційної спроможності Верховного Суду у сфері захисту прав людини на національному рівні»; Проектами Ради Європи «Підтримка виконання Україною рішень ЄСПЛ» та «Підтримка впровадженню судової реформи в Україні»; Проектом Німецького фонду міжнародного правового співробітництва; Українсько-канадським проектом «Підтримка судової реформи в Україні»; Проектом USAID «Нове правосуддя»; Проектом «Гарантування дотримання прав людини при здійсненні правосуддя» та програми з питань правової реформи Координатора проектів ОБСЄ в Україні; Проектом «Pravo Justice» [3].

Комунікація Верховного суду із суспільством завдяки новим технологіям мають на меті забезпечити ефективність, оперативність, прозорість у поширенні правової інформації, збільшити довіру громадян до судової системи, створити умови вільного доступу до правосуддя.

Новітні технології дають змогу спростити взаємодію громадськості із судовою владою, зробити цей процес доступним та інклюзивним. Наприклад, офіційний сайт, соціальні мережі, мобільні застосунки, оперативно інформують громадян про рішення суду, зміни у законодавстві, особливості правових процесів. Зазначене сприяє правовій просвіті та розумінню судової діяльності широким загалом.

Ключовим аспектом цієї стратегії є цифрова прозорість та підзвітність. Для формування суспільної довіри до судової системи критично важливо створювати можливості для громадян спостерігати за діяльністю суду, ставити запитання та отримувати обґрунтовані відповіді у зрозумілому форматі. Онлайн-трансляції судових засідань, відкритий доступ до архіву справ, регулярні оновлення на веб-сайті й соціальних платформах дозволяють усунути бар'єри між громадянами та судовою владою. Такі механізми покращують інформаційне забезпечення суспільства та роблять судову систему більш доступною, зокрема для осіб з обмеженими можливостями, які можуть використовувати ці ресурси для дистанційного доступу до правосуддя. Значна увага в цій стратегії приділяється цифровій прозорості та підзвітності. Верховний Суд України визнає, що для забезпечення довіри суспільства до судової системи необхідно створювати умови, за яких громадяни зможуть спостерігати за її роботою, задавати питання та отримувати аргументовані відповіді у зрозумілій формі. Організація онлайн-трансляцій судових засідань, забезпечення відкритого доступу до архівних матеріалів, регулярне оновлення інформації на офіційному веб-сайті та соціальних мережах сприяють зниженню бар'єрів між населенням і судовою гілкою влади. Такі заходи підвищують рівень інформованості громадян і роблять правосуддя більш доступним, зокрема для людей з обмеженими можливостями, що використовують ці ресурси для віддаленого доступу до судової системи.

У електронному судочинстві, зокрема, використовують наступні інтернет-технології: системи електронного документообігу (СЕД); електронний суд (e-court); відеоконференцз'язок; системи управління справами (CMS); онлайн-сповіщення та SMS-повідомлення; автоматизовані системи розподілу справ; технології електронного підпису та ідентифікації; великі мовні моделі (AI використовується для аналізу великих масивів правових документів, пошуку прецедентів, підготовки шаблонів рішень і прогнозування результатів справ, що допомагає суддям у прийнятті обґрунтованих рішень та оптимізує робочі процеси); вебпортали для відкритого доступу до судових рішень. Впровадження інтернет-технологій у судову систему забезпечує вищий рівень прозорості, оперативність та

ефективність роботи судових органів, що сприяє зростанню довіри суспільства до правосуддя.

Список використаних джерел:

1. Барабаш Н. Інформаційно-комунікаційні технології у правосудді: перспективи та ризики застосування / Н. Барабаш // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Право і суспільство. – 2020. – № 2. – С. 15–21.
2. Богданов О. С. Електронне судочинство в Україні: правовий аспект / О. С. Богданов. – Київ: Юрінком Інтер, 2019. – 230 с.
3. Верховний Суд у цифрах і фактах (2017-2018). URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/zvit_2018_1.pdf. (дата звернення: 06.11.2024).
4. Греченко С. М. Використання цифрових технологій у діяльності судових органів: міжнародний досвід та українська практика / С. М. Греченко // Держава і право. – 2021. – № 12. – С. 45 – 52.
5. Думінська О., Коваль П. В. Впровадження системи електронного правосуддя в Україні: аналіз ефективності / О. Думінська, П. В. Коваль // Юридичний вісник. – 2019. – Т. 6, № 3. – С. 33 – 40.
6. Ковальчук В. В. Інтернет-технології у правосудді: технічні аспекти та правові проблеми / В. В. Ковальчук. – Харків: Право, 2020. – 195 с.
7. Кондратьєв С. О. Використання штучного інтелекту у судових процесах: зарубіжний та вітчизняний досвід / С. О. Кондратьєв // Науковий вісник публічного та приватного права. – 2022. – № 3. – С. 59 – 65.
8. Макаренко Л. Розвиток електронного судочинства у країнах ЄС та перспективи для України / Л. Макаренко // Європейські перспективи. – 2021. – № 1. – С. 27 – 33.
9. Офіційний вебпортал «Судова влада України». Реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://court.gov.ua>.
10. Семенюк Т. М. Електронне судочинство в умовах цифрової трансформації правосуддя / Т. М. Семенюк // Цифрова економіка та суспільство. – 2020. – № 4. – С. 71–76.
11. Швець О. О. Використання технологій електронного судочинства для підвищення ефективності правосуддя / О. О. Швець // Юридичний журнал. – 2021. – № 10. – С. 39 – 43.

Кальниш Ю.Г.,
доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ.

Стороженко Л.Г.,
кандидат філологічних наук, доцент,

*доцент кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ.*

ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Сучасна Інтернет-революція створила нову владну структуру «мережева влада», яка рано чи пізно поставить під сумнів реальну владу держави над своїми громадянами. Новий фактор влади домінуючих інформаційних технологій починає охоплювати значні соціальні спільноти. Інтернет-мережі свідомих громадян, які володіють та контролюють інформацію, також стали суб'єктом влади. На думку Н. Кіса, Інтернет-мережі, як суб'єкт влади, можна інтерпретувати кількома способами. Зокрема, розширюються інформаційні можливості та інструментарій громадського контролю над державою. Це реальність без ідеології, тому уряди вже зараз розглядають її як серйозну загрозу. Початок ХХІ ст. привніс нові елементи у формулу розподілу влади в державному управлінні. Тепер держава мусить швидко адаптуватися у вільному потоці інформації, поки мільйони громадян спостерігають кожен її крок. Хоча цей громадський контроль обмежує державну владу, але він ще не означає реальної влади [1].

Н. Харарі у своїй праці «Номо Деус. Людина божественна. За лаштунками майбутнього», опублікований ще у 2016 році, доводить, що як риса сучасної цифрової революції, люди та країни все менше і менше керуються урядом [2].

Багато користувачів Інтернету стали політизованими, відчуваючи втручання в політичні та економічні інтереси у формі стеження, цензури та придушення поширення. Онлайн-активізм (хактивізм), який колись був сферою політизованих хакерів й технічно підкованих активістів-правозахисників, демократизувався, оскільки люди зіткнулися з простими у використанні інструментами та ідеологією «Вільного Інтернету».

Що стосується держав, то для майбутнього життєво важливо, чи зможе держава перейти від фізичної реальності у цифровий (віртуальний) простір, де її громадяни живуть більш інтенсивно та у зростаючій кількості. Тому дослідження перспектив цифровізації соціально-політичного простору України та участі у цьому об'єктивному процесі держави є вкрай актуальним.

Аналіз досліджень проблеми. Тематика впливу цифрових мереж на політику і державну владу у зарубіжній науці актуалізувалася вже наприкінці ХХ ст. у працях: М. Кастельса [3], С. Брайна і Д. Тамбіні [4], Ю. Хуга і В. Лойдера [5], Т. Бекера і С. Слатона [6], Е. Кармарка і Дж. Ні [7] та ін.

Серед авторів, які першими почали досліджувати цю проблематику на теренах вітчизняної науки: О. Мураховський [8], О. Дашаківська [9],

В. Попов [10], П. Колотвін [11], О. Соснін [12], А. Митко й Н. Шуляк [13] та ін.

Мета дослідження полягала у виявленні, узагальненні та критичній оцінці визначних феноменів публічного управління, що виникають у сучасній Україні та світі у зв'язку з цифровізацією її соціально-політичного простору.

Основні результати дослідження. На думку вже згаданого вище Н. Кіса, «так звана «цифрова держава» не є питанням зручності, ефективності чи розвитку послуг. «Цифрова держава» – це питання майбутнього існування держави... «Цифрова держава» може перенести свої функції у віртуальний простір, тобто також може їх захищати й обслуговувати та впливати на громадян там [1, с. 113].

Сучасне цифрове інформаційне суспільство стає мережевим. У нашому контексті звичайно мається на увазі не «рибальська сітка з великими вічками», а саме «мережа» (*Network*) – об'єднання однорідних об'єктів, яке формує правила поведінки всередині (між її членами) і ззовні мережі (до одиниці мережі або до сукупності), вимагає правил використання одиниць мережі; однорідність членів мережі дає можливість оперувати кожним з них однобічним чином; об'єднання дає можливість оперувати мережею як одним цільним об'єктом.

Як справедливо зазначає Р. Войтович: «Характерною властивістю мережі, на відміну від усіх інших форм організаційної структури, є те, що в ній не існує чітко виражених центрів і меж. Відтак саме мережа як основна форма організації сучасного світоустрою є гнучкою системою ситуаційних зв'язків, які формуються між суб'єктами глобального простору, що дозволяє зафіксувати нову соціальну структуру, котра характеризує варіативність і мобільність розвитку сучасного світу» [14].

Отже, мережеве суспільство таким чином виступає як певний цифровий аналог громадянського суспільства, а мережеві спільноти – основні його суб'єкти. Природно, що ці суб'єкти утворюються не лише за соціальними, але й за політичними інтересами. Так, у сучасному глобальному порядку виникає новий феномен – соціально-політичні мережеві спільноти (*Political online community*), певний аналог політичних партій та рухів, причому як локального (національного), так і міжнародного рівня. У сучасному світі політична вага і владний вплив таких спільнот невпинно зростають.

Політична мережа стосується набору неформальних і формальних взаємодій між різноманітними, зазвичай колективними, громадськими, державними і бізнесовими акторами, які мають різні, але взаємозалежні інтереси. Діючи в більш-менш інституціоналізованому середовищі, ці суб'єкти беруть участь у горизонтальних, відносно неієрархічних дискусіях і переговорах для визначення альтернатив політики, формулювання політики та її реалізації.

Через Інтернет люди можуть спілкуватися та розвивати свою нетократичну ідеологію, яка відзначається надзвичайною прозорістю. Ця

ідеологія, частково народжена робочою філософією спільноти вільного програмного забезпечення, породила новий спосіб управління суспільством, який іноді називають «відкритим управлінням» (*Open governance*). Сучасний Інтернет пропонує необмежений доступ до найбільших державних та корпоративних секретів. Оскільки вони вже переважно всі оцифровані, а все оцифроване можна зламати, секрети можна відкрити, перетворити на інформацію, а інформацію – у гроші, силу і владу.

Можливості політичної мережевої спільноти породили новий феномен політичної активності – політичне хакрество або «хактивізм». Коли економічні чи політичні сили через цензуру атакують вільний Інтернет, прагнення перетворити фізичний світ на віртуальний може підштовхнути хакера до політизації, не залежно від його громадянських політичних поглядів, та стати хактивістом. Хактивіст – це політично вмотивований хакер (або активіст із комп'ютерними навичками), який починає свою політичну боротьбу зазвичай з подолання засобів онлайн-цензури, але надалі вже починає висувати в середовищі мережевої спільноти політичні гасла.

Хактивісти розуміють, що Інтернет можна використовувати для модифікації соціального середовища шляхом отримання та поширення інформації, а також шляхом організації людей через соціальні мережі. Хактивіст, який використовує Інтернет для побудови нової структури влади та нової форми правління в реальному світі, по суті, є нетократом. Нетократ бере участь у розробці та реалізації нетократичної ідеології. Важливо зазначити, що не всі хакери стають хактивістами, і не всі хактивісти стають нетократами. Подібно до того, як не всі хактивісти спочатку є хакерами, деякі є просто політичними активістами, які навчилися просувати свої гасла в мережевому суспільстві.

Важливою рисою Інтернету є те, що він пропонує анонімність. Інтернет також дає можливість мати кілька ідентичностей. Це робить нетократію, свого роду, меритократією. Оскільки успішне функціонування нетократа в політичній мережевій спільноті жодним чином не пов'язується з його соціальним чи етнічним походженням, майновим статком чи освітою, віком, статтю тощо.

У зарубіжній літературі вже висувається гіпотеза про те, що «згодом нетократія нав'яже нову форму політичного управління та замінить нею представницьку демократію» [15].

Таким чином, феномен «мережевої меритократії» починає розглядатися як протипага традиційній представницькій демократії. Під «мережевою меритократією» (*Network meritokrasya*) пропонуємо розуміти визначальний вплив політичних мережевих спільнот на державну політику та функціонування політичної системи (як національної, так і глобальної) в цілому.

В якості іншої альтернативи розвитку політичної мережевої спільноти дослідники розглядають феномен «кіберократії» (англ. *Cyberocracy*) [16]. У

футурології кіберократія описує гіпотетичну форму правління, яка править шляхом ефективного використання інформації... Також кіберократія означає панування за допомогою інформації, особливо при використанні взаємопов'язаних комп'ютерних мереж [17].

Утім, на думку Д. Ронфельдта та Д. Вальди, хоча ще занадто рано визначати точну форму кіберократії, але вона може призвести до появи нових форм традиційних систем політичного управління (таких як демократія, тоталітаризм та гібридні уряди). Вже тепер футурологи попереджають про можливість штучного інтелекту (ШІ) до опанування простору політичної мережевої спільноти і впливу через нього на реальні політичні процеси і державну політику [18].

З одного боку, це може розглядатися як позитив, адже ШІ насправді може стати найбільшим і найкращим нетократом, зокрема в системі надання публічно-управлінських послуг, як протипага традиційній бюрократії. З іншого – втручання ШІ в політичні процеси на рівні прийняття фундаментальних рішень, як протипага авторитаризму, на нашу думку, є небезпечною антиутопією, яка може зрештою призвести до «авторитаризму штучного інтелекту».

Висновки. Інформаційна епоха, в яку вступило людство у ХХІ ст., народила чимало нових феноменів, у тому числі, у сфері публічної політики та управління. У цьому контексті, визначальним напрямом політичного розвитку людської цивілізації, свого роду, антитезою традиційним політичним режимам і формам правління виявляється нова форма соціально-політичної взаємодії громадян в мережевих спільнотах – нетократія, в межах якої основним джерелом влади є не фізична сила та багатство, а інформація. До того ж, ця інформація циркулюватиме у вільному, майже ні ким/чим не обмеженому мережевому просторі Інтернету.

Сучасна нетократія формує власну базову ідеологію – нетократизм, який незалежно від етнічного та соціального походження, ставлення до релігії та політичних поглядів, об'єднує мережеву спільноту, і породжує новий спосіб управління суспільством, який називають «відкритим управлінням».

Утім, у сфері публічної політики, на нашу думку, нетократія виступатиме скоріше як інструмент удосконалення традиційної демократії чи авторитаризму, засобом цифровізації, ніж як перспектива нового політичного устрою держави. Натомість, у сфері публічного управління нетократія цілком може стати не лише ефективним інструментом його удосконалення, а й реальною протипагою традиційній раціональній бюрократії.

Список використаних джерел:

1. Kis N. The Power of Virtuality As a Challenge for Governments: A Post-State Dystopia. *Central and Eastern European E-Dem and E-Gov*. 2022. P. 107–140. DOI: <https://doi.org/10.24989/ocg.v335.8>.

2. Harari J. Homo Deus. Людина божественна. За лаштунками майбутнього. Київ, 2022. 512 с.
3. Castells M. The Rise of the Network Society. Oxford, 1996. 597 p.
4. Tambini D., Bryan C., Tsagarousianou R. Cyberdemocracy: Technology, Cities and Civic Networks. London, 1998. 196 p.
5. Hague V., Loader B. (eds). Digital Democracy: Discourse and Decision-making in the Information Age. N.Y., 1999. 294 p.
6. Becker T., Slaton C. The Future of Teledemocracy. Westport. 230 p.
7. Kamarck E., Nye J. Democracy. Com: Governance in a Networked World. Hollis, 1999. 221 p.
8. Мураховський О. Концепція нетократії: сутність, засади, достоїнства та недоліки. *Наукові записки*. 2005. Вип. 30. Кн. 2. С. 145–159.
9. Дацаківська О. Політична еліта в теоріях інформаційного суспільства: особливості діяльності та структури. *Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії*. 2010. Вип. 1. С. 237–246.
10. Попов В. Інфократія. Енциклопедія Сучасної України. Київ. Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2011. URL: <https://esu.com.ua/article-12447>.
11. Соснін О. Інформаційна сфера в реалізації інтересів інноваційного розвитку нації. *Віче*. 2011. № 15. URL: <http://www.viche.info/journal/2675>.
12. Колотвін П. Електронні мас-медіа у формування демократичного дискурсу: європейський досвід та українські реалії : дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Одеса, 2014. 222 с.
13. Митко А., Н. Шуляк. Інформація і знання як ресурс нетократії в країнах Європейського Союзу. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2017 № 1(1). С. 80–89.
14. Войтович Р. Мережеве суспільство як нова форма соціальної організації в умовах глобалізації. *Політичний менеджмент*. 2010. № 5. С. 3–18.
15. Bard A., Söderqvist Ja. Netocracy: The New Power Elite and Life After Capitalism. Pearson Education, London, 2002. 269 p.
16. Hand M., Sandywell B. E-topia as Cosmopolis or Citadel on the Democratizing and De-democratizing Logics of the Internet, or, Toward a Critique of the New Technological Fetishism. *Theory Culture Society*, 2002. № 19. 197 p. URL: <https://doi.org/10.1177/026327640201900110>.
17. Cyberocracy. *Wikipedia*. URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/Cyberocracy>.
18. Ronfeldt D., Varda D. The Prospects for Cyberocracy (Revisited). Social Science Research Network. (1 December 2008). URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.1325809>. SSRN 1325809.

Шкіль Л.Л.

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ.*

БЕЗПЕКА ТА ЗАХИСТ ЦИФРОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

З переходом до цифрової ери, публічне управління все більше покладається на інформаційні технології. Це створює безліч можливостей для підвищення ефективності та прозорості інформації, але водночас відкриває нові вектори для потенційних загроз. Найбільш поширеною загрозою є кібератаки. Адже зловмисники можуть здійснювати хакерські атаки, поширювати віруси та шкідливе програмне забезпечення. Особливо гостро ця загроза постала з початку повномасштабного вторгнення росії на територію України. Також громадяни можуть хвилюватися щодо надійності збереження своїх особистих даних. Адже може статися і помилка персоналу, неналежна конфігурація систем, втрата пристроїв можуть призвести до витоку інформації. Ну, і, звичайно ніхто не виключає природні явища. Адже можуть статися і пожежі, повені та інші стихійні лиха, які можуть пошкодити обладнання та дані громадян.

Тематику інформаційної безпеки в публічному управлінні досліджувало багато вітчизняних науковців. Зокрема, такі науковці як В.В. Галуцько, В.В. Годин, В.В. Гриценко, В.Д. Гавловський, В.І. Кравець, В.С. Цимбалюк, С.М. Петренко, Т.В. Слісаренко, присвячені аналізу деяких аспектів та особливостей інформаційного забезпечення органів публічної влади в сучасному умовах в рамках глобалізаційних процесів.

Метою даного дослідження є проведення комплексного аналізу сучасних викликів та перспектив інформаційної безпеки у системі публічного управління. Основний акцент робиться на розкритті проблем, що виникають через зростання кількості та складності кіберзагроз, а також на розробці стратегій та заходів для забезпечення ефективного захисту конфіденційної інформації та надійності систем управління

Сучасні органи публічного управління стикаються зі значущими викликами у сфері інформаційної безпеки, що народжуються з розвитком технологій та інтернет-платформ. Однією з основних проблем є витік конфіденційної інформації, який може стати наслідком недостатнього контролю над доступом до даних або недоліків в системах безпеки. Кібершпигунство визначає іншу серйозну загрозу, що стає дедалі більш вдосконаленою та складною. Зокрема, іноземні агенти можуть використовувати технології для здійснення кібершпигунства, витягуючи конфіденційні дані або отримуючи доступ до критичних інформаційних

ресурсів. З приводу цієї проблеми вітчизняний дослідник Михайло Нагорняк зазначає, що «аналіз існуючих стратегій та методів захисту інформації в системах публічного управління підкреслив важливість комплексного підходу до кібербезпеки. Від антивірусних програм до криптографічних засобів та методів виявлення вторгнень, кожен інструмент має своє місце у загальній стратегії» [1, с. 68]. Також великою проблемою є низький рівень кіберсвідомості населення. А це, на нашу думку, має стати одним з найважливіших напрямків у боротьбі з кіберзлочинністю. Завдяки спільним зусиллям держави, бізнесу та громадянського суспільства можна досягти значних успіхів у забезпеченні кібербезпеки.

Дослідник у галузі захисту інформації в публічному управлінні Ярослав Чмир виділяє такі основні проблеми, що стосуються інформаційної безпеки: «До основних проблем забезпечення інформаційної безпеки системи публічного управління належать, зокрема, по-перше, відсутність усталеного поняття «інформаційна безпека»; по-друге, забезпечення дієвого механізму функціонування системи електронного врядування, яка на даний час не діє; по-третє, формування інноваційних інформаційних небезпек, які потребують термінового та ефективного вирішення; по-четверте, забезпечення підготовки якісного кадрового складу систему публічного управління у сфері забезпечення інформаційної безпеки; по-п'яте, відсутність дієвих механізмів забезпечення інформаційної безпеки; по-шосте, відсутність інституцій, які комплексно забезпечуватимуть систему інформаційної безпеки в публічному управлінні» [2, с. 20].

Отже, можна зробити висновки, що захист інформації в публічному управлінні є одним з найважливіших аспектів сучасного суспільства. Зростання цифрової трансформації та залежність державних органів від інформаційних технологій призводять до нових викликів у забезпеченні безпеки даних. Захист інформації в публічному управлінні є складним і багатогранним завданням, яке вимагає постійної уваги та зусиль. Тільки за умови комплексного підходу та ефективної співпраці різних суб'єктів можна забезпечити належний рівень захисту інформації та захистити національні інтереси. Незважаючи на різні економічні проблеми, держава все ж таки повинна інвестувати в розвиток систем захисту інформації, підготовку фахівців та проведення досліджень у цій галузі.

Список використаних джерел:

1. Нагорняк Михайло Інформаційна безпека у системі публічного управління: виклики та перспективи // Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права . Випуск 1, 2024 – с. 64-68
2. Чмир Я.І. Проблеми забезпечення інформаційної безпеки в системі публічного управління // Аспекти публічного правління – Том 6, №9, 2018. – с. 16 – 22.

Петькун С.М.,

*доктор наук з державного управління, доцент
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

Ваценок А.В.,

*здобувач другого (магістерського) рівня освіти,
другий рік навчання,
освітня програма «Публічне управління та адміністрування»,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ЯК СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Перспективи розвитку України як соціальної держави є однією з ключових тем для дослідження в контексті сучасних соціально-економічних та політичних реалій. Соціальна держава передбачає надання гарантій громадянам у сферах соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, пенсійного забезпечення та підтримки найменш захищених верств населення. В Україні, яка ще переживає перехід від пострадянської моделі до демократичної та ринкової економіки, побудова такої держави стикається з серйозними викликами, серед яких: економічні кризи, зовнішні виклики та внутрішні політичні нестабільності гальмують реалізацію повноцінної соціальної держави; високий рівень соціальної нерівності, зростаючий розрив між багатими і бідними; корупційні схеми в державному управлінні та соціальних структурах ускладнюють ефективний розподіл державних ресурсів; актуальним залишається і питання реформ у сфері охорони здоров'я, пенсійного забезпечення, освіти, що є фундаментальними аспектами соціальної держави тощо.

Актуальність розвитку України як соціальної держави визначається її стратегічними завданнями щодо забезпечення гідного рівня життя населення, забезпечення соціальної справедливості та стабільності в суспільстві.

Короткий аналіз досліджень проблеми. Дослідження перспектив розвитку України як соціальної держави займає важливе місце в працях багатьох українських та зарубіжних науковців. Серед провідних дослідників та їхніх ключових робіт можна виділити таких: О. Бабич (дослідник впливу міжнародного досвіду на формування соціальної політики в Україні; його роботи висвітлюють важливість адаптації європейських моделей соціальної держави для розвитку української системи соціального захисту); В. Верстюк, О. Кривенко (працювали над аналізом концепції соціальної держави в Україні та її перспектив у контексті політичних та соціальних реформ; досліджували вплив інституційних змін на можливість побудови соціальної держави); Т. Мельник (авторка робіт, присвячених соціальному захисту населення,

пенсійним реформам та зменшенню соціальної нерівності; аналізувала економічні фактори, які впливають на розбудову соціальної держави в Україні); Н. Шаповал (експертка з соціальної політики, голова аналітичного центру «KSE Institute»); зосереджує увагу на питаннях соціального забезпечення, медичної реформи та освітньої політики в Україні в контексті євроінтеграції та ін.

Мета дослідження полягає в аналізі та визначенні шляхів створення та зміцнення соціальної держави в Україні. Основні завдання цього дослідження полягають у пошуку шляхів забезпечення соціальної справедливості, підтримки вразливих верств населення, а також гармонізації національної соціальної політики з європейськими стандартами.

Основні результати досліджуваної теми передбачають ключові аспекти, що визначають шляхи формування та розвитку соціальної політики в Україні. Зокрема, важливими позиціями ми вважаємо те, що Україна прагне до європейських соціальних стандартів, що передбачає створення стійкої соціальної системи на основі принципів справедливості, соціального захисту та забезпечення рівного доступу до основних благ. У свою чергу, євроінтеграційний курс України визначає потребу в реформуванні систем охорони здоров'я, пенсійного забезпечення, освіти та інших соціальних інститутів.

Крім цього, сучасні дослідження підкреслюють недостатню ефективність існуючих соціальних програм в Україні. Багато вчених наголошують на важливості впровадження системи соціальних послуг, яка забезпечуватиме адресну допомогу тим, хто цього найбільше потребує. Особливо це актуально для пенсійної системи, яка вимагає модернізації з урахуванням демографічних викликів.

Проблема соціальної нерівності залишається однією з найбільш гострих у розвитку України як соціальної держави. Високий рівень бідності та нерівномірний доступ до соціальних благ створюють ризики для соціальної стабільності. Дослідження вказують на необхідність перегляду механізмів розподілу ресурсів і впровадження нових підходів до соціальної політики. Поточна соціально-економічна ситуація в Україні, включаючи високу інфляцію, низькі доходи громадян, масові міграційні процеси, вимагає комплексних змін у соціальній політиці. Суспільство очікує від держави гарантій у забезпеченні доступу до якісної освіти, медицини, соціального захисту та справедливого пенсійного забезпечення. Зростаючий соціальний тиск та вимоги до уряду щодо ефективної реалізації соціальних програм підвищують актуальність проблеми.

Багато наукових досліджень фокусуються на адаптації міжнародних практик до українських реалій. Наприклад, досвід скандинавських країн із побудови соціальної держави є корисним у контексті України, оскільки він підкреслює важливість сильної державної підтримки соціальних програм і активної ролі держави в забезпеченні соціальних прав громадян, однак

соціальний досвід розвинутих соціальних практик не може застосовуватись як «механічне» перенесення на «український ґрунт» [1].

Фінансова стабільність і стійке економічне зростання є основою для розвитку соціальної держави. Економічна криза та війна в Україні створюють додаткові навантаження на соціальні програми, що вимагає раціонального використання ресурсів і пошуку нових джерел фінансування соціальної сфери.

Сьогодні Україна знаходиться в пошуку власної оптимальної моделі соціально-економічної та адміністративно-територіальної модернізації, в стані хиткої демократії, а відтак і не стабільної, не послідовної соціальної політики [2].

Проблема розвитку України як соціальної держави полягає в пошуку ефективних механізмів забезпечення соціальних гарантій та справедливості в умовах економічних викликів і соціальних трансформацій. Побудова соціальної держави є не тільки внутрішнім завданням для України, але й частиною її інтеграційних прагнень на міжнародній арені, що робить цю тему особливо актуальною на сучасному етапі розвитку.

Висновки. Таким чином, перспективи розвитку України як соціальної держави залежать від комплексного реформування соціальних інститутів, впровадження нових підходів до соціальної політики та інтеграції європейських стандартів. Важливими залишаються питання соціальної справедливості, доступу до соціальних благ та зменшення рівня нерівності серед населення.

Для того щоб Україна успішно розвивалась як соціальна держава, потрібні глибокі та системні реформи у сфері соціального забезпечення, охорони здоров'я, освіти та пенсійної системи. Основною метою таких реформ має стати створення ефективної системи соціального захисту, яка надасть громадянам адекватний рівень життя та соціальну стабільність; для забезпечення соціальних стандартів необхідно зміцнювати економічну базу держави. Ефективна соціальна політика можлива лише за умов стабільного економічного зростання, що дозволить фінансувати соціальні програми та зменшити рівень бідності серед населення; одна з головних цілей соціальної держави – зменшення розриву між багатими та бідними. Для цього необхідно впроваджувати програми адресної допомоги та покращувати доступ до базових соціальних благ, таких як охорона здоров'я, освіта та соціальне страхування; розвиток України як соціальної держави нерозривно пов'язаний з її євроінтеграційним курсом. Впровадження європейських соціальних стандартів, таких як доступ до якісної медицини та соціальної підтримки, є важливим кроком для гармонізації української системи соціального захисту з європейськими моделями; соціальна держава передбачає не тільки роль держави в забезпеченні громадян соціальними гарантіями, але й активну участь громадян у суспільному житті. Це включає відповідальність за сплату податків, підтримку соціальних програм та сприяння розвитку громадянського суспільства.

Отже, розвиток України як соціальної держави потребує узгоджених дій у сфері економіки, соціальної політики та європейської інтеграції, що забезпечить громадянам гідний рівень життя та соціальну справедливість.

Список використаних джерел:

1. Корженко В.В. Парадигмально-ціннісні орієнтири суспільного поступу та публічне управління. *Державне будівництво*. 2016. № 1. URL: <http://kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2016-1/doc/2/03.pdf>.
2. Коваленко Н.В., Луговенко Н.В. Тенденції та перспективи розвитку України як соціальної держави. *Публічне управління XXI століття: світові практики та національні перспективи*. 2018. С. 421–424.

Пашко Л.А.,

*доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ.*

Семенко О.В.,

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
освітня програма «Публічне управління та адміністрування»,
Державний університету інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ.*

«МЕДІАГРАМОТНІСТЬ І НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА»: ЧОМУ МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ВАЖЛИВА НА ДЕРЖАВНОМУ РІВНІ СОЦІАЛЬНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ

Постановка наукової проблеми та її актуальність. У сучасній Україні питання медіаграмотності набуло особливого значення через значні зовнішні та внутрішні інформаційні загрози. Низький рівень медіаграмотності громадян сприяє поширенню дезінформації, фейків і пропаганди, що підриває національну безпеку країни.

Для України поняття медіаграмотності та інформаційної безпеки нині нерозривно пов'язані. В умовах російської війни проти України поширення неправдивої маніпулятивної інформації може безпосередньо призвести до загрози людським життям. Нині навички критичного мислення населення постають запорукою безпеки. Людина, яка здатна відрізнити правду від фейку, уже значно захищеніша від впливів інформаційних атак та психологічних операцій [1]. Саме тому перед нашою державою сьогодні стоїть пріоритетне завдання – забезпечити інформаційну стійкість суспільства та гарантувати захист громадян від гібридних загроз.

Короткий аналіз досліджень цієї проблеми. Як свідчить проведений аналіз, проблематика медіаграмотності в контексті національної безпеки є об'єктом дослідження багатьох наукових досліджень. Особливий акцент науковці роблять на безпосередньому впливі медіаграмотності на посилення соціальної згуртованості та зміцнення демократичних інститутів держави.

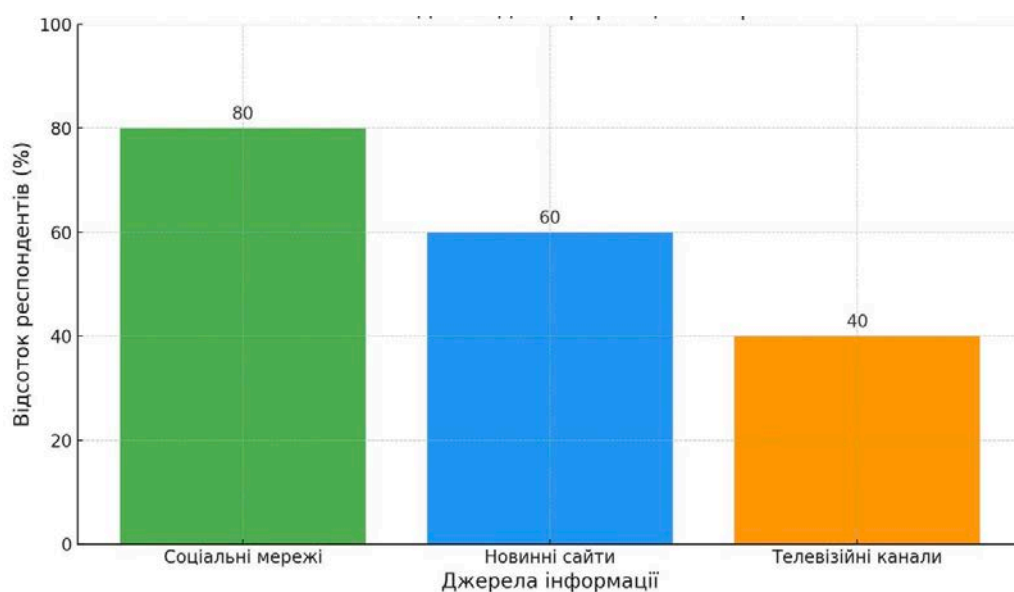
Метою наукового дослідження є окреслення важливих моментів медіаграмотності для забезпечення стабільності та безпеки в Україні у контексті протидії дезінформації.

Основні результати дослідження. Роль медіаграмотності у захисті національної безпеки України та соціального простору охоплює такі важливі проблеми [1]:

1. Протидія дезінформації та зовнішнім інформаційним атакам
2. Фейкові новини та маніпулятивні меседжі через соцмережі і новинні ресурси можуть провокувати напругу та паніку серед населення.
3. Сприяння внутрішній стабільності та соціальній згуртованості: Інформаційні атаки часто мають на меті посилення поляризації в суспільстві та розпалювання конфліктів.

В Україні, де інформаційний простір є активною ареною для політичної боротьби та зовнішніх впливів, медіаграмотність допомагає громадянам краще орієнтуватися в інформації, зберігаючи соціальну згуртованість.

Однією з найбільших загроз для інформаційної безпеки в Україні є дезінформація, яка поширюється через різні медіа-канали [4]. Сформований нами графік показує, які з цих джерел громадяни вважають найбільш вразливими до дезінформаційного впливу (рис.1.1):

*Рис. 1.1. Вплив медіа на дезінформацію в Україні
Джерело: Узагальнено автором на основі інформаційних даних*

Як видно з рис. 1.1, 80% респондентів вважають соціальні мережі основним джерелом дезінформації. Новинні сайти займають друге місце з 60%, а телевізійні канали – третє, з 40%. Ці дані підкреслюють, що громадяни України найбільше недовіряють інформації в соцмережах. Крім цього, цей розподіл свідчить, що соціальні мережі є найбільш вразливими до дезінформаційних кампаній, і саме через них відбувається найбільший вплив на громадську думку. Ми вважаємо, що така ситуація вимагає розвитку медіаграмотності для допомоги громадянам у виявленні неправдивої інформації та уникненні маніпуляцій.

На державному рівні медіаграмотність постає важливим компонентом інформаційної безпеки, адже вона сприяє формуванню громадянського опору зовнішнім інформаційним маніпуляціям [4].

На нашу думку, пріоритетними шляхами підвищення медіаграмотності на державному рівні є:

1. Впровадження медіаграмотності в освітні програми. Важливо розвивати медіаграмотність із раннього віку шляхом інтеграції відповідних програм у шкільну та вищу освіту. Це допоможе молодому поколінню набувати навичок критичного мислення та аналізу інформації. Навчальні програми мають включати практичні аспекти, які дозволяють учням та студентам розпізнавати фейки, перевіряти джерела інформації та уникати маніпуляцій [2].

2. Інформаційні кампанії та тренінги для громадян. Держава може організовувати загальнонаціональні інформаційні кампанії, щоб підвищити обізнаність про дезінформацію та навчити громадян розпізнавати неправдиву інформацію. Також можна проводити тренінги з медіаграмотності для різних соціальних груп, особливо для осіб, які працюють з інформацією (журналісти, державні службовці, освітяни).

3. Співпраця з медіа та фактчекінговими організаціями. Уряд зобов'язаний налагоджувати співпрацю з незалежними медіа та організаціями, що займаються перевіркою фактів, для підвищення довіри громадян до достовірних новин та спростування фейкових матеріалів. Спільна діяльність із медіа допоможе поширювати правдиву інформацію і протидіяти інформаційним атакам [3].

4. Розвиток технологічних інструментів для протидії дезінформації. Держава може впроваджувати сучасні технологічні рішення, наприклад, штучний інтелект для моніторингу інформаційного простору, виявлення та маркування фейкових новин. Використання таких інструментів дозволяє вчасно виявляти інформаційні загрози та оперативно інформувати громадян про потенційну небезпеку.

Висновки та перспективи досліджень. Таким чином проведений аналіз дозволяє нам сформулювати висновок про те, що медіаграмотність є важливим елементом національної безпеки України, оскільки вона допомагає зміцнити

стійкість громадян перед зовнішніми та внутрішніми інформаційними загрозами.

На державному рівні це питання набуває стратегічного значення для захисту суспільства від маніпуляцій, фейкових новин та дезінформаційних кампаній.

Виходячи з цього, важливості набуває систематична робота з підвищення рівня медіаграмотності громадян. В умовах активної фази російської агресії саме вона може сприяти зміцненню демократичних інститутів, довіри до держави та її стабільності.

Список використаних джерел:

1. «Дезінформація як інструмент інформаційної війни: аналіз та рекомендації». Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки України. URL: <https://spravdi.gov.ua/>
2. «Національна програма з медіаграмотності для населення». Міністерство культури та інформаційної політики України. URL: <https://mkip.gov.ua>
3. «Навчання медіаграмотності: досвід країн ЄС». Організація з безпеки і співробітництва в Європі (OSCE). URL: <https://www.osce.org>
4. «Стан медіаграмотності в Україні: результати соціологічного дослідження». IREX. URL: <https://www.irex.org>

Савков А.П.,

*доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ.*

Хилевич Ю.І.,

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
«доктор філософії»,
освітня програма «Публічне управління та адміністрування»,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ.*

ПРИНЦИПИ СТРАТЕГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Взаємодія суб'єктів правоохоронної діяльності спрямована на досягнення довгострокової ефективності, а саме – зменшення рівня криміногенних ситуацій у державі. Вона передбачає постійну зміну стану правоохоронних органів, тобто перехід від нижчого рівня їх розвитку, до вищого, а також

дозволяє зберегти стабільне положення суб'єктів правоохоронної діяльності. Взаємодія суб'єктів правоохоронної діяльності в умовах цифровізації виходить на якісно новий рівень. Адже цифровізація – визначальна тенденція розвитку цивілізації, що формує інклюзивне суспільство та удосконалені механізми управління, у тому числі публічного. Вона не полягає тільки у використанні інформаційних технологій, а характеризується зміною культури суспільства, що є інтегрованою у всі сфери, та трансформацією в управлінські процеси.

Правоохоронна діяльність є одним із напрямків державної політики, що здійснюється з метою охорони права спеціально уповноваженими інституціями сектору безпеки шляхом застосування юридичних заходів впливу в точній відповідності із законом та при неухильному дотриманні встановленого ним порядку з метою забезпечення прав і свобод людини, національної безпеки та боротьби із злочинністю [3, с. 46]. Основними її функціями є:

1) *Функція охорони* життя, прав, свобод, здоров'я, законних інтересів людини та громадянина.

2) *Функція профілактична* пов'язана з попередньою функцією і полягає у забезпеченні безпеки через розроблення та здійснення спеціальних заходів щодо виявлення та усунення правопорушень, а також здійснення запобіжного впливу на осіб, що є схильними до такого типу поведінки.

3) *Функція нагляду* полягає у контролі правоохоронних органів за дотриманням суб'єктами права виконання своїх обов'язків і вимог законодавства.

4) *Функція регулятивна* – закріплює та упорядковує динаміку суспільних відносин.

5) *Функція виховна* пов'язана із попередньою та полягає у вчиненні впливу на суб'єкта права з метою підвищення рівня правосвідомості, формування поваги до прав і стимулювання соціально-корисної поведінки особистості.

Для виконання основних функцій правоохоронної діяльності, її суб'єкти мають забезпечити відповідний рівень взаємодії, на що суттєвим чином впливає потужна хвиля цифровізації суспільних процесів, що активно спостерігається протягом останніх років у суспільстві. Їх взаємодія має ґрунтуватись на низці принципів. Одразу варто зазначити, що взаємодія є одним із принципів правоохоронної діяльності, що передбачає належний рівень інтеракції правоохоронних органів з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями та населенням. Також окремим суб'єктом взаємодії у сфері правоохоронної діяльності, зважаючи на процес інтеграції України до Європейського Союзу, є іноземні органи правопорядку та відповідними інституціями ЄС, наприклад Європол.

Наразі у вітчизняних наукових джерелах існують типові підходи до визначення змісту принципів правоохоронної діяльності та поділ їх на дві групи:

1. Загальні соціально-орієнтовані принципи правоохоронної системи: людиноцентризму, право на захист свої прав, гуманізму, верховенства права, справедливості, рівності, законності, демократизму, забезпечення суспільної довіри;

2. Загальні принципи, що характеризують властивості правоохоронної діяльності: гласності, взаємодії, професіоналізму, компетентності, незалежності, аполітичності, безперервності [1, с. 170].

Завальний М., у свою чергу, охарактеризував основні принципи взаємодії державних та недержавних суб'єктів правоохорони в Україні [2]. Він запропонував умовний поділ їх на дві основні групи: загально-правові та спеціальні принципи. На його думку, мова йде про низку конституційних принципів, що закріплюють правові засади такої взаємодії. До загально-правових принципів віднесено наступні: законність, гуманізм, гласність, дотримання прав і свобод людини тощо. Група спеціальних принципів взаємодії пов'язана з певними особливостями діяльності суб'єктів такої діяльності. До таких принципів відносяться принципи планування, безперервності, добровільності, індивідуальності та колективності, науковості, конфіденційності, доцільності, самоврядування, територіальності, оперативності тощо.

Однак, характеризуючи особливості взаємодії суб'єктів правоохоронної діяльності, зокрема на стратегічному рівні, варто зазначити, що такий рівень інтеракції передбачає погоджені дії нормативно визначених рівноправних, адміністративно незалежних суб'єктів взаємодії за цілями, часом і місцем на основі спільної керованої діяльності, що функціонально забезпечують виявлення, розслідування та запобігання правопорушенням на відповідній території із визначенням форм та напрямів співпраці. З цією метою необхідною є злагоджена, скоординована та синхронізована діяльність, що можлива лише на підставі ефективної взаємодії між усіма суб'єктами у сфері правоохоронної діяльності. Для її забезпечення необхідно вжити низку організаційно-правових заходів, виробити єдиний підхід до формування та реалізації стратегічної та комунікаційної політики правоохоронних органів та інших суб'єктів.

З метою визначення та деталізації основних принципів стратегічної взаємодії варто взяти до уваги принципи правоохоронної діяльності та принципи стратегічних комунікацій, що характеризують основні аспекти стратегічної взаємодії. Отже, принципи стратегічної взаємодії у сфері правоохоронної діяльності, на нашу думку, це закономірності, основоположні ідеї, засади та відносини усіх суб'єктів правоохоронної діяльності, що спрямовані на досягнення стратегічних цілей у сфері забезпечення правопорядку.

Зазначене вище дає змогу сформулювати сукупність основних принципів стратегічної взаємодії, якими, на нашу думку є такі:

1) *Зв'язок із державними документами стратегічного розвитку* правоохоронної діяльності, системи правосуддя, Міністерства внутрішніх справ України тощо. Взаємодія суб'єктів правоохоронної діяльності має сприяти досягненню визначених такими документами цілей. Власне, самі суб'єкти правоохоронної діяльності є чітко визначеними стратегічними документами з закріпленими за ними функціями та повноваженнями. Стратегічна взаємодія таких суб'єктів має відбуватися у відповідності до поетапних планів реалізації стратегій розвитку.

2) *Законність*. Усі аспекти стратегічної взаємодії мають бути зафіксовані у відповідних нормативно-правових документах суб'єктів правоохоронної діяльності та наділяти їх такими повноваженнями.

3) *Єдине кваліфіковане управління керівником*. Такий принцип передбачає наявність посадової особи, керівника відповідного органу влади, який бере на себе зобов'язання із координації комунікаційних дій суб'єктів правоохоронної діяльності та інтеграції їх комунікаційних зусиль, а також інтеграції їх дій і наративів. Це сприятиме узгодженості та впорядкованості у часі просторово-розподілених дій інституційно різних суб'єктів правоохоронної діяльності.

4) *Діалог*. Цей принцип передбачає багатосторонній обмін ідеями для встановлення багатостороннього діалогу між суб'єктами правоохоронної діяльності, а також сприяє встановленню взаємопорозуміння та, як результат – формуванню довіри між усіма суб'єктами.

5) *Синхронізація з діями*. В основі цього принципу мають бути скоординовані та інтегровані вертикально і горизонтально комунікаційні аспекти взаємодії суб'єктів правоохоронної діяльності з їхніми діями – інтегровані вертикально (від стратегічного до тактичного рівнів) та горизонтально (між усіма суб'єктами).

6) *Доцільність та спрямованість на результат*. Взаємодія суб'єктів правоохоронної діяльності є доцільною за умови досягнення спільного результату, що визначений відповідним стратегічним документом.

7) *Оперативність та безперервність*. Проведення належним чином досліджень, аналізів, планування, виконання та оцінювання, що може бути забезпечено розробленим планом дій та визначеними суб'єктами правоохоронної діяльності, що є доречними на відповідному етапі реалізації стратегій та планів.

8) *Конфіденційність*. На певних етапах стратегічної взаємодії і сама взаємодія, і її суб'єкти мають залишатися не розголошеними. Така взаємодія має здійснюватися в умовах посиленої безпеки і секретності.

9) *Територіальність та масштабність*. Стратегічна взаємодія має здійснюватися в залежності від мети і бажаного результату. Вона передбачає залучення до взаємодії суб'єктів правоохоронної діяльності різної

територіальної підпорядкованості, а також, за необхідності використання широкого арсеналу інформаційних і комунікаційних технологій і можливостей її суб'єктів, у тому числі цифрових.

Отже, характеризуючи принципи стратегічної взаємодії у сфері правоохоронної діяльності, можемо зазначити, що вони не існують окремо один від одного, їхня дія проявляється у взаємовпливі. Вони доповнюють один одного, визначаючи напрям і характер взаємодії суб'єктів правоохоронної діяльності. Також вони мають бути відображені та закріплені у нормативно-правових актах, що регулюють діяльність таких суб'єктів. Принципи стратегічної взаємодії суб'єктів правоохоронної діяльності мають бути враховані під час розроблення загальнодержавних програм з питань забезпечення публічного порядку та безпеки, відомчих підзаконних нормативно-правових актах, а також під час планування спільних заходів із забезпечення правопорядку та здійснення контролю і нагляду за правоохоронною діяльністю у відповідній сфері.

Список використаних джерел:

1. Євдокимов В. В. Принципи державної політики в сфері правоохоронної діяльності. *Публічне управління та адміністрування*. 2020. Вип. 16. С. 166-170.

2. Завальний М. Принципи взаємодії державних та недержавних суб'єктів правоохорони в Україні. *Правовий часопис Донбасу*. 2018. № 1 (62). С. 114-119.

3. Тичина Д. М., Грицюк І. В. Концептуалізація державної політики у сфері правоохоронної діяльності: теоретико-правовий підхід. *Київський часопис права*. 2024. № 1. С. 41-47. URL: <http://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/400/386> (дата звернення: 14.10.2014).

Огар Н. В.,

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
«доктор філософії» кафедри публічного врядування,
Національний університет «Львівська Політехніка»*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ГРОМАДЯН НА ПОВНУ ЗАГАЛЬНУ СЕРЕДНЮ ОСВІТУ У КОНТЕКСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ПРОСТОРУ

Забезпечення можливості реалізації права на повну загальну середню освіту як одного з ключових конституційних прав громадян є важливим завданням для держави. Статтею 53 Конституції України передбачено, що «повна загальна середня освіта є обов'язковою» [2]. Як початкова, так і базова

середня та профільна середня освіта мають позитивний вплив і на окрему особу, і на соціально-економічний розвиток держави та суспільства в цілому. Цифровізація соціального простору відіграє значну роль у забезпеченні реалізації права на повну загальну середню освіту, особливо в умовах війни чи інших кризових ситуацій.

Цифровізація сприяє удосконаленню управлінських механізмів, створює нові можливості для подолання географічних і соціальних бар'єрів, розширюючи доступ до освітніх ресурсів через дистанційні та онлайн-формати. Фахівці цілком обґрунтовано зазначають: «Завдяки інформаційним технологіям були створені умови для онлайн навчання, яке дозволило не зупинити освітній процес під час пандемії Covid-19 та повномасштабного вторгнення РФ» [1, с. 44]. Оскільки воєнний стан в Україні триває, окреслена тематика не лише не втрачає актуальності, а навпаки, лише увиразнюється.

Аналіз досліджень цієї проблеми засвідчує, що вона цікавить як науковців педагогічного і юридичного профілей, так і фахівців з публічного управління та адміністрування. Багато з них оприлюднюють та апробують свої напрацювання на науково-комунікативних заходах, в тому числі, міжнародних [5]. При цьому з-поміж основних тенденцій розвитку освіти у світі виокремлюють: посилення ролі держави в регулюванні онлайн освіти, збільшення освітніх інновацій, необхідність подолання розбіжностей у цифрових навичках, потреба у Soft Skills («м'які навички»), зростання індивідуальних потреб в освіті, урізноманітнення форм та засобів навчання, стрімкий розвиток світового ринку онлайн навчання [3, с. 25]. Зауважимо, що цифровізація дає також більше можливостей для задоволення індивідуальних потреб у навчанні.

Метою нашого наукової розвідки є дослідження ролі держави у забезпеченні реалізації права громадян на повну загальну середню освіту з урахуванням можливостей цифровізації як чинника зменшення витрат та збільшення ефективності прийняття управлінських рішень.

Завдяки цифровим інструментам здобувачі загальної середньої освіти мають доступ до віртуальних уроків, електронних бібліотек, інтерактивних навчальних платформ і ресурсів, що підтримують самостійне навчання. Для учнів у зонах конфлікту чи тимчасово переміщених осіб цифрові рішення дозволяють зберегти безперервність навчання, навіть коли неможливо відвідувати навчальні заклади.

Цифровізація формує більш інклюзивне суспільство, адже сприяє розвитку інклюзивної освіти, дозволяє створювати навчальні матеріали, адаптовані до різних потреб учнів, зокрема для осіб з особливими освітніми потребами. Крім того, завдяки онлайн-платформам для вчителів і шкіл стає легше координувати зусилля і використовувати спільні бази навчальних матеріалів, створюючи єдині стандарти й доступ до освітніх можливостей для всіх школярів.

Важливим аспектом цифровізації є також зростання рівня цифрової грамотності серед учнів та педагогів, що стає ключовою компетенцією в сучасному суспільстві, бо таким чином розширюється спосіб співпраці людей, зокрема, уможлиблюється підвищення якості та охоплення державних послуг. При цьому слід наголосити, що цифровізація не обмежується виключним використанням технологій, вона характеризується зміною культури, і підґрунтя для цих змін значною мірою формується в шкільні роки.

Однак, варто врахувати, що для успішної цифровізації потрібні інвестиції в інфраструктуру, доступ до Інтернету і цифрових пристроїв. Також необхідно подбати про забезпечення кібербезпеки та конфіденційності даних.

Держава відіграє вирішальну роль у забезпеченні цифровізації освітнього простору, оскільки має можливість створити умови для рівного доступу до якісної загальної середньої освіти через застосування інноваційних технологій. Якщо говорити про основні напрями державної підтримки у цій царині, то передусім слід мати на увазі розвиток цифрової інфраструктури, а саме: сприяння забезпеченню покриттям Інтернетом навіть віддалених і малодоступних регіонів, інвестуванню у високошвидкісний зв'язок. Особливо це актуально для сільської місцевості та територій прифронтових і тих, де відбуваються військові дії. Це включає надання доступу до Інтернету навчальним закладам та сприяння забезпеченню учнів і вчителів необхідним обладнанням, таким як комп'ютери, планшети та інші пристрої для дистанційного навчання.

Критично важливим є забезпечення фінансування та грантової підтримки. Виділення державного фінансування на розвиток цифрових ресурсів для шкіл і підтримка проєктів, що сприяють цифровій освіті, безумовно, сприятимуть реалізації права громадян на повну загальну середню освіту. Крім того, держава може підтримувати партнерство з міжнародними організаціями для залучення додаткових ресурсів.

На даний час Міністерство освіти і науки України має деякі напрацювання щодо координації розробки національних платформ та освітніх ресурсів. Таку роботу необхідно продовжувати, адже впровадження єдиних освітніх онлайн-платформ, які надають доступ до цифрових підручників, відеоуроків та інтерактивних завдань, дозволяє стандартизувати навчальний процес і гарантує доступ до якісних навчальних матеріалів для всіх учнів, незалежно від їхнього місцезнаходження.

Ще одним напрямом, який потребує уваги з боку органів державної влади, є підвищення цифрової грамотності як учнів, так і педагогів. Держава має забезпечити розробку та впровадження програм підвищення кваліфікації вчителів для освоєння та вдосконалення застосування цифрових технологій і методів дистанційного викладання. Це також включає формування цифрових компетентностей у школярів як ключового навичку для подальшого життя.

Держава має здійснювати постійний моніторинг якості цифрових послуг та оцінювати їхній вплив на навчальний процес, що дозволить вчасно виявляти

недоліки й вносити зміни з метою покращення якості освіти. І тут дієвою може виявитися співпраця з організаціями громадянського суспільства, а також державно-приватне партнерство.

Стаття 57¹ Закону України «Про освіту» передбачає, що «забезпечення державних гарантій, створення безпечного освітнього середовища, організацію здобуття освіти, освітнього процесу в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду) у межах своєї компетенції здійснюють: органи виконавчої влади, органи військового командування, військові, військово-цивільні адміністрації та органи місцевого самоврядування, їх представники, посадові особи (керівники, голови, начальники), органи управління (структурні підрозділи) у сфері освіти; заклади освіти, установи освіти, наукові установи, їх засновники; громадські об'єднання, благодійні організації та фізичні особи, які здійснюють благодійну (волонтерську) діяльність» [4].

Отже, як бачимо, роль держави полягає не лише у створенні необхідної цифрової інфраструктури, але й у забезпеченні рівного доступу, розробці нормативно-правової бази, захисті прав учнів та педагогів на безпечне цифрове середовище та підтримці компетентностей, які сприятимуть успішному навчальному процесу в умовах цифрового соціального простору. Вважаємо, що напрями подальших досліджень цієї проблематики мають стосуватися, зокрема, зарубіжного досвіду реалізації права на повну загальну середню освіту у контексті цифровізації соціального простору, а також можливостей його імплементації в Україні в сучасних умовах.

Список використаних джерел:

1. Казаков Г., Точиліна І. Використання Chat GPT у викладанні історії в закладах середньої освіти: погляд вчителя. *Гуманітарні студії : історія та педагогіка*. 2024. № 1 (7). С. 42–51.
2. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 05.11.2024).
3. Малиш Н. А., Москаленко С. О. Світові тенденції розвитку освіти: державно-управлінський аспект. *Актуальні проблеми державного управління*: зб. Наук. Пр. ОРІДУ НАДУ. 2021. Том 2 № 83. С. 21–26.
4. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII : станом на 6 жовт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 05.11.2024).
5. Сучасні світові тенденції розвитку науки та інформаційних технологій : Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 30–31 травня 2024 р.) / ГО «Інститут інноваційної освіти»; Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України. Запоріжжя : АА Тандем, 2024. 136 с.

*Вергун М.А.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
«доктор філософії»,
освітня програма «Публічне управління та адміністрування»,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі*

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПОНЯТТЯ «СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА» ЯК ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІО-ГУМАНІТАРНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Специфіка соціальної безпеки полягає, по-перше, у її об'єкті (суспільство, спільність, особистість), по-друге, у джерелі загрози (життєдіяльність людини), по-третє, в інтегральному характері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми та перспективи розвитку соціальної безпеки аналізують П. Антонюк, В. Антошкін, О. Білорус, Л. Весельська, О. Іляш, Р. Кропивницький, В. Куценко, С. Кучерук, Е. Лібанова, Є. Ніколаєв, О. Новікова, Н. Палій, О. Сиченко, В. Скуратівський, А. Халецька, П. Шевчук, О. Яременко та ін.

Метою дослідження є аналіз теоретичних підходів до поняття «соціальна безпека» як основи забезпечення соціо-гуманітарної безпеки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою більш змістовного та розгорнутого визначення специфіки соціальної безпеки відзначимо наступне.

По-перше, соціальна безпека являє собою інтегральне поняття, що означає ефективне функціонування соціальної сфери, запобігання деструктивних явищ і процесів, збереження та розвиток умов, засобів і способів соціалізації людини, забезпечення його способу життя, добробуту, дотримання невід'ємних прав і свобод, духовно-моральних цінностей.

По-друге, соціальна безпека має «подвійну» природу. З одного боку, вона є об'єктом, тобто є особистість, спільність, суспільство, які потребують сприятливого впливу зовнішнього середовища для їх сталого розвитку. З іншого — ця соціальна система має особливі, «людські» якості, такі як розум, воля, цілепокладання, які служать потенціалом для захисту особистості від зовнішніх і внутрішніх небезпек. У такому випадку ця система постає як суб'єкт. При цьому дослідження феномена соціальної безпеки показує явне переважання інтересу дослідників до системи соціальної безпеки як до об'єкта. Позначена проблема практично не розкрита з погляду суб'єкта соціальної безпеки. У деяких роботах лише позначена проблема суб'єкта в системі соціальної безпеки.

По-третє, безпека – складне соціальне явище, суперечливим образом відбиває відносини різних соціальних суб'єктів. Нерідко одні з них прагнуть забезпечити свою безпеку за рахунок інших або у своїй діяльності не беруть до уваги інтереси інших соціальних груп та їх потреба в безпеці. Мова в такому разі слід вести про своєрідний «соціальний егоїзм», який якщо і був відносно терпимий в попередні епохи, то в епоху наростаючої глобалізації сам починає являти собою серйозну загрозу.

Таким чином, специфіка загроз, що актуалізують проблему соціальної безпеки, полягає в тому, що вони виходять безпосередньо від самої людини, її діяльності або, навпаки, бездіяльності. У зв'язку з цим звернемо увагу на один важливий момент. У існуючих визначеннях соціальної безпеки акцентується її об'єктна складова [1]. Безпека – це система захисту індивіда, суспільства і держави, але не зазначалося, що індивід, суспільство і держава можуть бути одночасно триєдиним цілим по відношенню один до одного. Система захисту як би відокремлювалася від суб'єктів безпеки, тоді як насправді безпека закладена в існуючих відносинах разом з суб'єктами цих відносин. А коли це так, то безпека – це не стан захищеності, а суспільні відносини, що не дозволяють індивідам і державі здійснювати небезпечні дії. Тому держава як носій особливих відносин не дозволяє індивідам здійснювати небезпечні дії щодо самого себе, індивід не дозволяє здійснювати державі небезпечних дій як у відношенні себе, так і щодо інших індивідів. Із суспільством відбувається теж саме. Руйнування відносин всередині суспільства подібне до його загибелі.

По-четверте, соціальна безпека та інші види безпеки – соціально-економічна, соціально-побутова тощо – не виокремлені і не визначені у науковій літературі. Більше того, вони переходять одна в одну. Економічна безпека, зачіпаючи базову потребу людини в захищеності, стає соціальною, і, навпаки, соціальна безпека може стати суто економічною, втративши зв'язок з базовою людською потребою.

По-п'яте, багаторівневий і багатоаспектний характер соціальної безпеки знаходить відображення в її численних визначеннях і розрізняються, зокрема:

- соціальна безпека – це вся сукупність умов, які необхідні для життя як окремих індивідів, так і всіх політичних, економічних і соціальних структур [1.];

- соціальна безпека – це форма відносин, які засновані на приватній власності, конкуренції, соціальній диференціації та конфлікті [2];

- соціальна безпека є сукупність всіх видів захисних засобів соціальної життєдіяльності, обумовлена не тільки структурою соціальної організації, особливостями її функціонування, але і політичною, правовою, екологічною ситуацією, наявністю в ній матеріальних та інтелектуальних ресурсів [3].

По-шосте, соціальна безпека відбиває і відтворює особливості суспільств, що різняться між собою за динамікою і наслідками

трансформаційних процесів, що відбуваються в них. Очевидно, що стабільні соціальні системи за характером загроз і ступеня небезпеки, які виходять із зовнішнього середовища і внутрішніх джерел, істотно відрізняються від соціальних систем, що переживають кризу [4].

Важливі аспекти соціальної безпеки виділені на роботах С. Линдюк, А. Магальяс, В. Підгірної [4; 5]. Вважаємо за доцільне навести їх тут у скороченому вигляді.

1. Безпека є лише одна з багатьох характеристик об'єкта безпеки, яка не може домінувати над іншими, знижуючи їх функціональне значення (наприклад, технічне забезпечення безпеки підводного човна не повинно перетворювати її із засобу нападу на об'єкт невиявлення); прагнення безпеки не повинно зводити до мінімуму все інше.

2. Насправді забезпечити повну безпеку чогось неможливо; будь-які рішення про безпеку (технічні, ресурсні, організаційні, кадрові та інші) доречні лише для певного інтервалу впливів (не обов'язково зовнішніх) на об'єкт безпеки.

3. Режим безпеки переслідує не консервацію функціонування об'єкта за будь-яких умов, а лише збереження головних, іманентних його властивостей. Безпека може бути забезпечена втратою чогось в ім'я збереження цілого.

4. Соціальний прогрес не тільки не усуває небезпеки, а й не зменшує їх кількість. Швидше, можна виявити зворотну залежність: зростання технічної та інформаційної могутності людини, збільшення його влади над силами природи неминуче тягнуть за собою і збільшення джерел небезпеки, зростання масштабів загроз, що виходять від них.

5. Безпека потребує певних зусиль та суттєвих трансформацій раніше «безпечного» об'єкта; пригадаємо, наприклад, про особливі правила поведінки людей та бізнесу в період масових епідемій.

Висновки. Завершуючи логіко-методологічний аналіз поняття соціальної безпеки, звернемося до його співвідношенню з поняттями національна безпека та безпека особистості. З об'єктної погляду соціальна безпека ширше національної безпеки, оскільки передбачає захист життєво важливих інтересів як суспільства загалом (держави), так і особистості, соціальних спільностей. Можна сказати: національна безпека – це соціальна безпека суспільства (держави). Разом з тим з факторної та функціональної точки зору поняття «національна безпека» і «соціальна безпека» виявляються в положенні часткового збігу. Не всяка загроза для соціальної безпеки може мати загальнонаціональний характер. І, навпаки, не всяка загроза для національної безпеки, скажімо, пов'язана зі стихійними лихами і природними катаклізмами, може бути віднесена до соціальної загрози і, відповідно, до соціальної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Кальницька М.А. Соціальна безпека: поняття та рівні дослідження. *Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського*. 2017. Випуск 17. С. 566-571.
2. Іляш О.І. Системна парадигма соціальної безпеки на різних рівнях суспільної ієрархії. *Механізм регулювання економіки*. 2011. №2. С. 23-32.
3. Подольська Є.А., Назаркін П.О. Новий сенс й інноваційні способи забезпечення соціальної безпеки. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Соціологія і політичні науки*. 2015. Т. 20. Вип. 2. С. 19-25.
4. Магальяс А.І., Підгірна В.Н. Соціальна безпека як пріоритетна складова національної безпеки України. URL: https://www.rusnauka.com/32_PWMN_2009/Economics/55211.doc.htm.
5. Линдюк С. Теоретичні інтерпретації концепту «соціальна безпека» в українському науковому дискурсі. *Науковий вісник: Державне управління*. 2022. №1(11). С. 92–113.

*Боднар Т.С.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
«доктор філософії»,
освітня програма «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова.*

**ГРОШОВЕ ТА ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗВИТКУ**

З моменту відновлення незалежності України, грошове, а відтак і пенсійне забезпечення військовослужбовців Збройних сил України, перебувало на доволі низькому рівні. Це в свою чергу спричинило відтік кваліфікованих кадрів, суттєве зниження престижності служби у війську та поступове знищення військового потенціалу країни. З початком російської агресії проти України в 2014 році, парламент прийняв велику кількість змін в діюче законодавство, а уряд затвердив ряд нормативно-правових актів, які були призвані покращити фінансове становище військовослужбовців. Проте, сама система нарахування заробітної плати і призначення пенсій військовослужбовцям потребує осучаснення та суттєвих змін. Зазначена проблема спонукала низку науковців на розробку пропозицій щодо вирішення вказаних проблем.

Дослідженням осучаснення та оцифрування зазначеного напрямку, зокрема займалась Л. Городянська [1]. Результатом даного дослідження стала

пропозиція системи цифрової адаптації процесів нарахування грошового та пенсійного забезпечення військовослужбовців.

Тому, метою даного дослідження являється визначення основних напрямків в системі грошового та пенсійного забезпечення військовослужбовців, які потребують покращення, а також виявлення дієвих інструментів, які зможуть забезпечити запропоновані реформи.

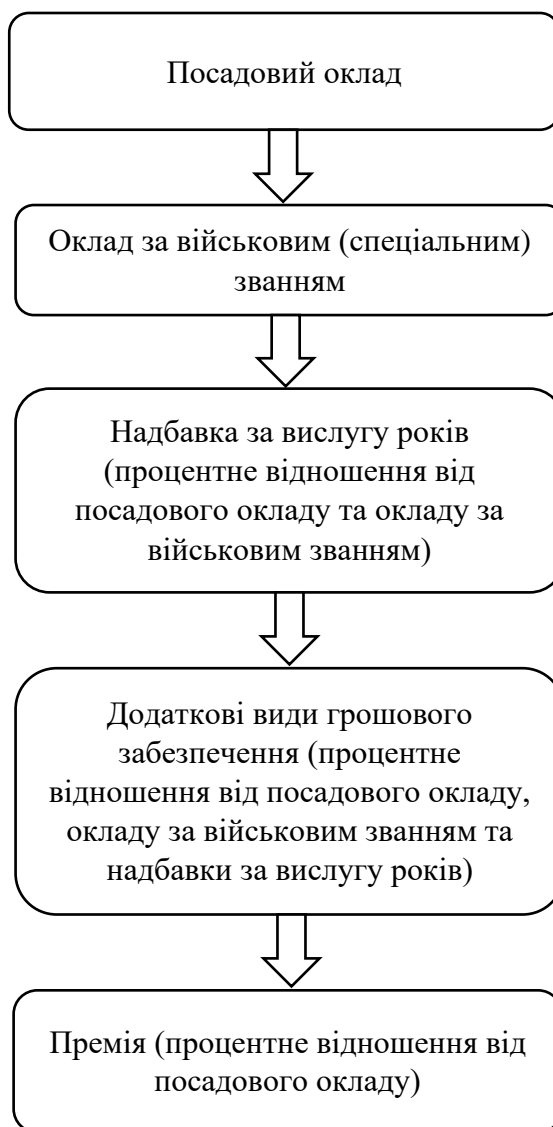
Грошове забезпечення військовослужбовців, а саме його складові, є ключовим фактором, який впливає на розмір призначеної пенсії в майбутньому. Первинним нормативно-правовим документом, який визначає та врегульовує умови обчислення пенсії є Закон України від 09.04.1992 р. № 2262-ХІІ «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (Далі – Закон № 2262-ХІІ) [3].

Відповідно до статті 43 Закону № 2262-ХІІ грошове забезпечення, яке застосовується для обчислення пенсій військовослужбовцям рядового, сержантського, старшинського та офіцерського складу, визначається як сукупність посадових окладів, окладів за військовими (спеціальними) званнями, процентних надбавок за вислугу років, додаткових видів грошового забезпечення та премій (рис. 1) [3].

Розміри зазначених виплат, а також тарифні сітки, схеми тарифних розрядів і коефіцієнтів відповідних складових грошового забезпечення військовослужбовців, встановлюються безпосередньо постановою Кабінету Міністрів України від 30.08.2017 р. № 704 «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб» [2].

Рисунок 1

Складові грошового забезпечення військовослужбовців рядового, сержантського, старшинського та офіцерського складу

Примітка. Систематизовано на основі джерела [3].

Безумовно, системи грошового та пенсійного забезпечення військовослужбовців потребуватимуть суттєвого реформування, яке як ніяк є на часі. В першу чергу це необхідно реалізувати шляхом внесення змін в нормативно-правову базу, яка регулює даний сектор, а також здійснити осучаснення та цифрову адаптацію документів, механізмів і процесів функціонування системи грошового забезпечення військовослужбовців загалом, та системи пенсійного забезпечення зокрема.

Перспективну концепцію оцифрування процесів грошового забезпечення військовослужбовців, а в подальшому і пенсійного забезпечення, пропонує Л. Городянська [1]. Пропонується в чотири етапи здійснити ретроконверсію паперових даних про грошове забезпечення військовослужбовців, а саме грошових атестатів, створення відповідної електронної бази даних, технологію синхронізації та взаємодії з електронними реєстрами Державної податкової служби України, Пенсійного фонду України, банківських установ,

з подальшим відображенням зазначених даних і процесів в особистому електронному кабінеті військовослужбовця [1, с. 29-30].

Законодавчим підґрунтям запропонованої технології слугує низка нормативних документів, зокрема Стратегія воєнної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 25.03.2021 № 121/2021 [4]. Відповідно, з державницької позиції, реалізація даної технології цифрової адаптації має стати пріоритетною як найшвидше.

Запропоновані зміни в системі грошового та пенсійного забезпечення військовослужбовців безперечно мають бути реалізовані, адже оцифрування зазначених процесів в Збройних силах України пришвидшить і систематизує нарахування заробітної плати та призначення пенсій військовослужбовцям. Проте, слід врахувати, що впровадження даних реформ, вимагатиме збільшення асигнувань державного бюджету України в частині витрат на безпеку та оборону. Тому, слід переглянути податкову політику держави та провести роботу на дипломатичному рівні по залученню фінансової допомоги від наших іноземних партнерів.

Список використаних джерел:

1. Городянська Л. Технологія цифрової адаптації даних грошового та пенсійного забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України / Л. Городянська // *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2023. Вип. 1. С. 27-31.

2. Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2017 р. № 704. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/704-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення 03.10.2024 року).

3. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб : Закон України від 09.04.1992 р. № 2262-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12> (дата звернення 03.10.2024 року).

4. Стратегія воєнної безпеки України : Указ Президента України від 25.03.2021 р. № 121/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text> (дата звернення 03.10.2024 року).

*Івчук А.О.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
«доктор філософії»,
Національний аерокосмічний університет імені М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний університет»*

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА ЯК ІНДИКАТОР ЕФЕКТИВНОСТІ
ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**

Постановка проблеми. На етапі розвитку однією з пріоритетних завдань є підвищення ефективності управління всіх рівнях влади. Від її вирішення залежить розвиток регіонального співтовариства та України загалом. Особливо важливе значення має муніципальний рівень управління, оскільки місцева влада найбільш близька до реальних потреб жителів і до специфіки соціально-економічного розвитку території, що знаходиться в її віданні.

Емпіричні соціологічні дослідження, що проводяться в режимі моніторингу, дозволяють встановити ефективний зворотний зв'язок між населенням та представниками органів влади. Ці дані є «барометром» суспільних настроїв, облік яких сприятиме більш точному відповідності управлінських рішень реальним потребам населення, що підвищить оцінку ефективності державного управління.

Аналіз громадської думки є одним із способів оцінки ефективності державного управління (поряд з такими способами, як вивчення звітів органів державної влади, публікацій у ЗМІ, звернення громадян і т. д.), який дозволяє співвідносити результати управління з потребами, інтересами та очікуваннями населення. При цьому, незважаючи на суб'єктивний характер оцінок населення, аналіз громадської думки дає можливість отримати об'єктивні відомості про ефективність державного управління, що досягається за рахунок масовості та моніторингового режиму проведення дослідження.

Моніторинг громадської думки є інструментом встановлення ефективного зворотного зв'язку в реальному часі між населенням і владою. Дані, одержувані за його допомогою, не є прямим керівництвом до зміни діяльності органів державного управління, але виступають «барометром» суспільних настроїв, що дозволяє коригувати дії влади відповідно до реальних потреб мешканців. При цьому опитування є одним з тих механізмів, які можуть використовуватися для посилення ролі суспільства у здійсненні державної політики. У зв'язку з цим здійснення незалежного моніторингу громадської думки про ефективність діяльності влади набуває особливо важливого значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем впливу громадської думки на ефективність та результативність державного управління та державної політики займалися такі як зарубіжні, так і вітчизняні вчені, зокрема: Е. Афонін, Ю. Габермас, Л. Городенко, Л. Гонюкова, М. Дзюба, Б. Коен, В. Комаровский, У. Ліппман, А. Лоуелл, Н. Луман, Т. Марусяк, А. Мореллі, І. Осадець, А. Понсонбі, Г. Почепцов, О. Старіш, А. Странніков, Ф. Тейлор, В. Фісанов, О. Чуранова та інші.

Метою дослідження є аналіз теоретичних підходів до громадської думки як індикатору ефективності державного управління.

Виклад основного матеріалу. На сучасному розвитку країни проблема формування громадської думки як фактора підвищення ефективності державного управління обумовлюється тим, що думка людей має великі потенційні можливості для подальшого впливу на всю систему державного

управління. Без формування відповідного ставлення до влади з боку суспільства неможливий розвиток демократичної держави. Крім того, демократизація та інформатизація сучасного суспільства сприяє зростанню ролі громадської думки у системі державного управління.

Необхідно також зазначити, що й у держави з'являється безліч інформаційних управлінських технологій, за допомогою яких вона може формувати необхідну громадську думку. У цьому випадку вкрай важливим є моніторинг громадської думки, оскільки саме він дає можливість суб'єкту управління визначати оптимальні цілі та напрями державної політики для запобігання негативним наслідкам прийнятих рішень.

На сучасному етапі розвитку демократії більшість міжнародних теоретиків говорять про те, що більший обсяг інформації надасть більш обізнаним громадянам можливість виконувати основну умову демократії. Однак сучасні реалії говорять про те, що це не зовсім так. Більший обсяг інформації, що надається населенню не обов'язково призведе до більш освіченої громадянської участі, він також може призвести до більшого шуму, більшої упередженості та більшого нерозуміння. Поведінка людини стає його реакцією на навколишнє середовище у тому вигляді, в якому вона уявляє її собі [1].

Цінності мають велике значення щодо того, як люди формуватимуть свою думку з конкретної теми. Інакше кажучи, людина з більшою ймовірністю здійснить якусь конкретну дію, якщо знатиме, що від цього залежить її цінність. Цінності прищеплюються ще на початковій стадії соціалізації і найчастіше завдяки сім'ї чи школі, а також різним інформаційним потокам [2]. Однак їх можна сформуванню, а в деяких випадках повністю змінити тривалим впливом фактора цінностей, що суперечать один одному, відчуттям того, що думка людини відмінна від думки інших людей, яких вона знає і поважає, і появою істотно нових доказів або обставин, які суперечать її установам.

Важливу роль у формуванні думок і поглядів грають навколишні чинники. Найбільш поширеним є вплив соціального середовища: сім'ї, друзів, сусідів, місця роботи, церкви, школи. Люди зазвичай вносять коригування у свої погляди таким чином, щоб вони відповідали тим, що найбільш поширені у соціальних групах, до яких вони належать.

Наприклад, дослідження показали, що якщо людина, яка вважає себе лібералом, стає оточена консерваторами, то вона з більшою ймовірністю почне голосувати за кандидатів із консервативної партії, ніж за лібералів. Крім того, при формуванні громадської думки велике значення мають засоби масової інформації [3]. Хоча, як правило, газети, радіо, телебачення та Інтернет мають менший вплив, ніж соціальне середовище, вони фокусують увагу громадськості на певних особистостях та питаннях, змушуючи багатьох людей формувати свою думку про них. ЗМІ виконують ще одну важливу роль, дозволяючи людям дізнатися, що думають інші люди, тим самим надаючи політичним лідерам велику аудиторію. У тих районах, де засоби масової

інформації слабо поширені, як, наприклад, у країнах, де вони суворо контролюються, інформація може поширюватися за допомогою «сарафанного радіо», яке іноді може виконувати ті ж функції, що преса і мовлення, хоч і в більш обмежених масштабах. Оскільки індивідуальні особливості та зовнішні фактори відіграють невід'ємну роль у формуванні думки кожної людини, тим самим ускладнюючи можливість передбачити, як формуватиметься громадська думка з того чи іншого питання, важливо розглянути її сукупний вплив.

Висновки. Таким чином, можна сказати про те, що громадська думка – це те, що існує в суспільстві в певний момент часу про певний об'єкт. Зі сказаного вище простежується великий вплив сучасних політико-управлінських процесів на формування громадської думки, його можна сформувати і ним можна маніпулювати. Для того, щоб формувати громадську думку, необхідно розуміти людські мотиви, знати, які інтереси представляє дана група населення, а також усвідомлювати функції та обмеження застосування різних методів впливу на суспільство, таких як радіо, онлайн-платформи, мультимедіа, ЗМІ тощо. Достатньо розуміти загальні принципи впливу на громадську думку, щоб розробити підходи, які, за умови правильної оцінки конкретної проблеми та конкретної аудиторії, можуть бути ефективно використані зацікавленими як політичними, так і неполітичними структурами. Таким чином, можна сказати про те, що думка суспільства відіграє велику роль у формуванні ефективності державного управління.

Список використаних джерел:

1. Кандагура К.С. Вивчення громадської думки як підґрунтя відносин органів державної влади з громадськістю. *Державне управління та місцеве самоврядування: зб. Наук. Пр.* 2010. Вип. 4 (7). С. 56- 64.
2. Штельмашенко А.Д. Формування суспільної думки в державі. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління.* 2018. Том 29 (68). С. 129-134.
3. Богущ Л. А. Вплив медіа на формування громадської думки у світі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика.* 2021. Том 32 (71). № 1. Ч. 3 С. 299-305.

Слободяник М.В.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
«доктор філософії»,
освітня програма «Публічне управління та адміністрування»,
ННІМП ДЗВО «Університет менеджменту освіти»,
м. Київ

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ФІНАНСОВИХ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ВОДОПОСТАЧАННЯ: КЕЙСИ ЄВРОПИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Цифровізація є важливим напрямом модернізації публічного управління фінансовими механізмами в сфері водопостачання, оскільки вона забезпечує значні переваги в управлінні та оптимізації фінансових процесів. Завдяки використанню цифрових інструментів, таких як автоматизовані системи обліку та контролю, електронні платформи для управління бюджетами і фінансовими потоками, технології аналітики великих даних, державні органи можуть значно підвищити ефективність управління фінансами в секторі водопостачання. Це дозволяє зменшити бюрократичні затримки, прискорити процес прийняття рішень і знизити ризики помилок при обробці фінансових даних.

Короткий аналіз досліджень цієї проблеми. Упродовж останніх років проблематика механізмів публічного управління у сфері цифрових трансформацій активно дискутується багатьма вченими як в галузі державного управління, так і юридичних, економічних, педагогічних, медичних, соціальних наук. Серед авторів, на роботи яких варто звернути увагу, можна виділити наступних: Т. Биркович, В. Биркович, Л. Гапеев, О. Качний, О. Карпенко, О. Кабанець, Ю. Ковальов, Г. Козбур, В. Куйбіда, В. Наместнік, В. Степанов, І. Струтинської, І. Янкова та багатьох інших.

Мета (завдання) наукового дослідження. Метою даного дослідження є аналіз впровадження цифрових фінансових механізмів у публічному управлінні сферою водопостачання на основі європейських кейсів, визначення можливостей адаптації цих інновацій для підвищення прозорості, ефективності та стійкості фінансових процесів у водному секторі України.

Основні результати дослідження. Європейські країни активно впроваджують цифрові технології для управління фінансами у водному секторі, демонструючи високий рівень інноваційності та ефективності. Наприклад, Нідерланди використовують блокчейн-технології для відстеження фінансових операцій у системах водопостачання. Це рішення значно підвищує прозорість і довіру до фінансових потоків, оскільки кожна транзакція фіксується в незмінному цифровому реєстрі, що забезпечує високий рівень безпеки та зменшує ризики шахрайства. Такий підхід дає змогу громадянам і відповідальним органам контролювати використання фінансових ресурсів, що сприяє ефективнішому управлінню бюджетом водопостачання [1, с. 60].

Данія, зі своєю розвиненою інфраструктурою та передовими технологіями, розробляє «розумні» водні мережі, які автоматично аналізують витрати та дають змогу прогнозувати бюджетні витрати. Ці системи використовують сенсори та інтернет речей (IoT) для збору даних у реальному часі, що дає змогу оперативно реагувати на зміни у споживанні води та

ефективно планувати фінансові витрати. Завдяки таким технологіям, данські міста можуть оптимізувати використання ресурсів, зменшувати витрати на обслуговування та модернізацію водних мереж, забезпечувати стабільність і надійність водопостачання навіть в умовах зростаючого попиту.

Німеччина демонструє значний прогрес у впровадженні цифрових рішень для управління фінансами у водному секторі. У країні активно використовуються цифрові платформи, які інтегрують фінансові та технічні дані про стан інфраструктури водопостачання. Це дає змогу ефективно планувати інвестиції, аналізувати витрати та визначати пріоритети для модернізації систем. Завдяки такій інтеграції, німецькі міста можуть краще прогнозувати майбутні фінансові потреби, оптимізувати бюджетні витрати та забезпечувати високу якість водопостачання для населення. Цифрові платформи сприяють прозорішому та підзвітному управлінню фінансами, що підвищує рівень довіри громадян до місцевої влади та державних установ.

Для ефективного управління фінансами у водному секторі активно використовуються різні цифрові технології, які значно підвищують прозорість, точність та ефективність фінансових процесів. Однією з ключових технологій є блокчейн, який забезпечує послідовність та прозорість фінансових операцій. Завдяки блокчейну кожна транзакція фіксується в децентралізованому реєстрі, що унеможливорює маніпуляції та шахрайство, дозволяє громадянам та контролюючим органам відстежувати рух фінансових потоків у режимі реального часу. Це значно підвищує довіру до фінансових процесів та сприяє підвищенню підзвітності влади [2, с. 44].

Використання Big Data та аналітики дозволяє оптимізувати фінансові рішення на основі великої кількості даних, зібраних з різних джерел, включаючи споживання води, витрати на утримання інфраструктури та інші фінансові показники. Аналіз цих даних допомагає виявити тенденції, спрогнозувати майбутні витрати та визначити найбільш ефективні напрямки інвестування. Наприклад, аналізуючи дані про споживання води, можна оптимізувати тарифні плани та зменшити витрати на електроенергію для систем водопостачання.

Автоматизовані фінансові системи відіграють важливу роль у забезпеченні швидкої та точної обробки фінансової інформації. Вони автоматизують процеси обліку, бюджетування та звітності, тим самим зменшуючи людський фактор і ризик помилок. Це дозволяє швидко отримувати актуальну фінансову інформацію, необхідну для оперативного прийняття рішень та ефективного управління фінансами.

Платформи електронного фінансового менеджменту сприяють систематизації платежів і контролю за виконанням фінансових зобов'язань. Вони інтегрують різні фінансові процеси в єдину цифрову систему, що забезпечує централізований контроль над фінансовими потоками та полегшує моніторинг бюджетних планів. Такі платформи автоматизують процеси

оплати рахунків, управління контрактами та контролю витрат, що підвищує загальну ефективність управління фінансами у водному секторі.

Україна має значний потенціал для адаптації європейських цифрових інновацій для підвищення прозорості та підзвітності фінансових потоків у водному секторі. Впровадження технологій блокчейн дозволить ефективно відстежувати інвестиції у водну інфраструктуру, забезпечуючи цілісність та прозорість фінансових операцій. Це сприятиме зниженню корупційних ризиків та підвищенню довіри населення до державних органів. Створення та впровадження інтегрованих платформ для збору та аналізу даних про технічний стан систем водопостачання дозволить більш точно прогнозувати фінансові потреби, планувати бюджетні витрати та ефективно розподіляти ресурси. Це сприятиме своєчасному проведенню ремонтів та модернізації водопровідних мереж, забезпеченню їх надійності та сталості [3, с. 58].

Створення електронних сервісів для моніторингу та управління фінансуванням проектів водопостачання дозволить централізовано контролювати витрати, оптимізувати оплату рахунків та управління контрактами. Такі сервіси забезпечать прозорість виконання фінансових зобов'язань, полегшать доступ до фінансової інформації для всіх зацікавлених сторін та сприятимуть підвищенню загальної ефективності фінансового менеджменту у водному секторі. Впровадження цих цифрових рішень допоможе Україні не лише модернізувати існуючу інфраструктуру, а й створити передумови для сталого розвитку водопостачання, що є критично важливим для життєдіяльності населення та економічного зростання країни.

Висновки та перспективи досліджень. Впровадження цифрових рішень у сфері фінансування водопостачання відкриває широкі можливості для модернізації систем управління, підвищення ефективності фінансових операцій та забезпечення сталого розвитку галузі. Діджиталізація сприяє підвищенню прозорості та підзвітності фінансових процесів, що є ключовими факторами боротьби з корупцією та підвищення довіри населення до державних інституцій. Використання сучасних технологій, таких як блокчейн, Big Data та автоматизовані фінансові системи, дозволяє оптимізувати управління ресурсами, зменшити витрати та забезпечити надійне водопостачання. Україні варто активно вивчати міжнародний досвід, особливо європейські приклади успішної цифровізації, та адаптувати їхні рішення до національної специфіки. Впровадження технологічних інновацій дозволить не лише підвищити фінансову прозорість та ефективність управління водними ресурсами, а й забезпечити їхню стійкість та надійність у довгостроковій перспективі. Таким чином, діджиталізація фінансових механізмів у водному секторі є важливим кроком на шляху до сталого розвитку інфраструктури та економіки України.

Список використаних джерел:

1. Биркович Т.І., Биркович В.І., Кабанець О.С. Механізми публічного управління у сфері цифрових трансформацій. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2020. № 9. С. 55-61.
2. Європейська інтеграція та трансформація публічного врядування в Україні: матер. Наук.-практ. Конф. (19 квітня 2024 р., м. Львів) / упорядн.: Буник М. З., Бліщук К. М., Федорчак О. В, Худоба О. В. Львів: НУ «Львівська політехніка», 2024. 279 с.
3. Логвінов В.Г. Цифрові платформи як складова моделі публічного управління. Інституціоналізація публічного управління в Україні в умовах євроінтеграційних та глобалізаційних викликів : матеріали щоріч. Всеукр. Наук.-практ. Конф. За міжнар. Учасстю (Київ, 24 трав. 2019 р.) : у 5 т. Київ, 2020. Т. 4. С. 57–59.

*Пукір Д.О.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
«доктор філософії»,
Національний аерокосмічний університет імені М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»*

**ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ
ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ ПОЛІТИКОЮ**

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Державну соціальну політику як практичну сферу діяльності спочатку спіткала та сама доля, що й соціальну політику приватних організацій. Її тривалий час розглядали як «статтю витрат», куди держава змушена йти з політичних чи ідеологічних міркувань. Соціальній політиці була властива конфліктність формування основних принципів: і на практиці, і в теорії вона виступала як результат складного протистояння різних соціальних груп. Профспілки домагалися від держави соціальних гарантій для працюючих осіб, інваліди – для інвалідів, військові – для колишніх та чинних військовослужбовців тощо. І навіть у тих випадках, коли з будь-яких питань (наприклад, пенсійної системи) вимоги населення були консолідованими, їх виконання розглядалося як важкий обов'язок держави, її вимушена поступка, що тягне за собою навантаження на державний бюджет. Подібний підхід до державної соціальної політики досі зустрічається у масовій свідомості багатьох країн.

Пізніше, з поширенням концепції соціальної держави у демократичних країнах з'явився новий підхід до соціальної політики держави. Тепер вона розглядалася як самоцінна сфера, якій держава має приділяти найбільшу увагу. Концепція «суспільства рівних можливостей», гарантії прав і свобод населення (включаючи і соціально-економічні права) також розглядають

соціальну політику як статтю видатків бюджету, хоч і не в негативному ключі. Держави, більшу увагу приділяють соціальному захисту та соціальній підтримці населення, вважаються передовими, розвиненими. Водночас, без якісної економічної складової неможливо реалізувати всі зобов'язання держави у сфері соціального захисту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми та перспективи розвитку соціально-економічної політики України, удосконалення державної соціальної політики, аналізують: О. Амосов, Б. Данилишин, В. Базилевич, А. Василевський, В. Геєць, О. Кірдан, М. Кравченко, Е. Лібанова, С. Мочерний, Ю. Пахомов, А. Сіленко, Т. Семігіна, В. Скуратівський, В. Стойка та ін.

Метою дослідження є аналіз теоретичних засад економічного механізму державного управління соціальною політикою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Державне управління є важливим інструментом для розробки політики та надання послуг на користь суспільства та окремих громадян, особливо найменш захищених соціальних груп. Можна стверджувати, що функцією держави тут має бути стимулювання, спрямування та прискорення структурних та технологічних змін, необхідність довгострокового зростання, щоб одержати вигоду для соціуму загалом, для піднесення країни на більш високий рівень у суспільному розвитку. Державне управління включає важливі функції управління, такі як планування, організація, керівництво, координація і контроль державних програм, що забезпечує рівний розподіл благ для всіх верств населення, не прагнучи до отримання прибутку і відіграє ключову роль у забезпеченні безпеки, економічного розвитку та захисту прав громадян. Адаптація державного управління національною економікою до нових умов її функціонування – це об'єктивний процес видозміни методів і насамперед публічно-правових методів державного регулювання економіки.

До найважливіших проблем та напрямків, за якими в оптимальному сценарії соціально-економічного розвитку країни повинні прийматися конкретні рішення та рекомендації, відносяться розробка та реалізація:

- шляхів досягнення цільових показників соціально-економічного розвитку на основі єдиної державної соціально-економічної політики розвитку країни та муніципальних утворень, формування єдиного економічного простору та свободи економічної діяльності, удосконалення регуляторного середовища та розвитку конкуренції;
- заходів забезпечення національної безпеки, орієнтованих на покращення якості та рівня життя, охорони здоров'я та особистої безпеки громадян, захисту населення та територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру;
- єдиної державної фінансової, кредитно-грошової, митної та податкової політики, державного фінансового планування;

- пріоритетів здійснення державних програм, розвитку економічних комплексів, територій випереджувального розвитку та окремих галузей та виробництв у їхньому складі;
- державної інвестиційної політики, пріоритетних національних проектів, комплексних стратегій розвитку регіонів та інвестиційних проектів, що реалізуються із залученням бюджетних коштів на всіх рівнях управління;
- пріоритетів національних товарів та послуг, що здійснюють найбільший вплив на економіку країни;
- заходів, спрямованих на вдосконалення ефективності та результативності проведення адміністративної реформи;
- державної національної політики, вдосконалення організаційних та правових засад національних відносин, державної міграційної політики;
- державної політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності та зовнішньої торгівлі, захисних заходів у зовнішній торгівлі [1].

Економічні механізми державного управління соціальною економікою реалізуються через економічний інтервенціонізм (державний інтервенціонізм), це механізм економічної політики, який передбачає активну участь уряду в економічних процесах з метою виправлення недоліків на ринку та підтримки загального добробуту населення. Економічне втручання передбачає заходи, що вживаються державою або міжнародними установами в ринковій економіці з метою впливу на економічні процеси за межами основних функцій фінансових органів влади, таких як протидія шахрайству, виконання контрактів і надання суспільних благ і послуг. Економічний інтервенціонізм може бути спрямований на досягнення різних суспільних цілей у рамках реалізації соціальної політики, включаючи стимулювання економічного зростання, сприяння збільшенню рівня зайнятості, підвищення доходів працівників, контроль над інфляцією та цінами, сприяння рівності у розподілі доходів, управління грошовою масою та відсотковими ставками, і навіть підвищення ефективності ринкової економіки шляхом усунення її дефектів. Економічний механізм державного управління включає ряд елементів, основні з яких такі: державні субсидії та дотації, регулювання цін, створення державних монополій, соціальні гарантії, фінансування освіти та охорони здоров'я.

Якісна соціальна політика формується на основі економічної політики, ефективності системи державного управління. Можна виділити кілька основних економічно важливих цілей державної соціальної політики. Насамперед, соціальна політика має сприяти зниженню рівня соціальної напруги. Ця ціль за своїм походженням є соціальною. Економічна природа соціальної напруженості як мінімум має подвійну мету. По-перше, соціальна напруженість автоматично підвищує ризики з усіма негативними економічними наслідками. По-друге, соціальна напруженість збільшує опір різного роду інноваціям в економіці. Другий тип цілей соціальної політики держави – стимулювання сукупного попиту. Як перший тип, він досить чітко

усвідомлюється сучасними державами, але за умов сучасної економіки слід перейти до рівня аналізу стимулювання попиту по галузях.

Третій тип цілей – це розвиток людських ресурсів економіки відповідно до потреб економіки. Не всякий соціальний розвиток виправданий: так, наприклад, 100% охоплення населення вищою професійною освітою не може бути бажаним ні із соціальної, ні із економічної точки зору [2].

Четвертий тип цілей визначає ефективність використання наявних людських ресурсів. Стійких інститутів.

І, нарешті, потрібно враховувати місце реалізованих соціально-економічних заходів у бюджетній політиці країни.

Основними інструментами економічного механізму державного управління соціальною політикою є:

- Податки, які впливають на економіку через відсоткові ставки, уповільнюючи чи прискорюючи розвиток.

- Інвестиції, що реалізуються через прямі вкладення коштів держави в окремі галузі економіки.

- Дотації та асигнування з бюджету для подолання криз та підтримки цін на соціально значущі товари та послуги.

- Ключова ставка, яка визначає умови надання та використання кредитів для бізнесу та населення.

- Регулювання цін – політика для стабілізації цін соціально значущі товари.

Висновок. Таким чином, соціальна та економічна політика тісно пов'язані одна з одною на всіх рівнях державного та муніципального управління. Аналіз ефективності державної соціально-економічної політики повинен проводитися з урахуванням і економічної, і соціальної її ефективності, а також стійкості державного бюджету та його довгострокової можливості підтримувати прийняті державою зобов'язання з урахуванням інтересів держави та регіонів. Реалізація соціальної політики без урахування економічних наслідків загрожує виникненню бюджетних проблем, а ігнорування цілей держави та регіонів – провалом відповідних заходів через відсутність належної мотивації у суб'єктів, які забезпечують їхню реалізацію.

Список використаних джерел:

1. Кальницька М. А. Теоретичні підходи до визначення соціальної сфери та особливості її функціонування в Україні. Економіка і суспільство. 2017. № 10. С. 529-534.

2. Іванов С. В. Економічне відновлення і розвиток країн після збройних конфліктів та воєн: невтрачені можливості для України. Економіка України. 2019. №. 1. С. 75-89.

Стороженко Л.Г.,

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ.*

Хільченко К.А.,

*здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня,
освітня програма «Публічне управління та адміністрування»,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ.*

ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Постановка наукової проблеми та її актуальність. У сучасному світі процеси цифровізації набувають глобального масштабу та охоплюють всі сфери суспільного життя, зокрема, і взаємодію держави з громадянським суспільством. Традиційні механізми взаємодії все більше трансформуються під впливом інформаційно-комунікаційних технологій, що відкриває нові можливості для участі громадян у прийнятті рішень, з одного боку, та ефективного управління з боку держави – з іншого. Актуальність даної проблеми полягає в необхідності вивчення особливостей цієї взаємодії в умовах цифровізації, що дозволить більш ефективно використовувати нові технології для розвитку демократичних процесів.

Короткий аналіз досліджень проблеми. Проблематика взаємодії держави та громадянського суспільства в умовах цифровізації активно досліджується як на міжнародному, так і на національному рівнях. Відомі зарубіжні дослідники М. Кастельс та Ю. Хабермас у своїх працях розглядали значення інформаційних технологій для розвитку суспільства та вплив цифрових платформ на демократичні процеси. В українському науковому просторі питанням цифровізації державного управління та громадянської активності присвячені студії В. Бакуменко, Р. Войтович, В. Троцинського, А. Семенченка, Л. Стороженко та ін. дослідників механізмів залучення громадян до управлінських процесів шляхом застосування цифрового інструментарію.

Значний внесок у вивчення цифрової взаємодії зробили й дослідники у сфері електронного урядування, зокрема, О. Примуш, який акцентує увагу на значенні технологій для прозорості державних процесів. Однак потреба в подальших дослідженнях, що зосереджуються на аналізі впливу цифрових технологій на різні аспекти взаємодії держави та суспільства, залишається актуальною.

Метою даного дослідження є аналіз особливостей взаємодії держави та громадянського суспільства в умовах цифровізації, а також визначення

ключових механізмів та інструментів, які дозволяють ефективно використовувати цифрові технології для розвитку демократичних процесів та покращення рівня взаємодії між державою і громадянами.

Основні результати дослідження. Цифровізація суспільства відкриває нові горизонти для взаємодії між державою та громадянським суспільством, надаючи їм унікальні інструменти для ефективнішої комунікації та співпраці. Основні результати дослідження довели, що сучасні цифрові технології суттєво впливають на всі аспекти взаємин між державою та громадянами. Ці технології забезпечують більш відкритий доступ до інформації, що підвищує рівень прозорості діяльності державних органів та сприяє зростанню підзвітності влади перед суспільством.

Однією з ознак громадянського суспільства є можливість вільно висловлювати свою думку. Основним майданчиком для цього є Інтернет. Саме він і соціальні мережі є механізмами ефективного використання громадянської активності, мобілізації громадських активістів. Активність в Інтернеті характеризується анонімністю, різноманітністю і динамізмом, масштабністю і адаптивністю. Спосіб прояву оперативний, оскільки свою думку можна відразу поширити на багатомільйонну аудиторію, не погоджуючи свої дії із владою.

Влада також стала надавати важливого значення інформації, одержаній з Інтернету, щодо актуальних для громадян тем, які вимагають реагування [2, с. 69]. Завдяки можливостям миттєвого обміну інформацією та використанню електронних платформ громадяни мають змогу безпосередньо відслідковувати та оцінювати дії уряду, що сприяє формуванню довіри та посиленню контролю з боку громадянського суспільства. Також у сучасному світі важливим каналом взаємодії суспільства та органів влади стали соціальні мережі. Активізація такої взаємодії стала можливою завдяки розширенню кількості та функціональності Інтернет-ресурсів, а також інтенсифікації інформаційної політики держави у сфері оптимізації роботи з населенням та практики залучення громадян до діяльності органів влади [1, с. 37].

Окрім цього, цифрові інструменти активно сприяють розширенню участі громадян у державних процесах, зокрема, через платформи електронного урядування. Такі системи дозволяють громадянам брати участь у прийнятті рішень на різних рівнях – від локальних громадських ініціатив до національних референдумів. Інноваційні платформи, як, наприклад, електронні петиції, платформи для онлайн-обговорень чи консультацій, є важливими механізмами для залучення громадян до процесу прийняття рішень. Ці інструменти забезпечують можливість для громадян не лише можливість отримувати державні послуги в цифровому форматі, а й брати участь у публічних дискусіях щодо важливих питань розвитку суспільства, що підвищує рівень їхньої активності та зацікавленості у політичному та соціальному житті.

Цифрові технології обумовлюють результати виборів, формують і модерують громадянську активність, впливають на зовнішній імідж держави, виступають каталізатором гібридності політичних режимів, роблять впізнаваними і легітимними публічних персон, політичні кампанії, доленосні рішення тощо [4, с. 211]. Участь громадськості у формуванні та реалізації державної політики забезпечує врахування інтересів кожного, сприяє більшій прозорості та відкритості державного управління, сприяє більш широкому сприйняттю державної політики в суспільстві і виступає гарантом демократичності процесів управління. Це, насамперед, передбачає комплексний підхід до надання державних послуг користувачам в е-форматі й дозволяє не лише відсторонити їх від безпосереднього контакту з державними службовцями (деперсоніфікація), а й забезпечує участь громадян у процесах управління, сприяє зменшенню рівня корупції в органах влади [3, с. 28].

Розширення доступу громадян і бізнесу до урядової інформації – перш за все, у сфері освіти, медичного обслуговування та соціального забезпечення, зайнятості, оподаткування, ліцензування та ведення бізнесу, державних закупівель та державного замовлення, міжнародних торгових операцій, дозволить в подальшому розвивати е-демократію і в українському політичному та управлінському просторах [5, с. 7].

Однак розвиток цифрових технологій ставить перед суспільством і державою нові виклики. Зокрема, це питання забезпечення кібербезпеки та захисту персональних даних громадян, які стають особливо актуальними в умовах зростаючої кількості кіберзлочинів. Крім того, існує загроза появи «цифрового розриву» між різними соціальними групами. Різний рівень доступу до цифрових ресурсів може поглибити нерівність між тими, хто має доступ до сучасних технологій, і тими, хто через економічні чи соціальні причини не може скористатися перевагами цифровізації.

Окремої уваги потребує питання можливих ризиків надмірного контролю з боку держави через цифрові платформи. У деяких випадках технології можуть бути використані для маніпуляцій, масового збору інформації про громадян або посилення державного контролю, що загрожує правам і свободам людей.

Для запобігання таким негативним сценаріям необхідно розробити та впровадити чітке законодавче регулювання, яке б забезпечувало баланс між безпекою, захистом даних і свободою громадян. Законодавство має враховувати розвиток технологій і відповідно адаптуватися, аби гарантувати ефективний захист прав громадян в цифровому просторі.

Висновки. Як бачимо, взаємодія держави та громадянського суспільства в умовах цифровізації має значний потенціал для розвитку демократичних процесів та підвищення ефективності публічного управління. Цифрові технології здатні суттєво покращити комунікацію між державними інститутами і громадянами, спрощуючи процеси зворотного зв'язку та залучення громадськості до прийняття рішень. Разом з тим, необхідно

враховувати виклики, пов'язані з безпекою, рівністю доступу до цифрових ресурсів та етичними аспектами цифрової взаємодії.

Список використаних джерел:

1. Бондарчук Н.В. Взаємодія органів публічної влади та громадянського суспільства в умовах цифровізації. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2022. Вип. 28. С. 36–39. URL: <http://dspace.dsau.dp.ua/jspui/handle/123456789/6406>.
2. Краснопольська Т.М. Цифрові технології в механізмі взаємодії громадянського суспільства та держави. *Актуальні проблеми політики*. 2021. Вип. 67. С. 68–74. URL: <https://hdl.handle.net/11300/14900>.
3. Калашнікова Л., Ярова Л. Цифровізація соціальних відносин: теоретичне обґрунтування та емпірична верифікація. Інформаційне суспільство і природа у фокусі соціологічної аналітики. Київ: Вид-во «Каравела», 2023. 298 с. URL: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/7241>.
4. Хаустова М.Г. Державна політика в умовах цифровізації суспільства: міжнародний досвід реалізації програм та стратегії цифровізації. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 2. С. 209–216. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.02.40>.
5. Ющенко Н.В. Електронне урядування в Україні: стан та перспективи розвитку. *Причорноморські економічні студії*. 2019. № 38. URL: http://bses.in.ua/journals/2019/38_1_2019/31.pdf.

Домрачева К.О.,

кандидат технічних наук, доцент,

Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ

Дяченко В.А.,

здобувач другого (магістерського) рівня освіти,

освітня програма «Телекомунікаційні системи та мережі»,

Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ

АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ ТА ЗАГРОЗ ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕРНЕТУ РЕЧЕЙ

Інтернет речей (Internet of Things, IoT) є значним проривом у сфері комунікацій, який продовжує динамічно розвиватися. Різноманітність застосувань, функцій та його вплив на життя людей і комерційну діяльність є складними для повної оцінки, і прогнозування майбутнього цієї технології

залишається викликом. IoT включає комплекс взаємопов'язаних пристроїв — від побутової техніки до сенсорів і датчиків. Сьогодні Інтернет забезпечує з'єднання між величезною кількістю промислових і побутових пристроїв, зазвичай через хмарні системи. Ці пристрої передають дані про навколишнє середовище, здійснюючи аналіз і передачу інформації з сенсорів сотні разів на секунду, залежно від їх функціонального призначення.

Інтернет речей докорінно змінює світ. Проте в багатьох галузях промисловості та комерційних реалізаціях пристрої та інфраструктура швидко виявляють свої вразливі місця, що може мати серйозні наслідки. Намагання зробити всі пристрої «розумними» створює нові можливості для кіберзлочинців. Ці загрози будуть лише збільшуватися, особливо якщо їхній вплив стосуватиметься економіки, корпорацій, господарських операцій, приватного життя та безпеки. Численні компанії, що займаються дослідженням у галузі кібербезпеки, роблять невтішні прогнози щодо основних вразливостей і порушень безпеки. Деякі з цих порушень можуть призвести до значних збитків для компаній та загрожувати безпеці окремих громадян.

Технологія IoT надає величезні можливості для збору та обробки даних, сприяючи інноваціям у різних сферах економіки, соціального розвитку та державного управління, що також підвищує рівень комфорту у повсякденному житті людей. Наприклад, IoT відкриває безліч нових можливостей для додатків і сервісів, дозволяючи користувачам віддалено контролювати власне здоров'я або керувати енергоспоживанням у будинку, незалежно від їх місця перебування. Інші приклади включають «розумні» рішення для домогосподарств та міст, які сприяють зниженню рівня забруднення, покращенню управління дорожнім рухом тощо.

Велику частину сервісів IoT буде спрямовано на створення, збирання або обмін даними. Деякі з цих даних, такі як інформація про стан транспортних засобів або фізичне здоров'я користувачів, можуть вважатися «персональними даними» і підпадають під дію законів про захист приватного життя та конфіденційності. Однак більшість сервісів IoT включають дані про окремих користувачів, що підпорядковуються загальним законам про телекомунікації. Якщо послуги IoT надаються мобільними операторами, вони також будуть регулюватися телекомунікаційними правилами конфіденційності та безпеки. Крім того, використання даних про споживачів, таких як їхні звички та місцезнаходження, може створювати ризики для приватності та безпеки. З поширенням IoT це питання стає особливо актуальним, адже збір і обробка даних буде здійснюватися в режимі реального часу, часто передаючись через національні кордони.

У разі масового впровадження IoT усі користувачі — як приватні особи, так і компанії — можуть опинитися в зоні ризику. Взаємозв'язок між пристроями відкриває нові можливості для втручання та обміну даними, що породжує нові, а також добре відомі загрози, пов'язані з інформаційною

безпекою, конфіденційністю та захистом даних. Тяжкість та ймовірність кожної загрози будуть залежати від конкретних умов використання кожної системи IoT.

Ключові особливості IoT:

- Ідентифікація, адресація, обробка, створення мереж та зондування – це чотири основні технологічні області, що підтримують IoT;
- Обмін даними здійснюється між об'єктами та між об'єктами і людьми;
- Обсяги даних, які збираються і обробляються, значно збільшуються і надходять із нових джерел;
- Більшість комунікацій відбувається автоматично — об'єкти самостійно вирішують, коли передавати дані про своє середовище, часто без відома користувача;
- Об'єкти можуть бути різнорідними та надавати різні функціональні можливості залежно від контексту.

На основі цих особливостей можна виокремити основні виклики, пов'язані з конфіденційністю, захистом даних та інформаційною безпекою. Ці аспекти взаємодоповнюють один одного: інформаційна безпека забезпечує захист конфіденційності, цілісності та доступності інформації.

Інформаційна безпека стає важливою вимогою при наданні IoT-послуг не тільки для забезпечення безпеки самих організацій, але й для захисту інтересів громадян. Загальні вимоги до безпеки повинні застосовуватися і до IoT, однак важливо розглядати не лише конкретні технології, а й загальну концепцію підходу до їх використання. На цьому етапі важко повністю визначити всі вимоги до безпеки, проте відомо, що в умовах сильно взаємопов'язаного середовища IoT існують значні ризики, які ще потрібно вирішити.

Список використаних джерел:

1. J. Granjal, E. Monteiro, J. Sá Silva. Security for the Internet of Things: Current Challenges and Open Questions. IEEE Communications Surveys & Tutorials. Vol. 23, No. 4, 2021, pp. 2316-2343. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://doi.org/10.1109/COMST.2021.3076154>
2. Banerjee, R. Sheth, A. Mulay. IoT Security Challenges and Solutions: A Review. Security and Privacy. Vol. 4, No. 2, 2021, pp. 1-15. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://doi.org/10.1002/spy2.136>
3. L. Xu, J. He, W. Sun. A Survey on Internet of Things Security: Requirements, Challenges, and Solutions. IEEE Internet of Things Journal. Vol. 9, No. 4, 2022, pp. 2599-2619.
4. S. Farooq, M. Waseem, S. Mazhar. Information Security Threats and Vulnerabilities in IoT-Based Smart Cities. Journal of Information Security and Applications. Vol. 65, 2022, 103118. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://doi.org/10.1016/j.jisa.2022.103118>

Стороженко Л.Г.,

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

Красна О.О.,

*здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня,
освітня програма «Публічне управління та адміністрування»,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Розвиток транспортно-логістичної інфраструктури є важливим чинником економічного зростання та інтеграції країни у світову економіку. Однак, існуючі системи транспортно-логістичних мереж в Україні стикаються з низкою викликів, серед яких застаріла інфраструктура, недостатні інвестиції, нерівномірний розвиток регіональних мереж та слабка інтеграція з європейськими та глобальними логістичними коридорами. Наукова проблема полягає в розробці нових підходів та стратегій розвитку транспортно-логістичних систем, що забезпечать їх ефективність, стійкість до зовнішніх впливів та конкурентоспроможність.

Актуальність розвитку транспортно-логістичної інфраструктури зумовлена кількома ключовими факторами: інфраструктура є основою для розвитку національної економіки, сприяє покращенню торгівлі, підвищенню конкурентоспроможності підприємств та залученню інвестицій; враховуючи стратегічне розташування України між Європою та Азією, розвиток транспортної інфраструктури може перетворити країну на ключовий транзитний хаб. Це включає розвиток мультимодальних транспортних коридорів і інтеграцію з міжнародними транспортними мережами; одним із пріоритетів співпраці з Європейським Союзом є інтеграція транспортних мереж України до європейських транспортних коридорів. Розвиток інфраструктури сприятиме поглибленню торговельно-економічних зв'язків із ЄС; у світлі глобальних трендів у бік «зеленої» економіки, розвиток транспортно-логістичної інфраструктури повинен враховувати екологічні стандарти, використання новітніх технологій для зниження викидів та підвищення енергоефективності.

Короткий аналіз досліджень проблеми. Питання формування транспортно-логістичної інфраструктури розглядали низка науковців, серед яких: Н.М. Бондар, І.С. Гордійчук, Т.Г. Затонацька, О.І. Никифорук, І.П. Садловська, А.А. Халецька, В.В. Шемаєв та ін. Наукові роботи цих авторів

визначають принципи, підходи, методи, форми державно-приватного партнерства при розробці стратегій, програм, планів розвитку, у тому числі, транспортно-логістичної інфраструктури.

Мета дослідження полягає у виявленні стратегічних підходів та ефективних рішень для модернізації транспортно-логістичних систем з метою підвищення їх продуктивності, інтеграції в міжнародні транспортні коридори, а також забезпечення сталого економічного розвитку країни.

Основні результати дослідження. Вважаємо, що до ключових векторів розвитку транспортно-логістичної інфраструктури належать: оцінка та модернізація сучасного стану транспортно-логістичної інфраструктури (значна частина інфраструктури України потребує модернізації через зношеність шляхів, застаріле обладнання та нерівномірний розвиток регіональних логістичних мереж; особливу увагу слід приділити недостатньому розвитку залізничних і автомобільних коридорів, які є основними для вантажних перевезень); ідентифікація проблем, серед яких відсутність достатнього фінансування, повільні темпи реформування транспортного сектору, неефективне управління транспортними системами та слабка інтеграція з міжнародними логістичними мережами; низький рівень впровадження сучасних цифрових рішень для управління логістикою; власне модернізація інфраструктури, яка передбачає ремонт та будівництво нових доріг, розширення залізничних маршрутів, оновлення портової інфраструктури та аеропортів тощо; створення мультимодальних логістичних центрів, що поєднують різні види транспорту, зокрема залізничний, автомобільний та морський, сприятиме підвищенню ефективності транспортних перевезень; цифровізація логістичних процесів – впровадження інтелектуальних транспортних систем, що забезпечать автоматизацію управління логістикою, оптимізацію маршрутів та зниження витрат; інтеграція в міжнародні транспортні коридори (інтеграція України до глобальних ініціатив сприятиме розширенню експорту та збільшенню ролі України як транзитної країни – основу комунікаційного або транспортно-логістичного каркасу Європи визначила програма створення Транс'європейської транспортної мережі (TEN-T), якою передбачено формування сучасної транспортно-логістичної мережі в країнах Європейського Союзу з метою забезпечення територіальної єдності та вільного руху товарів і населення в межах європейських країн, посилення процесів інтеграції на європейському просторі [1]); екологічна складова (важливим аспектом розвитку інфраструктури є перехід до екологічно чистих технологій – використання електромобілів, впровадження енергоефективних рішень у транспорті та зменшення викидів CO₂ стане одним із головних пріоритетів для сталого розвитку; модернізація системи управління та фінансування в транспортно-логістичній галузі (реформування управлінської системи у сфері транспорту, включаючи створення прозорих механізмів фінансування, залучення

приватного сектору до реалізації інфраструктурних проектів через державно-приватне партнерство) тощо.

Реалізація окреслених напрямів дозволить Україні значно підвищити конкурентоспроможність транспортно-логістичної інфраструктури, інтегруватися в європейські та світові ринки, а також забезпечити стійкий економічний розвиток. Зазначене свідчить про необхідність цілеспрямованих дій з боку уряду, бізнесу та міжнародних партнерів для створення сучасної транспортної системи, яка відповідатиме викликам ХХІ століття. Реалізація цих напрямів сприятиме підвищенню конкурентоспроможності транспортно-логістичної інфраструктури України, зміцненню її позицій на глобальному ринку та прискоренню економічного розвитку країни в цілому.

Висновки. Як бачимо, Україна потребує значних інвестицій у транспортно-логістичну інфраструктуру для забезпечення сталого економічного розвитку. Модернізація транспортних мереж, зокрема автомобільних шляхів, залізничних ліній та морських портів, є критичною для підвищення конкурентоспроможності країни. Впровадження мультимодальних транспортних систем, які поєднують кілька видів транспорту (автомобільний, залізничний, морський), дозволить оптимізувати логістичні процеси та скоротити витрати на транспортування; інтеграція України в міжнародні транспортні коридори сприятиме збільшенню транзитного потенціалу та розширенню економічної співпраці з іншими країнами; використання сучасних цифрових технологій дозволить автоматизувати управління перевезеннями, знизити витрати та підвищити ефективність логістичних операцій; використання енергоефективних транспортних засобів є пріоритетними для забезпечення стійкого розвитку; залучення приватного сектору через механізми державно-приватного партнерства дозволить підвищити ефективність реалізації інфраструктурних проектів.

Таким чином, розвиток транспортно-логістичної інфраструктури є ключовим фактором для економічного зростання України. Стратегічне планування та впровадження сучасних рішень сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності країни на міжнародному ринку та забезпечать інтеграцію до глобальних економічних процесів.

Список використаних джерел:

1. Смирнов І.Г. Транспортно-логістична стратегія Європейського союзу. *Географія і сучасність*. 2004. Вип. 11. С. 3–22.

*Пашко Л.А.,
доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

Кулаков С.О.,

*здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня,
освітня програма «Публічне управління та адміністрування»,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

ВЗАЄМОДІЯ ВІТЧИЗНЯНИХ ЕЛІТ У ДЕРЖАВОТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Державотворча діяльність на сучасному етапі вимагає від вітчизняних еліт посилення конструктивної взаємодії задля прискорення української Перемоги у російській війні проти України.

Короткий аналіз досліджень цієї проблеми. Проблема функціонування еліт традиційно є визначальною у наукових дослідженнях, оскільки вона стосується якісних складових їх ефективності та результативності як суб'єктів владних відносин.

Мета (завдання) наукового дослідження.

Основні результати дослідження. Державотворча діяльність на сучасному етапі функціонування Української держави актуалізує пріоритетність посилення ефективності та результативності системи публічного управління, інститутів громадянського суспільства. Зрозуміло, що ці процеси потребують посилення соціальної відповідальності політичної та державно-управлінської еліт, зобов'язаних задіяти свою професійність та професіоналізм у щоденній діяльності.

Державно-управлінська еліта розуміється нами як “складова меншість суспільства, внутрішньо диференційована, неоднорідна, але відносно інтегрована група державних службовців і політиків, які володіють якостями лідерства та прогресивними технологіями управлінської діяльності, займають керівні позиції у державних інститутах та безпосередньо впливають на вироблення та реалізацію державно-управлінських механізмів. Це сукупність осіб, які за своїми професійними, психологічними характеристиками є найбільш здатними для успішної діяльності у сфері державного управління, прийняття стратегічних державно-управлінських рішень, просування яких до елітного прошарку відбувається шляхом призначення та шляхом виборів на посади в органи державної влади” [1, с. 163]. Під політичною елітою ми розуміємо “сукупність осіб, які здійснюють керівництво державою та політичними процесами загалом, виділяються з політичного середовища вищим рівнем розвитку окремих політичних якостей. Е.п. складається з правлячої еліти та контр-еліти (перебуває в системній опозиції до правлячої верхівки). Правляча еліта, своєю чергою, поділяється на владну еліту (здійснює владу на певному “відрізку” часу) та опозиційну еліту (перебуває в лояльній опозиції та прагне змінити владну еліту шляхом виборів)” [1, с. 194].

Виявлено, що нинішня динаміка взаємодії свідчить про реальні загрози консервації більшої частини українських еліт у замкненому корпоративно-клановому стані, що обмежує можливості громадського контролю за діяльністю еліти.

Доведено, що з втратою державою владних позицій у процесі трансформації, політико-адміністративна еліта в Україні позбулася своїх позитивних якостей. Використання традиційних, досить дієвих засобів, методів в управлінні суспільством дало можливість еліті здійснювати не формальну, а фактичну владу над ходом приватизаційних та інших процесів.

Невластиві еліті масштаби владних повноважень, дисбаланс функцій призвели до досить швидкої, в умовах трансформаційних перетворень, втрати елітою ефективності. Якісний склад, професійний рівень української політико-управлінської еліти значно знизився, і вже до кінця 1990-х рр. в Україні об'єктивно назріла необхідність посилення адміністративного потенціалу держави, що спричинило зміну загальних параметрів і характеристик діяльності еліти.

Аналіз свідчить, що самоорганізаційний потенціал українського суспільства в управлінському аспекті недостатньо розвинений, зокрема через відсутність у більшості населених пунктів дієвих структур публічного управління. Причому на регіональному рівні за наявності майже аналогічних проблем правового та організаційного плану дедалі частіше виникають проблеми й управлінського характеру, що в цілому унеможлиблює розвиток взаємовідносин держави та суспільства в управлінні.

Вважаємо за необхідне наголосити на основних умовах конструктивної взаємодії вітчизняних еліт у державотворчій діяльності на сучасному етапі, якими є:

– Оптимізація взаємин усіх гілок влади в поєднанні з підвищенням якості та ефективності органів публічної влади, посилення відповідальності судових органів. При цьому повинен змінитись характер використання влади з його трансформацією на управління на базі законності, демократії й соціальності. Це дозволить мінімізувати можливості представників еліт ухвалювати рішення, що межують із свавіллям чи ставлять людей перед черговим революційним вибором.

– Впровадження в практику взаємодії еліт науково-обґрунтованих кадрових технологій, встановлення об'єктивного порядку відбору, призначення і відставки вищих посадовців, особливо у президентських та урядових структурах.

– Розвиток ідейно-політичного плюралізму, багатопартійності, недопущення монополії будь-якої соціальної групи, наявність конструктивної опозиції та вільних і незалежних ЗМІ уможливить відкриту й постійну критику недоліків і помилок в діяльності еліт в процесі реалізації державотворчих процесів.

Проблема еліти піднімає проблему модернізації України у найширшому, соціально-культурному плані. Необхідно наголосити, що модернізація – це не процес розвитку технологій, а передусім зміни суспільної свідомості, політичної культури та інституцій.

Вітчизняні еліти зобов'язані враховувати, наскільки суспільство може бути залучене в процес державного управління та які дієві механізми взаємодії можуть застосовуватися для цього. При цьому безумовно важливо враховувати низку основних факторів, а саме: яким є суспільство та його ставлення до політичної й державно-управлінської еліт, наскільки активними та зацікавленими в реальному діалозі з владою є громадяни. У цьому контексті необхідно брати до уваги пріоритетність демократичних цінностей для українців, оскільки вважаємо, що Україні необхідна особлива форма демократії, яка відповідатиме її історично сформованим національним традиціям і особливостям.

Висновки та перспективи досліджень. Таким чином вважаємо, що вплив та взаємодія еліт в сучасній Українській державі та суспільстві мають бути домінуючими. Це пояснюється передусім тим, що саме такі еліти є виразниками провідних ідей, основними суб'єктами реалізації суспільних змін, суб'єктами владних повноважень, що впливають на всі сфери суспільного життя та основними рушіями сучасних державотворчих процесів, оскільки саме вони приймають стратегічні рішення щодо подальшого розвитку держави, країни, суспільства.

Список використаних джерел:

1. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. К. : НАДУ, 2010. 820 с.

Козаков В.М.,

*доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-
комунікаційних технологій*

Осадчий Б.О.,

*здобувач другого (магістерського) рівня освіти,
другий рік навчання, освітня програма
«Публічне управління та адміністрування»,
Державний університет інформаційно-
комунікаційних технологій
м. Київ*

ЩОДО СУТНІСНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ВИБОРЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Виборча кампанія потребує належно організованої та обізнаної команди професіоналів, здатної професійно займатися реалізацією усіх її аспектів. Особливо важливими у цьому контексті є організаційно-управлінські аспекти організації і проведення виборів.

Короткий аналіз досліджень цієї проблеми. Яке свідчить аналіз, науковці надзвичайно активно досліджують проблематику організації та проведення виборчих кампаній.

Мета наукового дослідження полягає у визначенні сутності виборчих технологій.

Основні результати дослідження. У нашому дослідженні під виборчою кампанією ми розуміємо “комплекс заходів і процедур формування державних та громадських виборчих органів, головними серед яких під час виборів народних депутатів та Президента в Україні є: призначення виборів та визначення дати їх проведення; визначення виборчих округів та виборчих дільниць; утворення виборчих комісій (центральної, окружних, дільничних); складання списків виборців; висування та реєстрація кандидатів; проведення передвиборчої агітації; власне голосування; підрахунок голосів; оприлюднення результатів голосування; проведення в разі необхідності повторного голосування чи повторних виборів” [1, с. 82]. Зрозуміло, що така комплексність процесу організації і проведення виборчої кампанії вимагає застосування сучасних виборчих технологій. У країнах розвиненої демократії прослідковуємо використання низки новітніх типів виборчих технологій. Основними серед них є:

1. Організаційно-політичні технології, які в організаційному плані виборчої кампанії відіграють пріоритетну роль. Це пояснюється тим, що ефективна організація виборчої кампанії у демократичному суспільстві, незалежно від схем її здійснення, передбачає наявність, перш за все, “кухонного” кабінету. Саме так називають керівний штаб виборчої кампанії. До нього входять основні особи, а саме: безпосередньо кандидат, керівник виборчої кампанії, відповідальний за графік її проведення, керівник групи добровольців, голова фінансового комітету, скарбник, фахівець зі зв’язків з громадськістю, або прес-секретар, а також консультант з юридичних питань. Як правило, такий кабінет не перевищує десяти осіб. Причому вони проводять регулярні відкриті зустрічі, на яких обговорюються усі поточні проблеми.

На нашу думку, основними цілями і завданнями використання організаційно-політичних технологій є:

- формування команди кандидата;
- розробка стратегічного плану виборчої кампанії;
- організація збору коштів на виборчу кампанію;

- вибір прийняттого виборчого округу і висування відповідного кандидата;
- формулювання основного гасла виборчої кампанії;
- активізація роботи партії і місцевих її організацій з підтримки кандидата;
- організація телефонних опитувань, акцій “від дверей до дверей”, презентацій, “круглих столів” тощо;
- пропагандистська робота з різними групами виборців;
- формування виборчих коаліцій тощо.

Крім цього, до цього типу відносять також технології, пов’язані з організацією внутрішньої роботи партійних фракцій у парламенті, взаємодією політичних партій з профспілками, молодіжними, жіночими та іншими організаціями.

2. Інформаційно-комунікативні технології. Вони об’єднують в собі низку методик і технік, що пов’язані з оптимізацією інформаційного впливу на виборців за допомогою засобів масової інформації, а також шляхом безпосередніх публічних виступів основних суб’єктів виборчих перегонів. Мова йде про технологічні прийоми збору аналітичної інформації при веденні виборчої кампанії; організації ефективного прес-посередництва в період виборів; розробки та проведення соціологічних і соціально-психологічних досліджень з метою підтримки рейтингу кандидата, підготовки його промов і ефективно організації публічних виступів.

Так, наприклад, для організації політичної реклами партій і кандидатів, а також їхніх програм у ході кампаній широко використовуються різні комунікативні стратегії і весь “арсенал” розроблених в останні десятиліття активних методів політичної пропаганди, зокрема таких, як модель двоступеневого потоку комунікації та метод ефекту “фургона з оркестром”.

3. Психолого-іміджмейкерські технології, які, в умовах демократичних виборів, все активніше використовуються. Така активність їх використання пояснюється, на нашу думку, тим, що вони покликані здійснювати ефективний пропагандистський вплив на свідомість виборців. Основою їх використання є застосування методів і прийомів психології, а також активне використання символів і соціальних стереотипів, спрямованих на формування й модифікацію іміджу кандидатів, партій та їх програм.

4. Соціологічні або опитувальні технології. Їх використання дає можливість назвати опитування в процесі виборчих кампаній і як “демократична громадська думка”, адже безпосередньо чи опосередковано опитуються усі потенційні виборці, і як “наукове опитування”, оскільки думка кожного респондента, тобто учасника опитування методично реєструється і враховується.

Проведений аналіз свідчить, що як зарубіжна, так і вітчизняна практика використання соціологічних виборчих технологій дозволяє виділити чотири їх типи в залежності від цілей та етапів застосування в ході виборчих кампаній:

- Базові соціологічні виборчі технології у свою чергу, розпадаються на дві групи:

- I-а група: технології, спрямовані на вироблення стратегії виборчої кампанії. Серед них технології: використання цільових груп виборців; конструювання іміджу кандидата тощо;

- II-а група: технології, пов'язані з уточненням тактики ведення виборчої кампанії. Основними серед них є технології: вибору ключових проблем виборчої кампанії, вибору основних передвиборчих гасел тощо.

- Прогнозні соціологічні виборчі технології. Вони дозволяють організаторам кампанії вирішувати проблему прогнозування результатів виборів. Ці технології засновані на застосуванні двох методів прогнозування, а саме:

- статистичного, за якого використовується наявна інформація про результати попередніх виборчих кампаній, а також враховуються тенденції передвиборчої ситуації в рамках кампанії, щодо якої здійснюється прогноз;

- методу соціологічного дослідження або методу опитування громадської думки.

- Пропагандистські соціологічні виборчі технології. Вони також відіграють дуже істотну роль у проведенні виборчих кампаній. Це пояснюється тим, що основний пропагандистський передвиборчий вплив на електорат здійснюється, як правило, завдяки використанню організаційно-політичних та інформаційно-комунікативних технологій.

Ми вважаємо, що основне завдання пропагандистських технологій полягає у здійсненні непрямого впливу на електорат з метою, по-перше, “піднесення іміджу” кандидата, в інтересах якого проводиться дослідження, і, по-друге, “зниження іміджу” його основного суперника або суперників.

- Поствиборні соціологічні виборчі технології. Вони відіграють велику роль у відстеженні та оцінюванні поствиборчої ситуації, а також у підготовці до наступних виборчих кампаній. Адже саме тоді, коли “пристрасті уляглися” і учасники минулих виборів знайшли здатність розумно й неупереджено відповідати на запитання соціологів, з'ясовуються “вузькі місця” та виявляються дійсно складні проблеми організації та проведення виборчих кампаній.

Висновки та перспективи досліджень. Таким чином, проведений аналіз свідчить про кореляцію сутнісних характеристик виборчих технологій від їхньої мети, спрямованості та завдань.

Подальшими напрямками наукових досліджень можуть стати дослідження інструментів аналізу й оцінювання ефективності організаційно-управлінських засад виборчої кампанії, їх впливу на якість та результативність передвиборчих перегонів.

Список використаних джерел:

1. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. К. : НАДУ, 2010. 820 с.

Антипенко І.В.,

*доктор наук з державного управління,
професор кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

Михно В.В.,

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
другий рік навчання,
освітня програма «Публічне управління та адміністрування»,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

**АКТУАЛЬНІСТЬ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ
ПУБЛІЧНИМИ СТРУКТУРАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Процес цифровізації в сучасному світі змінює не лише приватний сектор, але й систему управління публічними структурами господарювання, зокрема, органами державного управління, муніципальними структурами та іншими державними установами. Цифровізація відкриває можливості для підвищення ефективності, прозорості та швидкості процесів управління, але водночас породжує нові виклики. Зокрема, це стосується інтеграції інноваційних технологій, таких як електронний документообіг, онлайн-сервіси, великі дані, штучний інтелект, а також питання забезпечення кібербезпеки й захисту даних. Суттєвим бар'єром залишається недостатня підготовленість до цифрових змін, відсутність адаптованої цифрової інфраструктури та нестача цифрових компетентностей у персоналу публічних структур господарювання.

Таким чином, наукова проблема полягає в розробці оптимальних підходів до цифрової трансформації управлінських процесів у державному секторі, що включає аналіз цифрових викликів, які виникають у процесі реформування системи управління, та визначення ефективних методів для їх подолання.

Цифровізація публічних структур господарювання стає пріоритетом для сучасних держав, оскільки вона значною мірою впливає на розвиток економіки, зміцнення конкурентоспроможності та підвищення рівня довіри громадян до державних органів. Впровадження цифрових технологій у систему управління дозволяє значно покращити якість державних послуг,

оптимізувати процеси управління ресурсами, знизити рівень бюрократії та витрат, а також забезпечити відкритість і прозорість діяльності державних структур.

Короткий аналіз досліджень проблеми. На сьогодні існує низка вітчизняних та зарубіжних теоретико-методологічних праць, присвячених вивченню процесу прийняття управлінських рішень, серед яких ключовими вважаємо дослідження К. Балдіна, В. Василенка, Е. Вілкаса, В. Глуценка, Л. Дайєра, Б. Литвака, Н. Лук'янченко, Л. Планкетта, Е. Смірнова, О. Уманського С. Чудновської та ін.

Питання цифровізації публічно-управлінських процесів досліджують: В. Дрешпак, Г. Разумей, М. Разумей, О. Сердюк, А. Семенченко, О. Тищенко, С. Хаджирадева та ін.)

Однак попри ґрунтовний доробок вище зазначених авторів наразі практично відсутні комплексні дослідження щодо актуальності цифровізації системи управління публічними структурами господарювання. З огляду на це, зазначений аспект вимагає додаткового студіювання та висвітлення, що й зумовлює актуальність дослідження.

Метою дослідження є визначення значущості цифровізації у системі управління публічними структурами господарювання, а також розробка рекомендацій для ефективного впровадження цифрових технологій у державний сектор. Дослідження спрямоване на формування науково обґрунтованих підходів до цифрової трансформації публічних структур, що допоможе підвищити рівень обслуговування громадян, оптимізувати ресурси, знизити бюрократію та забезпечити прозорість у взаємодії з громадянами.

Основні результати дослідження. Пошук сучасних ефективних способів господарювання пов'язаний з наявними тенденціями розвитку України, а саме, зміною структури власності, збільшенням корпоративного сектору, послабленням централізованого галузевого управління, підсиленням ролі регіонів у формуванні соціально-економічної політики, цифровізацією тощо [1]. Цифровізація публічних структур господарювання є однією з важливих передумов для підвищення ефективності, прозорості та підзвітності державних органів в умовах швидкого розвитку інформаційних технологій. Вона не лише оптимізує роботу управлінських процесів, але й сприяє наближенню державних послуг до громадян, забезпечуючи зручний та швидкий доступ до них через електронні платформи.

На думку А. Череп, цифровізація в Україні повинна бути всеохопною та стимулювати не лише розвиток технологій, а й повноцінний розвиток внутрішнього виробництва та інноваційних перетворень у господарстві [2, с. 69], а в контексті реформування державного управління в Україні цифровізація є особливо актуальною з огляду на прагнення інтеграції до Європейського Союзу та підвищення конкурентоспроможності країни на світовому рівні. Використання цифрових технологій у системі управління публічними структурами дозволяє забезпечити кращу комунікацію між

державою і громадянами, зменшити корупційні ризики через підвищення прозорості, а також покращити доступність та якість державних послуг.

Цифрова трансформація також відкриває нові можливості для ефективного управління ресурсами, спрощення процедур, автоматизації рутинних завдань та підвищення якості аналітичних рішень. Водночас, цифровізація вимагає значних інвестицій у розвиток цифрової інфраструктури, підвищення кваліфікації кадрів та забезпечення кібербезпеки.

Відсутність сучасної цифрової інфраструктури, недостатня цифрова компетентність персоналу та низький рівень кібербезпеки залишаються серйозними викликами, які перешкоджають повноцінному впровадженню цифрових технологій у публічному секторі. Проте, подолання цих бар'єрів є критично важливим для створення системи державного управління, здатної адаптуватися до викликів сучасного інформаційного суспільства.

Цифровізація системи управління публічними структурами господарювання є необхідною умовою для побудови ефективного, прозорого та сучасного державного управління, яке відповідає вимогам цифрової епохи. У сучасному світі, де технологічний прогрес є одним з ключових чинників розвитку економіки та суспільства, цифровізація надає суттєві переваги для державного сектора. Вона сприяє оптимізації процесів, забезпечує зручний доступ громадян до державних послуг та підвищує підзвітність і прозорість діяльності державних установ.

Цифрові технології дозволяють автоматизувати рутинні завдання, зменшити обсяг паперової роботи та спростити бюрократичні процедури. Це значно скорочує час на виконання завдань, що підвищує ефективність та швидкість прийняття рішень у державному секторі. Крім того, використання цифрових рішень дозволяє скоротити витрати на паперовий документообіг, зберігання інформації, а також оптимізувати робочі процеси. У довгостроковій перспективі це призводить до значної економії ресурсів та підвищення продуктивності.

Цифрові платформи дозволяють громадянам отримувати державні послуги онлайн, що значно полегшує доступ до них, скорочує черги та час очікування, а також сприяє задоволенню потреб громадян у зручний для них спосіб; сприяють забезпеченню відкритості даних і підзвітності державних органів, що зменшує корупційні ризики і зміцнює довіру громадян до державних структур. Це особливо важливо в умовах реформування системи державного управління в Україні.

Зростання обсягу цифрових даних потребує належного рівня кібербезпеки для захисту конфіденційної інформації громадян та держави. Цифровізація, таким чином, є основою для створення безпечної інформаційної інфраструктури. Впровадження сучасних цифрових рішень, таких як штучний інтелект, блокчейн та хмарні технології, відкриває нові можливості для аналізу даних, прогнозування та прийняття рішень, що підвищує ефективність роботи державних структур.

У багатьох розвинених країнах цифровізація публічного управління стала основою державної політики, що дозволяє швидко адаптуватися до викликів сучасного світу. Для України важливо переймати цей досвід, щоб бути конкурентоспроможною на міжнародній арені.

Висновки. Таким чином, цифровізація є ключовим інструментом розвитку сучасного державного управління, без якого неможливо забезпечити високу якість управлінських процесів, прозорість і підзвітність, а також відповідати потребам громадян. Вона є невід’ємною частиною створення держави, здатної оперативно реагувати на виклики та сприяти сталому розвитку економіки та суспільства.

Цифровізація сучасної системи управління публічними структурами господарювання є пріоритетним напрямом, який може значно підвищити рівень ефективності державного управління, сприяти розвитку економіки, покращенню якості життя громадян і створенню конкурентоспроможної держави в цифрову епоху.

Список використаних джерел:

1. Жужукіна Н.І., Оганезов А.В. Особливості формування сучасних моделей господарювання. *Економіка*. 2010. № 6.
2. Череп А., Воронкова В., Череп О. Цифрова трансформація суспільства як необхідна умова його інноваційного розвитку. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2022. № 2. С. 68–73.

Стороженко Л.Г.,

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

Осадчий С.М.,

*здобувач другого (магістерського) рівня освіти,
другий рік навчання,
освітня програма «Публічне управління та адміністрування»,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Диджиталізація публічного управління є ключовим напрямком сучасного розвитку державних інституцій та підвищення ефективності управлінських процесів. Успішне впровадження цифрових технологій у публічне управління дозволяє

державним органам швидше реагувати на запити громадян, покращує доступність та прозорість державних послуг, а також сприяє зменшенню корупції та покращенню економічної стабільності. Проте цей процес супроводжується значними викликами та загрозами, що вимагають ґрунтовного наукового дослідження та пошуку рішень для їх подолання.

Основна наукова проблема полягає в тому, як ефективно інтегрувати цифрові технології в публічне управління, враховуючи існуючі ризики та бар'єри (технологічна нерівність, низька цифрова грамотність серед населення та державних службовців, кіберзагрози, необхідність створення відповідної правової та інституційної бази тощо).

Актуальність теми дослідження зумовлено низкою факторів, серед яких: глобальна тенденція цифрової трансформації, підвищення вимог до публічних послуг; кібербезпека та захист персональних даних, нерівномірний доступ до цифрових технологій, зміна підходів до управління та ін.

Таким чином, дослідження викликів та загроз диджиталізації в публічному управлінні є необхідним для розробки ефективних рішень, які дозволять державним органам успішно впроваджувати цифрові інновації, зберігаючи при цьому баланс між ефективністю, безпекою та рівноправним доступом до цифрових ресурсів.

Короткий аналіз досліджень проблеми. Дослідження диджиталізації публічного управління є відносно новим напрямком в галузі державного управління. Проблема набуває особливої актуальності на тлі глобальних цифрових трансформацій, які змінюють принципи взаємодії між державою, суспільством та бізнесом.

У сучасній науковій літературі широко розглядаються концептуальні підходи до диджиталізації. Наприклад, М. Фенвік і В. Маєр-Шенбергер акцентують увагу на тому, що цифрові технології дозволяють забезпечити прозорість державних процесів, підвищують ефективність адміністративних послуг та сприяють участі громадян у прийнятті рішень. У працях Я. Вердерса та Л. Кремерс акцентується на бракові інфраструктури та відсутності цифрової грамотності серед населення, що автори називають однією з найбільших перешкод для запровадження ефективної диджиталізації.

Б. Коррадо та М. Доротеа вказують на проблему бюрократичного опору та складності в реорганізації адміністративних структур тощо.

Метою дослідження є систематизація та аналіз викликів і загроз, пов'язаних із диджиталізацією публічного управління, а також розробка рекомендацій щодо їх мінімізації для підвищення ефективності державного управління в умовах цифрової трансформації.

Основні результати дослідження. Диджиталізація публічного управління спрямована на підвищення ефективності державних органів, оптимізацію управлінських процесів, покращення якості надання послуг громадянам та прозорість роботи урядових структур. Впровадження цифрових

технологій дозволяє зробити взаємодію між державою та суспільством більш доступною і швидкою.

Переваги активного запровадження диджиталізації для публічного управління очевидні: відкриті дані та електронні реєстри сприяють зменшенню корупції, забезпечуючи прозорість та відкритість діяльності органів влади; автоматизація рутинних адміністративних завдань дозволяє скоротити терміни виконання управлінських процесів, оптимізуючи та підвищуючи ефективність державних послуг; цифрові сервіси забезпечують громадянам швидкий доступ до державних послуг, незалежно від їхнього місцезнаходження, що особливо актуально для віддалених регіонів – ці тенденції сприяють модернізації публічного управління в Україні в цілому [2].

Поряд з цим, існують низка небезпек та загроз щодо повноцінної реалізації диджитал-процесів. Так, до ключових викликів, які стоять перед диджиталізацією публічного управління можна зарахувати низку аспектів, основними серед яких вважаємо: інфраструктурні проблеми або технологічну нерівність – сьогодні існує значний розрив у доступі до цифрових послуг між різними регіонами, особливо у віддалених та сільських районах; низький рівень цифрової грамотності (стосується як державних службовців, так і пересічних громадян, що, звичайно, обмежує можливості впровадження нових технологій у публічному секторі); спротив змінам та реорганізація процесів – традиційні структури публічного управління мають труднощі з адаптацією до нових цифрових інструментів у зв'язку з відсутністю належної підготовки та ресурсів; зміни в законодавстві – впровадження цифрових технологій потребує відповідного правового забезпечення, яке часто не встигає за швидким розвитком технологій.

Крім окреслених викликів, слід приділити увагу й загрозам, пов'язаним з диджиталізацією публічного управління, серед яких: кібербезпека – зростання кількості цифрових послуг підвищує ймовірність кібератак, що може загрожувати національній безпеці та конфіденційності даних громадян; приватність і захист персональних даних – неналежний захист даних під час цифрових операцій може призвести до втрати довіри з боку громадян; залежність від приватних технологічних компаній – надмірна залежність від великих технологічних постачальників послуг може створити загрози національній інформаційній безпеці; цифрова нерівність – різний рівень доступу до цифрових технологій між різними групами населення може поглибити соціальні та економічні нерівності; проблеми приватності – масове використання цифрових платформ може загрожувати конфіденційності особистих даних громадян, якщо не будуть забезпечені належні механізми захисту тощо.

Висновки та перспективи досліджень. Зважаючи на зазначене вище, необхідно виробити та запровадити у публічно-управлінську практику рекомендації щодо подолання викликів і мінімізації загроз, серед яких ключовими вважаємо: інвестиції в цифрову інфраструктуру; підвищення

цифрової грамотності; впровадження передових методів захисту даних та систем, включаючи постійний моніторинг і оцінку ризиків; розробка і прийняття законодавчих актів, що забезпечують регулювання цифрових процесів та захист приватності громадян [1]; підвищення рівня захищеності державних інформаційних систем; регулярний моніторинг і оцінка загроз кіберпростору; використання сучасних засобів захисту даних та розробка стандартів кібербезпеки; вивчення міжнародного досвіду тощо.

Таким чином, диджиталізація публічного управління має значний потенціал для трансформації державного сектору, однак потребує комплексного підходу для подолання викликів і загроз, що виникають на шляху до цифрового суспільства.

Список використаних джерел:

1. Гиренко О.В., Дмитренко С.М. Сучасні тенденції та проблеми диджиталізації публічного управління в Україні. *Актуальні проблеми права та публічного управління*. 2024. № 3. С. 15–19. DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2024-3-3>.
2. Пігарев Ю., Костенюк Н. Діджиталізація публічного управління як чинник цифрової трансформації України. *Актуальні проблеми державного управління*. 2021. № 2. С. 92–96. DOI: <https://doi.org/10.35432/1993-8330appa2832021237257>.

Горбатовський Д. М.,

здобувач вищої освіти

*Київський університет інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»,*

м. Київ

ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕКИ БАЗИ ДАНИХ: КРИПТОГРАФІЯ ТА КОНТРОЛЬ ДОСТУПУ

З кожним днем технології все більше інтегруються у наше повсякденне життя, а обсяг даних, які зберігаються та обробляються, стрімко зростає. Бази даних можуть містити інформацію, яка може бути надзвичайно цінною, зокрема це можуть бути фінансові, медичні та особисті дані користувачів. Саме тому формування безпеки даних у базах даних є критично важливим завданням.

Основними аспектами, які гарантують безпеку баз даних, є криптографія та контроль доступу. Крім цього, важливими є такі методи, як багаторівнева авторизація, регулярні аудити та моніторинг системи на наявність аномалій. Сучасні методи та стандарти для контролю доступу допомагають організаціям

ефективно захищати свої дані від загроз, запобігаючи несанкціонованому доступу та зловживанню даною інформацією.

Актуальне питання формування безпеки баз даних досліджували багато науковців, зокрема: Є. Деменко та О. Нарежній [1] ідентифікували інструменти застосування малоресурсних алгоритмів криптографії для систем Інтернету речей та можливості прямого їх упровадження в децентралізованих системах; Н. Щур, О. Покотило та Є. Байлюк [2] обґрунтували переваги криптографії на еліптичних кривих порівняно із традиційними асиметричними алгоритмами; криптографічні методи та засоби, як один з елементів комплексної системи захисту інформації, узагальнено в роботі Н. Каткової [3]; особливості державної політики щодо формування інформаційної безпеки в умовах диджиталізації ідентифіковано в роботі Дяченка В. С. та Дяченко Н. П. [4].

Метою дослідження є аналіз особливостей формування безпеки баз даних – комплексного поєднання технологій та практик інформаційної безпеки.

Інтенсивний розвиток, удосконалення та модернізація інформаційних технологій, упровадження комп'ютерних технологій в усі сфери суспільного життя стали передумовою різкого зростання інтересу широкого кола споживачів до питань інформаційного захисту та протидії кіберзагрозам.

Контроль доступу до баз даних є ключовим елементом формування безпеки інформаційних систем, оскільки він визначає, хто і в яких межах може взаємодіяти з конфіденційними даними.

Необмежений чи недостатньо захищений доступ може призвести до витоку даних, їх спотворення чи навіть знищення, що може вплинути на ефективність діяльності підприємства, установи чи організації.

Зручні механізми спільного доступу до баз даних можуть обумовлювати ризики появи додаткових кіберзагроз. Перелік найпоширеніших екзогенних та ендогенних загроз та ризиків, направлених на пошкодження чи на повне знищення цілісності даних або на коректну роботу приладів представлено в табл. 1:

Таблиця 1.

ЗАГРОЗИ ІНФОРМАЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ

Назва	Основні характеристики
--------------	-------------------------------

Несанкціонований доступ до баз даних	Зловмисники можуть намагатися проникнути до конфіденційної інформації без вашої згоди або відповідних дозволів. Це включає використання вразливостей у системах, підробку облікових даних або інші хитрощі для обходу захисту. Метою таких дій часто є крадіжка фінансової інформації, особистих даних.
Людський чинник	Це можуть бути як ненавмисні помилки (наприклад, відкриття фішингового листа), так і свідомо недбалі дії, такі як використання слабких паролів, повторне використання паролів у різних облікових записах або обмін паролями з іншими. Така поведінка значно підвищує ризик для безпеки, оскільки зловмисники можуть легше отримати доступ до системи.
Уразливість програмного забезпечення	Бази даних, що містять важливу інформацію, особливо привабливі для атак, оскільки будь-яка вразливість може бути використана для несанкціонованого доступу або маніпулювання даними.
DdoS-атаки	При такому типі атаки зловмисник перевантажує сервер або мережу величезною кількістю запитів, що призводить до його збою або навіть до відмови обслуговуванні користувачів. Такий тип нападу не дозволяє звичайним користувачам отримати доступ або навіть може повністю зупинити роботу сервера, що потребує залучення додаткових ресурсів для його відновлення.

У відповідь на дані виклики були розроблені різні методи та стандарти, спрямовані на регулювання доступу до баз даних, серед яких:

– мандатний контроль доступу (MAC) – це тип контролю, який визначає рівні доступу до даних залежно від рівня конфіденційності інформації. MAC часто застосовується у військових і урядових організаціях, де існує сувора ієрархія доступу до інформації, і рішення про доступ приймаються централізовано, без можливості зміни прав доступу користувачем;

– дискреційний контроль доступу (DAC) – цей тип контролю дозволяє власнику ресурсу (наприклад, таблиці або бази даних) самостійно визначати, хто матиме доступ до його ресурсів;

– рольовий контроль доступу (RBAC) – це один із найпопулярніших методів контролю доступу до баз даних (у рамках RBAC права доступу призначаються користувачам відповідно до їхніх ролей в організації, наприклад, менеджери можуть мати доступ до фінансових звітів, тоді як рядовим співробітникам надається доступ лише до обмеженого обсягу даних, необхідного для виконання їхніх функцій, що спрощує управління доступом і знижує ризик несанкціонованого доступу до конфіденційної інформації;

– шифрування під час передачі даних – захист даних під час їхнього переміщення між клієнтським додатком і базою даних є важливим елементом забезпечення безпеки: протоколи, такі як TLS (Transport Layer Security), є загальноприйнятим стандартом для захисту інформації, яка передається через інтернет або локальні мережі, використання цих протоколів допомагає запобігти перехопленню даних під час передачі.

Сучасні технології контролю доступу включають багаторівневі моделі ієрархічного доступу, політики автентифікації та авторизації, а також використання шифрування для захисту інформації.

Криптографія, як наука про захист інформації шляхом її шифрування з метою запобігання несанкціонованому доступу, базується на системах шифрування інформації, алгоритмах захисту від нав'язування фальшивої інформації, кодах та алгоритмах електронного цифрового підпису, криптографічних протоколах розподілу ключів та підтвердження факту прийому (передачі) інформації.

В її основі лежить принцип перетворення зрозумілого змісту (відкритого тексту) на незрозумілий для сторонніх шифротекст. Лише за наявності спеціального ключа можна виконати зворотнє перетворення – дешифрування, відновлюючи початковий зміст інформації.

Загалом принцип роботи шифрування поділяється на два основні типи:

– симетричне шифрування інформації, при якому використовується один криптографічний ключ для шифрування та розшифрування інформації, прикладом симетричного шифрування є алгоритм AES (*англ.* Advanced Encryption Standard), більш відомий як Rijndael – алгоритм блочного шифрування, що був розроблений як альтернатива DES (*англ.* Data Encryption Standard), після затвердження у 2001 році Національним інститутом стандартів і технологій (NIST) алгоритм AES став стандартом шифрування;

– асиметричне шифрування інформації, використовує пару математично пов'язаних ключів: відкритим для шифрування та конфіденційним закритим для розшифрування, прикладом є алгоритм RSA (*аббревіатура від прізвищ Rivest, Shamir та Adleman* – розробників алгоритму), перевагою якого є масштабованість, оскільки алгоритм підтримує ключі різної довжини: 768, 1024, 2048, 4096 біт і більше.

Хешування (*від англ.* Hashing), як перетворення вхідного масиву даних довільної довжини у вихідний бітовий рядок фіксованої довжини, що є процесом генерації виходів фіксованого розміру зі входів змінного розміру,

який здійснюється за допомогою використання математичних формул, відомих як хеш-функції, є високо ефективним при опрацюванні великих обсягів інформації, адже позбавляє необхідності її збереження.

Отже, формування безпеки даних у базах даних – це складний процес, що вимагає комплексних заходів, основу яких становлять криптографія та контроль доступу, які запобігають несанкціонованому доступу та втраті даних. Доповнюють ці заходи регулярний аудит, що дозволяє виявляти вразливості, багатofакторна автентифікація для підвищення рівня безпеки, та сучасні протоколи, які забезпечують захищену передачу інформації. Проте безпека не обмежується впровадженням технологій – вона вимагає постійного моніторингу та оновлення. Важливо також систематично ознайомлювати співробітників з основами кібербезпеки, регулярно оновлювати програмне забезпечення та швидко реагувати на нові загрози. Лише такий комплексний підхід забезпечить надійний захист даних у базах та зведе до мінімуму потенційні загрози.

Список використаних джерел:

1. Demenko, E. D., & Nariezhnii, O. (2022). Research of application of low-resource cryptography algorithms in decentralized environments. *Computer Science and Cybersecurity*, (1), 21-29.
URL: <https://periodicals.karazin.ua/cscs/article/view/20916>.
2. Щур Н. О., Покотило О. А., Байлюк Є. М. (2023). Криптографія на еліптичних кривих та її практичне застосування. *Кіберосвіта: освіта, наука, техніка*, 1 (23), 48-61.
URL: <https://csecurity.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/493>.
3. Каткова Т. І. (2022). Забезпечення криптографічного захисту державних інформаційних ресурсів. *Міжвузівський збірник «Наукові нотатки»*. Луцьк, 73, 54-58.
URL: https://eforum.lntu.edu.ua/index.php/naukovi_notatky/article/view/792.
4. Diachenko V., Diachenko N. (2024) Features of the state policy regarding the formation of the information security in the conditions of digitalization. *International security studios: managerial, technical, legal, environmental, informative and psychological aspects. International collective monograph. Volume I. NMBU, Research and Education.* 549-572.

Малахова Т.В.,

*доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-телекомунікаційних технологій,
м. Київ*

Давидюк Ю.С.,

здобувачка вищого рівня освіти,

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ: ТРЕНДИ, БЕЗПЕКОВІ АСПЕКТИ, НАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

Постановка наукової проблеми та її актуальність. На сьогоднішній день багато аналітиків розглядають концепції "інформаційного суспільства" або "суспільства знань", яке приходить на зміну постіндустріальному суспільству. Ця трансформація характерна для більшості країн світу, де інформація та знання стають ключовими ресурсами для розвитку економіки, публічного та державного управління, а також соціальних інституцій. В Україні цей процес активізувався після 2014 р., коли зростаюча роль технологій почала суттєво впливати на всі сфери життя. Поруч з цим, актуальності почав набувати термін «цифровізація», тобто інтеграція технологічних ресурсів у професійне та буденне життя суспільства, суб'єктів й об'єктів державного та приватного сектора. Цей перехід передбачає зменшення обсягу бюрократії та запровадження автоматизації управлінських, економічних, освітницьких та кібернетичних функцій, зокрема забезпечення швидкості доступу та зручності сприйняття інформації, сприянню прозорості та довіри до державних органів влади. Однак в Україні, не зважаючи на те, що вона стала інноваційним творцем кодів, які використовуються у доволі популярних мобільних застосунках по всьому світу, наявна проблема цифрового розриву у соціальному просторі.

Короткий аналіз досліджень цієї проблеми. Цифровізація соціального простору України є предметом численних досліджень, які розглядають різні аспекти впровадження цифрових технологій та які чинники стають перешкодами цьому процесу. Одне з таких досліджень провели Міністерство цифрової трансформації з багатьма партнерами, зокрема ПРООН, Фонд Східної Європи, освітньої платформи EdEra. За даними результатів можна окреслити рівень цифрового простору громадян нашої держави:

- 1) 53% українців, віком від 17 до 70 років, відповідно до розробленої концепції Європейської комісії, володіють рівнем «нижче середнього»;
- 2) 15% українців не володіють жодним рівнем;
- 3) комунікаційні та інформаційні навички по 70% є найбільш розвиненими у населення;
- 4) такі компетентності, як вирішення проблем та роботи з програмним забезпеченням, потребують нагальної уваги.

Тобто, ми маємо наступне співвідношення показників: 66,1% українців (віком від 10 до 17 років) мають знання та навички на рівні «вище базового», «вище середнього», проте ця категорія складає лише 25,5% від усього населення України.

Проблема полягає у розриві базової цифрової грамотності, базових навичок, доступності до гаджетів, а також цифровій залученості. На тлі глобалізації та кризових ситуацій цифровізація є необхідною ланкою до покращення якості життя населення України, оптимізації соціальних послуг та забезпечення безпеки даних [6].

Мета (завдання) наукового дослідження. Метою дослідження «Цифровізація соціальної сфери в Україні: тенденції, безпекові аспекти та актуальні питання державної політики» є комплексний аналіз процесу цифровізації державних інституцій в Україні та його впливу на соціальні аспекти суспільного життя. Завданнями дослідження є: аналіз сучасних трендів цифровізації в Україні; визначення ключових напрямків розвитку технологій у різних сферах життя; вивчення безпекових аспектів цифровізації; оцінка проблем та викликів, що стоять перед Україною, таких як низький рівень цифрової грамотності населення, нерівномірний доступ до технологій, цифрова нерівність між регіонами; формулювання рекомендацій, спрямованих на подолання цих викликів, а також створення сприятливого середовища для подальшого розвитку цифрової інфраструктури.

Основні результати дослідження. Цифрова трансформація стала вирішальним фактором у розвитку багатьох сфер життя України, особливо з 2014 року. Однією з найпомітніших сфер є розвиток електронного урядування. Наприклад, платформа Diia, впроваджена Міністерством цифрової трансформації, дозволила громадянам виконувати понад 70 різних послуг онлайн, від подачі податкових декларацій, отримання водійського посвідчення, офіційних документів до реєстрування шлюбу онлайн. Такий підхід значно скоротив бюрократичні процеси та полегшив взаємодію між громадянами та органами влади. Проект «Потенціал» є частиною масштабної програми діджиталізації соціального сектору України, спрямованої на покращення доступу громадян до соціальних та реабілітаційних послуг. Основною метою проекту є створення єдиної цифрової системи для надання індивідуальних планів реабілітації, що враховують потреби кожної людини. За допомогою «Потенціал» уряд прагне забезпечити прозорість у наданні соціальних виплат, скоротити бюрократичні процеси та полегшити доступ громадян до різних послуг. Це передбачає запровадження автоматизованої системи обробки заяв на отримання соціальних виплат, у тому числі для людей з інвалідністю. Цифрові технології значно прискорять процес надання медичної та соціальної допомоги, оскільки лікарі зможуть видавати довідки про стан здоров'я в режимі онлайн без зайвого паперового документообігу. Global Digital Social Forum є значущою платформою для обговорення актуальних напрямів цифровізації соціальних послуг в Україні. Він залучає представників уряду, бізнесу та міжнародних організацій, забезпечуючи інтерактивний обмін досвідом та найкращими практиками. Завдяки цьому Україна може переймати успішні моделі цифровізації з інших країн, адаптуючи їх до власних умов та вирішуючи конкретні проблеми. Розвиток

людського капіталу також є критичним аспектом у досягненні результатів від впровадження цифрових ініціатив. Для цього важливо організувати навчання для соціальних працівників, а також проводити комунікаційні кампанії для підвищення обізнаності населення про нові цифрові можливості. Такі заходи не лише сприяють покращенню якості надання соціальних послуг, а й підвищують загальний рівень цифрової грамотності серед громадян, що є ключовим елементом успішної реалізації ініціатив. Не залишилася осторонь і сфера охорони здоров'я. Впровадження електронної системи охорони здоров'я eHealth дозволило пацієнтам швидко отримати доступ до своїх медичних карток та електронних рецептів. Це підвищило прозорість і доступність медичних послуг та покращило якість обслуговування. Цифровий банкінг став важливим елементом цифровізації економіки. Такі сервіси, як Приват24 та Monobank, разом із впровадженням фінансових технологій (фінтех) значно спростили фінансові операції для бізнесу та приватних осіб. Електронна комерція також стрімко розвивається і є рушієм економічного зростання країни.

Процес діджиталізації соціальної сфери в Україні створює певні безпекові виклики, які особливо загострюються в умовах війни та посилення кіберзагроз. Останні дані свідчать про значне зростання кількості кіберзлочинів, спрямованих проти державних послуг. Наприклад, з 2014 року кількість таких правопорушень зросла приблизно в 7,5 разів. Основними цілями є електронні системи в соціальних службах, які використовують вразливі персональні дані. Зокрема, об'єктами атак можуть бути платформи соціальної допомоги, такі як електронні черги та виплати субсидій. Це може призвести до розголошення персональних даних громадян, що становить серйозну загрозу конфіденційності та надійності цих сервісів. Війна з Росією значно підвищила загрозу використання кібертероризму як інструменту дестабілізації ситуації в країні. Кібератаки спрямовуються не лише на державні установи, але й на об'єкти критичної інфраструктури. Такі атаки можуть порушити надання соціальних послуг або повністю вивести з ладу системи, що відповідають за соціальну допомогу та підтримку вразливих груп населення. Тому питання кібербезпеки в соціальному секторі є надзвичайно важливими.

Незважаючи на інноваційні рішення для розвитку соціальної сфери, Україна стикається з низкою викликів, які потребують комплексного та швидкого вирішення. Однією з головних перешкод є корупція, яка впливає на прозорість та підзвітність у реалізації цифрових проєктів. Наприклад, без запровадження відповідних механізмів контролю державні електронні платформи ризикують перетворитися на інструмент для зловживань. Корупційні скандали та витoki інформації можуть суттєво знизити ефективність таких рішень. Ще однією серйозною проблемою є обмежене фінансування. У державних бюджетах часто не вистачає коштів на реалізацію масштабних цифрових проєктів, які є критично важливими під час війни та

економічної нестабільності. Виходом з цієї ситуації є пошук альтернативних джерел фінансування, таких як міжнародні гранти або залучення до співпраці приватного сектору. Це може залучити додаткові інвестиції та розширити можливості для використання нових технологій. Однак фінансування - це лише один аспект проблеми. Кібербезпека в умовах активних бойових дій та постійних кібератак з боку агресивних держав є одним з головних викликів цифровізації. Дані громадян можуть стати мішенню хакерів, а витіки інформації підризують довіру до державних систем. Якщо інформаційні системи не захищені належним чином, це може призвести до серйозних наслідків, таких як крадіжка даних або порушення роботи критично важливих соціальних систем. У цьому контексті важливо посилити заходи захисту, такі як впровадження сучасних протоколів безпеки та моніторинг кібердіяльності. Ще одним викликом для успішної цифровізації є низький рівень цифрової грамотності значної частини населення. Багато громадян не мають достатніх знань та навичок користування електронними платформами, що ускладнює надання нових послуг. Вирішення цієї проблеми вимагає проведення комплексних інформаційних кампаній та навчальних програм, які допоможуть громадянам набути базових цифрових навичок. Крім того, відсутність єдиної стратегії цифровізації в Україні ускладнює координацію дій між різними державними установами. Без єдиної стратегії різні установи діятимуть незалежно, що негативно впливатиме на ефективність цифрових проєктів на всіх рівнях - від центрального до місцевого. Необхідно розробити комплексну стратегію, що передбачає співпрацю між центральними та місцевими органами влади для забезпечення скоординованого підходу.

Висновки та перспективи досліджень. Україна активно просуває діджиталізацію соціальної сфери, зокрема через такі платформи, як Diia, що підвищує прозорість та доступність державних послуг. Однак деякі ключові виклики залишаються, зокрема цифровий розрив між громадянами, ризики кібербезпеки під час війни та обмежене фінансування. Ефективна трансформація вимагає координації між державним і приватним секторами, міжнародної співпраці та інвестицій в інфраструктуру.

Список використаних джерел:

1. Бензарь А.с, Пестова О.а. Проблеми та перспективи розвитку цифрової економіки в Україні. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. № 2 (02). С. 148–155.
2. Буряк Г., Григорій Й. Цифрова держава: проблеми, інструменти їх вирішення та майбутнє Є-громадянина у Smart-місті – СОЮЗ Золотий вік України. *СОЮЗ Золотий вік України*. URL: <https://zovu.org/digital-state-problems-tool/> (дата звернення: 17.10.2024).
3. Іонан В. Ukraine upgrades digital education efforts. *Atlantic Council*. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/ukraine-upgrades-digital-education-efforts/> (дата звернення: 17.10.2024).

4. Маркевич К. Цифровізація: переваги та шляхи подолання викликів. *Центр Разумкова*. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/tsyfrovizatsiia-perevagy-ta-shliakhy-podolannia-vyklykiv> (дата звернення: 17.10.2024).

5. Микола Єрема, Алла Борисенко. Боротьба з кіберзлочинністю в умовах дії воєнного стану: Закон 2149-ІХ | ЮРЛІГА. *ЮРЛІГА*. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/210562_borotba-z-kberzlochinnstyu-v-umovakh-d-vonnogo-stanu-zakon-2149-ix (дата звернення: 17.10.2024).

6. Подолання цифрового розриву в Україні: людиноцентричний підхід / О. Удовик та ін. *UNDP*. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/blog/podolannya-tsyfrovoho-rozryvu-v-ukrayini-lyudynotsentrychnyy-pidkhid> (дата звернення: 17.10.2024).

РОЗДІЛ 4

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ УКРАЇНИ ТА РОЗВИТОК ЦИФРОВИХ КОМУНІКАЦІЙ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

*Козаков В.М.,
доктор державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Становлення і розвиток інформаційного суспільства є характерною рисою ХХІ століття. Саме в інформаційному суспільстві активно розвиваються інформаційні і комунікаційні технології, створюються умови для ефективного використання знань в рішенні найважливіших завдань управління суспільством і демократизації суспільного життя. Україна все більше стає відкритим суспільством, де громадяни мають право на повноцінний доступ до інформації, інформаційно-комунікативних технологій.

Головними ознаками інформаційного суспільства, що розкривають його сутність в поєднанні різних аспектів є:

- індустрія інформаційних послуг;
- інформаційні технології та технології зв'язку (телекомунікації), що постійно розвиваються завдяки науково – технічному прогресу;
- зростання потенціалу науки (перехід її у виробничу сферу) для задоволення потреб людей інформацією з подальшим перетворенням її в масові (масово-доступні) знання;
- постійне зростання рівня інформаційної культури всіх суб'єктів інформаційних відносин, у тому числі в структурах державного управління [1, с.26].

В той же час, треба розуміти, що демократичні процеси, «відкритість» країни, вільний доступ до інформаційно-комунікативних систем відбуваються в Україні на тлі воєнної агресії РФ проти України.

Все це з необхідністю вимагає забезпечення інформаційної безпеки, яка на теперішній час повинна стати важливим елементом державно-громадської комунікації в Україні.

Короткий аналіз досліджень цієї проблеми.

Теоретичне осмислення поняття державно-громадської комунікації досить цілісно

викладено в працях А. Баровської, Н. Драгомирецької, Д. Дубова, Г. Почепцов, С. Соловйов, Є. Тихомирова й інші. Проблеми інформаційної політики

досліджували І. Арістова, В.Гурковського, О.Карпенко, Є.Макаренко, О. Олійник, Г.Ситник, та інші.

Мета наукового дослідження є аналіз форм та методів деструктивного впливу на інформаційну безпеку для формування комплексу адекватних заходів та протидії агресору та обґрунтування необхідності створення ефективної державно-громадської комунікації в умовах війни

Основні результати дослідження. Інформаційні загрози в умовах війни націлені перш за все на зростання негативної аполітичності простих людей. Вона базується на переконанні громадян, що їм не під силу будь-що змінити і що влада все одно діятиме, не звертаючи на них уваги. Різноманітні «фейкові» новини направлені на громадянське суспільство запроваджуються через системи інформаційно-комунікативних засобів, а саме:

– інтернет – технології, через які, завдяки недостатній розвинутості українського сегменту інтернету відкрито нав'язується політика російської влади;

– супутникове телебачення, яке не заборонено і спокійно функціонує в Україні, і населення спокійно отримує «інформацію» через супутникові «тарілки»;

– друковані видання, газети, радіо та інші медіа, які в Україну до останнього часу продавалися в кіосках преси та на книжкових базарах.

Росія використовує безліч методів і прийомів в інформаційних атаках проти України.

Основними методами інформаційної агресії проти України є: [8]:

1) дезінформування та маніпулювання;

2) пропаганда;

3) диверсифікація громадської думки;

4) психологічний тиск;

5) різноманітні «фейкові» вброси (наприклад, про розп'яту дитину)

та поширення чуток.

Тому, при формуванні ефективної державно-громадської комунікації органи влади мають розуміти, що інформаційна війна почалася задовго до військового вторгнення Росії проти України. Пропагандистські антиукраїнські кампанії, що проводяться російськими офіційними медіа, проросійськими медіа інших країн, керованими та фінансованими РФ

інтернет-спільнотами, інтернет-тролями та блогерами носять комплексний характер та в цілому є глобальними за охопленням, але диференційовані за змістом, стилістикою та формами залежно від цільової аудиторії.

Основні меседжі російської пропаганди в міжнародному інформаційному просторі:

– звинувачення України у розв’язанні «громадянської війни» та «геноциду власного народу»; зображення України «failed state» (невдала держава);

– неспроможною державою, нелегітимною, некерованою, нездатною виконувати свої внутрішні та зовнішні зобов’язання і близькою до розпаду;

– звинувачення України у фашизмі, радикальному націоналізмі й екстремізмі та масових порушеннях прав людини;

– підтримка проросійських, крайніх правих та крайніх лівих політичних партій та громадських рухів і організацій;

– заклики до перегляду існуючого світового порядку, переділу світу за зонами впливу між найсильнішими державами та, зокрема, поділу між ними території України[3].

В цьому контексті цілком виправданою, на наш погляд, є необхідність удосконалення механізму регулювання процесу обміну інформацією, зокрема обґрунтування впровадження принципу партнерської взаємодії, що передбачає не тільки інформування населення, а і налагодження ефективного зворотного зв’язку, проведення відповідної роз’яснювальної роботи.

Все це означає, що система державного управління, яка має складну будову і нелінійний тип зв’язку між її елементами, безперечно потребує стабілізації і впорядкування їх взаємодії. Адже відомо, що одним із важливих принципів функціонування будь-якої системи є її залежність від ефективності зв’язків між внутрішніми елементами та зовнішнім середовищем. Така ефективність, у свою чергу, визначається обраною державою стратегією й тактикою поведінки на інформаційному ринку.

У якості основних завдань в забезпеченні інформаційної безпеки треба визначити наступні стратегічні установки, покликані направляти всю державно-громадську комунікацію на:

– ініціацію масової підтримки населенням поставлених державою цілей і мобілізація громадян на їхню реалізацію;

– правдиве інформування суспільства про позицію уряду, прийняте з того чи іншого питання рішення;

– контроль за реалізацією прийнятих і вже здійснюваних державно-управлінських рішень;

– координацію активності державних, політичних і громадських організацій і об’єднань під час обговорення тих або інших воєнно-політичних проблем;

– створення позитивного іміджу України в світі.

Але, при всій складності ситуації в Україні де зокрема, посилюються інформаційні кампанії націлені на дискредитацію чинної української влади, заклики до імпічменту Президента України у зв'язку з його нелегітимністю, відставки уряду, розпуску парламенту ми спостерігаємо певний парадокс: Україна стала впізнана в світі. Більшість країн світу засудили агресію РФ проти України і стали на захист її незалежності.

Висновки та перспективи досліджень. Відсутність ефективної комунікативної взаємодії влади з громадянським суспільством спричиняє владний комунікативно-інформаційний вакуум, який має тенденцію до заповнення інформацією з альтернативних джерел та негативною громадською думкою; фактичну втрату державою ролі повноцінного гравця на власному внутрішньому та світовому інформаційному полі.[2,с.106]

Ефективна державно-громадська комунікація є невід'ємною частиною сучасних демократичних режимів, оскільки вирішує проблему участі громадськості у прийнятті рішень та контролі за діями влади, забезпечує відкритість влади для громадськості та, навпаки, – громадськості для влади у спосіб двостороннього обміну інформацією, формує довіру громадян до влади та дає владі можливість отримати суспільну підтримку, і в кінцевому результаті забезпечить інформаційну безпеку України в умовах війни.

Перспективами подальших наукових розвиток має стати формування національної стратегії державно-комунікативної взаємодії між різними гілками влади та громадянським суспільством в умовах розвитку інформаційного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Гурковський В.І. Державне управління розбудовою інформаційного суспільства в Україні (історія, теорія, практика)/ В.І.Гурковський – «Видавництво «Науковий світ»» МНДЦ з проблем боротьби з організованою злочинністю при РНБ України. 2010. – 396 с.
2. Павлюк К.С. Напрями вдосконалення взаємодії органів державної влади та інститутів громадянського суспільства щодо забезпечення інформаційної безпеки України/К.С.Павлюк//Інформаційне суспільство в Україні: стан, проблеми, перспективи : Матеріали щорічної науково-практичної конференції за міжнародною участю «Дні інформаційного суспільства-2015», Київ, 19-20 травня 2015 р. / Упоряд.: М.Малюга; За заг. ред. д.держ.упр., проф. Н.В.Грицяк. – «Видавництво «Тезис», 2015 – 226 с:
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020. Урядовий кур'єр. 2020. № 179.

4. Самигін Д. Дев'ять головних тем російської пропаганди. Українська правда
URL.:<https://www.pravda.com.ua/columns/2023/05/5/7400790/>.

*Петькун С.М.,
доктор наук з державного управління, доцент,
завідувач кафедри публічного управління та адміністрування, Державний
університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

*Верховцева І.Г.,
доктор історичних наук, доцент,
професор кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

РИНОК СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ «ДЕРЖАВА В СМАРТФОНІ»: ЦИФРОВІ СЕРВІСИ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ УКРАЇНИ

Цифровізація управлінських практик в Україні в контексті концепції «Держава у смартфоні», стратегія чого розроблялась та реалізовувалась принаймі впродовж 7-8 останніх років, урахуваючи прийняті раніше нормативно-правові акти та вжиті заходи для фактичної реалізації заходів, які передбачаються цією концепцією, попри критику й вимоги подальшого вдосконалення, стала флагманом, провідним напрямом нової державної політики. Хоча, на думку окремих науковців, вона самотійно не спричиняє кардинального покращення економічної системи держави, а лише є одним із засобів модернізації економічного та суспільного розвитку України, все ж має потенціал для покращення умов реалізації галузевих пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, інноваційної діяльності тощо [5, с. 17].

Повномасштабна військова інтервенція, розпочата росією проти нашої держави в лютому 2022 р., внесла свої корективи у стратегію реалізації цієї концепції. Зокрема, нагальним завданням стало інтегрувати до самоврядних практик у розрізі територіальних громад відповідні публічно-дипломатичні практики [2]. А це за сучасних військових умов можливо переважно із застосуванням цифрових технологій комунікацій із зарубіжними партнерами. Натомість процеси диджиталізації надто малою мірою зачепили той формат публічно-управлінських практик, що стосується комунікацій між територіальними громадами України.

Дослідниками актуалізовано питання цифрової трансформації місцевого самоврядування України у розрізі територіальних громад (зокрема, варто вказати на розвідки Н. Бондарчук та Н. Дубрової [1], А. Миколюка [3]). Однак

питання формування ринку соціальних послуг у вимірі міжгромадівських комунікацій в масштабі всієї країни досі не стало предметом детальної уваги.

З огляду на це, визначаємо наступну мету даної розвідки: охарактеризувати доцільність та перспективний напрям вказаних міжгромадівських комунікацій у цифровому форматі в рамках концепції «Держава у смартфоні».

Як наголошують науковці, відмінними рисами сучасного муніципального управління стали відкритість та запит на діалог із населенням, вибудовування механізмів зворотнього зв'язку та прагнення збільшити залучення людей до вирішення проблем місцевих спільнот у цифровому просторі. Від успішності вирішення виявлених проблем та побудови ефективних комунікацій з жителями на територіях залежатиме майбутнє цифрової трансформації в Україні та досягнення головної цілі – покращення добробуту громадян та стабільний розвиток країни [1, с. 102-103].

Вказується, що всеохоплююча диджиталізація перевела на новий рівень не лише виконання обов'язків органами місцевого самоврядування, але й специфіку їх комунікацій з громадами. У процесі налагодження діалогу між місцевою владою та громадою необхідним є вихід до відкритого діалогу на цифрових майданчиках [3, с. 46-51].

Однак, на нашу думку, такий підхід є надто вузьким і одностороннім в розрізі територіальних самоврядних громад, поглядом на проблеми публічно-управлінських практик та їх цифровізацію, адже не кожна громада, особливо, якщо вона малочисельна в аспекті характеристик її населення, здатна реалізувати потреби соціального характеру своїх мешканців. Цифрові технології не зарадять у випадку, коли фізичні та матеріальні ресурси громади загалом не відповідають мінімальному рівню задоволення таких потреб. Як приклад, варто звернути увагу на догляд за літніми співгромадівцями, що залишились без піклування рідних. Війна загострила подібні проблеми. Натомість, в іншій, сусідній чи недалеко розташованій, громаді такі ресурси можуть бути наявними – будинки догляду за літніми самотніми людьми, соціальні притулки тощо. Інформація про це, як і пошук перспективних форм соціальної допомоги в інших територіальних громадах країни, саме належать до тієї сфери, де цифрові технології здатні зарадити місцевим мешканцям не тільки всередині своєї громади, а й у контексті співпраці між громадами району чи області, чи загалом країни.

Актуальним завданням у цьому ключі, на наш погляд, виступає розроблення інформаційної технології для створення комунікаційної платформи територіальних громад України (сільських, міських) та їх асоціацій з метою сприяти формуванню ринку соціальних послуг у цих громадах та цифровізації публічно-управлінських практик, розвиваючи закладені платформою «Дія» тенденції.

Подібний проєкт мав би реалізовуватись з урахуванням новітніх здобутків вітчизняної науки державного управління в рамках «мережного

цифрового суспільства добробуту / networked digital welfare society» – суспільства загального добробуту, відповідно до чого взаємодія суб'єктів здійснюється у суспільних цифрових мережах із застосуванням сучасних цифрових технологій [5, с. 21-22].

Вдосконалення практик цифровізації соціальних сервісів територіальних громад у форматі всієї країни із налагодженням їх співпраці в цій сфері, безумовно, сприятиме не тільки вдосконаленню й подальшому розвитку концепції «Держава і смартфоні», а й вирішенню нагальних питань соціального розвитку, формуванню ринку соціальних послуг територіальних громад України.

Список використаних джерел:

1. Бондарчук Н.В., Дуброва Н.П. Діджиталізація та публічна комунікація у місцевому самоврядуванні. *Актуальні проблеми у сфері публічного управління*. 2022. № 32. С. 102–105.
2. Верховцева І.Г. Співпраця органів місцевого самоврядування України з європейськими партнерами за умов війни 2022–2023 рр.: публічно-дипломатичний вимір (організаційно-правові аспекти). *Nowy ład w Europie i Unii Europejskiej: przesłanki – kierunki – priorytety*: monografia / Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie; Uniwersytetu Narodowego Politechnika Lwowska. Lwów–Olsztyn: Wydawnictwo Politechniki Lwowskiej, 2023. С. 18–26.
3. Миколук А.В. Діджиталізація та публічна комунікація як інструменти підвищення ефективності місцевого самоврядування. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2022. № 2(33). С. 45–50.
4. Петькун С.М. «Теоретико-методологічна концептуалізація механізмів державного управління соціальною безпекою України в умовах цифрової трансформації»: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління: 25.00.02 – механізми державного управління / Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій. Київ, 2024. 38 с.
5. Стріжкова А.В. Концепція «Держава у смартфоні»: напрям державної політики чи засіб модернізації економічного та суспільного розвитку України. *Право та інновації*. 2019. № 3(27). С. 14-19.

*Лопушинський І.П.,
доктор наук з державного управління,
професор, заслужений працівник освіти України,
завідувач кафедри публічного управління та адміністрування
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу*

**СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ
У СФЕРІ ЗВЕРНЕНЬ ГРОМАДЯН ДО ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ**

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Одним із способів оптимізації взаємодії органів публічної влади із суб'єктами громадянського суспільства є застосування віртуальних форм публічності та впровадження електронної демократії, що допоможе максимально залучити громадян до управлінських процесів. Реалізація ж взаємодії органів публічної влади із суб'єктами громадянського суспільства відбувається з використанням електронних засобів комунікації, а саме політичних інтернет-комунікантів, каналів та технічних засобів інформування, інструментів електронного урядування. Саме тому в умовах адміністративної реформи ефективність діяльності органів публічної влади значною мірою посилюється завдяки можливостям вільного доступу до національних електронних інформаційних ресурсів. Сфери розгляду звернень громадян торкнулися тенденції оптимізації взаємодії суб'єктів публічної адміністрації під час реалізації наданих їм повноважень через використання єдиних баз даних. Так, потреба створення системи маршрутизації та інтелектуального опрацювання звернень громадян для зменшення кількості надання формальних відповідей актуалізовано цілцю діяльності Кабінету Міністрів України – людина живе в державі, яка ставить перед собою реалістичні цілі та досягає їх із використанням розумно потрібних для цього ресурсів. Водночас, якісне опрацювання звернень громадян є кроком до поліпшення сервісу, що отримують громадяни України від своєї держави, а те, що громадянин – це клієнт (який завжди правий), має стати основою світогляду кожного публічного службовця.

Короткий огляд досліджень цієї проблеми. Останнім часом до розгляду проблеми інформаційно-комунікаційних технологій в органах публічної влади зверталися С. Д. Бушуєв, Д. А. Бушуєв, В. М. Молоканова, Б. Ю. Козир (розглядають інформаційно-комунікаційні технології формування проєктних компетентностей публічних службовців) [1], Динник І. П. (описує сучасні інформаційно-комунікаційні технології та їх потенціал впливу на взаємодію держави і громадянського суспільства в умовах децентралізації) [2], Костенюк Н. (досліджує адміністративний реінжиніринг та інформаційно-комунікаційні технології в органах місцевого самоврядування) [3], Косяненко Є. В. (аналізує теоретико-правовий аспект інформаційно-комунікаційні технології у здійсненні громадського контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування) [4], Ліпінська А. В. (описує інформаційно-комунікаційні технології в організації інформаційно-аналітичного забезпечення державного управління) [5], Лопушинський І. П. (розглядає поєднання електронного та фізичного способів надання послуг членам територіальних громад як взаємодоповнювальну альтернативу [6], Лопушинський І. П., Ключевський В. І., Момоток О. М. (досліджують особливості надання публічних (електронних публічних) послуг в умовах воєнного стану в Україні) [7], Семенченко А. І. (досліджує стан та перспективи розвитку інформаційно-комунікаційних технологій у публічному управлінні

місцевими фінансами) [8], Ушкаленко І. М. (описує інформаційно-комунікаційні технології як основу державного управління на шляху цифрової трансформації та реформування) [9], Циганов О. Г. (вивчає зарубіжний досвід сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у публічно-сервісній діяльності) [10], Черніков Дм. Ю. (досліджує інформаційно-комунікаційні технології як ефективний інструмент протидії корупції) [11] та ін. Водночас, у цих та інших наукових розвідках останнього часу по суті не розглядаються сучасні інформаційно-комунікаційні технології у сфері звернень громадян до органів публічної влади.

Мета (завдання) наукового дослідження. Саме тому метою нашого дослідження є опис новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у сфері звернень громадян до органів публічної влади та вироблення відповідних рекомендацій владі щодо посилення цієї ділянки надання якісних управлінських послуг громадянам.

Основні результати дослідження. Насамперед слід зазначити, що електронне врядування є способом організації публічної влади за допомогою систем локальних інформаційних мереж і сегментів глобальної інформаційної мережі, яка забезпечує функціонування певних органів у режимі реального часу та робить максимально простим і доступним щоденне спілкування громадянина з органами публічної влади, тобто передбачає, що будь-яка особа через Інтернет може звертатися зі зверненнями до органів публічної влади для отримання потрібної інформації, а головне – для одержання якісних адміністративних послуг.

Показово, що активне впровадження інформаційних технологій упродовж останніх років зумовило «цифровізацію» адміністративних процесів з метою підвищення їх якості та прозорості, а також залучення громадян до активної участі в управлінських процесах за допомогою мережевих ресурсів Інтернету. Подібна практика відкрила абсолютно нові можливості для перепроєктування організаційних структур і процедур, зокрема щодо інформування громадян про технологію та процедури ухвалення та реалізації управлінських рішень.

Зазначимо, що активний пошук ефективних моделей взаємодії з громадянами нині відбувається в органах публічного управління як центрального, так і регіонального й місцевого рівнів. З цією метою апробуються нові способи діалогу та контролю за центральною та місцевою владою, що сприятимуть досягненню об'єктивності, оперативності, відкритості влади, якнайповнішому забезпеченню реалізації конституційного права громадян на участь в управлінні публічними справами та втіленню інформаційної свободи, підвищенню ефективності діяльності органів публічного управління та адміністрування.

Дальша трансформація електронного уряду передбачає перехід на формулу «Уряд 2.0» як нового способу інтерактивного створення суспільних благ і переходу на новий вид взаємодії органів публічної влади із суб'єктами

громадянського суспільства в процесі підготовки та ухвалення публічноуправлінських рішень та управлінні державними, регіональними і місцевими справами. Як результат, значна кількість органів публічної влади звернулася до системного управління інноваціями.

У цьому зв'язку слід зазначити, що в Україні все ширшого визнання набуває запровадження підходу «SmartCity» («розумне місто»), що передбачає, зокрема, урядування за широкої участі громадян. При цьому, перелік уже реалізованих послуг дає можливість громадянам здійснювати моніторинг і контроль цілодобово: щоденник міського голови, деталі про бюджет міста та активи, міські гранти, єдиний контрольний центр екстрених служб, онлайн-опрацювання звернень громадян. Як зазначають експерти, саме такі прості речі, як електронні опитування громадської думки чи онлайн нотатки/звернення громадян дають змогу вивчати думку громадян та ефективно враховувати її під час планування місцевого розвитку.

Одним із елементів «Smart City» є запровадження практики краудсорсингу. Варто зазначити, що практика краудсорсингу (від англ. crowd – натовп і sourcing – джерело, використання ресурсів) є інноваційною системою управління, технологією віртуальної соціальної взаємодії органів публічного управління та адміністрування й споживачів владних послуг (населення, окремих осіб), що забезпечує останнім можливість брати участь у процесі ухвалення публічноуправлінських рішень на стадіях їх опрацювання, ухвалення та реалізації. За рахунок застосування краудсорсингу досягається нова якість зворотного зв'язку: громадяни, приймаючи відповідні умови співробітництва, більш відповідально відносяться до функцій, що вони виконують. Крім того, можна формувати із найбільш активних та досвідчених громадян окремі групи (наприклад, аналітичні) тощо.

Акцентуючи увагу на збудованій Урядом так званій «стратегії інноваційного та ефективного управління», можемо справедливо констатувати, що в Україні використання можливостей краудсорсингу репрезентовано практикою подання колективних онлайн звернень – петицій. Основною домінантою запровадження електронних петицій у практику функціонування публічної адміністрації є зменшення соціального напруження, відновлення діалогу між органами публічної адміністрації та громадянами, сприяння оперативному реагуванню органами публічної влади та адміністрування на суспільні виклики та ініціативи.

Крім того, доцільно акцентувати увагу на зручності впровадження інтерактивного координаційного механізму сприяння розвитку мережі самоорганізації населення, який, як видається, потрібно виокремити в осібну ланку механізмів електронного Уряду, але без виокремлення адміністративних одиниць і ресурсів на обслуговування. Інтерактивні результати взаємодії Уряду та громадськості мають нагромаджуватись і поширюватись через так звану «координаційну хмару», що має стати загальнодержавною та спеціалізуватись лише по регіонах. Сказане вище дасть можливість подолати

перешкоди, які породжено розмаїттям економічних умов, культурних цінностей тощо, а також стане спеціалізованою соціальною мережею, до якої матимуть доступ як посадові особи органів публічної адміністрації, так і представники громадськості. І головне, таким чином буде забезпечено цілодобове та безоплатне залучення громадян до участі в управлінні публічними справами.

Висновки та перспективи досліджень. Отже, важливим та потрібним аспектом розвитку інституту звернення громадян в Україні стало запровадження системи е-урядування в Україні. Однак, урахувавши численні недоліки та перешкоди, на шляху реалізації адміністративної реформи, трансформаційних перетворень у діяльності органів публічної влади та їх взаємодії з громадянами, потрібно подолати відомчий підхід до роботи в системі, значне дублювання інформації, відсутність єдиних стандартів та несумісність ресурсів, складність доступу тощо, оскільки в сучасному управлінському процесі саме електронне врядування здатне змінити безпосередньо природу влади, зробити її більш прозорою та підконтрольною громадськості, створити умови для нормального розвитку суспільства, своєчасного ухвалення поточних управлінських рішень та надання громадянам якісних управлінських послуг, насамперед у сфері звернень.

Подальші дослідження порушеної нами проблеми вбачаються у висвітленні перспективного європейського досвіду запровадження інформаційно-комунікаційних технологій у діяльність органів публічного управління та адміністрування різних рівнів.

Список використаних джерел:

1. Бушуєв С. Д. Інформаційно-комунікаційні технології формування проектних компетентностей публічних службовців [Електронний ресурс] / С. Д. Бушуєв, Д. А. Бушуєв, В. М. Молоканова, Б. Ю. Козир // Інформаційні технології і засоби навчання. - 2020. - Т. 80, № 6. - С. 309-325. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2020_80_6_20 (дата звернення - 27.10.2024).
2. Динник І. П. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології та їх потенціал впливу на взаємодію держави і громадянського суспільства в умовах децентралізації [Електронний ресурс] / І. П. Динник // Інвестиції: практика та досвід. - 2019. - № 4. - С. 152-157. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2019_4_26 (дата звернення - 27.10.2024).
3. Костенюк Н. Адміністративний реінжиніринг та інформаційно-комунікаційні технології в органах місцевого самоврядування [Електронний ресурс] / Н. Костенюк // Актуальні проблеми державного управління. - 2018. - Вип. 4. - С. 117-121. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdyo_2018_4_22 (дата звернення - 27.10.2024).
4. Косяненко Є. В. Інформаційно-комунікаційні технології у здійсненні громадського контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування: теоретико-правовий аспект [Електронний ресурс] / Є. В. Косяненко //

Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. - 2018. - № 3. - С. 40-45. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2018_3_10

5. Ліпінська А. В. Інформаційно-комунікаційні технології в організації інформаційно-аналітичного забезпечення державного управління [Електронний ресурс] / А. В. Ліпінська // Державне управління: удосконалення та розвиток. - 2015. - № 10. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2015_10_8 (дата звернення - 27.10.2024).

6. Лопушинський І. П. Поєднання електронного та фізичного способів надання послуг членам територіальних громад як взаємодоповнювальна альтернатива // Організаційно-правові аспекти публічного управління в Україні: Матеріали XI Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, 25 квітня 2024 року. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2024. С. 153-155.

7. Лопушинський І. П., Ключевський В. І., Момоток О. М. Особливості надання публічних (електронних публічних) послуг в умовах воєнного стану в Україні // Наукові інновації та передові технології (Серія «Державне управління»): журнал. 2023. № 4 (18) 2023. С. 110-123.

8. Семенченко А. І. Інформаційно-комунікаційні технології в публічному управлінні місцевими фінансами: стан та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / А. І. Семенченко // Інвестиції: практика та досвід. - 2020. - № 13-14. - С. 86-91. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2020_13-14_15 (дата звернення - 27.10.2024).

9. Ушкаленко І. М. Інформаційно-комунікаційні технології як основа державного управління на шляху цифрової трансформації та реформування [Електронний ресурс] / І. М. Ушкаленко, Ю. С. Зелінська. // Ефективна економіка. - 2019. - № 11. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2019_11_32 (дата звернення - 27.10.2024).

10. Циганов О. Г. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології в публічно-сервісній діяльності: зарубіжний досвід [Електронний ресурс] / О. Г. Циганов // Наука і правоохоронна діяльність. - 2019. - № 3. - С. 60-68. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nip_2019_3_9 (дата звернення - 27.10.2024).

11. Черніков Дм. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології як ефективний інструмент протидії корупції [Електронний ресурс] / Дм. Ю. Черніков // Молодий вчений. - 2018. - № 11(2). - С. 948-950. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_11\(2\)_104](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_11(2)_104) (дата звернення - 27.10.2024).

*Шульга Д.В.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня освіти
«доктор філософії», першого року навчання,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВИРОБЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ ПРОТИСТОЯННЯ ІНФОРМАЦІЙНИМ ВІЙНАМ

Постановка наукової проблеми та її актуальність. В умовах становлення інформаційного суспільства, розвитку і панування інформаційних технологій, термін «інформаційна війна» не тільки став знаково-символічною одиницею публіцистичної та політичної лексики, а й почав активно використовуватися в якості самостійної категорії в науковому дискурсі.

XXI століття все частіше прийнято називати «ерою інформаційних технологій», в якій відбувається розробка моделі та методів ведення, а також боротьби з інформаційними війнами. Сучасні інформаційні війни не знають законів, кордонів і обмежень. Вони досі не мають правил. На їх теренах не діє «Женевська конвенція» – міжнародний договір, який закріплює у міжнародному праві норми щодо гуманного ставлення під час війни. Отже, сучасна інформаційна війна це, по суті, «*bellum omnium contra omnes*» (війна всіх проти всіх). Тому, в сучасних умовах, особливо в гарячій фазі агресивної війни, яку розв'язала проти України РФ, надзвичайної актуальності набирає проблема ефективного протистояння інформаційній складовій цієї агресії. Не надто зменшиться ця актуальність і після перемоги України.

Короткий аналіз досліджень цієї проблеми. Вивчення інформаційних війн знайшло відображення в дослідженнях провідних вітчизняних аналітиків. Так, відомий український дослідник Г. Почепцов під інформаційною війною розуміє всеосяжну й цілісну стратегію бойових дій, обумовлену зростаючою значимістю й цінністю інформації з питань командування, управління, політики, економіки й громадського життя. Основним завданням інформаційної (інформаційно-психологічної) війни на тактичному рівні є одержання певної матеріальної переваги, яку, відповідно, втрачає інший учасник протистояння. Означені втрати є різновидом воєнних втрат. Інформаційна війна провадиться шляхом використання відкритих і прихованих інформаційних впливів (таємних операцій) [1, с. 530]. В. Шемчук розглядає інформаційну війну – як «суспільно-політичне явище, яке у політичному аспекті є продовженням домінуючих ідеологічних засад державної політики, що здійснюється за допомогою комплексу засобів інформаційно-технологічної індустрії, механізмів інформаційно-психологічного впливу на суспільство всередині держави чи населення країн-конкурентів в умовах політичного (воєнно-політичного, економічного) конфлікту з метою формування в соціальному аспекті єдності суспільства, визначення його ідентичності та інформаційного захисту світоглядних цінностей, а також – деморалізації та фрагментації населення і силової компоненти держав-противників у межах глобального інформаційного простору»[4,с.33]. «Інформаційна війна», на погляд філософа В.П.Требліна,

можна сформулювати як «соціальне явище, що є однією з форм розв'язання існуючих різноманітних суперечностей в усіх сферах суспільного життя між державами, націями, народами, соціальними групами засобами інформаційного насильства.[3,с.190]

Взагалі, можемо зробити висновок, що інформаційна війна – це перш за все соціально-політичне протистояння між інформаційними системами з використанням механізмів інформаційно-психологічного впливу на суспільство всередині держави чи населення країн-конкурентів в умовах політичного (воєнно-політичного, економічного) конфлікту.

У той же час, дослідження механізмів вироблення і реалізації державних стратегій України у протистоянні інформаційним війнам ще не набуло адекватного комплексного відображення у вітчизняній науковій літературі.

Забезпечення ефективного інформаційного протистояння стає стратегічною необхідністю для збереження суверенітету та захисту національних інтересів України.

Мета наукового дослідження – теоретичне осмислення концептуальних підходів до визначення поняття «інформаційної війни» та розробка стратегії протистояння інформаційним війнам в Україні.

Основні результати дослідження. Поняття «інформаційні війни» з'явилося лише у 80-х роках ХХ століття, тоді як інформаційні війни у тому чи іншому вигляді пронизують майже всю історію людства. Сам термін «інформаційна війна» став широко застосовуватися американськими військовими фахівцями після завершення операції «Буря в пустелі», де інформаційна зброя показала свою високу ефективність і поступово набула популярності. 1992 р. Пентагон видає директиву «Інформаційна війна» (TS 3600.1), в якій окреслювалися основні завдання з підготування до таких воєн. На основі аналізу концепцій інформаційної війни за видами збройних сил Об'єднаний комітет начальників штабів США ухвалив документ «Загальні погляди на період до 2010 року» (Joint Vision 2010), в якому розробив концепцію інформаційної війни. До елементів інформаційної війни американські фахівці віднесли: добування розвідувальної інформації, дезінформування, психологічні операції, фізичне руйнування інформаційних ресурсів супротивника (у тому числі з використанням електромагнітного впливу), напади (фізичні, електронні) на його інформаційну структуру, зараження комп'ютерними вірусами його обчислювальних мереж і систем, проникнення в інформаційні мережі тощо, а також відповідні заходи протидії для захисту власних інформаційних ресурсів [3,с. 188-198].

Найбільш «проникливою» сферою застосування інформаційної зброї є людська свідомість.

На основі глобальних та національних загроз має сформуватися стратегія протистоянням інформаційним війнам основними з них, на нашу думку, є: – протидія дезінформації та інформаційним операціям, насамперед держави-агресора, спрямованим на звинувачення України у розв'язанні «громадянської

війни» та «геноциду власного народу»; зображення України «failed state» (невдала держава); звинувачення України у фашизмі, радикальному націоналізмі й екстремізмі та масових порушеннях прав людини;

– створення ефективної системи стратегічних комунікацій;
– забезпечення всебічного розвитку української культури та утвердження української громадянської ідентичності;

– підвищення рівня медіакультури та медіаграмотності суспільства. Ефективний спосіб протистояння пропаганді та інформаційним війнам, це освіта з медіа грамотності. Розуміння механізмів «інформаційних нападів» дозволяє критично оцінювати отримувану інформацію та навчитися розрізняти факти від маніпуляцій та уникати прийняття інформації без докладного аналізу та перевірки;

– інформаційна реінтеграція громадян України, які проживають на тимчасово окупованих територіях та на прилеглих до них територіях України, до загальноукраїнського інформаційного простору;

– розвиток інформаційного суспільства та підвищення рівня культури діалогу.

Забезпечення ефективного інформаційного протистояння стає стратегічною необхідністю для збереження суверенітету та захисту національних інтересів України.

У Стратегії інформаційної безпеки, яка прийнята Указом Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки», її основною метою стало посилення спроможностей щодо забезпечення інформаційної безпеки держави, її інформаційного простору, підтримки інформаційними засобами та заходами соціальної та політичної стабільності, оборони держави, захисту державного суверенітету, територіальної цілісності України, демократичного конституційного ладу, забезпечення прав та свобод кожного громадянина.[2]

Досягнення мети здійснюватиметься шляхом ужиття заходів щодо стримування та протидії загрозам інформаційній безпеці України та нейтралізації інформаційної агресії, у тому числі спеціальних інформаційних операцій держави-агресора, спрямованих на підрив державного суверенітету, територіальної цілісності України, забезпечення інформаційної стійкості суспільства та держави, створення ефективної системи взаємодії між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та суспільством, а також розвиток міжнародної співпраці у сфері інформаційної безпеки на засадах партнерства та взаємної підтримки.

Однак, недостатність завдань та проблем, яке охоплює цей документ, (безперечно важливий), полягає в тому, що він фактично обходить очевидний факт саме інформаційної війни, яку проводить агресор проти української держави та громадянського суспільства.

Наразі, формування механізмів ефективної державної стратегії України у протистоянні інформаційним війнам є особливо важливим на сучасному розвитку України.

Висновки та перспективи досліджень. Можна з впевненістю сказати, що інформаційна зброя постає в сьогоденні як новий і унікальний вид. Інформаційна війна передбачає ослаблення моральних і матеріальних сил противника, а також посилення власних інформаційних можливостей. В ході інформаційної війни використовуються пропагандистські засоби, що впливають на свідомість людини ідеологічного та емоційного характеру.

На сьогодні Україна є об'єктом численних інформаційних загроз із боку інших держав, і відсутність національної стратегії протидії цим війнам загрожує серйозними наслідками, аж до розвалу держави.

Подальші наукові дослідження мають бути спрямовані на розкриття ключових елементів інформаційної війни, з'ясування механізмів протидії інформаційної війни та вироблення державної ефективної стратегії.

Список використаних джерел:

1. Почепцов Г.Г., Чукут С.Л. Інформаційна політика: *навч. посіб.* К. : Знання, 2008. Ч. 2. 663 с.
2. Стратегія інформаційної безпеки. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року "Про Стратегію інформаційної безпеки". *Президент України*
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text>
- 3.Требін М. П. Феномен інформаційної війни у світі, що глобалізується *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого.* Сер.: *Філософія, філософія права, політологія, соціологія.* 2013.№2.С.188-198.
4. Шемчук В. В. Концептуальні підходи до розуміння інформаційної війни в сучасному світі. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки.* 2019. Т. 30(69). № 3. С. 29-35.

Стороженко Л.Г.,

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

Охріменко В.О.,

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
освітня програма «Публічне управління та адміністрування»,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

**ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ
ЯК ЗАСОБУ КОМУНІКАЦІЇ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ**

Постановка наукової проблеми та її актуальність. У сучасних умовах розвитку інформаційних технологій і цифровізації, соціальні мережі стають важливим засобом комунікації між владою та суспільством. Це відкриває нові можливості для побудови прозорого діалогу, залучення громадян до процесів прийняття рішень та контролю за діяльністю органів публічної влади. Однак, поряд із цими можливостями виникає низка проблем, пов'язаних із безпекою інформації, ризиком дезінформації, неповнотою охоплення всіх соціальних груп, а також питанням відповідальності за поширення неправдивої чи маніпулятивної інформації.

Ще однією проблемою є з'ясування ефективності використання соціальних мереж як інструменту комунікації у публічному управлінні, а також визначення оптимальних підходів до інтеграції цих платформ у публічно-управлінські процеси. Також важливо визначити, як соціальні мережі впливають на комунікаційні стратегії, прозорість, довіру громадян до влади та рівень участі громадськості у публічному управлінні.

Тема використання соціальних мереж у публічному управлінні набуває особливої актуальності й у контексті цифрової трансформації та необхідності вдосконалення комунікацій між державними інституціями та суспільством. Дослідження цього питання дозволить не тільки оцінити переваги та виклики, пов'язані з інтеграцією соціальних мереж у систему публічного управління, але й запропонувати ефективні стратегії для подальшого розвитку цього напрямку.

Короткий аналіз досліджень проблеми. Дослідження застосування соціальних мереж як засобу комунікації у публічному управлінні є відносно новим напрямком студіювання в галузі публічного управління. Проблема набуває особливої актуальності на тлі глобальних цифрових трансформацій, які змінюють принципи взаємодії між державою, суспільством та бізнесом.

У сучасній науковій літературі окреслене питання розглядається закордонними та вітчизняними науковцями (Г. Бехманн, Н. Конноллі, Н. Луман; Г. Бондар, Н. Ділан, Ж. Денисюк, Л. Стороженко та ін.).

Мета дослідження полягає в аналізі можливостей і викликів, пов'язаних із використанням соціальних мереж як ефективного інструменту для комунікації між органами публічної влади та громадянами та формуванні науково обґрунтованих підходів для впровадження та вдосконалення соціальних мереж як сучасного засобу комунікації в публічному управлінні.

Основні результати дослідження. Сьогодні соціальні мережі стали невід'ємною складовою життя суспільства, що відкриває нові можливості для публічного управління. Вони забезпечують швидкий доступ до інформації та дозволяють оперативно взаємодіяти з громадянами. Соціальні мережі дозволяють органам влади оперативно інформувати громадян про зміни в законодавстві, соціальні ініціативи та державні програми. Вони також сприяють покращенню зворотного зв'язку з громадянами, що підвищує ефективність прийняття рішень і сприяє побудові відкритого діалогу.

Використання такого типу комунікації підвищує прозорість управлінських процесів. Завдяки доступності комунікаційної платформи, громадяни можуть швидко отримувати інформацію про дії влади та брати участь у громадських обговореннях, що сприяє підвищенню підзвітності посадових осіб.

Попри позитивні аспекти, соціальні мережі несуть певні ризики. До них належать дезінформація, маніпуляції, кіберзагрози та поширення неправдивих відомостей. Відтак важливо розробити не тільки механізми для протидії цим загрозам, а й сформувані чітке та дієве нормативно-правове підґрунтя для подолання зазначених питань. Сьогодні ж можемо констатувати, що процес удосконалення нормативно-правової бази в аналізованій сфері має не превентивний, а оперативний характер. Законодавчі органи поспішно, а часом і необдуманно впроваджують нормативні новації. Законодавець прагне вирішити існуючі проблеми, не встигаючи при цьому за стрімкими темпами розвитку сучасних технологій [1, 15].

Ще однією проблемою використання соціальних мереж у публічному управлінні є цифрова нерівність – не всі громадяни мають рівний доступ до соціальних мереж або можливість користуватися ними. Для ефективної комунікації органи публічної влади мають враховувати потреби різних соціальних груп і забезпечувати альтернативні способи взаємодії.

Станом на сьогодні використання соціальних мереж у публічному управлінні активно застосовується у багатьох країнах. Наприклад, досвід Естонії та Сінгапуру показує, що інтеграція соціальних медіа у публічні комунікаційні стратегії сприяє залученню громадян до процесу управління та підвищує довіру до влади.

Для успішного впровадження соціальних мереж у систему публічного управління необхідно розробляти довгострокові стратегії, що включають навчання державних службовців, створення спеціалізованих підрозділів для ведення комунікацій та регулярне оцінювання ефективності цих заходів.

Висновки. Використання соціальних мереж у публічному управлінні має великий потенціал для покращення взаємодії між державою і суспільством. Розширення можливостей соціальних мереж як інструменту комунікації сприятиме підвищенню ефективності публічного управління, покращенню прозорості, інклюзивності та взаємної довіри між владою і громадянами. Відтак соціальні мережі можуть стати ключовим елементом у процесі цифровізації публічного управління, сприяючи побудові відкритого суспільного діалогу та розвитку демократичних процесів.

Список використаних джерел:

1. Vasylchyshyn O., Storozhenko L., Babkova T., Kuchmenko V., Kovalchuk V. The Influence of Social Networks on the System of Public Administration, Law and Order, and the Judicial System. *Journal of Law and Sustainable Development*. 2023. Vol. 11. № 11. P. 01–25. DOI: <https://doi.org/10.55908/sdgs.v11i11.2027>.

*Солодовнік Д.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
«доктор філософії» другого року навчання,
Київський університет культури,
м. Київ*

СПОСОБИ ПОДОЛАННЯ ЦИФРОВИХ ВИКЛИКІВ У ВІТЧИЗНЯНОМУ ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Постановка наукової проблеми та її актуальність. З розвитком цифрових технологій відбувається значна трансформація системи публічного управління, яка вимагає адаптації до нових умов і викликів, зокрема у таких сферах, як електронне урядування, кібербезпека, цифрова взаємодія з громадянами та ефективність управлінських процесів. З огляду на світові тенденції цифровізації, держава має забезпечити розвиток сучасних цифрових рішень та інтеграцію нових технологій у всі рівні управління, щоб підвищити ефективність діяльності органів державної влади, покращити доступ громадян до державних послуг, а також забезпечити прозорість і підзвітність органів управління. Цифрові виклики включають такі проблеми, як недосконалість цифрової інфраструктури, недостатнє фінансування, низький рівень цифрових навичок у державних службовців та недостатню захищеність даних.

Наразі наявний стан цифрової інфраструктури і рівень впровадження цифрових інновацій в Україні не повністю відповідає потребам суспільства і викликам сучасності. Публічне управління стикається з низкою цифрових бар'єрів, таких як кіберзагрози, складність впровадження нових технологій через законодавчі та регуляторні перепони, а також недосконала система навчання й адаптації державних службовців до роботи у цифровому середовищі. Важливим є розроблення методів та інструментів, які допоможуть подолати ці виклики і забезпечити поступове і ефективне впровадження цифрових змін у сферу публічного управління.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю створення ефективної системи публічного управління в Україні, здатної відповідати на виклики цифрової епохи та забезпечити сталий розвиток держави у глобалізованому цифровому світі. В умовах глобалізації та швидкого розвитку інформаційних технологій питання подолання цифрових викликів стає особливо важливим для держав, які прагнуть інтегруватися в міжнародну спільноту. Пандемія COVID-19 додатково підсилила важливість цифрових рішень у публічному управлінні, зокрема у сфері надання державних послуг дистанційно та забезпечення швидкої і безперервної взаємодії між державою та громадянами.

Для України, яка активно реформує систему державного управління і прагне до інтеграції з Європейським Союзом, питання цифровізації є пріоритетом державної політики. Успішне подолання цифрових викликів

сприятиме підвищенню конкурентоспроможності країни, зміцненню довіри громадян до державних інституцій, підвищенню ефективності державного управління та захисту персональних даних громадян. Дослідження, спрямовані на визначення оптимальних способів подолання цифрових викликів, мають значний науковий і практичний потенціал, оскільки результати можуть бути використані для розробки ефективної цифрової політики, нормативно-правових актів та впровадження новітніх технологій в сфері державного управління.

Короткий аналіз досліджень проблеми. Питання впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у сферу управління, а також формування цифрових компетентностей серед громадян та державних службовців досліджуються багатьма вітчизняними науковцями (В. Дрешпак, І. Лопушинський, В. Куйбіда, Г. Разумей, М. Разумей, О. Сердюк, Л. Стороженко, А. Семенченко, О. Тищенко, С. Хаджирадева та ін.). Однак наразі бракує комплексних досліджень, які б системно розглядали питання цифрових викликів у вітчизняному публічному управлінні та способів їх подолання.

Метою дослідження є визначення ефективних підходів і рішень для подолання цифрових викликів у сфері публічного управління в Україні. Дослідження спрямоване на формування науково обґрунтованих рекомендацій, які допоможуть підвищити ефективність, прозорість та інноваційність державного управління в умовах стрімкої цифрової трансформації.

Основні результати дослідження. Цифровізація публічного управління – це процес докорінної зміни механізмів публічного управління загалом та діяльності державних органів зокрема, що базується на впровадженні цифрових технологій у всі аспекти діяльності суспільства та призводить до прогресивного розвитку цифрових трансформацій у країні [1, с. 141]. В умовах глобальної цифрової трансформації публічне управління України потребує адаптації до нових викликів, включаючи цифровізацію державних послуг, підвищення кібербезпеки та забезпечення доступності інформації для громадян. Ці зміни важливі для підвищення прозорості, ефективності та довіри до державних інституцій.

Сьогодні Україна працює в унісон з програмою Європейського Союзу «Цифрова Європа» (2021-2027). Ця стратегія націлена на підтримку і впровадження передових цифрових технологій та інновацій, забезпечення вільного доступу до цифрової інфраструктури та послуг, підвищення конкурентоспроможності на цифровому ринку, сприяння розвитку цифрового бізнесу, покращення кібербезпеки для малих і середніх підприємств у консорціумі з навчальними закладами та державними організаціями, ефективна комунікація органів публічної влади з суспільством тощо. Програма орієнтована на підприємницький сектор в різних галузях діяльності,

що включають впровадження ефективних цифрових рішень та підтримки цифрових інновацій [2].

На нашу думку, основними цифровими викликами у вітчизняному публічному управлінні є: низький рівень цифрової грамотності серед державних службовців; недостатня розвиненість цифрової інфраструктури та ресурсів; високі ризики кіберзагроз, що створюють загрози для безпеки даних; недосконалість нормативно-правової бази для підтримки цифрових інновацій.

Відтак необхідно вживати низку оперативних та ефективних заходів, серед яких:

- запровадження програм навчання та підвищення кваліфікації державних службовців, орієнтованих на освоєння інформаційно-комунікаційних технологій, є ключовим для ефективної роботи у цифровому середовищі; особливий акцент слід робити на розвитку цифрових навичок у регіональних управлінських структурах;
- створення комплексної системи кіберзахисту для державних установ є пріоритетом, що включає заходи для захисту від кібератак, регулярний аудит безпеки та впровадження сучасних засобів захисту персональних даних громадян;
- розробка і прийняття законодавчих актів, що регулюють електронний документообіг, обмін даними, забезпечення правової підтримки електронних сервісів та захисту даних, створять сприятливі умови для цифровізації публічного управління;
- використання штучного інтелекту, блокчейну, хмарних обчислень та інших інноваційних технологій сприятиме оптимізації роботи державних органів, автоматизації процесів та підвищенню оперативності взаємодії з громадянами, що дозволить покращити якість та доступність державних послуг;
- вивчення досвіду країн, які успішно впровадили цифрові інновації у публічному управлінні (наприклад, Естонія, Сингапур), та співпраця з міжнародними партнерами допоможе Україні швидше адаптувати ефективні рішення;
- поряд з інфраструктурними та технологічними змінами важливо формувати культуру цифрової взаємодії як серед державних службовців, так і серед громадян, що сприятиме прийняттю нових технологій і зростанню довіри до державних послуг;
- для успішної цифрової трансформації необхідна чітка стратегія, що включає конкретні цілі, етапи реалізації, ресурси та індикатори ефективності. Така стратегія повинна бути гнучкою для швидкого реагування на нові цифрові виклики та можливості.

Висновки. Забезпечення ефективної цифровізації державного управління в Україні є важливим етапом на шляху до побудови сучасної, конкурентоспроможної та прозорої держави, орієнтованої на потреби громадян. Реалізація комплексного підходу до подолання цифрових викликів

сприятиме зміцненню державних інституцій, підвищенню довіри до них та створенню умов для стійкого розвитку країни в умовах цифрової епохи.

Список використаних джерел:

1. Разумей Г.Ю., Разумей М.М. Діджиталізація публічного управління як складник цифрової трансформації України. Публічне управління та митне адміністрування. 2020. № 2(25). С. 139–145.
2. Програма ЄС «Цифрова Європа» (2021-2027). URL: <https://business.diia.gov.ua/digital-europe-programme>.

Требик Л.П.

кандидат наук з державного управління, доцент

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Поліщук І.А.,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,

освітня програма «Публічне управління та адміністрування»

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕСІВ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ

Сучасний світ переживає безпрецедентну цифрову трансформацію, що суттєво змінює функціонування публічних служб. В умовах глобалізації та поширення інформаційних технологій управлінські процеси в органах державної влади стають дедалі більш залежними від якісного інформаційно-аналітичного забезпечення. Водночас зростає кількість загроз, пов'язаних із використанням інформаційних ресурсів, що ставить перед державними структурами важливе завдання забезпечення інформаційної безпеки. Проблема захисту інформації набуває особливої актуальності, адже від її вирішення залежить ефективність функціонування системи управління, довіра громадян до державних органів та забезпечення національної безпеки в цілому.

Актуальність теми зумовлена тим, що стрімке зростання обсягів інформації, що обробляється в публічній службі, потребує надійного захисту від витоку, несанкціонованого доступу та кіберзагроз. Розвиток цифрових технологій в управлінні, зокрема впровадження електронного урядування, створює нові виклики для забезпечення конфіденційності, цілісності та доступності інформації. Зростаюча кількість кіберінцидентів у державному секторі свідчить про необхідність комплексного підходу до захисту інформаційних ресурсів, включаючи використання сучасних технологій,

розробку нормативно-правової бази та підвищення рівня інформаційної культури працівників.

Проблематика інформаційної безпеки в контексті інформаційно-аналітичного забезпечення вже досліджувалася багатьма науковцями. Зокрема, вітчизняні та зарубіжні дослідники розглядали питання забезпечення безпеки державних інформаційних систем, розробки методів аналізу та протидії кіберзагрозам, формування політики інформаційної безпеки в державних установах. Наприклад, роботи Галлерс Р. Д та Лейднер Д. Е. [3] висвітлюють стратегічні аспекти управління інформаційними ресурсами. В Україні особливу увагу цим питанням приділяють такі науковці, як Шемчук В.В. [2] та Князев, С. О. [1]. У їхніх дослідженнях аналізуються специфічні виклики, з якими стикаються українські органи влади в умовах гібридної війни та кібератак. Водночас, попри значний науковий інтерес, існують певні прогалини, зокрема недостатньо розроблені питання інтеграції систем інформаційної безпеки в управлінські процеси, а також адаптація існуючих методів до специфіки публічної служби.

Метою дослідження є аналіз ролі та місця інформаційної безпеки в інформаційно-аналітичному забезпеченні управлінських процесів публічної служби. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити такі завдання: визначити ключові загрози інформаційній безпеці в державному секторі; проаналізувати сучасні підходи до забезпечення захисту інформаційних ресурсів; оцінити рівень інтеграції систем інформаційної безпеки в управлінські процеси; сформулювати рекомендації щодо підвищення ефективності інформаційно-аналітичного забезпечення з урахуванням безпекових аспектів.

Інформаційна безпека є невід'ємною складовою управлінських процесів публічної служби. Вона забезпечує захист даних, які використовуються для прийняття рішень, формування політики та забезпечення громадських послуг. В умовах цифрової трансформації інформаційно-аналітичне забезпечення стає критично залежним від надійності інформаційних систем. Державні органи мають справу з великим обсягом даних, які включають конфіденційну, персональну та стратегічну інформацію. Основними загрозами є кіберзлочинність, зокрема фішинг, зломи баз даних, атаки на інфраструктуру, а також внутрішні загрози, пов'язані з людським фактором.

Одним із ключових елементів забезпечення інформаційної безпеки є створення ефективної нормативно-правової бази. В Україні діє ряд законів та підзаконних актів, які регулюють питання захисту інформації, зокрема Закон «Про інформаційну безпеку», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» та інші. Водночас, законодавство потребує постійного оновлення з урахуванням динамічних змін у сфері інформаційних технологій та кібербезпеки.

Серед сучасних підходів до забезпечення інформаційної безпеки можна виділити впровадження багаторівневих систем захисту, що включають

технічні, організаційні та програмні заходи. Зокрема, застосовуються системи виявлення та запобігання вторгненням, шифрування даних, контроль доступу, резервне копіювання та інші технології. Значну роль відіграють також політики управління ризиками, які передбачають аналіз потенційних загроз та розробку планів реагування на інциденти.

До прикладу проведе анонімне опитування між 15 співробітниками управління праці та соціального захисту населення Хмельницької міської ради показало наступні результати, щодо питання використання багатофакторної автентифікації (рис. 1).

Відповідно, лише 13% співробітників відповіли, що використовують багатофакторну автентифікацію (БФА), що вказує на дуже низький рівень захисту робочих систем від несанкціонованого доступу. 67% співробітників взагалі не використовують БФА. Це створює значний ризик через можливість доступу зловмисників до систем лише за допомогою пароля. 20% співробітників не знають, що таке БФА, що свідчить про недостатню обізнаність щодо сучасних засобів захисту даних.

Впровадження двофакторної автентифікації має стати обов'язковим для захисту важливих систем. Той факт, що деякі співробітники не знають, що таке БФА, свідчить про необхідність проведення додаткового навчання та підвищення кваліфікації працівників з основ кібербезпеки.

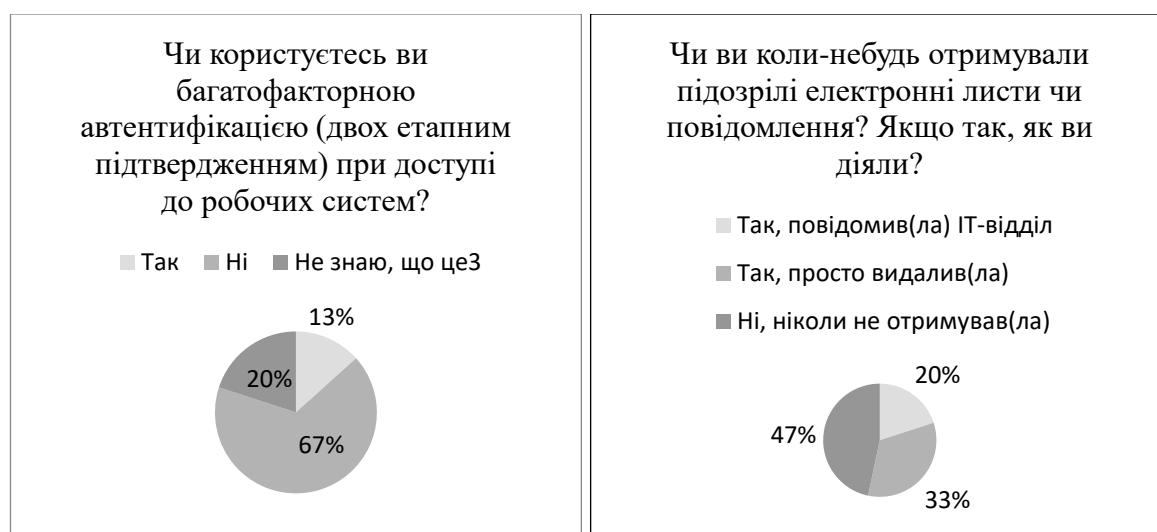

Рисунок 1. Використання багатофакторної автентифікації та отримання підозрілих електронних листів фахівцями УПСЗН Хмельницької міської ради
Примітка. Складено автором

На інше питання, що стосувалося отримання підозрілих електронних листів співробітники управління праці та соціального захисту населення Хмельницької міської ради відповіли наступним чином (рис. 1).

Відповіді на питання про отримання підозрілих електронних листів демонструє, що 20% співробітників, при отриманні підозрілого електронного

листа повідомили відділ програмного забезпечення та автоматизованої обробки інформації, 33% співробітників просто видалили підозрілі листи, 47% співробітників ніколи не отримували підозрілих повідомлень.

Видалення підозрілих листів, не повідомивши відділ програмного забезпечення та автоматизованої обробки інформації є проблемою, оскільки такі інциденти повинні бути проаналізовані фахівцями для виявлення можливих загроз. Ігнорування належного процесу може призвести до невиявлених фішингових атак або інших кіберзагроз.

Ті, хто ніколи не отримував підозрілих листів, можуть бути недостатньо уважними до можливих загроз або просто не розпізнали їх.

Дані відповіді співробітників демонструють важливість підвищення інформаційної культури працівників публічної служби. Досвід показує, що більшість інцидентів пов'язані з людським фактором: несанкціонованим використанням інформаційних ресурсів, нехтуванням правилами безпеки, недостатньою обізнаністю щодо сучасних загроз. Впровадження програм навчання та підвищення кваліфікації з питань інформаційної безпеки є важливим кроком у зменшенні ризиків.

Отримані результати підкреслюють, що забезпечення інформаційної безпеки є не лише технічною, але й управлінською проблемою, яка потребує комплексного підходу. Ефективна інформаційна безпека сприяє підвищенню якості управлінських рішень, забезпечує довіру громадян до публічних інституцій та зміцнює національну безпеку.

Подальші дослідження повинні зосереджуватися на розвитку методів прогнозування та протидії новим загрозам, зокрема з використанням технологій штучного інтелекту та машинного навчання. Крім того, важливим напрямком є вдосконалення нормативно-правової бази та створення умов для міжнародного співробітництва у сфері інформаційної безпеки.

Таким чином, забезпечення інформаційної безпеки є ключовим чинником ефективності інформаційно-аналітичного забезпечення управлінських процесів у публічній службі. Реалізація комплексних заходів у цій сфері сприятиме досягненню стратегічних цілей держави, збереженню її інформаційного суверенітету та підвищенню рівня громадської довіри.

Список використаних джерел:

1. Князєв, С. О. (2022). Інформаційна безпека України в контексті національної безпеки. Інформаційна безпека людини, суспільства, держави, (1-3 (31–33), 81–88. URL: <https://journals.uran.ua/ispss/article/view/260247>(дата звернення 08.11.2024).
2. Шемчук, В. В. (2020). Загрози інформаційній безпеці: проблеми визначення та подолання. Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління, (1(7), 285-296. URL: <https://journals.uran.ua/ispss/article/view/260247>(дата звернення 08.11.2024).

3. Galliers R. D., Leidner D. E. Strategic Information Management , 3rd Edition. URL: <https://www.oreilly.com/library/view/strategic-information-management/9780750656191/> (дата звернення 08.11.2024).

*Пашко Л. А.,
доктор з наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління та адміністрування
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій
м. Київ*

*Полторак Л. В.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
освітня програма «Публічне управління та адміністрування»,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

ЦИФРОВІ КОМУНІКАЦІЇ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ УКРАЇНИ

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Сучасний світ стрімко розвивається у напрямі цифрових технологій. Саме тому держави зіштовхуються з необхідністю адаптації своїх управлінських процесів до нових реалій. Україна є однією з країн, яка активно впроваджує цифрові рішення для вдосконалення адміністративних процесів і послуг, забезпечення прозорості, підвищення оперативності та доступності державного управління. Головна наукова проблема полягає у виявленні найефективніших методів інтеграції цифрових технологій в публічне управління для забезпечення максимальної прозорості, доступності та ефективності взаємодії між державними органами та громадянами.

Короткий аналіз досліджень цієї проблеми. Науковці та експерти зосереджені на дослідженні впливу цифрових технологій на управлінські процеси та їх ефективність в Україні. При цьому значна частина досліджень присвячена аналізу результатів цифрової трансформації, яка охоплює такі ключові аспекти, як: спрощення доступу громадян до послуг, покращення прозорості державних органів, а також підвищення ефективності комунікації між державою та суспільством [1]. Науковці наголошують, що для успішної цифрової трансформації необхідно не лише впроваджувати нові технології, а й вдосконалювати законодавчу базу, підвищувати цифрову грамотність громадян та посилювати механізми прозорості й підзвітності [9].

Мета наукового дослідження полягає у визначенні поточного стану цифрових комунікацій у державному управлінні України та виявленні ключових проблем [6].

Основні результати дослідження. Аналіз свідчить, що впровадження цифрових комунікацій у державному управлінні має позитивний вплив на

державні послуги [10]. Проте цей процес потребує подолання технічних, соціальних і організаційних викликів для досягнення максимальної ефективності.

Цифрові комунікації дозволяють державним органам забезпечувати швидкий і прозорий обмін інформацією з громадянами, бізнесом та іншими органами влади. Удосконалення цифрових каналів комунікації сприяє реалізації основних принципів демократичного управління: прозорості, відкритості та участі громадськості в управлінських процесах. Так, наприклад, система "Дія" стала одним із найуспішніших прикладів цифровізації державних послуг в Україні, об'єднавши різні сервіси та дозволяючи громадянам отримувати послуги онлайн без черг і бюрократії. Основні інструменти цифрових комунікацій крім "Дія", "Дар", месенджери, система електронних петицій та інші [4].

Цифрові технології у публічному управлінні – єдина система взаємопов'язаних засобів та прийомів. За їх допомогою здійснюється збір, обробка, фіксація, зберігання вхідної, а також формування та поширення вихідної інформації особливим – цифровим способом. Ця система організована на всіх рівнях та у всіх сферах публічного управління, яка дозволяє підвищити ефективність публічного управління, автоматизувати деякі його процеси [7].

У законодавстві України застосовується значна кількість понять та термінів, пов'язаних із використанням цифрових технологій у публічному управлінні. Центральне місце серед них займають поняття "електронне урядування" та "електронний уряд". Перше з них має найбільш широке значення, яке охоплює всю систему публічного управління на основі застосування цифрових технологій [11]. Навколо цього поняття вибудовується система інших понять, зокрема, тих, що: характеризують інфраструктурне забезпечення електронного урядування (інформаційна (автоматизована) система, інформаційно-телекомунікаційна система); визначають способи реалізації завдань електронного урядування (електронна послуга, електронний документообіг); постають результатом функціонування системи електронного урядування (електронний документ) [7; 8].

Висновки та перспективи досліджень. Проведене дослідження дозволило сформулювати низку висновків, а саме:

1. Цифрові комунікації у сфері публічного управління України постають реальністю, яка здійснює суттєвий вплив не лише на її ефективне та результативне функціонування, а й на суспільство в цілому.

2. Цифрові технології у публічному управлінні неминуче породжують виклики та потенційні загрози, на які держава зобов'язана адекватно реагувати та приймати виважені управлінські рішення.

3. Для систематизації основних понять у досліджуваній сфері необхідно:
- максимально зосередити їх визначення в єдиному законі «Про електронні комунікації»;

- уніфікувати поняття з відповідними термінами, які застосовуються у документах ЄС;

- уточнити визначення деяких понять, зокрема, таких, як «цифрові технології», «безпека застосування цифрових технологій», «цифрова нерівність» тощо [2-3; 5; 9;].

Перспективи подальших наукових досліджень можуть полягати в: оцінюванні впливу цифрових комунікацій на прозорість і ефективність державного управління, адаптації міжнародного досвіду та стандартів цифровізації публічного управління, розробці рекомендацій для покращення використання цифрових комунікацій у публічному управлінні України, оптимізації процесів цифрових комунікацій з метою покращення взаємодії між державою і суспільством, що є важливим кроком до реалізації концепції "держави в смартфоні".

Список використаних джерел:

1. Верховна рада України: розпорядження від 17 січня 2018 р. № 67-р
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text> (Дата звернення 02.11.2024)
2. Вікіпедія "Цифрова нерівність та її вплив на доступність державних послуг". URL: <https://w.wiki/Bt2m> (Дата звернення 04.11.2024)
3. EGAP URL: <https://oldegap.eef.org.ua/projects/digital-by-default-tsyfrovyi-za-zamovchanniam/> (Дата звернення 06.11.2024)
4. Міністерство цифрової трансформації України. "Проект 'Дія' та цифрова трансформація публічних послуг". 2023. URL: <https://thedigital.gov.ua/> (Дата звернення 07.11.2024)
5. Міжнародний дослідницький центр цифрового розвитку. "Кібербезпека в епоху цифрової трансформації". 2023.
URL: https://duikt.edu.ua/uploads/p_2661_62255520.pdf (Дата звернення 04.11.2024)
6. Портал управління знаннями
URL: https://pdp.nacs.gov.ua/courses/napriamky-didzhytalizatsii-krainy-ta-rozvytok-tsyfrovykh-komunikatsii-v-publichnomu-upravlinni?course_enrollment_id=6659 (дата звернення 06.11.2024)
7. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 № 851-IV
URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/851-15>. (Дата звернення 02.11.2024)
8. Про електронний цифровий підпис : Закон України від 22.05.2003 № 852-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/852-15#Text> (Дата звернення 05.11.2024)
9. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>. (Дата звернення 06.11.2024).

10. Урядовий портал

URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/rezultaty-tsyfrovoi-transformatsii-v-rehionakh-ukrainy-za-2023-rik> (Дата звернення 02.11.2024)

11. Цифрові технології у сфері публічного управління

URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/34345/1/AF.pdf> (Дата звернення 04.11.2024)

Панадій К.В.,

*асистент кафедри публічного управління та адміністрування
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій
м. Київ*

СПЕЦИФІКА ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В КОМУНІКАТИВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Застосування цифрових технологій у комунікативній діяльності органів публічної влади забезпечує ефективну комунікацію з громадянами, підвищує прозорість управління та доступність інформації. Сучасні цифрові інструменти дозволяють швидше й точніше реагувати на запити суспільства.

Сьогодні органи публічної влади активно використовують вебсайти, соціальні мережі, мобільні застосунки, месенджери та електронні сервіси для надання інформації громадянам. Це дозволяє оперативно повідомляти про рішення, зміни у законодавстві чи нові ініціативи; залучати громадян до публічних консультацій та обговорень; надавати доступ до адміністративних послуг у режимі онлайн. Тому дослідження особливостей застосування цифрових технологій в комунікативній діяльності органів публічної влади є надзвичайно важливим та актуальним.

Короткий аналіз досліджень проблеми. У сучасній науковій літературі питання методів комунікації в органах публічної влади та державних установах досить широко досліджується такими науковцями як Т. Андрійчук, Л. Байрачна, А. Башук, С. Годний; функції засобів масової комунікації знаходяться в полі зору О. Беспарточна, Т. Поясок, А. Рубан, К. Саламова; концепції діяльності засобів комунікації аналізували П. Вербицький, О. Гавінська, У. Костюк; інформаційне забезпечення державного управління висвітлювали М. Андріїв, Г. Дзяна, Н. Дніпренко та ін. Разом з тим, питання особливостей застосування цифрових технологій в комунікативній діяльності органів публічної влади висвітлено достатньо фрагментарно.

Мета дослідження передбачає аналіз специфіки застосування цифрових технологій в комунікативній діяльності органів публічної влади.

Основні результати дослідження. Сьогодні соціальні мережі (Facebook, Twitter, Instagram) стали важливими інструментами для двосторонньої комунікації: громадяни можуть напряму коментувати й ставити запитання, а органи влади – швидко відповідати та коригувати свої дії відповідно до зворотного зв'язку.

Штучний інтелект (AI) допомагає автоматизувати відповіді на запити громадян та аналізувати великий обсяг даних. Чат-боти, що функціонують на основі AI, здатні відповідати на поширені питання, допомагати з отриманням довідок чи заповненням форм, що значно спрощує процес комунікації для обох сторін. І хоча «сьогодні ще немає достатнього розуміння щодо застосування технологій штучного інтелекту та його подальшого впливу на діяльність органів публічної влади й системи управління, однак провідні держави світу докладають значні фінансові та технологічні зусилля для розвитку штучного інтелекту загалом й у сфері публічного управління зокрема» [1, с. 304].

Одним із головних напрямків цифровізації є впровадження електронного урядування, яке передбачає:

- надання державних послуг у цифровому форматі (наприклад, через портали типу «Дія»);
- перехід на електронний документообіг, що значно знижує бюрократичне навантаження;
- доступ до державних реєстрів та баз даних онлайн, що спрощує взаємодію між різними відомствами та мінімізує дублювання інформації.

Із впровадженням цифрових технологій актуалізується проблема кібербезпеки та захисту персональних даних громадян. Органи влади зобов'язані забезпечувати надійний захист інформації, що передається чи зберігається в електронних системах. Для цього використовуються сучасні протоколи шифрування, багатофакторна автентифікація та постійний моніторинг потенційних загроз.

Цифрові технології дозволяють громадянам активніше брати участь у процесі прийняття рішень. Онлайн-опитування, електронні петиції, цифрові обговорення законопроектів роблять громадську думку доступною для влади. Така взаємодія допомагає органам влади краще розуміти потреби суспільства і ухвалювати рішення, що враховують інтереси більшості. Станом на сьогодні розроблено дорожню карту щодо реалізації плану цифровізації, головними завданнями якого є зосередження на розвитку виробництва «розумних» цифрових продуктів; заохочення влади та бізнесу розвивати «розумне» виробництво; інвестування в цифрову освіту та науку; забезпечення розвитку супровідних до штучного інтелекту систем тощо [17]

Аналіз великих обсягів даних (Big Data) надає можливість прогнозувати тенденції та відстежувати зміни у настроях громадян. Наприклад, аналіз соцмереж чи даних опитувань може допомогти виявити нові запити чи

потреби населення. Це дозволяє органам публічної влади оперативніше реагувати на нові виклики та коригувати свою політику.

Висновки. Сьогодні цифрові технології докорінно змінили комунікативну діяльність органів публічної влади, зробивши її більш відкритою, оперативною та інтерактивною. Разом з тим важливими залишаються питання безпеки, конфіденційності та відповідального використання даних, що потребує комплексного підходу та підтримки на державному рівні.

Список використаних джерел:

1. Стороженко Л.Г. Штучний інтелект в системі публічного управління: світовий досвід, вітчизняні аспекти втілення. Наукові перспективи. 2023. № 12(42). С. 300–313. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/8288>
2. Webster G., Creemers R., Triolo P. Kania E. China's Plan to 'Lead' in AI: Purpose, Prospects, and Problems. URL: <https://digichina.stanford.edu/work/china-s-plan-to-lead-in-ai-purpose-prospects-and-problems/>.

*Блінда А.В.,
старший викладач кафедри публічного
управління та адміністрування
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

ЦИФРОВІ КОМУНІКАЦІЇ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ УКРАЇНИ

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Цифрові комунікації в публічному управлінні України є важливими та актуальними. Суспільство України, м'яко кажучи, з недовірою ставиться до органів публічної влади. Цьому передували безліч неприємних факторів. Окремо взяті представники влади протягом багатьох років робили все можливе для того, щоб сформувати негативний імідж влади та державного службовця. «Корупція» та «влада» стали синонімами. Для подолання цієї проблеми, повернення довіри та поваги органам публічної влади необхідно налагоджувати комунікації з громадськістю. Робити це необхідно на всіх рівнях, починаючи від державних установ, органів місцевого самоврядування і закінчуючи на рівні територіальних громад. Основним у розумінні комунікацій вважається твердження, що державне управління є специфічним видом спеціально побудованої діяльності, як особливого виду діяльності з соціального управління. Відповідно і комунікативна діяльність має свої

специфічні особливості і має бути спрямована на побудову міцних соціальних зв'язків [2, с. 27]. За допомогою комунікативної діяльності можна вирішити безліч завдань, які допомагають суб'єктам публічного управління виконувати свої управлінські функції всеосяжно. У наш час налагоджувати комунікацію з суспільством можливо і необхідно за допомогою цифрових технологій.

У демократичній державі обов'язком влади є взаємодія з суспільством. Для нашої держави, яка в даний час бореться за своє існування, за незалежність та свободу надважливо, щоб довіра до влади була на високому рівні. Владі необхідно безперервно та активно працювати в напрямку розбудови такої системи надання адміністративних послуг, щоб вони були зрозумілі та доступні для всіх верств населення, незалежно від того, проживають вони у великому місті чи найменшому селі, незалежно від освіти та соціального стану. Розглядаючи проблематику цифрових комунікацій в публічному управлінні України, необхідно також звернути увагу й на той факт, що в умовах постійного розвитку інформаційних технологій збільшується й кількість цифрових злочинів. Тому результати даного дослідження можуть також бути корисними для подальших законодавчих ініціатив у сфері захисту прав людини та громадянина в цифровому середовищі.

Короткий аналіз досліджень цієї проблеми. Низка вітчизняних та зарубіжних науковців займалися вивченням теоретичних аспектів розвитку цифровізації комунікативної взаємодії органами публічної влади. Серед українських вчених такі дослідження проводили Н. Добрянська, О. Буханевич, Н. Літвінов, І. Коліушко та ін. Цікавими є також дослідження зарубіжних науковців, які розглядають комунікації, як важливий інструмент для налагодження ефективної взаємодії з метою досягнення запланованих результатів [6]. У своїх дослідженнях науковці доводять, що розвиток цифрових засобів комунікації сприяє наближенню органів публічної влади до громадян, а Л. Муньєс та М. Болівар у своєму дослідженні щодо способів налагодження комунікацій органами місцевого самоврядування в Європі, підкреслюють важливість використання різних інструментів традиційних і цифрових комунікацій з метою підвищення залученості громадян до процесів прийняття управлінських рішень [6].

Основні результати дослідження. Згідно зі статтею 1 Закону України «Про доступу до публічної інформації» публічна інформація – це відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством [5]. Держава повинна забезпечити право кожного на доступ до такої інформації. Зважаючи на це актуальність дослідження проблеми цифровізації в публічному управлінні України є затребуваною в нашому сьогоденні, адже завдяки розвитку цифровізації комунікативної взаємодії органи публічної влади зможуть більш ефективно та якісно надавати послуги та інформувати населення. Цифрові технології дозволяють робити це швидко, що є однією з

основних вимог до актуальності надання інформації. Особливо актуальною проблема цифровізації надання адміністративних послуг стала під час війни, коли велика кількість наших громадян мають статус внутрішньопереміщених осіб або перебувають за межами України, в різних куточках планети. За даними ООН, на кінець вересня 2024 року тимчасовий захист у європейських країнах мали понад 6 млн українців. Ще майже 600 тисяч українців отримали захист поза Європою. Для того, щоб такі громадяни не відчували себе відрізаними від держави, щоб їх права не порушувались і вони мали доступ до всіх державних послуг на рівні з іншими співвітчизниками, та для забезпечення у майбутньому повернення таких громадян до України, державі вкрай необхідно налагоджувати з ними комунікативні зв'язки. І знову постає питання цифровізації комунікацій.

Відповідно до Конституції України носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ, який здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування [4]. У сучасному світі для забезпечення цього права просто необхідно розвивати цифрові комунікації. У нашій країні вже зроблено дуже багато в цьому напрямку. В 2019 році створено Міністерство цифрової трансформації України, яке «забезпечує формування та реалізацію державної політики: у сферах цифровізації, цифрового розвитку, цифрової економіки, цифрових інновацій та технологій, робототехніки та роботизації, електронного урядування та електронної демократії, розвитку інформаційного суспільства, інформатизації; у сфері впровадження електронного документообігу; у сфері розвитку цифрових навичок та цифрових прав громадян» [1]. Особливо швидко цей процес почав розвиватися у зв'язку з пандемією covid-19 та з початком повномасштабного вторгнення. Деякі державні установи досягли гарних результатів у впровадженні нових видів цифрової комунікації. Але, на жаль є ще й такі установи, які значно відстають у цьому напрямку.

Висновки та перспективи досліджень. На шляху до розбудови справжньої демократичної держави, в якій основним багатством є народ, а основним завданням є забезпечення прав і свобод людини, держави, яка відповідає перед людиною за свою діяльність [4], необхідністю є безперервний розвиток та налагодження як традиційних, так і цифрових комунікацій публічної влади з громадськістю. Публічна влада має бути прозорою, чесною, доступною. Громадяни мають приймати активну участь у розбудові держави, вирішувати ключові питання, щодо її розвитку. Обов'язок влади сприяти цьому, на законодавчому та виконавчому рівні налагоджувати та розвивати цифрові комунікації, різними способами залучати громадськість до участі в державних справах, для унеможливлення корупції та підняття рівня довіри до влади. Цифрові технології та інновації дозволяють це реалізувати, позитивно впливають на державний сектор та змінюють повсякденне життя людей. У свою чергу, держава, розвиваючи цифрові комунікації має також забезпечити дотримання міжнародних стандартів прав людини. Згідно зі статтею

8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Конвенція про права людини), кожна особа має право на повагу до свого приватного та сімейного життя, до свого житла і кореспонденції, що включає в себе право на захист особистої інформації також і в електронних комунікаціях [3]. На державному рівні необхідно впроваджувати програми для підвищення цифрової грамотності населення. Розвиток цифрових комунікацій та підвищення рівня цифрової грамотності громадян для влади мають бути однаково важливими завданнями.

Список використаних джерел:

1. Кабінет Міністрів України. Постанова від 18 вересня 2019 р. № 856. Київ. Про затвердження Положення про Міністерство цифрової трансформації України.
2. Драгомирецька Н.М., Кандагура К.С., Букач А.В. Комунікативна діяльність в державному управлінні : навч. пос. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2017. 180 с.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини) від 20.12.1971 і Протокол № 8 (ETS № 118). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
4. Конституція України від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>.
5. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 року № 2939-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 32, ст. 314.
6. Гринчак Н.А., Синяков А.В. Цифрові комунікації в публічному управлінні: сутність, роль та вимоги до формування. *Публічне управління*. 2023.

*Крижова О.А.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
«доктор філософії»,
освітня програма «Публічне управління та адміністрування»,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,
м. Івано-Франківськ*

ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВИХ КОМУНІКАЦІЙ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

В умовах воєнного стану в Україні продовжується розвиток інформаційного суспільства, процеси цифровізації різних сфер публічного

управління, що зумовлює появу нових форм цифрової взаємодії між установами й громадянами, різними країнами тощо. Змінюється кількість та якість зв'язків між різноманітною аудиторією, підвищується вимогливість учасників до ефективності спілкування, до якісної взаємодії та зворотнього зв'язку та безпеки даної взаємодії.

Неурядові громадські організації це добровільні, самостійні та некомерційні об'єднання, що спрямовані на згуртування фізичних і юридичних осіб заради спільної ідеї або мети діяльності. Найбільш детальне визначення «неурядової організації» сформоване Світовим банком [1].

Основними нормативними документами, що регулюють діяльність неурядових організацій в Україні є Конституція України, закони України «Про громадські об'єднання» [2], «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [3], «Про доступ до публічної інформації» [4], Податковий кодекс України [5] та ін.

З 2014 року, а особливо з лютого 2022 року усі неурядові організації підлаштовувались під нову реальність, під хаотичність процесів та їх динамічну змінність, це породжували швидкі зміни у наданні послуг, побудові процесів та принципів взаємодії з різними ключовими групами. У таких умовах кількісні та якісні показники ефективної взаємодії неурядових організацій з різною аудиторією пов'язуються із використанням цифрових інструментів та побудови ефективних цифрових комунікацій.

Під цифровою комунікацією розуміють обмін повідомленнями в мережевому середовищі з використанням цифрових технологій. Якщо розглянути ширше у глобальному просторі, то цифрові комунікації включатимуть різноманітні вебресурси, пошукові системи, хмарні технології, соціальні мережі з інструментами по роботі з ними, публічні акаунти, групові чати та боти тощо.

Для підтримки ефективної взаємодії з цільовою аудиторією, забезпечення стабільності, відкритості діяльності та створення довгострокового позитивного впливу, зокрема у соціально-психологічній сфері неурядовим організаціям варто дотримуватись принципів цифрової комунікації, а саме:

- принцип доступності та інклюзивності (вебсайти та різні цифрові платформи повинні бути зручними для різних категорій користувачів, зокрема для осіб з обмеженими можливостями);
- принцип прозорості та підзвітності (відкрита комунікація про використання ресурсів, результати діяльності, взаємодії організації, регулярне публікування звітів, історій успіху, інформації про донорів та досягнення);
- принцип безпеки та конфіденційності (захист персональних даних, шифрування даних, кібергігієна та ін);
- принцип постійного зворотнього зв'язку (ефективні цифрові комунікації передбачають інтерактивність і можливість коментарів, опитувань тощо);

– принцип інноваційності та адаптації до нових цифрових технологій (впровадження нових інструментів, автоматизованих рішень, доступності послуг тощо).

Цифрові комунікації неурядових організацій є важливими у забезпеченні доступної, безпечної та ефективної підтримки військовослужбовців оскільки можуть покращувати:

1. Індивідуальний підхід до аудиторії. Використовуючи активно соціальні мережі, електронну пошту та вебсайти для поширення цільової інформації та залучення до дискусій. Завдяки алгоритмам платформ (Facebook, Instagram та ін.), вони можуть налаштовувати рекламні повідомлення, щоб охоплювати військових і членів їхніх родин, які потребують підтримки (наприклад, через таргетовані публікації);

2. Конфіденційність та безпеку. Через підвищену вразливість військовослужбовців, ветеранів війни, цифрові комунікації дозволяють створення безпечного простору, який забезпечує конфіденційність. Важливо, щоб організації шифрували дані і робили захист приватної інформації в онлайн-комунікаціях, щоб військовослужбовці могли вільно звертатися за підтримкою;

3. Підтримку через віртуальні групи. Військовослужбовці можуть знаходити підтримку у віртуальних групах, які організують неурядові організації. Ці групи можуть бути закритими або частково відкритими, що надає учасникам відчуття безпеки. В таких групах вони обмінюються досвідом, отримують поради та психологічну підтримку від спеціалістів;

4. Використання цифрових інструментів для соціально-психологічної підтримки. Неурядові організації активно використовують відео, інфографіку, підкасти та вебінари для пояснення технік подолання стресу та травм, які легко зрозумілі і доступні для учасників реабілітаційного процесу. Такі ресурси дозволяють військовослужбовцям самостійно знайомитися з основами реабілітації у зручний для них час;

5. Інтерактивність і постійний зворотний зв'язок. Неурядові організації пропонують інтерактивні можливості, такі як чати з психологами, форми зворотного зв'язку та опитування. Це допомагає оперативно реагувати на потреби військових та забезпечує можливість персоналізації допомоги, адаптуючи програми залежно від актуальних запитів та емоційного стану аудиторії.

Отже, цифрові комунікації неурядових організацій у сфері соціально-психологічної реабілітації військовослужбовців повинні бути адаптивними, цілеспрямованими та зосередженими на побудові довіри з аудиторією. Такий підхід забезпечуватиме стабільний зв'язок з військовослужбовцями та ветеранами, дозволить краще відповідати їхнім потребам і створювати умови для довготривалої підтримки.

Список використаних джерел:

1. Definitions of an NGO. URL: <https://www.gdrc.org/ngo/wb-define.html>
2. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012р. № 4572-VI: станом на 03.09.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> (дата звернення 07.11.2024).
3. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від від 05.07.2012р. № 5073-VI: станом на 03.09.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text> (дата звернення 07.11.2024).
4. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011р. № 2939-VI: станом на 08.10.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення 07.11.2024).
5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 07.11.2024).

*Козаков В.М.,
доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

*Черниш В.В.,
здобувач вищої освіти,
освітня програма «Публічне управління та адміністрування»,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ НАДАННЯ ЯКІСНИХ ДЕРЖАВНИХ ПОСЛУГ

Постановка наукової проблеми та її актуальність.

Найголовнішою ознакою демократичного суспільства і правової держави є вільне й ефективне здійснення людиною належних їй прав і свобод. Впровадження інформаційних технологій в усі сфери суспільного життя продовжує набирати обертів швидкими темпами. З цією метою ідея цифровізації державного сектору розглядається насамперед як спосіб забезпечення більш ефективних та результативних рішень для того, щоб задовольнити постійно зростаючі потреби населення.

Політика української держави орієнтована на активне впровадження цифрових потужностей у життя народу, незважаючи на обмежені ресурси для реалізації цифровізації в умовах перебування країни у стані війни.

Короткий аналіз досліджень цієї проблеми. Значна увага впровадженню інформаційно-комунікаційних технологій у наданні

адміністративних послуг приділена в працях науковців із державного управління. Українські дослідники В.М. Дрешпак А.І. Семенченко, в свої наукових працях узагальнюють національний, європейський та світовий досвід надання електронних адміністративних послуг, розкривають практичні аспекти функціонування порталів електронних адміністративних послуг[1]. Г.Гриценко наполягає на тому, що для покращення якості надавання адміністративних послуг доцільно, повноваження з надання переважної більшості базових цифрових адміністративних послуг повинні бути делеговані від центральних органів виконавчої влади з їх територіальною мережею до органів місцевого самоврядування.[2]. Науковці Н.Петренко, Л.Машковська зазначають, що цифровізація державних послуг на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій сприятиме підвищенню ефективності, відкритості, прозорості діяльності органів державної влади й органів місцевого самоврядування, сприятиме формуванню нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян.

Віддаючи належне проведеним дослідженням, зазначимо, що, на сьогодні, поза увагою залишилися питання розроблення та впровадження управління саме якістю в наданні адміністративних послуг.

Мета наукового дослідження – публічно-управлінський аналіз впровадження інформаційно-комунікативних технологій у наданні якісних адміністративних послуг в Україні.

Основні результати дослідження. Власне принципи соціальності державного управління закладено в самій Конституції України. Проблема полягає лише в тому, щоб привести систему державного управління у відповідність із конституційним принципом соціальної спрямованості держави. Хоча розв'язання цієї проблеми є завданням досить складним – як правило, реалізацію принципу соціальності належною мірою можуть дозволити собі лише розвинуті держави із стабільною працюючою ринковою економікою, оскільки це пов'язано з великими витратами. Для України, яка проголосила себе соціальною державою, повна реалізація принципу соціальності є стратегічною перспективою. Проте здійснення відповідних соціальних програм на основі визначення пріоритетів соціальної політики і їх першочергового фінансування є актуальним практичним завданням вже сьогодні. Проведення пенсійної реформи, реформ соціального страхування, комунального господарства, охорони здоров'я тощо, безперечно, торкаються інтересів пересічних громадян, без урахування і реалізації яких не може бути успішною жодна державна політика, як не може бути й мови про всебічний розвиток людського потенціалу, що є імперативом сучасного цивілізаційного прогресу, головною складовою національного багатства і суспільного поступу, визначальним критерієм оцінки його рівня.

До пріоритетів соціальної політики на сучасному етапі розвитку української державності відносять і проблему підвищення якості соціальних та адміністративних послуг, яка Міжнародною організацією зі стандартизації

(ISO) визначається як здатність послуги задовольняти відомі та очікувані потреби людей, які користуються послугою. Соціальні послуги, як правило, надаються найбільш уразливим групам людей. Отримуючи їх, людина відчуває, що до неї ставляться з повагою, враховують та задовольняють її емоційні та пізнавальні потреби. А це означає, що повинна бути розроблена і здійснена відповідна політика і система спеціальних державних заходів, спрямованих на забезпечення і підвищення якості адміністративних послуг, яких повинні дотримуватися усі заклади і служби. Задля цього повинен здійснюватися регулярний контроль на відповідність цих послуг державним стандартам якості, результати якого повинні оприлюднюватися. Крім того, повинні бути визначені санкції за недотримання стандарту якості.

Наступним компонентом у системі забезпечення якості є ліцензування професійної діяльності з надання адміністративних послуг. Важливим елементом такої системи є також механізми, які стимулюють надавачів послуг до постійного покращення їх якості. Для підвищення якості потрібно створити ринок адміністративних послуг і відповідну конкуренцію між надавачами різних форм власності, державне соціальне замовлення, закупівлю послуг на конкурентній основі, зміну схеми фінансування послуг.

Важливим чинником є оволодіння методами управління якістю. Ця сфера знань містить дієві і універсальні методи, які дають змогу значно підвищувати ефективність послуг, забезпечити отримувачів такими послугами, які здатні задовольнити різноманітні потреби.

Отже, для розроблення та впровадження управління якістю надання адміністративних послуг необхідно здійснити:

- вивчення потреб та очікувань споживачів щодо якості надання адміністративних послуг і проведення відповідного аналізу;
- розробку на основі проведеного аналізу політики, цілей органу державної влади у сфері якості та кількісних і якісних показників їх реалізації;
- визначення процесів, ресурсів та відповідальності, необхідних для досягнення цілей у сфері якості;
- запровадження та застосування процесу постійного поліпшення системи управління якістю.

Це сприятиме чіткій організації та функціонуванню системи, її постійному поліпшенню для забезпечення якості, ефективності та результативності надання адміністративних послуг.

Найбільшою організацією щодо надання адміністративних послуг сьогодні є Центри надання адміністративних послуг (ЦНАП).

Створення в Україні окремих електронних сервісів, які забезпечуватимуть надання адміністративних послуг органами державної влади й місцевого самоврядування, є позитивним явищем на початковому етапі реформування системи електронних адміністративних послуг.

Однак, ураховуючи європейський досвід організації системи електронних адміністративних послуг, кінцевою метою розвитку їх надання повинна бути інтеграція окремих електронних сервісів надання адміністративних послуг у єдиний загальнодержавний веб-портал, функції якого виконуватиме Єдиний державний портал адміністративних послуг.[3,с,137]

Поширення на регіональному та місцевому рівні інформаційно-комунікативних засобів та активізацією оцифрування процесів їх надання в усій Україні призведе до наступних очікувань:

1. Діятимуть єдині вимоги до якості обслуговування відвідувачів завдяки: чітко задоволеності клієнтів; ефективному механізму контролю, у тому числі через використання інструменту «таємний відвідувач / клієнт».

2. Все більше публічних послуг будуть надаватися онлайн, у тому числі: з'явиться комплексна е-послуга для оформлення права на земельну ділянку; питання по житлово-комунальних послугах можна буде вирішити онлайн (заміни, повірки, результат); окремі адміністративні послуги надаватимуться без втручання людини.

3. Розвиватиметься та посилюватиметься мережа ЦНАП: ЦНАПи при РДА перейдуть до органів місцевого самоврядування на засадах співфінансування державою; заяви заповнюватимуть адміністратори, а не відвідувачі – якщо такі заяви будуть потрібні; частину плати за адміністративні послуги спрямують на потреби ЦНАП і винагороди адміністраторам; споживачі отримуватимуть якісні та вичерпні консультації у зручний для себе спосіб (особисто, по телефону, онлайн) – це стосується і пенсійних, і соціальних, і адміністративних послуг; результати адміністративних послуг за бажанням можна буде отримати кур'єром.

4. Отримувати найпопулярніші послуги буде просто: між реєстрами буде налагоджена взаємодія; процедури отримання послуг будуть спрощені; технічні помилки та достовірність перевірятимуть оперативно; місце проживання реєструватимуть за декларативним принципом із забезпеченням прав власника; соціальні виплати можна буде отримати на рахунок, відкритий в будь-якому банку.[1]

Висновки та перспективи досліджень. В основу розв'язання проблем надання адміністративних послуг в цифровому форматі повинен бути покладений комплексний підхід, що включатиме широкий спектр заходів, а саме: формування механізмів Єдиного державного порталу надання адміністративних послуг; широке інформування споживачів адміністративних послуг про можливість отримати їх в електронній формі та розроблення заходів заохочення отримувати послуги саме в електронній формі; розроблення ефективних механізмів електронної ідентифікації споживачів, тощо.

В майбутніх наукових розвідках основним напрямом дослідження стане формування комплексної системи надання якісних цифрових адміністративних послуг.

Список використаних джерел:

1. Всеукраїнська асоціація центрів надання адміністративних послуг : спільнота практики. URL: <https://www.facebook.com/cnap.org.ua/>
2. Гриценко Г. Цифровізація соціальних послуг: проблеми можливостей та компетенції *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. No1(47), 2024. С.36-48.
3. Михайлюк Я. Надання адміністративних послуг в електронній формі: сучасний стан і перспективи розвитку. *Адміністративне право і процес*.3/2017.С.137.
4. Петренко Н., Машковська Л. Цифровізація державних адміністративних послуг в Україні: нормативно-правовий аспект. *Право і суспільство* 2/2020.С.
5. Електронне урядування та електронна демократія: *навч. посіб.*: у 15 ч. / за заг. ред. А.І. Семенченка, В.М. Дрешпака. К., 2017.112-119 с.

*Дяченко В. С.,
кандидат економічних наук,
Київський університет інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія», м. Київ*

*Кірданова Д. Р.,
здобувачка вищої освіти,
освітня програма «Менеджмент»,
Київський університет інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»,
м. Київ*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПУБЛІЧНОГО DIGITAL-МАРКЕТИНГУ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Digital-маркетинг в системі публічного управління у сфері інтелектуальної власності, базуючись на аналітиці даних про користувачів, аналізі їх уподобань та поведінкових трендах, проникає у традиційні види комунікацій з метою заволодіти увагою аудиторії та зосередити її у сфері актуальних дискусійних питань чи проблем. У сучасних умовах становлення засад інформаційного суспільства digital-маркетинг є запорукою ефективності діяльності органів публічного управління у сфері інтелектуальної власності.

За версією Всесвітньої організації інтелектуальної власності (англ. WIPO), Україна – серед найбільш інноваційних країн (49 місце) у Global Innovation Index 2022. Національна система освіти України готує суттєву, у порівнянні з іншими країнами, кількість фахівців інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) для ІТ-сфери (рис. 1).

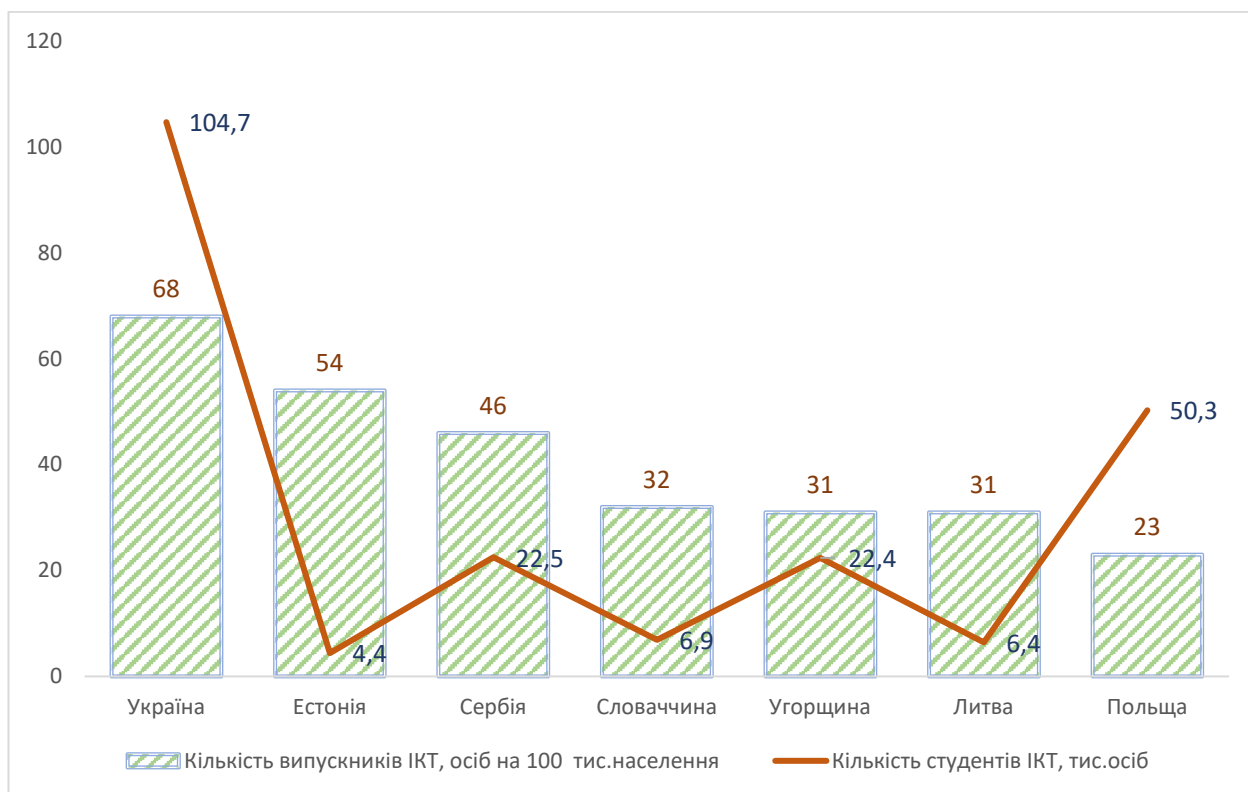

Рис. 1. Кількість студентів ІКТ та кількість випускників ІКТ [1]

Саме кібернетика та інформатика забезпечують становлення та розвиток сучасних інформаційно-комунікаційних знання-орієнтованих технологій, серед яких – штучний інтелект, як вид цифрового маркетингу, що стає все більш популярним, адже вирішує відразу два завдання: знижує витрати та забезпечує ефективність діяльності. Водночас, сучасна диджиталізація, створюючи нові можливості, формує й нові виклики та загрози для розвитку суспільства та національних економік.

Водночас, сучасний розвиток інформаційних технологій, сприяючи інтенсифікації процесів отримання, накопичення, обробки та зберігання інформації, обумовлює потребу забезпечення захисту інформації та системного моніторингу загроз (рис. 2), диверсифікації ризиків та вчасного нівелювання їх негативних наслідків.

Рис. 2. Основні загрози кібернетичної безпеки у сфері digital-маркетингу

Упровадження digital-маркетингу в систему публічного управління у сфері інтелектуальної власності обумовлене зростанням обсягу світового ринку цифрового маркетингу, який у 2022 році досяг майже 321 млрд доларів США. Очікується, що надалі ринок зростатиме із середньорічним темпом зростання 13,1% у період з 2023 по 2028 рік і досягне до 2028 року близько 671,86 млрд доларів США [2]. Водночас, зростає й загроза інтенсифікації проблем кібернетичної безпеки. А відтак, усі процеси у digital-маркетингу у сфері інтелектуальної власності необхідно здійснювати відповідно до базових принципів кібернетичної безпеки, адже, персонал, який опікується питаннями digital-маркетингу, має доступ до стратегічно важливої інформації підприємства, установи чи організації.

Цифрові канали наділені гіпермедійною можливістю, забезпечуючи практично миттєве поширення інформації, вони є основним носієм комунікаційних повідомлень та ефективною взаємодії усіх стейкхолдерів.

Аудіовізуальні цифрові технології забезпечують можливість здійснення бажаного психологічного, емоційного та когнітивного впливу на цільову аудиторію без обмежень щодо геолокації комп'ютера, сприяють формуванню механізмів адаптивного управління в режимі реального часу.

Серед основних методів digital-маркетингу варто виокремити контекстну рекламу, мобільний маркетинг та ін. (рис. 3).

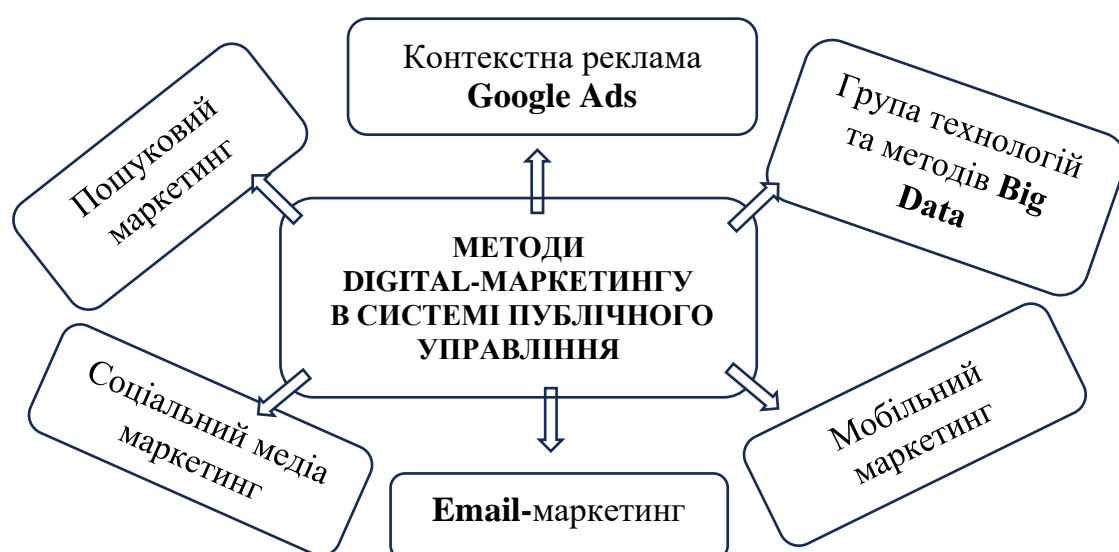

Рис. 3. Методи digital-маркетингу в системі публічного управління

Digital-маркетинг в системі публічного управління, базуючись на аналітиці даних про користувачів, аналізі їх уподобань та поведінкових трендах, проникає у традиційні види комунікацій з метою заволодіти увагою аудиторії та зосередити її у сфері актуальних дискусійних питань чи проблем.

Упровадження digital-маркетингу в систему публічного управління передбачає здійснення системного неперервного аналізу екзогенного та ендогенного середовищ, базується на аналітиці даних про користувачів, передбачає персоніфікацію, яка підсилює вплив маркетингових інструментів на цільову аудиторію. Ендогенна аналітика включає збір, аналіз та інтерпретацію даних, отриманих з різних джерел всередині державних органів, установ чи організацій. Отримана інформація стане підґрунтям для оцінки ефективності діяльності. Аналіз показників відвідування сайту державного органу, установи чи організації користувачами сприятиме розробці стратегії його удосконалення.

Серед переваг digital-маркетингу в системі публічного управління варто виокремити оперативність, можливість розширення аудиторії як онлайн- так й офлайн-користувачів та динамічність процесів коригування управлінських рішень з урахуванням потреб як державних органів, установ чи організацій, так і користувачів.

З урахуванням найбільш актуальних загроз доцільно приділяти увагу захисту інформації (державної, приватної чи бізнес-інформації) від несанкціонованого доступу шляхом безпечного використання інформаційних систем, що сприятиме доступності до публічної інформації, збереженню її цілісності та, за потреби, конфіденційності. Використання ліцензованого програмного забезпечення, регулярне оновлення інформаційних систем та антивірусних програм, здійснення резервного копіювання даних сприятимуть нівелюванню вразливостей та захисту інформації від несанкціонованого доступу.

Список використаних джерел:

1. Дяченко В. С., Дяченко Н. П. (2024). Публічний digital-маркетинг як елемент державної інформаційної політики. *Наукові перспективи*. № 2 (44). С. 245-254. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-2\(44\)-245-254](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-2(44)-245-254).
2. Global Digital Marketing Market Report and Forecast 2023-2028. URL: <https://www.researchandmarkets.com/reports/5775236/global-digital-marketing-market-report-forecast>.

Кальниш Ю.Г.,

*доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

Урузбаєва І.Г.,

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
першого року навчання,
освітня програма «Публічне управління та адміністрування»,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

ПРОБЛЕМИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ, КАТЕГОРИЗАЦІЇ ТА РЕЄСТРАЦІЇ ОБ'ЄКТІВ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УКРАЇНІ

Сфера захисту критичної інфраструктури для України є досить новою для наукового розгляду, оскільки механізми її врегулювання досі опрацьовуються. Отже, її розгляд є вкрай актуальним.

При створенні системи захисту критичної інфраструктури в Україні наразі використовується досвід Європейського Союзу, що допомагає впроваджувати ефективні рішення [1 - 3].

Відповідно до вимог Закону України «Про критичну інфраструктуру» [4] для цілей узгодження дій суб'єктів національної системи захисту критичної інфраструктури в Україні сформовано Реєстр об'єктів критичної інфраструктури (далі – Реєстр), який ведеться уповноваженим органом у сфері захисту критичної інфраструктури України на основі пропозицій суб'єктів національної системи захисту критичної інфраструктури. Інформація про об'єкти критичної інфраструктури, що міститься в Реєстрі, є відкритою, загальнодоступною та безоплатною, крім інформації з обмеженим доступом. Розпорядник забезпечує цілодобовий доступ до відкритої інформації Реєстру на своєму офіційному веб-сайті.

Під час військових дій на території України відкритий не контрольований доступ до інформації, що стосується об'єктів критичної інфраструктури може становити загрозу для таких об'єктів. Тому у період воєнного стану

безпосередній доступ до інформації Реєстру обмежений, що в певній мірі перешкоджає дотриманню вимог до прозорості порталів державних послуг та відповідно створює передумови для зловживань.

Разом з тим, не зважаючи на обмеження доступу до відомостей Реєстру, існує нагальна потреба автоматизації внесення первинних даних та рутинних розрахунків при проведенні ідентифікації та категоризації об'єкту критичної інфраструктури з метою впорядкування інформації про об'єкт критичної інфраструктури у Реєстрі.

Ідентифікацію об'єктів критичної інфраструктури здійснюють Функціональні (Секторальні) органи у сфері захисту критичної інфраструктури [5; 6]. Останні також формують перелік об'єктів критичної інфраструктури, що належать до сфери їх управління та подають цей перелік уповноваженому органу у сфері захисту критичної інфраструктури для внесення у Реєстр.

Після внесення у Реєстр, об'єкт критичної інфраструктури набуває права на першочергове бронювання від мобілізації своїх співробітників, а також права на спрощену процедуру закупівель на відновлення чи захист, що потребує посиленого контролю з боку держави за процедурою категоризації об'єкту критичної інфраструктури [7].

Процедура ідентифікації та категоризації об'єкту критичної інфраструктури фактично здійснюється Оператором критичної інфраструктури (особа будь-якої форми власності, що здійснює управління об'єктом критичної інфраструктури та відповідає за його поточне функціонування) під контролем Секторального органу відповідно до Методики категоризації об'єктів критичної інфраструктури, затвердженої Кабінетом Міністрів України. Дана процедура передбачає ідентифікацію та категоризацію об'єкту критичної інфраструктури за методом ручного розрахунку з оформленням результатів у паперовому форматі, що створює передумови для маніпуляцій [7 - 9].

На нашу думку, діджиталізація даного процесу дозволить уникнути фізичних похибок при проведенні розрахунків, що містять формули, та запобігатиме корупційній складовій. Автоматизація внесення первинних даних та рутинних розрахунків сприятиме впорядкуванню інформації про об'єкт критичної інфраструктури у Реєстрі, підвищить ефективність контролю Секторальними органами Операторів критичної інфраструктури при підготовці ними відомостей про об'єкт критичної інфраструктури, а також спростить процедуру внесення змін до Реєстру при виникненні такої потреби.

Створення цифрових комунікацій для проведення ідентифікації та категоризації об'єкту критичної інфраструктури дозволить посадовим/службовим особам суб'єктів національної системи захисту критичної інфраструктури спростити підготовку та подання документів до Реєстру, що забезпечить ефективність та контроль внесення даних у Реєстр за умов тимчасового обмеження їх прозорості.

Список використаних джерел:

1. Нова директива ЄС щодо стійкості критичної інфраструктури (CER DIRECTIVE). Вебсайт Національного інституту стратегічних досліджень. 2023. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/nova-dyrektyva-yes-shchodo-stiykosti-krytychnoyi-infrastruktury>.
2. Орел І. В Україні запрацював реєстр критичної інфраструктури. Що зміниться для бізнесу? *Електронний журнал Forbes Ukraine*. 2023. URL: <https://forbes.ua/war-in-ukraine/v-ukraini-zapratsyuvav-reestr-kritichnoi-infrastrukturi-shcho-zminitsya-dlya-biznesu-blitsintervyu-z-kerivnikom-derzhspetsv-yazku-shchigolem-30042023-13372>.
3. Томашук Я. Об'єкти критичної інфраструктури: детальний аналіз та відповіді на поширені питання. *Блог Думка експерта*. 2022. URL: <https://smarttender.biz/blog/view/ob-yekti-kritichnoyi-infrastrukturi-detalniy-analiz-ta-vidpovid-na-poshireni-pitannya/>.
4. Про критичну інфраструктуру: Закон України від 16.11.2021 р. № 1882- IX. *Голос України*. 2021. 14 груд. (№ 236). С. 20–23.
5. Деякі питання об'єктів критичної інфраструктури: Постанова Кабінету Міністрів України від 9.10.2020 р. № 1109-2020-п. *Офіційний вісник України*. 2020. 27 листоп. (№ 93). С. 9.
6. Деякі питання подання інформації у сфері захисту критичної інфраструктури: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.10.2022 р. № 1175-2022-п. *Офіційний вісник України*. 2022. 01 листоп. (№ 84). Том 4. С. 2307.
7. Про затвердження Порядку ведення Реєстру об'єктів критичної інфраструктури, включення таких об'єктів до Реєстру, доступу та надання інформації з нього: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.04.2023 р. № 415-2023-п. *Офіційний вісник України*. 2023. 16 трав. (№ 47). С. 104.
8. Про внесення змін до Методичних рекомендацій щодо категоризації об'єктів критичної інфраструктури: Наказ Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 26.09.2023 р. № 857. Вебсайт Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України URL: <https://cip.gov.ua/ua/news/nakaz-administraciyi-derzhspetsv-yazku-vid-26-09-2023-857-pro-vnesennya-zmin-do-metodichnikh-rekomendacii-shodo-kategorizaciyi-ob-yektiv-kritichnoyi-infrastrukturi>.
9. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 9 жовтня 2020 р. № 1109: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.01.2024 р. № 48-2024-п. *Офіційний вісник України*. 2024. 16 лют. (№ 15). С. 43.

Козаков В.М.,

*доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

Мацвицька П.В.,

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
другого року навчання,
освітня програма «Публічне управління та адміністрування»,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

ЦИФРОВІЗАЦІЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОЛІТИКИ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Постановка наукової проблеми та її актуальність. У сучасному світі цифровізація стала визначальним трендом у багатьох сферах суспільного життя, включаючи державне управління та комунікативну політику. Перехід до цифрових технологій створює нові можливості для покращення взаємодії між владою, громадянами, бізнесом і громадянським суспільством. Водночас процес цифровізації супроводжується численними проблемами, які впливають на її ефективність та сприйняття. Саме ці виклики визначають актуальність дослідження питань, пов'язаних із впровадженням цифрових рішень у комунікативну політику.

Перш за все, цифровізація комунікативної політики актуальна у зв'язку зі стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій і зростанням їх ролі в управлінських процесах. У сучасному інформаційному суспільстві саме цифрові технології виступають ключовим інструментом забезпечення прозорості, доступності та оперативності державного управління.

Для України питання цифровізації комунікативної політики набуває особливої актуальності в умовах трансформації системи державного управління та формування е-урядування [2], викликаних як внутрішніми реформами, так і зовнішніми викликами. Поєднання процесів децентралізації, адаптації до європейських стандартів і необхідності оперативного реагування на виклики воєнного часу підкреслює потребу у впровадженні сучасних комунікативних інструментів. Проте цифровізація в цій сфері стикається з низкою проблем, серед яких недостатній рівень розвитку інфраструктури, цифрова нерівність серед населення, низька кваліфікація державних службовців у сфері цифрових технологій, а також кіберзагрози.

Дослідження проблем реалізації цифровізації комунікативної політики є актуальним і необхідним для пошуку шляхів підвищення ефективності, доступності та безпеки державної комунікації. Це дозволить створити дієву, прозору та інклюзивну систему, яка відповідатиме сучасним викликам і

потребам суспільства. Успішна цифровізація комунікативної політики стане важливим кроком у розбудові демократичної держави, де громадяни мають змогу брати активну участь у формуванні державної політики та реалізації своїх прав.

Короткий аналіз досліджень проблеми. Теоретичні аспекти вдосконалення цифровізації комунікативної взаємодії органи публічної влади були досліджені різними вітчизняними науковцями, серед яких І. Бригілевич, О. Буханевич, Н. Добрянська, І. Коліушко, Н. Літвінова, О. Літвінов, В. Тимошук та ін. Аналіз сучасної наукової літератури свідчить про те, що в науковому плані питання цифровізації комунікативної політики залишається малодослідженою. Поза увагою залишається низка «цифровізаційних» проблем та способів їх вирішення.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування, аналіз та визначення проблем реалізації цифровізації комунікативної політики у сфері публічного управління, а також розробка практичних рекомендацій для їх подолання з метою забезпечення ефективної, прозорої та доступної комунікації між владою, громадянами та іншими учасниками суспільних відносин.

Основні результати дослідження.

Цифровізація комунікативної політики є одним із ключових аспектів модернізації системи публічного управління в умовах інформаційного суспільства. У сучасному світі цифрові технології виступають не лише засобом обміну інформацією, а й інструментом трансформації комунікацій між державою, громадянами та бізнесом. Водночас впровадження цифрових рішень у сферу комунікативної політики стикається з низкою викликів, що потребують комплексного аналізу та системних заходів для їх подолання.

Цифровізація комунікативної політики означає інтеграцію цифрових платформ, технологій та інструментів для підвищення ефективності комунікацій у процесі державного управління. Вона передбачає застосування соціальних медіа, електронних платформ, чат-ботів, мобільних застосунків, технологій штучного інтелекту та великих даних (Big Data) для забезпечення зворотного зв'язку з громадськістю, прозорості та підзвітності державних органів.

Попри численні переваги цифровізації, її реалізація супроводжується значними проблемами, які можна класифікувати за такими напрямками:

– технологічні проблеми (у багатьох регіонах, особливо сільських, спостерігається обмежений доступ до високошвидкісного інтернету, що ускладнює повноцінну інтеграцію цифрових рішень у комунікаційну політику; відсутність єдиних стандартів цифрових платформ – розрізненість державних систем комунікації та їх недостатня інтегрованість створюють перешкоди для ефективного обміну даними та оперативного реагування; застарілі технічні засоби – відсутність модернізованого обладнання у державних установах знижує якість цифрової взаємодії);

- проблеми кадрового забезпечення (багато державних службовців не мають достатньої кваліфікації для ефективного використання цифрових технологій у комунікаціях; відсутність фахівців у сфері цифрових комунікацій – дефіцит кваліфікованих кадрів, здатних розробляти та впроваджувати інноваційні рішення, залишається серйозним викликом);
- організаційно-управлінські проблеми (законодавча база не завжди встигає адаптуватися до стрімкого розвитку цифрових технологій, що створює прогалини в регулюванні цифрових комунікацій; відсутність координації між різними державними органами: недостатня узгодженість дій у впровадженні цифрових технологій призводить до дублювання функцій або їх неефективного виконання);
- соціальні проблеми (значна частина населення, особливо вразливі категорії (пенсіонери, малозабезпечені, люди з інвалідністю), мають обмежений доступ до цифрових технологій, що ускладнює їх участь у державних комунікаціях; недовіра до цифрових платформ – багато громадян ставляться з обережністю до електронних сервісів через побоювання щодо порушення конфіденційності чи зловживання персональними даними);
- безпекові виклики (цифрові платформи є вразливими до хакерських атак, що може призвести до витоку даних чи порушення функціонування системи; поширення дезінформації – у цифровому середовищі існує високий ризик маніпуляцій, фейкових новин і спотворення інформації, що може дестабілізувати суспільство) тощо.

Для успішної реалізації цифрової політики необхідно в органах публічної влади визначитися із структурою комунікативних взаємозв'язків [1, с. 78] та вжити низку заходів, які сприятимуть вирішенню вищезазначених проблем: забезпечення широкосмугового доступу до інтернету у всіх регіонах України, модернізація технічної бази державних установ; організація навчальних програм, тренінгів та курсів для державних службовців, що спрямовані на розвиток навичок використання цифрових технологій; розробка законодавчих актів, які чітко регламентують використання цифрових технологій у державному управлінні та забезпечують захист персональних даних; інтеграція всіх державних сервісів в одну систему для забезпечення швидкої та зручної взаємодії з громадянами; впровадження механізмів прозорості, таких як публікація результатів роботи цифрових платформ, забезпечення захисту персональних даних та підвищення кібербезпеки; розробка систем виявлення та блокування фейкової інформації, а також проведення інформаційних кампаній з метою підвищення медіаграмотності населення.

Висновки. Цифровізація комунікативної політики є необхідною умовою для підвищення ефективності державного управління в умовах глобалізації та інформаційного суспільства. Проте її реалізація потребує подолання численних технологічних, організаційних, соціальних та безпекових викликів. Лише системний підхід, спрямований на вдосконалення

нормативно-правового регулювання, розвиток інфраструктури, підвищення цифрової грамотності та забезпечення захисту інформації, дозволить реалізувати потенціал цифровізації для побудови ефективної, прозорої та підзвітної системи комунікацій між державою і суспільством.

Список використаних джерел:

1. Пашов Р.І., Похожалова А.І. Цифровізація комунікативної складової в діяльності органів публічної влади в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. 2022. № 4. С. 77-83.
2. Милосердна І. М., Краснопольська Т.М. Процес цифровізації в політиці: межі пізнання та особливості трансформації. *Актуальні проблеми політики*. 2022. Вип. 70. С. 106-113.

Стороженко Л.Г.,

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

Кузнецова Ю.С.,

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
першого року навчання,
освітня програма «Публічне управління та адміністрування»,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка наукової проблеми та її актуальність. У сучасному світі соціальні мережі стали потужним інструментом впливу на всі сфери суспільного життя, включаючи публічне управління. Платформи Facebook, Twitter, Instagram та ін. перетворилися на ефективні канали комунікації між державними органами, політиками та громадянами, що дозволило державам миттєво реагувати на соціальні настрої, мобілізувати громадян, впливати на їхні політичні рішення і навіть управляти кризами. Проте із збільшенням ролі соціальних мереж виникає й низка проблем, серед яких дезінформація, маніпуляції громадською думкою та зловживання конфіденційними даними. Актуальність дослідження обумовлена необхідністю розробки нових моделей публічного управління, які враховують вплив цифрових комунікацій та нових технологій на процес прийняття рішень.

Короткий аналіз досліджень проблеми. Багато науковців досліджують взаємодію соціальних мереж та публічного управління. Дослідження яких підкреслюють роль соціальних медіа у трансформації комунікаційних практик між урядом та громадянами [1]. Також виокремлюють праці щодо аналізу використання соціальних мереж у виборчих кампаніях та для громадських обговорень [4].

Натомість останні дослідження вивчають вплив цифрових платформ на прийняття політичних рішень та мобілізацію громадян через онлайн-петиції, коментарі та віртуальні платформи [3].

Крім того, дослідження низки науковців підкреслюють роль штучного інтелекту в модератії контенту на соціальних платформах, що безпосередньо впливає на публічні обговорення та інформаційний простір [2]. Це особливо важливо в умовах поширення фейкових новин та автоматизованих акаунтів, які можуть маніпулювати громадською думкою. Уряди багатьох країн (Великобританія, Німеччина, Естонія, Японія та ін.) вже почали запроваджувати законодавчі обмеження для регулювання інформаційного потоку в соціальних мережах.

Метою дослідження є аналіз впливу соціальних мереж на процеси формування та функціонування публічного управління, а також визначення позитивних та негативних аспектів використання цифрових платформ для державного управління.

Основні результати дослідження. Ключовими завданнями для вирішення питання є оцінка ролі соціальних мереж у побудові прозорої комунікації між громадянами та державними структурами; виявлення можливостей і загроз, які виникають через використання соціальних мереж у державних процесах; розробка рекомендацій щодо інтеграції цифрових комунікаційних технологій у сучасні системи публічного управління з метою підвищення ефективності державних інститутів тощо.

Аналіз використання соціальних мереж показав, що вони суттєво змінюють характер взаємодії між громадянами та державою. З одного боку, соціальні платформи стимулюють відкритість та доступність інформації про роботу державних інституцій, що сприяє підвищенню довіри до влади. Наприклад, громадяни отримують можливість безпосередньо впливати на порядок денний через коментарі, звернення або підтримку різних ініціатив, що робить процеси управління більш інклюзивними.

З іншого боку, активне використання соціальних мереж для комунікації у публічному управлінні створює ризики для демократичного процесу. Дезінформація, фейкові новини та маніпуляції громадською думкою можуть дестабілізувати суспільство та викликати недовіру до державних інституцій. Особливо це стосується ситуацій, коли соціальні мережі використовуються для політичних маніпуляцій або для поширення неправдивої інформації під час виборчих кампаній чи у кризових ситуаціях.

Окрім зазначених аспектів, важливим елементом є взаємодія держави та громадян через платформу електронного уряду. Наприклад, такі ініціативи, як відкритий бюджет або петиції на державних вебсайтах, дозволяють громадянам брати участь у процесах управління. Соціальні мережі доповнюють ці ініціативи, створюючи додаткові майданчики для обговорення державних рішень та моніторингу їх виконання. Проте недостатній контроль за поширенням інформації може призвести до недовіри до таких ініціатив через поширення спекуляцій або хибної інформації.

Соціальні мережі стали невід'ємною частиною публічного управління, відкриваючи нові можливості для комунікації та залучення громадськості до процесу прийняття рішень. Проте їх використання потребує більш глибокого регулювання з боку держави для запобігання зловживанням та маніпуляціям. Подальші дослідження мають бути спрямовані на вивчення механізмів захисту інформаційного простору, створення етичних норм використання соціальних медіа в публічному управлінні та інтеграцію цифрових технологій у державну інфраструктуру на безпечній основі.

Висновки. Соціальні мережі значно спрощують взаємодію між державними органами та громадськістю. Вони забезпечують можливість прямого діалогу, швидкого реагування на запити та прозорості у процесі прийняття рішень. Такий двосторонній зв'язок підвищує довіру громадян до влади та сприяє ефективнішому управлінню. Використання соціальних медіа змушує державні установи впроваджувати цифрові інструменти у своїй діяльності. Це сприяє децентралізації управління, пришвидшує процес обміну інформацією та знижує рівень бюрократії. Соціальні мережі також стають важливим інструментом у кризових ситуаціях, коли потрібне оперативне інформування населення. Соціальні мережі формують платформу для активної громадянської участі. Громадяни можуть впливати на прийняття рішень через кампанії, обговорення та звернення. Таким чином, соціальні медіа підсилюють демократичні процеси та підвищують участь громадськості в управлінні.

Однак, разом із позитивним впливом, соціальні мережі можуть стати каналом для поширення фейкових новин та маніпуляцій. Це може дестабілізувати суспільні настрої, спричиняти хаос у публічному управлінні та знижувати довіру до державних інституцій. Для ефективного використання соціальних медіа в управлінні потрібна висока цифрова грамотність серед публічних службовців. Їм необхідно вміти правильно використовувати соціальні платформи для інформування та взаємодії з населенням, водночас уникаючи поширення некоректної чи маніпулятивної інформації.

Таким чином, соціальні мережі мають суттєвий вплив на публічне управління, змінюючи традиційні моделі взаємодії між владою та громадянами. Важливо правильно використовувати ці інструменти для підвищення ефективності управління, одночасно враховуючи ризики, які вони можуть нести.

Список використаних джерел:

1. Castells M. *Communication Power*. Oxford: Oxford University Press, 2009. 584 p.
2. Houti R., Markit A. AI in Social Media: Impacts on Public Opinion. *Digital Governance Journal*. 2020. Vol. 12. № 4. P. 45–60.
3. Kaplan A., Haenlein M. Users of the world, unite! *The challenges and opportunities of social media*. *Business Horizons*. 2010. Vol. 53. № 1. P. 59–68.
4. Shirky C. *Here Comes Everybody: The Power of Organizing Without Organizations*. New York: Penguin Press, 2008. 352 p.

Антипенко І.В.,

*доктор наук з державного управління,
професор кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

Пешко В.В.,

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
другого року навчання,
освітня програма «Публічне управління та адміністрування»,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ ВИМОГИ ДО ПОСАДОВИХ ОСІБ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Морально-етичні вимоги до посадових осіб у публічному управлінні є важливою складовою функціонування державної служби, що безпосередньо впливає на рівень довіри громадян до влади, ефективність прийняття рішень та забезпечення доброчесності в державному секторі. Посадові особи наділені значними повноваженнями, що потребує від них високих моральних стандартів, особистої відповідальності та дотримання етичних принципів.

Наукова проблема полягає у необхідності системного дослідження морально-етичних аспектів діяльності посадових осіб, оскільки неетична поведінка та зловживання владою можуть призвести до серйозних негативних наслідків для суспільства, таких як корупція, дискримінація та зниження ефективності публічного управління. Сучасні умови, зокрема зростання прозорості, громадського контролю та взаємодії з громадянським суспільством, ставлять додаткові вимоги до моральних якостей посадовців.

З огляду на зростання очікувань суспільства щодо прозорості та підзвітності державних службовців, важливо забезпечити дотримання етичних стандартів на всіх рівнях управління. Актуальність цієї проблеми полягає в необхідності створення механізмів, що контролюють етичну поведінку посадових осіб і запобігають зловживанням владою.

Короткий аналіз досліджень проблеми. Аналіз сучасних наукових студій доводить, що вивчення моральної відповідальності в державному управлінні стало предметом дослідження низки науковців, серед яких: О. Валевський, В. Голуб, С. Дубенко, В. Мельниченко, Н. Плахотнюк та ін. [1].

Мета дослідження полягає у всебічному аналізі та вивченні етичних принципів, норм і стандартів, які регулюють поведінку посадових осіб у сфері публічного управління, та формуванні науково обґрунтованих підходів до розвитку та вдосконалення морально-етичних стандартів у публічному управлінні, що сприятиме підвищенню професіоналізму та відповідальності посадових осіб, а також зміцненню легітимності та ефективності державної влади.

Основні результати дослідження. У сучасному публічному управлінні морально-етичні стандарти стають важливими чинниками ефективного державного управління. Дотримання етичних принципів посадовими особами сприяє підвищенню довіри громадськості до державних інституцій і забезпечує легітимність їх діяльності.

Серед ключових етичних принципів, яких мають дотримуватися посадові особи, є чесність, прозорість, відповідальність, справедливість, повага до прав людини, неупередженість та професіоналізм. Ці принципи лежать в основі етичної поведінки та формують культуру державного управління. Етичні кодекси є важливим інструментом регулювання поведінки публічних службовців. Вони встановлюють чіткі правила щодо того, як посадові особи мають діяти в різних ситуаціях, і допомагають уникати конфліктів інтересів, корупційних дій та зловживань владою.

Високі морально-етичні вимоги до посадовців є важливою передумовою для боротьби з корупцією. Дотримання морально-етичних вимог підвищує рівень професіоналізму та ефективності роботи державних службовців, знижує рівень корупції, забезпечує рівний доступ громадян до послуг і зміцнює верховенство права. Відтак етична поведінка та доброчесність у публічному управлінні мають безпосередній вплив на зниження рівня корупційних проявів, що є однією з основних проблем у багатьох країнах. Дотримання етичних принципів сприяє підвищенню ефективності публічного управління, оскільки посадові особи, які керуються моральними принципами, приймають рішення, що відповідають інтересам громадськості та загального добробуту. Посадові особи, які діють етично і відповідають моральним стандартам, сприяють зміцненню довіри громадян до органів влади. Це, у

свою чергу, підвищує легітимність управлінських рішень та стабільність державних інституцій.

На практиці посадові особи стикаються з етичними дилемами, які можуть виникати внаслідок конфліктів інтересів, тиску з боку керівництва чи політичних сил, а також через недостатнє розуміння чи нерегламентованість етичних норм. Необхідні інституційні механізми для забезпечення дотримання етичних стандартів, такі як спеціальні комісії з етики, антикорупційні органи та органи внутрішнього контролю. Важливою також є роль громадського нагляду та журналістських розслідувань.

Крім цього, у світлі процесів глобалізації та інтеграції з міжнародними організаціями, такими як Європейський Союз або ООН, постає необхідність гармонізації етичних стандартів у публічному управлінні. Це потребує дослідження і адаптації міжнародного досвіду у сфері етичної поведінки державних службовців. Вивчення практики етичного регулювання у публічному управлінні різних країн показує, що чіткі етичні норми, встановлені на законодавчому рівні, разом із постійним навчанням державних службовців, сприяють підвищенню якості управління та зниженню рівня корупції.

Висновки. Для забезпечення високих морально-етичних стандартів у публічному управлінні необхідні чіткі законодавчі норми, активне впровадження етичних кодексів, регулярне навчання державних службовців, застосування ефективних механізмів контролю тощо. Це дозволить підвищити рівень довіри суспільства до органів державної влади та сприятиме зміцненню демократичних принципів управління.

Список використаних джерел:

1. Золотарьов В.Ф., Білосорочка С.І. Моральна відповідальність працівників органів державної влади. Аспекти публічного управління. 2015. № 3(17). С. 84–89.

Малахова Т.В.,

*доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-телекомунікаційних технологій*

Кутишенко К. Р.,

*здобувачка вищої освіти,
освітня програма «Публічне управління та адміністрування»
Державний університет інформаційно-телекомунікаційних технологій,
м. Київ*

ЦИФРОВІ КОМУНІКАЦІЇ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ УКРАЇНИ

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Цифрові комунікації в публічному управлінні України є важливою темою в контексті модернізації та реформування державних інституцій, оскільки від ефективності цифрових комунікацій безпосередньо залежить здатність уряду здійснювати прозорі, оперативні та доступні взаємодії з громадянами та іншими зацікавленими сторонами. Актуальність цієї теми зумовлена кількома факторами:

- Швидка цифровізація всіх сфер життя, що включає адміністративні та управлінські процеси.
- Необхідність покращення взаємодії між органами влади та громадянами, особливо в умовах пандемії та інших кризових ситуацій, що вимагають швидкої адаптації до нових умов.
- Європейські та міжнародні стандарти розвитку електронного урядування та цифрових послуг, що ставлять перед Україною нові вимоги щодо інтеграції та відповідності цим стандартам.

Впровадження ефективних цифрових комунікаційних платформ у публічному управлінні є ключовим фактором у підвищенні рівня довіри до органів влади, розвитку громадянського суспільства та забезпеченні прозорості державної діяльності.

Короткий аналіз досліджень цієї проблеми

Дослідження цифрових комунікацій у публічному управлінні є досить новим напрямом в Україні, але з початку 2010-х років цей процес активно розвивається, зокрема у контексті:

- Впровадження електронного урядування та електронних послуг (наприклад, портал "Дія", електронні державні послуги).
- Аналізу ефективності цифрових платформ для взаємодії з громадянами, таких як форуми, соціальні мережі, онлайн-опитування, та інших засобів цифрової комунікації.
- Оцінки правових та організаційних аспектів цифрових комунікацій в Україні, включаючи нормативно-правові акти, що регулюють цю сферу.
- Досліджень щодо впливу цифрових технологій на публічну політику та управлінські процеси, зокрема, як цифрові комунікації можуть сприяти більшій доступності та участі громадян у прийнятті рішень.

Паралельно з цим, актуальними є дослідження міжнародного досвіду впровадження електронного урядування, таких країн, як Естонія, Великобританія, Латвія, які можуть бути корисними для формулювання рекомендацій для України.

Мета (завдання) наукового дослідження

Метою цього дослідження є аналіз і оцінка стану цифрових комунікацій в публічному управлінні України, визначення їх ефективності та можливостей

для подальшого розвитку з урахуванням міжнародного досвіду та сучасних тенденцій. Завдання дослідження включають:

- Оцінка стану та розвитку цифрових комунікацій в органах державної влади України.
- Аналіз інструментів цифрових комунікацій, що використовуються в публічному управлінні.
- Визначення перешкод та проблем, що обмежують ефективність цифрових комунікацій у публічному управлінні.
- Розробка рекомендацій щодо удосконалення цифрових комунікацій та інтеграції нових технологій у державне управління.

Основні результати дослідження

- Аналіз поточної ситуації: на основі статистичних даних та експертних оцінок визначено рівень розвитку цифрових комунікацій в Україні, включаючи доступність онлайн-платформ, наявність цифрових послуг та їх використання громадянами.
- Виявлення проблем: серед основних перешкод були визначені недостатній рівень цифрової грамотності населення, технічні та організаційні труднощі в інтеграції нових платформ, а також відсутність єдиного стандарту для цифрових комунікацій.
- Міжнародний досвід: було вивчено досвід естонського електронного урядування та можливість адаптації естонської моделі до українських реалій.
- Рекомендації: розроблені рекомендації щодо поліпшення доступності та ефективності цифрових комунікацій в Україні, зокрема, через розвиток єдиних платформ для взаємодії з громадянами, підвищення рівня кібербезпеки та цифрової грамотності населення, а також створення інноваційних цифрових сервісів на основі сучасних технологій, таких як штучний інтелект та блокчейн.

Таким чином, проведене дослідження показало, що цифрові комунікації мають значний потенціал для покращення публічного управління в Україні, однак для їх ефективного розвитку необхідно подолати ряд організаційних, технічних та соціальних бар'єрів.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко, В. І. (2020). *Цифрові технології в управлінні: новітні тенденції та перспективи розвитку*. Київ: Нова культура.
2. Гриценко, І. О. (2019). *Електронне урядування в Україні: теоретичні та практичні аспекти*. Київ: Наукова думка.
3. Рибачок, В. О. (2021). *Цифрові комунікації в публічному управлінні: теоретичні засади та практика України*. Видавництво університету менеджменту.

4. Дія: цифрова трансформація в Україні. (2020). *Електронне урядування та цифрові послуги*. Київ: Міністерство цифрової трансформації України.
5. Ситник, С. В. (2020). *Цифровізація публічного управління: міжнародний досвід і українська реальність*. Урядовий кур'єр, 5(4), 12–18.
6. Реформа публічного управління в Україні: погляд через цифрові комунікації. (2021). *Книжкова палата України*.

РОЗДІЛ 5

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОСТУПУ УКРАЇНИ

Ігнатенко О.П.,
*доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ У ВІЙСЬКОВИЙ ЧАС

Сфера водопостачання та водовідведення є однією з найбільш енерговитратних секторів економіки. Витрати на електроенергію становлять близько 40% собівартості послуг у цій сфері. Згідно з Національною доповіддю про якість питної води в Україні, обсяги постачання води зменшились на 36,8% за останні 25 років, проте енергоспоживання зростає. В ЄС з 1996 року енергоспоживання у сфері водопостачання зменшилось на 6-19% завдяки впровадженню сучасних технологій та субсидуванням заходів з енергозбереження.

В Україні ж у 2020 році питомі показники енергоспоживання для водопостачання склали 0,93 кВт•год/м³, для водовідведення – 0,63 кВт•год/м³, що значно вище за показники 1996 року. Це свідчить про низьку ефективність використання енергоресурсів, що негативно впливає на економічну конкурентоспроможність країни.

Без вирішення проблеми енергоефективності розвиток цієї галузі стає неможливим, що погіршує довгострокові соціально-економічні перспективи держави. Зростання вартості енергоносіїв призводить до збільшення собівартості послуг (у 2020 році – на 15,7% для водопостачання і на 17,3% для водовідведення), тоді як тарифи покривають лише 84-86% витрат, що веде до зростання заборгованості підприємств. На початок 2021 року борг за електроенергію в галузі складав 104,7 млн грн.

Підвищення енергоефективності у сфері водопостачання та водовідведення є важливою задачею державної політики, визначеною Національною економічною стратегією до 2030 року, затвердженій постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179

(Офіційний вісник України, 2021 р., № 22, ст. 1015) [1]. Вона також відповідає цілям Паризької угоди [2] та Рамкової конвенції ООН про зміну клімату [3], до якої Україна приєдналась у 2016 році.

Ця Концепція розроблена відповідно до Закону України «Про енергетичну ефективність» [4] і спрямована на виконання Указу Президента про Цілі сталого розвитку до 2030 року [5]. Як член Енергетичного Співтовариства, Україна зобов'язана імплементувати в національне законодавство положення директив ЄС щодо енергоефективності та використання відновлюваних джерел енергії, що передбачають впровадження політичних та економічних механізмів для зниження енергоспоживання в усіх секторах.

Загалом в сучасних умовах війни сфера водопостачання та водовідведення має такі основні виклики:

- низький рівень охоплення населення сільських населених пунктів послугами водопостачання та водовідведення: централізованим водопостачанням охоплено 65,2% населення та централізованим водовідведенням охоплено 50,4% населення;

- нестача об'ємів споруд для зберігання питної води;

- велика зношеність мереж та обладнання у системах водопостачання та водовідведення, необхідність заміни насосів на водопровідних та на каналізаційних насосних станціях;

- втрати води в системах водопостачання складають 28%;

- більшість очисних споруди систем централізованого водовідведення потребують реконструкції;

- зростання заборгованості за витрачену електроенергію в системах водопостачання та в системах водовідведення, особливо у військовий час через значне погіршення соціально-економічного стану населення;

- недостатній рівень охоплення засобами обліку споживання води: оснащення будівель вузлами комерційного обліку - 50,3%, обладнання квартир - 88,4% та споживачів (абонентів) - 80,1%;

- недостатність фахових спеціалістів з відповідною освітою у даній сфері;

- нерозвинутість цифровизації надання послуг та діяльності підприємств сфери водопостачання та водовідведення.

Саме тому, на наш погляд, рекомендується акцентувати увагу на необхідний алгоритм дій з виконання заходів:

- дослідити можливості щодо проєктів водопостачання та водовідведення для їх спільного використання декількома територіальними громадами;

- вивчити можливість створення та під'єднання нових мереж до існуючих систем водопостачання або водовідведення інших територіальних громад при наявності відповідних технологічних можливостей;

- впроваджувати проекти очисних споруд водовідведення, включаючи поверхневе водовідведення, в територіальних громадах вище по течії водних джерел;
- дослідити можливість об'єднання декількох наявних типових проектів водопостачання та водовідведення територіальних громад у спільну фінансову заявку;
- застосовувати гідравлічне моделювання в якості інструменту під час розробки схем оптимізації систем водопостачання та водовідведення;
- ширше використання сучасних ІТ-рішень при наданні послуг водопостачання та водовідведення;
- В проектах із заміною насосних агрегатів досліджувати фактичні змінні в часі та сезонні обсяги подачі води/стоків, стану напірних мереж та необхідних швидкостей руху води/стоків в трубопроводах.
- для раціонального використання водних ресурсів та зниження рівня втрат питної води запроваджувати системи зонального обліку споживання води, збільшити відсоток встановлення вузлів комерційного обліку води;
- систематично підвищувати кваліфікацію працівників органів місцевого самоврядування та суб'єктів-підприємств сфери водопостачання та водовідведення.

Враховуючи викладене, можна виокреслити рекомендації до шляхів вирішення проблем у сфері водопостачання та водовідведення через реалізацію інфраструктурних проектів в територіальних громадах:

цифровизація послуг та діяльності підприємств сфери водопостачання та водовідведення;

забезпечення альтернативними джерелами електроенергії для сталої роботи систем водопостачання та водовідведення;

будівництво артезіанських свердловини, як додаткових та альтернативних джерел водопостачання;

будівництво та реконструкція водопровідних та каналізаційних мереж і насосних станцій;

заміна насосів на водопровідних насосних станціях та на насосних станціях водовідведення;

встановлення економічно-обґрунтованих тарифів на послуги з водопостачання та водовідведення.

Реалізація зазначених інфраструктурних проектів потребує не лише коштів місцевих бюджетів, але й кошти державного бюджету, міжнародних фінансових організацій, інвесторів, грантові фонди, а також гуманітарні проекту, що потребує подальшого дослідження.

Список використаних джерел:

1. Національна економічна стратегія на період до 2030 року : постанова Кабінету Міністрів України №179 від 03.03.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#n25>.

2. Паризька угода : Закон України № 1469-VIII від 14.07.2016. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_161#Text.

3. Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату : Закон України № 435/96-ВР від 29.10.96. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_044#Text.

4. Закон України “Про енергетичну ефективність” : Закон України №1818-IX від 21.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1818-20#Text>.

5. Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України №722/2019 від 30.09.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>.

Парій Л. В.

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри менеджменту,

Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,

м. Київ

АУТСОРСИНГ ПЕРСОНАЛУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ

Глобалізація, науково-технічний прогрес та нестабільність зовнішнього середовища створюють складні умови для ведення бізнесу. Пандемія COVID-19, війна в Україні та інші кризи прискорили цей процес, вимагаючи від керівників пошуку нових рішень для забезпечення стабільності та розвитку підприємств. Економія ресурсів та зниження витрат стали ключовими факторами успіху в таких умовах.

Аутсорсинг персоналу – це стратегія управління людськими ресурсами, при якій компанія делегує сторонньому постачальнику послуги з управління персоналом. Аутсорсер повністю відповідає за всі аспекти зайнятості працівників, включаючи найм, навчання, оцінку ефективності, розрахунок заробітної плати та дотримання трудового законодавства.

Аутсорсинг персоналу – це інвестиція в майбутнє компанії. Передаючи функції управління персоналом зовнішній компанії, підприємства можуть зосередитися на своїх ключових компетенціях. Аутсорсинг дозволяє знизити фінансове навантаження, пов'язане з утриманням штату, а також підвищити гнучкість бізнесу завдяки можливості швидко масштабувати команду в залежності від потреб. Завдяки цьому інструменту підприємства отримують доступ до широкого спектру експертних знань та досвіду, що дозволяє підвищити якість послуг та продуктів, крім того, допомагає знизити ризики, пов'язані з управлінням персоналом [1].

Компанії вдаються до аутсорсингу, щоб підвищити ефективність, розширити можливості та знизити витрати, можуть зосередитися на своїх основних видах діяльності, та підвищити свою конкурентоспроможність.

Аутсорсинг застосовується в двох основних випадках:

- Коли власних ресурсів недостатньо: якщо компанія не має необхідних знань, досвіду або ресурсів для виконання певного завдання, вона звертається до зовнішніх експертів.

- Коли самостійне виконання роботи є неефективним: якщо власне виконання функції призводить до додаткових витрат або уповільнення бізнес-процесів, компанія вирішує передати її на аутсорсинг.

Для успішного застосування кадрового аутсорсингу в українському бізнесі необхідно детально дослідити процес прийняття рішень щодо передачі певних функцій зовнішнім виконавцям. Варто враховувати, що процедури аутсорсингу можуть значно відрізнятися залежно від специфіки кожного підприємства.

Ефективний аутсорсинг передбачає декілька етапів:

1. Планування: чітке визначення завдань та необхідних ресурсів.
2. Вибір партнера: пошук надійного підрядника, який відповідає вимогам проекту.
3. Укладання договору: оформлення юридичних документів, що регламентують співпрацю.
4. Підготовка персоналу: навчання та адаптація команди підрядника до вимог проекту.
5. Керування проектом: призначення відповідальної особи та встановлення системи контролю.
6. Оцінка результатів: аналіз досягнутих результатів та коригування подальшої співпраці [2].

Прийняття рішення про аутсорсинг має бути обґрунтоване економічним аналізом, який включає оцінку ризиків та очікуваної віддачі[3].

Таким чином, попри те, що аутсорсинг може бути потужним інструментом для українських підприємств, який допоможе підвищити їхню конкурентоспроможність, враховуючи складні умови війни, однак необхідно провести детальний аналіз всіх можливих ризиків та переваг перед прийняттям рішення про співпрацю з зовнішніми виконавцями.

Список використаних джерел:

1. Іванісов О. В., Лебединська О. С., Лугова В. М. Актуальні проблеми пошуку і підбору персоналу та шляхи їх вирішення. Переяслав-Хмельницький, 2020. – Вип. 4 (60). – Ч. 8 – С. 10–17.

URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/23474>

2. Ачкасова О. В. Актуалізація питань застосування аутстафінгу та аутсорсингу персоналу. Регіональна економіка та управління. 2020. No 1(27). Ч. 1. С. 25–28.

3. Нестерова О. О. Аутсорсинг кадрових процесів в системі управління підприємством. URL: www.rusnauka.com/4_SND_2009/Economics/40501.doc.htm
(дата звернення: 05.11.2024).

*Марусей Т.В.,
кандидат економічних наук, доцент
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,
м. Кам'янець-Подільський*

РОЗВИТОК ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Постановка наукової проблеми та її актуальність. В Україні цифровізація туристичної галузі є особливо актуальною через виклики сучасності, зокрема війну, яка змінила звичний ритм життя та доступ до багатьох культурних об'єктів. Вже сьогодні туризм та його стандарти значно відрізняються від того, що було на туристському ринку ще десять років тому. Нові цифрові технології сприяють збільшенню комфортності та поінформованості туристів. Туристський попит вже давно залежить не тільки від турагентства, а й від інфраструктури, доступності інформації, від роботи систем бронювання, від інноваційних технологій «smart-міст».

Короткий аналіз досліджень цієї проблеми. Питання розвитку цифровізації в індустрії туризму набуває все більшої актуальності. Дану проблематику досліджували такі науковці як Делейчук В., Головчук Ю., Худоба О., Боднар Р., Кирилюк І. Єрмаченко В., Бандура Д. В цих публікаціях розглянуто теоретичні засади та цифрового туризму, розвиток та проблеми цифровізації, пріоритетні напрями розвитку цифрового туризму та інше.

Мета (завдання) наукового дослідження. Проаналізувати розвиток індустрії туризму в умовах цифровізації.

Основні результати дослідження. В умовах кризи цифрові рішення не лише забезпечують збереження культурної спадщини, але й відкривають нові можливості для туристичної галузі. Оцифрування пам'яток дозволяє робити їх доступними для широкої аудиторії, незалежно від фізичної близькості, і сприяє підтримці інтересу до української культури на глобальному рівні.

Цифровізація туризму та культури на даному етапі для України є досить важливими по таких причинах:

1) розвиває віртуальний туризм та спрощує процес мандрів. В умовах сучасних викликів, зокрема війни, фізичний туризм в Україні суттєво обмежений. Однак, розвиток віртуального туризму надає нові можливості для мандрівок, що дозволяє людям безпечно і комфортно досліджувати культурні пам'ятки. Надає можливість забронювати доступ до віртуальних екскурсій

та культурних подій з будь-якої точки світу. Це забезпечує не лише зручність, але й дозволяє зберігати інтерес до української історії й культури, навіть коли фізичний доступ до пам'яток обмежений. Наявні цифрові продукти, до прикладу, додаток [#freegenGO](#) надає користувачам зручні інструменти для перегляду історичних об'єктів і участі в екскурсіях. Аудіогіди, відеоекскурсії та додаткові матеріали роблять дослідження культурних пам'яток більш захоплюючим і інформативним, переносючи користувачів у серце української культурної спадщини без необхідності фізичної присутності;

2) підтримує культурну спадщину під час руйнувань. Війна призвела до руйнування багатьох об'єктів культурної спадщини, проте завдяки цифровізації віртуальні моделі та 3D-сканування допомагають зберегти ці пам'ятки для майбутніх поколінь та для їхнього відновлення в майбутньому;

3) посилює конкурентоспроможність туристичної дестинації. Сучасні технології дозволяють українській туристичній дестинації конкурувати на світовому ринку та бути у глобальному інформаційному просторі. У часи, коли фізичні подорожі можуть бути обмежені, технології забезпечують нові можливості для просування української культури та туристичних об'єктів на глобальному рівні;

4) підвищує якість туристичних послуг: через персоналізовані рекомендації, інтерактивні екскурсії, онлайн-підтримку тощо;

5) зберігає культурну спадщину за допомогою використання цифрових інструментів. Цифрові технології відіграють ключову роль у збереженні культурної спадщини України. Завдяки віртуальним турам і 3D-моделям, історичні пам'ятки та культурні об'єкти стають доступними не тільки для відвідувачів на місці, але й для всього світу. Оцифрування дозволяє зберегти точні копії архітектурних шедеврів, музеїв, галерей та інших важливих об'єктів, захищаючи їх від пошкоджень, руйнувань або втрат;

б) впливає на покращення ефективності туристичного бізнесу. Інтеграція цифрових технологій у туристичний бізнес значно підвищує його ефективність. Автоматизація процесів, таких як бронювання квитків, реєстрація гостей або проведення екскурсій, дозволяє значно скоротити витрати та зменшити час на виконання рутинних завдань. Це дозволяє туристичним операторам і підприємцям сконцентруватися на наданні високоякісних послуг і створенні нових пропозицій для клієнтів[1].

Досить позитивним наслідком ще під час пандемії та викликаних нею карантинних обмежень став стрімкий розвиток внутрішнього туризму. Під час карантину українці стали більше подорожувати Україною, стартували проекти «Мандруй Україною», «Туристичні магніти України». Проект «Мандруй Україною» було створено в тісній кооперації держави, бізнесу, креативних індустрій та туризму. Його мета – популяризувати серед співвітчизників внутрішній туризм. Для цього в ДАРТ закликали всіх охочих ділитися своїми улюбленими місцями в соцмережах, ставити хештег #МандруйУкраїною та

вказувати геолокацію. А Discover Ukraine спільно з Державним агентством розвитку туризму України, FreeGen Group і Join UP створили карту України з найяскравішими туристичними маршрутами. Скориставшись її QR-кодом, можна потрапити на сторінку Discover, яка розповість про всі деталі маршрутів. Мобільний додаток FreeGen Games – додаток доповненої реальності, який здатен перетворити будь-яку прогулянку парком або навіть сусіднім двором на захоплюючу пригоду. Засновниця Discover.ua з свого досвіду відзначає з досвіду, що обов'язковими інструментами для туристичної цифровізації є: портал міста або регіону; маркетплейс туристичних активностей; сторінки в Instagram та Facebook; Telegram-канал; сторінки Google My Business та Google Maps; маршрути на Discover.ua; квест-маршрути на FreeGen Games; туристичні сторінки регіону й міста на Discover.ua; QR-коди на туристичних локаціях; бази гідів із їхніми контактами; 3D-тури областю; аудіогіди; фото і відео; зйомки з дрона.

Щодо вибору найбільш перспективних технологій, які будуть потрібні в найближчі роки, то різні учасники туристичної галузі сходяться в єдиному – це Big Data («Великі дані») та аналітика, технології для скорочення негативного впливу на навколишню середовище, мобільні програми та платформи.

Великої популярності набувають системи розпізнавання та біометричної ідентифікації (за сітківкою ока, голосу, відбиткам пальців тощо), які будуть використовуватися для безконтактного відчинення дверей, оплати квитків, реєстрації на рейс, вхід в готелі та дозволять скоротити час надання послуги. Це може бути безконтактна оплата покупок у магазинах із застосуванням біометричних технологій: спеціальний сканер ідентифікує людей за формою та розміром їхніх рук. Таким чином, покупці можуть оплачувати покупки, не торкаючись поверхонь. Це також безконтактні системи вимірювання температури для розпізнавання людей з підвищеною температурою тіла, які можуть вказувати на наявність захворювань. Деякі системи на основі штучного інтелекту автоматично виділяють потенційно хворих, відзначають їх на моніторі оператора кольором та подають тривожний сигнал. Голосові помічники на основі технологій штучного інтелекту, машинного навчання та розпізнавання голосу допомагають у виконанні рутинних завдань.

Рішення на основі віртуальної реальності ефективно працюють у галузі туризму та гостинності, дозволяють симулювати досвід подорожі і тим самим залучити більшу кількість користувачів. Можливість побачити майбутній готель чи частину екскурсії допомагає мандрівникам зробити свій вибір, а готелям та туроператорам підвищити привабливість своїх продуктів. VR-рішення можуть застосовуватися як просування окремих об'єктів і турів, цілих територій. Це програми для мандрівників, що дозволяють перетворити карту метро чи інші карти в інтерактивне керівництво кількома мовами світу. Технологія доповненої реальності дає можливість, переміщуючи телефон

картою, отримувати різні дані про громадський транспорт, оренду житла у певному районі тощо.

На сьогодні серед нових видів туризму виділяється віртуальний туризм. «Віртуальний туризм – діяльність індивіда, що дозволяє за допомогою використання сучасної комп'ютерної техніки та комунікаційних мереж створити і отримати максимально реалістичну сенсуальну інформацію про бажану дестинацію з числа реально існуючих без фактичного переміщення в неї». Віртуальний туризм також є перспективним засобом просування тієї чи іншої зони відпочинку, він дає можливість потенційному туристу ознайомитися з культурними, історичними, рекреаційними можливостями місць відвідування і вибрати для себе найцікавіші об'єкти і заняття [5].

Еволюційним проривом у розвитку інформаційних технологій є масштабне поширення blockchain (блокчейну). Незважаючи на те, що ця технологія поки знаходиться на ранній стадії свого розвитку, вона вже демонструє великий потенціал з точки зору формування принципово нового цифрового механізму для обміну «цінними» даними. Блокчейн дозволяє значно підвищити надійність замовлень, бронювання та платежів, забезпечивши достовірність інформації та відгуків про послуги.

Побудова взаємодії з клієнтами та партнерами є одним із головних завдань функціонування внутрішньокорпоративної системи, що використовується на ринку туристичних послуг. Також така система повинна давати змогу зберегти клієнтську та партнерську бази даних й історію взаємовідносин зі своїми клієнтами та партнерами (готелі, перевізники, туроператори та агенти). Сьогодні в умовах дуже швидкої цифровізації для управління взаємовідносинами з клієнтами та партнерами переважна більшість суб'єктів ринку туристичних послуг використовує сучасні інтегровані CRM-системи (Customer Relationship Management) та PRM-системи (Partner Relationship Management), що дають змогу отримувати максимум інформації про клієнта або партнера в момент спілкування з ним.

Висновки та перспективи досліджень. Отже, цифровізація туризму сприяє прискореному розвитку сфери туризму, перетворенню її на високоефективну, інтегровану галузь. Цифрова модель також передбачає забезпечення безпеки туристів та захист їх законних прав та інтересів, забезпечення комплексного розвитку територій, у тому числі створення сприятливих умов для залучення інвестицій у розвиток туристичної інфраструктури, удосконалення системи професійної підготовки фахівців сфери цифрового туризму, формування та просування позитивного іміджу України, як держави привабливої для туризму. Для раціонального та ефективного використання туристичних, природних, лікувальних та рекреаційних ресурсів необхідно сформувати туристично-рекреаційний простір шляхом впровадження цифрової моделі організації зон туризму та курортів, та запропонувати споживачеві конкурентоспроможний туристичний продукт, що базується на сучасних цифрових платформах.

Список використаних джерел:

1. Виклики цифрової ери: як Україна адаптується до змін у сфері туризму. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/103550/>
2. Головчук, Ю. О., Худоба, О. М., & Боднар, Р. О. (2023). Діджиталізація у сучасній індустрії туризму та гостинності: проблеми і перспективні напрями. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*, (8). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-8-12-03>
3. Єрмаченко В., Бандура Д. Перспективи відновлення туристичної галузі в контексті становлення цифрової економіки в Україні. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 1, 33 (квітень 2023), 6–18. DOI:<https://doi.org/10.29038/2786-4618-2023-01-6-18>.
4. Марусей Т. В. Діджиталізація туристичного сектору як інструмент розвитку в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2020. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8116>
5. Марусей Т. В. Віртуальна екскурсія як напрямок розвитку сучасного туризму. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 26. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-75>.

Казюк Я.М.,

*доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління і проектного менеджменту
Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО
«Університет менеджменту освіти»,
м. Київ*

Морозов Д.Ю.,

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
«доктор філософії»,
освітня програма «Публічне управління та адміністрування»,
Навчально-науковий інститут менеджменту та психології ДЗВО
«Університет менеджменту освіти»,
м. Київ*

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПРОЗОРИСТЬ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Одним із ключових факторів, що впливає на результативність економічної політики держави, є побудова раціональної та збалансованої бюджетної системи, яка забезпечує ефективний розподіл фінансових ресурсів. Від того, як саме вони спрямовуються і використовуються, залежить економічний прогрес країни. За відсутності структурованої та дієвої системи бюджетування неможливо

ефективно реалізувати свою економічну стратегію. Отже, бюджетна система є важливим елементом у функціонуванні економіки кожної країни. На сучасному етапі розвитку держави цифровізація виступає важливим чинником, що впливає на економічне, правове, соціальне та політичне життя. Рівень і глибина процесів цифровізації прямо пропорційні рівню економічного розвитку країни, її економічній структурі та здатності адаптуватися до змін. Інформаційні технології мають важливе значення для впровадження цифрових інструментів. Застосування цифрових технологій у сфері управління публічними фінансами спрямоване на підвищення ефективності, забезпечення прозорості процесів та покращення результатів якості державних послуг. Завдяки цифровим рішенням оптимізуються процеси збору доходів, підвищується ефективність управління державними витратами, зміцнюється фінансовий контроль та покращується якість надання послуг. Такі зміни можливі завдяки модернізації управлінських процесів, адаптації міжнародних стандартів, реформуванню фінансової системи та розвитку співпраці з приватним сектором для дотримання законодавства й стимулювання економічних процесів. Вимоги до формування ефективної системи бюджетування на державному рівні включають, в тому числі, необхідність застосування ефективних цифрових технологій.

Короткий аналіз досліджень цієї проблеми. Бюджетна система є одним із ключових механізмів, що забезпечує цілісність держави. Її ефективне функціонування створює умови для виконання всіх завдань публічного управління, що встановлені адміністративно-територіальними одиницями відповідно до чинного законодавства й актуальних соціально-економічних обставин. Сучасний розвиток бюджетних відносин вимагає не лише цифровізації бюджету й відповідних показників, а й впровадження інформаційних технологій для автоматизації управлінських процесів у бюджетній сфері, що дозволяє виконувати певні операції без втручання людини, мінімізуючи суб'єктивний вплив у процесі прийняття рішень.

Мета (завдання) наукового дослідження. Дослідження спрямоване на вивчення цифровізації як елемента підвищення ефективності процесів бюджетування на державному рівні.

Основні результати дослідження. Підвищення ефективності бюджетної системи передбачає впровадження цифрових технологій, покращення управління бюджетними коштами шляхом застосування інноваційних технологій, розподілу та використання фінансових ресурсів, посилення контролю за діяльністю розпорядників і отримувачів бюджетних коштів, а також налагодження повноцінної взаємодії між усіма учасниками бюджетного процесу. Для успішної трансформації бюджетної системи необхідно шукати

інноваційні підходи до цифровізації в Україні з урахуванням позитивного міжнародного досвіду.

Цифрові технології в бюджетній сфері сприятимуть підвищенню обізнаності громадськості: кожен охочий зможе у будь-який момент переглянути бюджетні показники, порівняти їх із даними попередніх років, а також ознайомитися зі звітами щодо виконання бюджету на різних рівнях, викладеними в доступній формі. Це дозволить реалізувати принципи публічності та прозорості бюджетної системи.

На розвиток бюджетних відносин сьогодні значно впливає застосування інформаційних технологій, які висувають вимоги щодо забезпечення відкритості бюджетів. Активне впровадження цифрових рішень є важливою складовою розвитку інформаційного суспільства та держави, що потребує створення належної нормативно-правової бази для регулювання нових аспектів цифрової економіки.

Цифрова трансформація різних суспільних відносин визначається необхідністю пошуку ефективних правових механізмів, що повною мірою стосується також бюджетних правовідносин.

Бюджетна система, завдяки своїй важливості, є однією з головних сфер для запровадження сучасних інформаційних технологій і створення правової бази для їх регулювання. Варто зазначити, що правові норми відіграють провідну роль у системі цифровізації бюджетної системи. Сьогодні це вже не обмежується лише регуляцією використання окремих інформаційних систем. Цифрове управління публічними фінансами, особливо у бюджетній сфері, істотно впливає на структуру і зміст бюджетних відносин та на їхній зв'язок із податковими і господарськими відносинами [4].

Основними перешкодами на шляху цифровізації бюджетної системи в Україні, як і в багатьох інших країнах, є застарілі норми законодавства, використання традиційних паперових документів, технологічні проблеми, низький рівень забезпечення цифровими технологіями та навиками цифрової грамотності та брак необхідної освіти серед учасників бюджетного процесу. Національне законодавство повинне сприяти інтеграції цифрових технологій, що вже довели свою ефективність на міжнародному рівні. Нормативна база має забезпечити сталу реалізацію завдань цифрового регулювання у бюджетній сфері [3].

Прикладом впровадження цифрових технологій є системи для касового обслуговування рахунків бюджетів різних рівнів.

Єдиний веб-портал об'єднує три портали відкритих даних [1-2]:

1. Spending.gov.ua – база даних витрат бюджетних коштів на всіх рівнях, яка охоплює витрати державних і комунальних підприємств, соціальних служб та фондів.

2. Proifi.gov.ua – портал проєктів соціально-економічного розвитку, які фінансуються міжнародними організаціями. Він надає статистику щодо фінансування проєктів, структури витрат за роками, галузями, а також інформацію про співпрацю України з міжнародними фінансовими інституціями.

3. Openbudget.gov.ua – інформаційний ресурс для громадян, що надає ключові бюджетні показники, цілі бюджетної політики, джерела доходів, обґрунтування видатків, дані про державний борг і розпорядників коштів.

Отже, для повноцінної реалізації принципів прозорості та відкритості в управлінні публічними фінансами цифрова трансформація бюджетної системи потребує не лише інновацій, але й належного правового регулювання. Впровадження цієї системи сприяло автоматизації бюджетного процесу на місцевому рівні і стало поштовхом для формування та практичної реалізації інформаційно-програмного комплексу «Місцевий бюджет», який використовується органами влади на місцевому рівні.

Висновки та перспективи досліджень. Бюджетна система є складною багатофакторною системою держави, яка забезпечує реалізацію економічної політики. Вона піддається впливу зовнішніх і внутрішніх факторів. На сьогоднішній день бюджетна система стикається з кількома основними викликами, вирішення яких забезпечить її ефективне функціонування та сталий розвиток. Проблемними запитамі суспільного характеру до системи є, наприклад, вдосконалення правових механізмів та регуляторних функцій системи, впровадження принципів її функціонування, подолання наслідків російської агресії, завершення процесу децентралізації, а також інтеграцію цифрових технологій у бюджетні правовідносини. У теперішніх умовах, орієнтуючись на міжнародний досвід, держава активізує економічний розвиток через інтеграцію новітніх цифрових технологій, які значно впливають на зміст та швидкість виконання публічних фінансових операцій. Ці зміни можуть мати як позитивні, так і негативні наслідки. Використання цифрових технологій забезпечує обробку великих обсягів інформації з меншими затратами трудових та фінансових ресурсів, а також скорочує час на отримання актуальних даних. Проте, поряд із перевагами цифрових процесів бюджетування, важливим моментом є забезпечення фінансово-економічної безпеки фінансової системи, орієнтуючись на фінансово-правове регулювання, а також доцільно розробляти нові комплексні нормативно-правові акти для регулювання процесів бюджетування. Відновлення економічного розвитку країни та стабільності бюджетної системи неможливе без відповідного рівня цифровізації, який дозволяє впроваджувати прозорі цифрові інструменти для зменшення корупційних ризиків у сфері бюджету. Додатково, інноваційні технології є засобом підвищення ефективності за умов обмежених ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Божук І.І., Фоменко Ю.О. Громадський бюджет як інструмент розвитку місцевої демократії. Порівняльно-аналітичне право. 2020. № 1. С. 297–299
2. Гавриленко Н. В. Вплив цифрових трансформацій на зміст фіскального адміністрування. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1568/1509>
3. Криниця, С. (2023). Сучасні тренди розвитку цифрових технологій та їх вплив на публічні фінанси. Збірник наукових праць Державного податкового університету, (2), 82–120. <https://doi.org/10.33244/2617-5940.2.2023.82-120>
4. Латковська Т.А. Фінансово-правове регулювання суспільних відносин в умовах цифрової трансформації. Фінансове право в умовах цифрової трансформації : колект. монографія / за заг. ред. Т.А. Латковської. Чернівці: Технодрук, 2021. 418 с.

Стецюк П.А.,

доктор економічних наук, професор,

Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,

м. Київ

Пілюченко В.Д.,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,

освітня програма «Управління інноваційною діяльністю»,

Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,

м. Київ

**ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ЦИФРОВУ
ТРАНСФОРМАЦІЮ МЕНЕДЖМЕНТУ ІДЕЙ В УКРАЇНІ: ПЕРЕВАГИ,
ВИКЛИКИ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД**

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Цифровізація та автоматизація в сфері креативного менеджменту є важливими напрямками розвитку для України, зокрема через впровадження штучного інтелекту (ШІ) в управлінні інтелектуальною власністю, державними послугами та бізнес-процесами. Технології ШІ можуть значно покращити ефективність і прозорість адміністративних процедур, зменшити ризики корупції та полегшити взаємодію з громадянами та бізнесом. Водночас ці зміни стикаються з численними викликами, зокрема в контексті забезпечення цілісності даних, етики застосування ШІ та адаптації законодавчої бази до нових технологій. Актуальність даного дослідження визначається необхідністю адаптації України до глобальних цифрових трендів та

використання міжнародного досвіду для вдосконалення публічного управління.

Короткий аналіз досліджень цієї проблеми. Цифровізація праці, бізнес-процесів та менеджменту є важливою темою у дослідженнях спільноти науковців України (Г. Бондар, Н.А. Азьмук, К.В. Єсенніков та інші), особливо через те, що цифрова трансформація України лише набирає обертів. Різні аспекти, як-от автоматизація робочих процесів, застосування штучного інтелекту (ШІ), етика використання технологій і соціальні впливи, активно розглядаються у літературі. Зокрема, частина досліджень досліджень акцентує увагу на ролі ШІ в покращенні ефективності державних та бізнес-процесів, оптимізації ресурсів, а також їх увага повернута до проблем безпеки даних і правових аспектів цифровізації. Інтеграція таких технологій має потенціал для змін у державному управлінні, виявленні шахрайства, підвищенні прозорості урядових процесів та поліпшенні взаємодії між громадянами та державою.

Мета (завдання) наукового дослідження. Метою дослідження є оцінка впливу штучного інтелекту на цифрову трансформацію сфери креативного менеджменту в Україні, визначення ефективності застосування ШІ для оптимізації бізнес-процесів і управлінських процедур в державному секторі. Завдання дослідження включають аналіз міжнародного досвіду впровадження ШІ, оцінку переваг і ризиків, пов'язаних з використанням таких технологій, а також розробку рекомендацій для вдосконалення правової та етичної бази в Україні.

Основні результати дослідження. Дослідження показало, що ШІ має великий потенціал для покращення управлінських процесів в Україні. Автоматизація через ШІ дозволяє підвищити прозорість та ефективність державних послуг, оптимізувати взаємодію з громадянами і бізнесом, а також зменшити корупційні ризики. Крім того, ШІ може використовуватися для виявлення шахрайства, покращення обробки даних і моніторингу порушень прав інтелектуальної власності. Водночас однією з основних проблем залишається забезпечення безпеки даних і захисту персональної інформації, що потребує вдосконалення нормативно-правової бази.

Варто погодитися з дослідницею Г.Бондар, що «висока готовність до використання цифрових технологій є однією з найбільших переваг України» [3, с. 330]. Однак на питання правильного підходу до цифровізації та доцільної інтеграції штучного інтелекту в процеси цифрової трансформації менеджменту ідей в літературі існують різні думки. До прикладу, Н.А. Азьмук розглядає це питання як процес, у якому штучний інтелект зможе замінити людську працю у рутинних завданнях, водночас посилюючи роль креативної праці та потребу у розвитку людського потенціалу, що є важливим у контексті навчання протягом всього життя та підтримки соціальної роботи, яка лишається прерогативою людини [1, с. 143], а Г. Бондар акцентує увагу на тому, що цифровізація є ключовим фактором для відбудови та модернізації економіки України, сприяючи прозорості, інвестиціям та інтеграції з

Європою.[2, с. 347-348]. Ми поділяємо думку тих, хто бажає говорити про необхідність створення нових робочих місць, пов'язаних із ШІ, та перекваліфікацію робочої сили для того, щоб адаптуватися до змін, які приносить автоматизація. В Україні це може стати важливим кроком до розвитку інноваційної економіки, особливо з огляду на необхідність модернізації ключових галузей (енергетика, промисловість, сільське господарство). Однак одним із важливих аспектів, на які неодмінно варто зважати є психологічні бар'єри, з якими стикаються люди під час переходу до автоматизації. В Україні, де цифрова грамотність у багатьох регіонах є низькою, необхідно проводити інформаційно-освітні кампанії та навчання для громадян. Це дозволить мінімізувати страхи щодо автоматизації і технологій ШІ, а також забезпечити правильне ставлення до нововведень.

Н.А. Азьмук розглядає питання етики і правових аспектів використання, особливо в контексті захисту персональних даних та забезпечення приватності ШІ [1, с. 139, 144]. Ми вважаємо, для України важливою є розробка правових рамок для використання ШІ в менеджменті щоб уникнути порушень прав громадян, зокрема у сфері безпеки та захисту даних. Важливою є також розробка нормативних актів, що забезпечать етичне використання ШІ в державних структурах. На нашу думку особливо важливо створювати платформу для взаємодії між фахівцями різних галузей, щоб забезпечити ефективну та безпечну цифрову трансформацію суспільства. Це має безпосереднє відношення до України, де цифрові комунікації є важливим інструментом для підвищення рівня прозорості влади, а також для поліпшення зв'язку між державними структурами та громадянами.

К.В. Єсенніков у своїй роботі порівнював досвід використання ШІ в ЄС та США. За його словами ШІ може покращити обробку даних для виявлення тенденцій і закономірностей, що є важливим для вдосконалення стратегій комунікації на основі даних в сфері менеджменту [3, с. 5-6]. Ми підтримуємо думку науковця, проте пропонуємо доповнити роботу глибшим дослідженням різних ШІ-інструментів, таких як чат-боти та віртуальні помічники, які покращують взаємодію між громадянами та урядом. В Україні подібні технології можуть оптимізувати зв'язок громадян з державними послугами, роблячи комунікацію швидшою, більш ефективною та доступною. Проте важливо звернути увагу на дослідження як ШІ допомагає виявляти шахрайські дії та покращує використання ресурсів у державних системах. Це може бути корисно для України з питання забезпечення прозорості та підзвітності в державному управлінні. Потрібно наголосити на важливості прозорості алгоритмів ШІ, що критично для підтримки довіри громадян до урядових цифрових сервісів. В Україні це може сприяти покращенню документування та комунікації в публічних адміністраціях.

Висновки та перспективи досліджень. Використання ШІ в менеджменті може стати потужним інструментом для модернізації державних послуг в Україні, але потребує чіткої правової та етичної регуляції.

Перспективи досліджень включають аналіз впливу ШІ на цифрові комунікації, розробку стандартів безпеки даних та адаптацію найкращих міжнародних практик. Інтеграція ШІ повинна супроводжуватися освітніми ініціативами для громадян та враховувати соціальні, культурні й психологічні аспекти, щоб забезпечити успішну адаптацію до цифрових змін. Порівняльний аналіз досвіду ЄС та США надає корисні інсайти для покращення взаємодії з громадянами, прозорості процесів та розробки етичних і безпечних стандартів.

Перспективи досліджень можуть бути в порівнянні використання ШІ в системі менеджменту країн ЄС, США та інших регіонів, з метою адаптації успішних практик до українського контексту а також у аналізі потреб у навчанні державних службовців та громадян для ефективної адаптації до використання ШІ в креативному менеджменті.

Список використаних джерел:

1. Азьмук Н.А. Штучний інтелект у процесі праці у цифровій економіці: нові виклики та можливості. *Економічний вісник Донбасу*. 2019. № 3 (57). С. 137-145. DOI: 10.12958/1817-3772-2019-3(57)-137-145.
2. Бондар Г. Цифровізація та співпраця Європейського союзу та України. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2023. № (20). С. 330-352.
3. Єсенніков К.В. Впровадження штучного інтелекту в державне управління: порівняльний аналіз країн ЄС та США. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2024. №10. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2024.10.6>.

Матвейчук Л.О.,

*доктор наук з державного управління,
кандидат економічних наук, доцент,*

*Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький*

Мельник О.П.,

*начальник відділу обліку та довідкового апарату,
Державний архів Хмельницької області,*

*здобувач другого (магістерського) рівня освіти,
освітня програма «Публічне управління та адміністрування»,
Хмельницький університет управління та права ім. Леонід Юзькова,
м. Хмельницький*

ПРОЦЕСИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ В ДЕРЖАВНІ АРХІВНІ СЛУЖБИ (на прикладі Державного архіву Хмельницької області)

У сучасному цифровому суспільстві де традиційні галузі знань інтегруються з новими, спрямованими на осмислення інновацій суспільного розвитку, а також збільшення масивів даних, які необхідно контролювати, оперативно та вчасно обробляти, ставлять перед архівними установами завдання пошуку шляхів модернізації окремих напрямів своєї діяльності. В цьому контексті інтернет мережа змінила стиль функціонування архівної служби, на зміну «паперовому світу» прийшло «цифрове суспільство». Затребуваність документної інформації в цифровому форматі в умовах побудови цифрової України є актуальним питанням сьогодення і вимогою часу, як для науковців так і для практиків.

На думку сучасних науковців «інформатизація архівної справи – це комплекс організаційних, науково-методичних і технологічних заходів, що забезпечують розроблення на єдиних методологічних та методичних засадах взаємопов'язаних інформаційних технологій у галузі архівної справи, створення мережі локальних і централізованих баз даних, формування національних архівних інформаційних ресурсів» [1]. Вивчення проблематики цифрових трансформацій у архівній сфері знаходиться на периферії досліджень науковців, однак слід зазначити, що прикладна площина даного питання випереджає наукову. Тому метою даного дослідження є вивчення прикладної сторони цифровізації вітчизняної Державної архівної служби.

Оцифрування документів та створення цифрових фондів користування здійснюється архівними установами відповідно до Закону України „Про Національний архівний фонд та архівні установи”, Правил роботи архівних установ України, Порядку користування документами Національного архівного фонду (далі – НАФ) України, що належать державі, територіальним громадам, Методичних рекомендацій „Цифровий фонд користування документами Національного архівного фонду: створення, зберігання, облік та доступ до нього” та інших нормативно-правових актів, які складають достатню нормативно-правову базу для організації робіт з оцифрування архівних документів.

У відповідності до реалізації пріоритетних завдань Державної архівної служби України на 2021 рік Державним архівом Хмельницької області (далі – Державний архів) було розроблено проєкт Програми оцифрування документів НАФ на 2022-2025 роки в області, який увійшов до загальнонаціональної «Програми оцифрування архівних інформаційних ресурсів на 2022-2025 роки, яка передбачає забезпечення безперешкодного доступу до архівних інформаційних ресурсів, підвищення якості архівних послуг відповідно до потреб користувачів» [2].

В умовах сучасної війни діджиталізація архівної справи набула особливого значення. Воєнні дії створюють ризики для фізичного збереження архівних документів, що може призвести до втрати цінної історичної інформації. В свою чергу створення електронних копій, дозволить зберігати

інформацію у безпечних місцях, та у разі втрати оригіналів є можливість відновлення.

Державним архівом вживаються усі заходи, щодо забезпечення збереженості документів НАФ. З метою координації робіт з оцифрування документів та формування цифрового фонду користування створено сектор цифрових та інформаційних технологій, який забезпечує підготовку планово-звітної документації та створення фонду користування в цифровій формі; обладнано дві робочі кімнати, де розміщено технічне обладнання для оцифрування документів. Технічну базу процесу оцифрування архівної спадщини в Державному архіві утворює сучасний книжковий сканер планетарного типу та інноваційне обладнання, яке було отримано в рамках міжнародної співпраці (три сканери моделі CZUR ET16, цифрові фотоапарати, мережеве файлове сховище (NAS 1, NAS 2), комп'ютер DELL моделі D15U + його складові та лінійно-інтерактивне ДБЖ 600/800/1000 ВА).

На вимогу часу в Державному архіві створено власний веб-сайт (://dahmo.gov.ua/), завдяки якому забезпечується віддалений доступ до цифрових копій архівних документів, інформація яких користується найбільшим попитом серед користувачів та дослідників. На порталі в електронному вигляді розміщено: путівники, каталоги, анотовані реєстри метричних книг, інформацію про розсекречені матеріали та їхні анотовані електронні реєстри описів, науково-довідковий апарат, унікальні архівні документи. Наповнюється розділ „Довідковий апарат”, де розміщуються описи фондів, функціонує рубрика „Архів-онлайн” з цифровими копіями найбільш запитуваних документів, до якого завантажено понад 1472 справи та 469 описів. У читальному залі Державного архіву для зручного використання оцифрованих документів НАФ, створено комп'ютеризовані робочі місця для користувачів та дослідників з можливістю перегляду цифрових копій документів та описів справ фондів.

Протягом 2021 року Державним архівом оцифровано 104067 кадрів документів НАФ та 532 описи довідкового апарату. У цьому ж році за співпраці із Центральним державним кінофотофоноархівом України ім. Г.С. Пшеничного (ЦДКФФА України ім. Г.С. Пшеничного) переведено в цифру 1 од.обл. кінодокументів «Слідами відступаючого ворога», м.Кам'янець-Подільський, с.Скала Подільська, 1944 рік, німий. У 2022 році продовжено роботу над оцифруванням документів, за результатами роботи до файлового сховища додано 117174 кадри документів НАФ та 460 описів (10164 кадри) довідкового апарату. Зокрема, в цифру переведена «Колекція листів німецьких солдатів» (Ф. Р-6347).

Цифровий фонд користування Державного архіву у 2023 році збільшився на 368 одиниць зберігання (далі – од.зб.)/96756 файлів копій документів з паперовими носіями та 644 описами/10005 файлів в цілому. Поряд із цим в 2023 році проведено реорганізацію мережевого файлового сховища (NAS 1) шляхом переміщення 2584 тис. од.зб. РАЦСів (652 Гб) до

NAS 2, що в свою чергу дало змогу забезпечити безперебійний онлайн-доступ до них користувачам читального залу Державного архіву.

Завдяки участі Державного архіву Хмельницької області в різних міжнародних проєктах і співпраці з іноземними партнерами у 2022-2023 роках архівом виготовлено понад 2 млн. копій документів, що дозволило посісти 2-ге місце в Україні з оцифрування документів НАФ (86,8 тис. справ) за рейтинговими показниками Державної архівної служби України у 2023 році [3].

Відповідно до «Перспективного плану оприлюднення цифрових копій документів Державного архіву Хмельницької області на власному веб-сайті», протягом 2023 року оприлюднено 316 оцифрованих справ та 47 описів. Це – справи фондів: Ф.17, Костьоли Подільської та Волинської губерній (колекція), Ф.18, Церкви Подільської та Волинської губерній, Ф.226, Подільська казенна палата, Ф. 315, Подільська духовна консисторія, Ф. 685, Подільська римокатолицька духовна консисторія. Оприлюднення відбувається щотижнево, також є можливість опрацювання оцифрованих справ у читальній залі Державного архіву Хмельницької області.

За сприяння Державної архівної служби України, успішно реалізується спільний проєкт з корпорацією FamilySearch International (США), розпочатий 29 серпня 2022 року, щодо оцифрування документів. В рамках такої співпраці станом на 01.01.2024 FamilySearch International оцифровано 104085 од. зб. та виготовлено 2032884 кадри копій документів з паперовим носієм.

Особливої уваги заслуговує підтримка міжнародних партнерів в процесі діджиталізації архівної справи Хмельниччини. Так, за результатами співробітництва з Міжнародним альянсом із захисту спадщини в зонах конфлікту – ALIPH, Державному архіву надано грантову допомогу на придбання оргтехніки для оцифрування документів, з метою забезпечення збереження документів НАФ України. Також здійснюється співпраця з Інститутом досліджень тоталітарних режимів м. Праги Чеської Республіки з питань оцифрування документів щодо осіб чеської національності репресованих на території Хмельницької області. Цифрові копії, яких будуть використані у проєкті Інституту досліджень тоталітарних режимів «Чехословаки в Гулагу».

У квітні 2024 року в Державному архіві відповідно до укладеного договору з Благодійною організацією «Благодійний фонд» Меморіал Голокосту «Бабин Яр» стартував новий проєкт з оцифрування документів НАФ. Оцифрування документів українських архівів про Голокост відбувається на виконання укладеного Меморандуму про партнерство від 30 жовтня 2020 року між Державною архівною службою України та Благодійною організацією «Благодійний фонд» Меморіал Голокосту «Бабин Яр». В рамках договору планується оцифрувати документи, в яких зберігається інформація про трагедію та жертви Голокосту, а також книги реєстрації актів цивільного стану відділів ДРАЦС. Цифрові копії

документів Державного архіву Хмельницької області доступні в онлайн-архіві благодійної організації (<https://babynyar.org/ua/archive>).

Загалом у мережевому файловому сховищі Державного архіву (цифровий фонд користування) ємністю 23,01 Тб станом на 24.06.2024 налічується 111625 тис. од. зб./ 14596,888 Гб (понад 5млн. файлів (копій) та 4182 описи, що є одним із найкращих показників серед державних архівів України.

Окремої уваги заслуговує питання впровадження у 2021 році електронного документообігу в Державному архіві, надання доступу до вебмодуля системи електронного документообігу СЕД «АСКОД», що в свою чергу дозволило спростити процеси обробки документів, підвищити ефективність управлінських процесів і полегшило доступ до інформації.

Державним архівом розпочато роботу над набором заголовків справ оцифрованих фондів для реалізації перспективи впровадження комплексного електронного ресурсу «Archium/Архіум», функціонал якого надає можливість створювати та представляти онлайн індивідуальні документальні зібрання, формувати комплекси електронних ресурсів з великим обсягом архівних документів. Проте, на даному етапі інформатизації, через брак фінансування та технічних ресурсів використання цього порталу обмежено [4, с. 31].

25 вересня 2024 року в Українському інформаційному агентстві «Укрінформ» відбувся круглий стіл на тему: «Україна – світовий лідер за темпами оцифрування архівів». За підсумками роботи архівних установ України у 2023 році, Україна увійшла в Топ-9 держав, посівши друге місце, серед таких країн, як: Фінляндія – 34,2 млн, Україна – понад 21 млн, Німеччина – близько 21 млн, Ізраїль – понад 18 млн, Норвегія – 18 млн, Індія – не більше 15 млн, Узбекистан – 14,7 млн, Велика Британія – 12,5 млн, Малайзія – понад 10,0 млн. Це в 17, 5 разів більше, ніж до 2019 року [5]. Отже, Українські архіви стали справжнім відкриттям для колег із країн Європи та всього світу. Обсяг допомоги, який надається іноземними колегами для українських архівів за останні два роки, є більшим, а ніж за всі роки незалежності України.

Слід зазначити, що сучасні вимоги до якості електронних копій, темпи наповнення NAS Державного архіву уже сьогодні вимагають прийняття рішень про модернізацію мережевого файлового сховища, суттєвого його розширення та придбання відповідного додаткового обладнання, програмного забезпечення для захисту даних. Разом з тим, на сьогоднішній день назріла необхідність модернізації веб-порталів з метою урахування нових вимог та завдань, покладених на архівні установи. Поряд із проблемним питанням цифровізації є брак ІТ-спеціалістів в архівних установах, які будуть супроводжувати процес імплементації цифровізації.

Таким чином, цифровізація усіх процесів архівної справи, удосконалення архівних та ділових процесів, як перехідного етапу формування цифрового суспільства, є одним із пріоритетів діяльності архівних установ. Основними напрямками оцифрування Державного архіву є

найбільш затребувані документи НАФ, що користуються попитом у запитувачів, зокрема це описи справ постійного зберігання, метричні книги церков та костелів, актові записи відділів ДРАЦС, архівно-слідчі справи репресованих громадян. В пріоритеті також залишаються документи, які постраждали у пожежі 2003 року в Кам'янець-Подільському міському архіві.

На сьогодні, вирішення питання збереження документів НАФ України неможливе без оцифрування архівних документів, створення та підтримки функціонування цифрового фонду користування та інших баз даних. Адже оцифрування – це найкращий шлях, який пропонують нам сучасні технології для зберігання архівних документів. Тому що, українські архіви, це не тільки спадщина українського народу, – це свідчення про історичне минуле багатьох європейських народів.

Список використаних джерел:

1. Левчук О. Архівні електронні інформаційні ресурси як джерело історичної інформації. Архіви України .2020. № 4. С. 52-70.
2. Програма оцифрування інформаційних ресурсів на 2022-2025 роки: Державна архівна служба України. 2022. URL: <https://archives.gov.ua>.
3. Публічний звіт голови Державної архівної служби України Анатолія Хромова за 2023 рік. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3829622-pidsumki-dialnosti-ukrderzarhivu-u-2023-roci.html>.
4. Залєток Н., Чорноморець Є. Сучасний стан упровадження електронних послуг центральними та обласними державними архівними установами України. Архіви України. 2023. №1. С. 27-40.
5. Круглий стіл на тему: «Україна – світовий лідер за темпами оцифрування архівів», спікер Анатолій Хромов. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3908696-ocifruvanna-arhivnih-dokumentiv-providni-pozicii-ukraini.html>

Хитра О.В.,

кандидат економічних наук, доцент,

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,

м. Хмельницький

Царук І.В.,

здобувачка вищої освіти,

освітня програма «бакалавр менеджменту»,

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,

м. Хмельницький

ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТ У ДИСТАНЦІЙНІЙ РОБОТІ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Сучасні умови праці, зокрема дистанційна робота, істотно змінили підходи до управління часом. Пандемія COVID-19 та війна в Україні стали каталізаторами переходу на нові форми зайнятості, що створило численні виклики у сфері тайм-менеджменту. Розмитість меж між робочим і особистим часом, зниження дисципліни та мотивації, а також цифрова втома стали серйозними проблемами, що потребують наукового дослідження. Актуальність цієї теми обумовлена необхідністю розробки ефективних стратегій тайм-менеджменту для підвищення продуктивності та забезпечення балансу між професійним та особистим життям.

Короткий аналіз досліджень проблеми. Класиками тайм-менеджменту вважаються К. Макхем, М.Х. Маскон, Ф.У. Тейлор, А. Файоль. На сучасному етапі найбільш відомими є дослідження таких зарубіжних фахівців, як К. Бішоф, Т. Брайан, П. Дойль, Ст. Кові, Дж. Коулі, Б. Санто, С. Уорд та ін.

Для вітчизняних науковців проблеми тайм-менеджменту також є досить актуальними. Зокрема, І.І. Боришкевич, О.І. Жук та І.І. П'ятничук [1] запропонували комплексний механізм тайм-менеджменту для підвищення особистої ефективності; О.В. Євтушевська [2] дослідила роль тайм-менеджменту у світогляді сучасної людини; С.Б. Іваницька, Т.О. Галайда, Р.М. Толочій [3] на основі аналізу зарубіжних методик обґрунтовують рекомендації щодо застосування прийомів тайм-менеджменту на українських підприємствах; І.В. Кириченко і М.Г. Шленьова [4], Н.В. Ковальчук [5], Т.В. Лазоренко, Ю.О. Дідченко, Є.Д. Михайлова [6], І.В. Причепка, І.Л. Соломонюк, Т.В. Лесько [8] проаналізували основні завдання, принципи, функції і сучасні методики тайм-менеджменту.

Проведені дослідження підтвердили наявність беззаперечного зв'язку між розпорядком дня та рівнем продуктивності, підкреслюючи важливість дотримання чіткої структури робочого часу. Водночас в умовах дистанційної роботи працівники зіткнулися з труднощами у самоорганізації, зниженням мотивації, проблемами професійного та емоційного вигорання. До того ж, як зазначають І.О. Таран і Л.О. Васечко [10], дистанційна робота потребує більш виважених підходів щодо правового регулювання.

Мета (завдання) наукового дослідження. Мета дослідження полягає в аналізі основних викликів, з якими зіткнулися працівники під час дистанційної роботи, та виявленні ефективних методів тайм-менеджменту для їх подолання.

Основні результати дослідження. У сучасних умовах, коли дистанційна робота стає все більш поширеною формою зайнятості, ефективне управління часом набуває особливого значення. Пандемія COVID-19, а якщо говорити про

Україну – то і війна, спричинили перехід багатьох компаній до дистанційної форми роботи персоналу.

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення правового регулювання дистанційної, надомної роботи та роботи із застосуванням гнучкого режиму робочого часу» [9] дистанційна робота трактується як форма організації праці, за якої робота виконується працівником поза робочими приміщеннями чи територією власника або уповноваженого ним органу, в будь-якому місці за вибором працівника та з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Характерними ознаками дистанційної роботи є: виконання роботи працівником поза робочим приміщенням; ненормований робочий час; використання інформаційно-комунікаційних технологій; гнучкість соціально-трудових відносин тощо [10, с. 136].

Незважаючи на очевидні переваги (гнучкість графіка, економія часу на дорогу), цей формат також приніс чимало викликів, зокрема в сфері тайм-менеджменту. Розмивання меж між роботою та відпочинком, зниження самоконтролю та стрес через незрозумілі вимоги до організації часу стають поширеними проблемами.

Важливо зрозуміти, у чому суть основних викликів, з якими зіткнулися працівники в умовах дистанційної роботи, і як їх можна подолати.

Першим викликом є розмиті межі між робочим і особистим часом. Дистанційна робота значно ускладнює можливість встановити чіткий баланс між роботою і відпочинком. Згідно з даними різних опитувань, працівники часто скаржаться на те, що вони працюють довше, ніж під час офісної роботи, оскільки їм важко завершити робочий день. Це явище може призводити до зниження загальної продуктивності та появи хронічної втоми.

Ще однією є проблема самоорганізації та дисципліни. Одним з ключових викликів дистанційної роботи є відсутність зовнішнього контролю, що може негативно впливати на здатність працівників самостійно організувати свій час. У домашніх умовах, з огляду на численні відволікаючі фактори, зростає ризик прокрастинації. Для багатьох працівників відсутність чітко регламентованого дня створює проблеми з дисципліною.

У підсумку працівники витрачають більше часу на виконання завдань, адже їм важче залишатися зосередженими протягом тривалого періоду. Дистанційна робота також може призводити до нерівномірного розподілу навантаження протягом дня або тижня. Деякі працівники перевантажуються завданнями в один день, а в інші мають значно менше роботи, що призводить до дисбалансу в їхньому робочому графіку та впливає на їхню мотивацію.

Третім викликом є цифрова втома. Тривала робота з використанням цифрових засобів комунікації, таких як Zoom чи Microsoft Teams, спричиняє явище «цифрового вигорання». Це явище було досліджено не одноразово, що дозволило з'ясувати, що постійна участь у відеоконференціях і робота з

цифровими інструментами створюють значне навантаження на психіку працівників [11].

Останнім, але не менш важливим, є зниження мотивації. Відсутність безпосереднього спілкування з колегами та соціальної взаємодії може призводити до ізольованості працівників, що знижує рівень їхньої мотивації та задоволеності працею. Працівники на дистанційній роботі більше схильні до депресивних настроїв та зниження ефективності.

Одним з найважливіших кроків для подолання зазначених викликів є встановлення чіткого розкладу, адже саме він є одним з найефективніших способів організувати робочий день під час дистанційної роботи. Згідно з дослідженнями, працівники, які дотримуються чіткого графіка, демонструють вищу продуктивність і краще балансують роботу та особисте життя. Чіткий розпорядок дня з встановленими часовими блоками для роботи, перерв та відпочинку дозволяє уникати перевантаження та вигорання. Крім того, важливо організувати робочий простір таким чином, щоб підтримувати фокус на завданнях. Наявність виділеної робочої зони дозволяє розділяти роботу і відпочинок на психологічному рівні. Дослідження показують, що працівники, які створюють окремий простір для роботи вдома, мають менше проблем з концентрацією та управлінням часом.

Для полегшення управління часом доцільно використовувати цифрові інструменти, такі як Trello, Asana, GoogleCalendar. Ці інструменти дозволяють не лише стежити за термінами виконання завдань, але й ефективно планувати день, встановлювати пріоритети та уникати перевантаження.

Важливо правильно встановити пріоритети. Для цього, наприклад, можна скористатися т. зв. «матрицею С. Кові» [12]. Усі завдання розміщуються по таких квадрантах: перший квадрант – термінові і важливі справи; другий квадрант – важливі і нетермінові справи; третій квадрант – неважливі і термінові справи; четвертий квадрант – неважливі і нетермінові справи. Для підвищення особистої ефективності бажано не допускати тривалого перебування в 3-му і 4-му квадрантах, і, по можливості, зміщувати всю основну діяльність до 2-го квадранта, оскільки він пов'язаний з тим, що наразі не є терміновим, але є важливим.

Ще одним з рекомендованих методів підвищення концентрації є техніка Pomodoro, яка полягає у чергуванні періодів роботи та відпочинку (наприклад, 25 хвилин роботи та 5 хвилин відпочинку) [7].

Для запобігання цифровій втомі важливо робити регулярні перерви та виконувати вправи для очей, щоб зменшити навантаження на зір.

Для контролю за використанням робочого часу пропонуємо застосовувати метод під назвою «самофотографія робочого часу». Це допоможе передусім встановити фактичні затрати часу на виконання окремих робіт, порівняти їх з показниками, які були типовими для роботи в офісі, та ідентифікувати т. зв. «поглиначі часу».

Також не можна забувати про соціалізацію та регулярний зворотний зв'язок, адже корисним може бути обмін досвідом щодо застосування методів тайм-менеджменту з колегами. Тому навіть у дистанційному режимі варто підтримувати комунікацію зі співробітниками за допомогою відеоконференцій або месенджерів.

Висновки та перспективи досліджень. Таким чином, можна зробити висновок, що тайм-менеджмент у дистанційній роботі є важливим інструментом для забезпечення ефективності та підтримання балансу між роботою і особистим життям. Використання цифрових інструментів для планування часу, технік для концентрації уваги та регулярних перерв допомагає подолати основні виклики, з якими зіткнулися працівники на дистанційній роботі, і підвищити рівень самоорганізованості і дисципліни. У подальших дослідженнях вважаємо за доцільне сконцентрувати увагу на пошуку ефективних способів подолання проявів прокрастинації в умовах ненормованого робочого часу.

Список використаних джерел:

1. Боришкевич І.І., Жук О.І., П'ятничук І.І. Використання основних інструментів тайм-менеджменту задля підвищення особистої ефективності. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7876> (дата звернення: 06.11.2024).
2. Євтушевська О. Тайм-менеджмент як вияв світогляду сучасної людини. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Серія «Економіка»*. 2017. № 3 (192). С. 15–18.
3. Іваницька С.Б., Галайда Т.О., Толочій Р.М. Впровадження європейських методик тайм-менеджменту в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 21. С. 288–292. URL: <http://global-national.in.ua/archive/21-2018/58.pdf> (дата звернення: 06.11.2024).
4. Кириченко І.В., Шленьова М.Г. Класичні підходи до тайм-менеджменту в сучасних реаліях. *Науковий огляд*. 2022. № 1 (81). С. 18–29.
5. Ковальчук Н.В. Тайм-менеджмент як засіб досягнення мети. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2019. № 1 (63). С. 118–123.
6. Лазоренко Т.В., Дідченко Ю.О., Михайлова Є.Д. Правила успішного використання тайм-менеджменту. *Молодий вчений*. 2017. № 1 (41). С. 632–635.
7. Метод Pomodoro. *Українська Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Метод_Pomodoro (дата звернення: 06.11.2024).
8. Причепка І.В., Соломонюк І.Л., Лесько Т.В. Тайм-менеджмент як дієвий інструмент ефективного використання часу успішного менеджера за сучасних умов. *Ефективна економіка*. 2018. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6781> (дата звернення: 06.11.2024).
9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення правового регулювання дистанційної, надомної роботи та роботи із застосуванням гнучкого режиму робочого часу: Закон України від 4

лютого 2021 року № 1213-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1213-20#Text> (дата звернення: 06.11.2024).

10. Таран І.О., Васечко Л.О. Правове регулювання дистанційної роботи в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2021. № 67. С. 134–138.

11. Цифрова втома: як соціальні мережі впливають на психіку людей. URL: <https://themango.com.ua/tsyfrova-vtoma-yak-sotsialni-merezhi-vplyvayut-na-psyhiku-lyudej/> (дата звернення: 06.11.2024).

12. Чотири квадранти тайм-менеджменту. URL: <https://pg-group.online/4-kvadranty-tajm-menedzhmentu/> (дата звернення: 06.11.2024).

Ігнатенко О.П.,

*доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій, Київ*

Коваленко Б.В.,

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
другого року навчання,
освітня програма «Публічне управління та адміністрування»,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

ВИЗНАЧЕННЯ ПРІОРИТЕТІВ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Визначення пріоритетів відновлення економіки України є надзвичайно важливим завданням, яке потребує комплексного підходу та скоординованих дій на державному та міжнародному рівнях. Після тривалого періоду економічних викликів, включаючи військову агресію росії, анексію Криму та глобальну пандемію COVID-19, Україна стоїть перед необхідністю відновлення та зміцнення своєї економіки для забезпечення сталого розвитку та покращення добробуту населення.

Першочерговим пріоритетом є стабілізація макроекономічної ситуації. Це включає контроль за інфляцією, зменшення дефіциту бюджету та державного боргу, а також підтримку стабільності національної валюти. Макроекономічна стабільність є фундаментом для приваблення інвестицій та розвитку бізнесу. Для досягнення цієї мети необхідно продовжувати співпрацю з міжнародними фінансовими організаціями, такими як Міжнародний валютний фонд та Світовий банк, які можуть надати фінансову підтримку та експертну допомогу в проведенні реформ.

Другим важливим напрямком є реформа енергетичного сектору. Україна має значний потенціал у галузі відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна та вітрова енергетика. Інвестиції в ці сфери можуть зменшити залежність від імпорتنих енергоносіїв, покращити енергетичну безпеку та сприяти екологічно стійкому розвитку. Крім того, модернізація існуючої енергетичної інфраструктури, підвищення енергоефективності та зниження втрат у мережах є критично важливими завданнями.

Третім пріоритетом є розвиток інфраструктури. Інвестиції в транспортну, комунікаційну та логістичну інфраструктуру сприятимуть економічному зростанню, покращать зв'язок між регіонами та полегшать доступ до міжнародних ринків. Розвиток доріг, залізниць, портів та аеропортів підвищить конкурентоспроможність українських товарів та послуг на світовій арені.

Четвертим напрямком є підтримка малого та середнього бізнесу (МСБ). МСБ є основою економіки багатьох країн, забезпечуючи більшість робочих місць та сприяючи інноваціям. Для розвитку цього сектора необхідно спростити регуляторне середовище, зменшити бюрократичні перепони, забезпечити доступ до фінансування та надати податкові стимули. Також важливо розвивати підприємницьку культуру та освіту, щоб заохочувати нові покоління до створення власних бізнесів.

П'ятим пріоритетом є реформа системи освіти та науки. Інвестиції в людський капітал є ключовими для довгострокового економічного зростання. Освітня система повинна відповідати потребам сучасної економіки, готуючи кваліфікованих фахівців у галузях, що мають потенціал для розвитку, таких як інформаційні технології, інженерія та наукові дослідження. Підтримка наукових установ та інноваційних центрів сприятиме розвитку технологій та підвищить конкурентоспроможність країни.

Шостим важливим аспектом є боротьба з корупцією та покращення правової системи. Корупція є серйозною перешкодою для економічного розвитку, відлякуючи інвесторів та підриваючи довіру громадян до державних інституцій. Необхідно зміцнювати антикорупційні органи, забезпечувати прозорість державних закупівель та впроваджувати електронні системи управління для зменшення людського фактору в адміністративних процесах. Реформа судової системи, яка гарантує незалежність суддів та ефективний захист прав власності, є критично важливою для створення сприятливого бізнес-клімату.

Сьомим напрямком є аграрний сектор та розвиток сільських територій. Україна має великі площі родючих земель та може стати світовим лідером у виробництві сільськогосподарської продукції. Модернізація аграрних технологій, розмінування сільськогосподарських територій, розвиток інфраструктури в сільській місцевості та підтримка фермерських господарств сприятимуть підвищенню продуктивності та експортного потенціалу. Крім

того, розвиток переробної промисловості дозволить створювати продукти з вищою доданою вартістю.

Восьмим пріоритетом є інтеграція до світової економіки та розширення експортних можливостей. Україна повинна активно шукати нові ринки збуту для своєї продукції та послуг, укласти торговельні угоди та брати участь у міжнародних економічних організаціях. Диверсифікація експорту зменшить ризики, пов'язані з коливаннями на окремих ринках, та підвищить стійкість економіки.

Дев'ятим напрямком є розвиток цифрової економіки. Інформаційні технології та цифровізація процесів є потужними драйверами економічного зростання. Впровадження електронного урядування, розвиток ІТ-сектору та підтримка стартапів у галузі технологій сприятимуть інноваціям та підвищать ефективність державного управління та бізнесу.

Десятим пріоритетом є соціальна політика та покращення якості життя населення. Економічне зростання повинно супроводжуватися підвищенням рівня життя громадян, зменшенням бідності та нерівності. Інвестиції в охорону здоров'я, соціальне забезпечення та доступ до житла є важливими компонентами стратегії сталого розвитку.

Одинадцятим напрямком є розвиток екологічно стійкої економіки. Збереження навколишнього середовища та раціональне використання природних ресурсів повинні бути інтегровані в усі сфери економічної діяльності. Впровадження екологічних стандартів, розвиток "зеленої" енергетики та транспортних систем з низьким рівнем викидів сприятимуть збереженню екосистем та покращенню якості життя.

Дванадцятим пріоритетом є реформування державного управління. Ефективна та прозора державна служба є основою для реалізації всіх інших пріоритетів. Децентралізація влади, підвищення компетентності державних службовців та впровадження сучасних управлінських практик дозволять підвищити ефективність державного апарату.

Тринадцятим напрямком є розвиток фінансового сектору та ринку капіталу. Сильна банківська система та розвинений ринок цінних паперів забезпечують необхідні фінансові ресурси для бізнесу та інвесторів. Реформа фінансового сектору повинна спрямовуватися на підвищення стабільності банків, захист прав вкладників та розвиток нових фінансових інструментів.

Чотирнадцятим пріоритетом є підвищення інвестиційної привабливості країни. Для цього необхідно забезпечити захист прав інвесторів, гарантувати стабільність законодавства та пропонувати стимули для інвестування в пріоритетні галузі економіки. Створення спеціальних економічних зон та індустріальних парків може стати ефективним інструментом залучення іноземних та внутрішніх інвестицій.

П'ятнадцятим напрямком є розвиток туризму та культурної сфери. Україна має багату історичну та культурну спадщину, унікальні природні ландшафти та курортні ресурси. Розвиток інфраструктури туризму, промоція

країни на міжнародній арені та підтримка культурних проектів сприятимуть зростанню цієї галузі та створенню нових робочих місць.

Шістнадцятим пріоритетом є інноваційний розвиток промисловості. Перехід від сировинної моделі економіки до інноваційно-технологічної вимагає модернізації промислових підприємств, впровадження нових технологій та розвитку науково-дослідницької бази. Підтримка кластерів високотехнологічних галузей, таких як авіабудування, космічна промисловість та біотехнології, може стати драйвером економічного зростання.

Сімнадцятим напрямком є розвиток ринку праці та підвищення зайнятості. Необхідно створювати умови для розвитку нових робочих місць, особливо для молоді та вразливих груп населення. Підвищення мобільності працівників, професійна перепідготовка та стимулювання підприємництва сприятимуть зниженню безробіття.

Вісімнадцятим пріоритетом є покращення зовнішньоекономічної політики. Активна участь у міжнародних економічних форумах, просування національних інтересів у світовій торгівлі та участь у регіональних інтеграційних процесах зміцнять позиції України на глобальному ринку.

Дев'ятнадцятим напрямком є розвиток транспорту та логістики. Україна має вигідне географічне положення для транзитних перевезень між Європою та Азією. Розвиток транспортних коридорів, модернізація залізничного та автомобільного транспорту, покращення митних процедур підвищать транзитний потенціал та збільшать доходи від транспортних послуг.

Двадцятим пріоритетом є впровадження сучасних технологій у державному та приватному секторах. Це включає автоматизацію виробництва, використання штучного інтелекту та блокчейн-технологій, що підвищить продуктивність та конкурентоспроможність економіки.

Двадцять першим напрямком є розвиток морського та річкового транспорту. Модернізація портів, флоту та судноплавних шляхів сприятиме розвитку торгівлі та логістики, особливо в регіонах, що мають вихід до моря та великих річок.

Двадцять другим пріоритетом є покращення демографічної ситуації та підтримка сімей. Стимулювання народжуваності, підтримка молодих сімей та програми з повернення мігрантів сприятимуть збереженню та зростанню населення країни.

Двадцять третім напрямком є розвиток регіональної співпраці. Співпраця з сусідніми країнами в економічній, культурній та екологічній сферах може принести взаємну користь та сприяти стабільності в регіоні.

Двадцять четвертим пріоритетом є забезпечення продовольчої безпеки. Підтримка вітчизняних виробників, розвиток аграрних технологій та збереження біорізноманіття сприятимуть забезпеченню населення якісними продуктами харчування.

Двадцять п'ятим напрямком є розвиток науки та інновацій у медичній сфері. Інвестиції в медичні дослідження, розвиток фармацевтичної

промисловості та біотехнологій підвищать якість медичних послуг та сприятимуть економічному зростанню.

Двадцять шостим пріоритетом є розбудова громадянського суспільства та підтримка демократичних інституцій. Активна участь громадян у прийнятті рішень, підтримка незалежних медіа та захист прав людини є основою для стійкого розвитку та соціальної гармонії.

Двадцять сьомим напрямком є розвиток культури та мистецтва. Підтримка культурних проєктів, мистецьких колективів та творчої молоді сприятиме збереженню національної ідентичності та культурного розмаїття.

Двадцять восьмим пріоритетом є забезпечення інформаційної безпеки та кіберзахисту. У сучасному світі інформаційні загрози можуть мати серйозний вплив на економіку та безпеку країни. Впровадження сучасних технологій захисту, освіта фахівців у цій галузі та міжнародна співпраця у сфері кібербезпеки є необхідними кроками.

Двадцять дев'ятим напрямком є розвиток спортивної інфраструктури та підтримка фізичної культури. Інвестиції в спортивні об'єкти, програми масового спорту та підтримка професійних спортсменів сприятимуть здоров'ю нації та підвищенню міжнародного іміджу країни.

Тридцятим пріоритетом є адаптація до зміни клімату та розвиток екологічних програм. Створення національної стратегії з адаптації до кліматичних змін, розвиток "зеленої" економіки та впровадження екологічних стандартів у промисловості та сільському господарстві сприятимуть збереженню навколишнього середовища.

Усі ці пріоритети взаємопов'язані та вимагають скоординованих дій уряду, бізнесу та громадянського суспільства. Визначення та реалізація стратегічних напрямків відновлення економіки України повинні базуватися на принципах сталого розвитку, соціальної справедливості та ефективного використання ресурсів. Лише спільними зусиллями можна досягти бажаних результатів та забезпечити гідне майбутнє для країни та її громадян.

Список використаних джерел:

1. Голод А. Безпека регіональних туристичних систем: теорія, методологія та проблеми гарантування : монографія. Львів : ЛДУФК, 2017. 340 с.
2. Голод А. П. Безпека туризму як об'єкт регіональних економічних досліджень. Інноваційна економіка : науково-виробничий журнал. 2014. № 4(53). С. 190–194.
3. Клименко О. М. Теоретичні аспекти антикризового управління регіоном. Наукові праці НДФІ. 2012. Вип. 4. С. 70–72.
4. Смочко Н. М. Монорозвиток територій у сучасному геопросторі: теорія та методологія : монографія. Львів : Видавництво ННВК «АТБ», 2019. 458 с.
5. Феленчак Ю. Б., Графська О. І., Крижанівський Т. Я., Базюк М. Б. Стратегічні пріоритети соціально-еко-номічного розвитку туристичних дестинацій в умовах глобальної нестабільності. Міжнародний науковий жур-

нал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки". 2022. No 9. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2022-9-8249.6>. Leys С. The crisis in «development theory». New Political Economy, 1996. 1. P. 41–58.7. Penuel K., Statler M., Hagen R. Encyclopedia of crisis management. SAGE Publications, Inc., Thousand Oaks, Calif., 2013. 1176 p.8. World Bank Open Data. URL: <https://data.worldbank.org>.

Ігнатенко О.П.,

*доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

Меркулов М.В.,

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
другого року навчання,
освітня програма «Публічне управління та адміністрування»,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ У ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ

Фінансування інвестиційних проєктів у державному секторі України є критично важливим фактором для розвитку національної економіки, соціальної інфраструктури та підвищення якості життя населення. В умовах обмеженого державного бюджету, а також зростаючих потреб у модернізації та розвитку, питання джерел фінансування інвестиційних проєктів стає все більш актуальним. Існує кілька ключових джерел, на яких базується фінансування таких проєктів, проте кожне з них має як свої перспективи, так і значні виклики.

Основним джерелом фінансування для багатьох інвестиційних проєктів у державному секторі залишається державний бюджет України. Державні кошти традиційно спрямовуються на підтримку різноманітних програм розвитку інфраструктури, охорони здоров'я, освіти, екології та інших секторів, які мають важливе соціальне значення. Однак, в умовах дефіциту бюджету, викликаного як внутрішніми економічними проблемами, так і зовнішніми факторами, такими як збройний конфлікт та політична нестабільність, можливості фінансування інвестиційних проєктів через державний бюджет є обмеженими. Зокрема, велика частина бюджетних коштів витрачається на забезпечення соціальних виплат, покриття витрат на оборону та обслуговування державного боргу, що залишає менше ресурсів для інвестицій [1].

Проблема обмеженості державного фінансування є особливо гострою у випадку великих інфраструктурних проєктів, таких як будівництво доріг, мостів, залізниць або об'єктів енергетики. Ці проєкти потребують значних капіталовкладень, які важко забезпечити виключно з бюджету. Держава часто змушена залучати зовнішні запозичення або шукати додаткові джерела фінансування, щоб реалізувати такі проєкти в умовах обмежених ресурсів. Наприклад, для розвитку дорожньої інфраструктури Україна активно співпрацює з Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР) і Європейським інвестиційним банком, які в 2020 році виділили близько 900 млн євро на модернізацію та будівництво автодоріг [2]. Однак запозичення також підвищують рівень державного боргу, що створює додатковий фінансовий тягар і обмежує можливості для подальших інвестицій. Проблеми з виконанням проєктів, пов'язані з корупцією та неефективним управлінням, також заважають реалізації запланованих заходів, що підкреслює потребу у вдосконаленні системи контролю за витрачанням коштів.

Крім державного бюджету, важливим джерелом фінансування інвестиційних проєктів у державному секторі є кошти місцевих бюджетів. У рамках реформи децентралізації в Україні місцеві органи влади отримали більше повноважень та ресурсів для фінансування проєктів розвитку. Місцеві бюджети спрямовуються на реалізацію інфраструктурних проєктів, розвиток громад та покращення якості послуг для населення. Це дозволяє забезпечити більш ефективне використання фінансових ресурсів на місцях, де краще знають про нагальні потреби та пріоритети. Наприклад, у 2021 році місцеві бюджети спрямували близько 13 млрд гривень на реалізацію регіональних програм розвитку інфраструктури [3].

Проте не всі регіони України мають однакові фінансові можливості. Економічно слабші області мають обмежені ресурси і часто залежать від державних субвенцій. Нерівномірність у фінансових можливостях різних регіонів створює проблему нерівномірного розвитку країни. У деяких випадках місцеві бюджети не мають достатніх ресурсів для фінансування важливих проєктів, що змушує місцеві органи влади шукати додаткові джерела фінансування або відкладати реалізацію проєктів.

Одним із важливих джерел фінансування інвестиційних проєктів у державному секторі є міжнародні фінансові організації та інституції. Україна активно співпрацює з такими міжнародними структурами, як Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Міжнародний валютний фонд (МВФ), Європейський інвестиційний банк та інші. Ці організації надають як кредити, так і гранти для фінансування різних проєктів, особливо в галузі інфраструктури, енергетики, охорони довкілля, соціального забезпечення. Такі кошти є важливим джерелом фінансування для України, оскільки вони дозволяють реалізовувати стратегічно важливі проєкти, які складно фінансувати за рахунок внутрішніх ресурсів [4].

Однак співпраця з міжнародними фінансовими інституціями також пов'язана з певними викликами. Одним із них є вимоги до прозорості та ефективності використання коштів. Міжнародні донори часто ставлять жорсткі умови щодо управління фінансовими ресурсами та реалізації проєктів, що може викликати труднощі в умовах української бюрократичної системи. Крім того, залучення кредитів від міжнародних фінансових організацій підвищує рівень державного боргу, що може створювати довгостроковий тиск на державні фінанси.

Залучення приватних інвестицій через механізми публічно-приватного партнерства (ППП) є ще одним перспективним напрямком фінансування інвестиційних проєктів у державному секторі. PPP дозволяє об'єднати ресурси держави та приватного бізнесу для реалізації великих інфраструктурних або соціальних проєктів. Приватні інвестори беруть на себе частину ризиків і витрат, що дозволяє державі зменшити навантаження на бюджет. Успішні приклади PPP можна спостерігати у таких секторах, як транспорт, енергетика, охорона здоров'я [5].

Проте, незважаючи на потенційні переваги, впровадження PPP в Україні стикається з низкою проблем. Однією з головних є недостатня правова база та слабка інституційна підтримка для розвитку цього механізму. Українське законодавство поки що недостатньо добре регулює всі аспекти публічно-приватного партнерства, що створює ризики для приватних інвесторів. Крім того, рівень довіри між державою і приватним сектором залишається низьким, що перешкоджає активному залученню інвестицій.

Ще одним викликом є недостатня ефективність системи управління державними інвестиційними проєктами. Незважаючи на залучення зовнішніх джерел фінансування, ефективність використання коштів залишається низькою через корупцію, неефективне планування та бюрократичні перепони. Це часто призводить до затримок у реалізації проєктів, перевитрат коштів або недостатньої якості виконаних робіт. Наприклад, згідно з дослідженням Світового банку, Україна посідає одне з найнижчих місць у Європі за ефективністю використання інфраструктурних інвестицій [6]. Щоб підвищити ефективність використання наявних фінансових ресурсів, необхідно впроваджувати сучасні системи моніторингу та контролю, а також підвищувати рівень прозорості та відповідальності за використання державних коштів.

Загалом, фінансування інвестиційних проєктів у державному секторі України має значний потенціал для розвитку, але також стикається з численними викликами. Державний бюджет, кошти місцевих бюджетів, міжнародні фінансові організації та механізми публічно-приватного партнерства можуть стати основними джерелами фінансування, проте їх ефективність залежить від здатності держави забезпечити прозорість, ефективність управління та стабільність економічної і політичної ситуації в країні.

Перспективи подальшого розвитку залежать від удосконалення законодавчої бази, розвитку інституцій, підвищення рівня довіри між державою та приватним сектором, а також зміцнення партнерства з міжнародними фінансовими установами. Важливо також активізувати зусилля щодо залучення іноземних інвесторів, які можуть принести не лише фінансові ресурси, але й нові технології та управлінські практики.

Одним із ключових аспектів є формування сприятливого інвестиційного клімату, який забезпечить стабільність і передбачуваність умов для бізнесу. Це передбачає не лише усунення бар'єрів для інвесторів, але й активну підтримку держави у розвитку інфраструктури, що є критично важливим для реалізації інвестиційних проєктів.

Також важливо враховувати соціальні аспекти інвестиційної діяльності. Інвестиції повинні бути спрямовані на покращення добробуту населення, розвиток регіонів та зменшення соціальної нерівності. Для цього необхідно враховувати потреби громади, залучати місцеві органи влади та активістів до процесу планування і реалізації проєктів.

В результаті, комплексний підхід до фінансування інвестиційних проєктів, включаючи активну співпрацю між державними органами, приватними інвесторами та міжнародними партнерами, може забезпечити сталий розвиток і покращення якості життя населення України. Систематичне вдосконалення інституцій, підвищення прозорості та підзвітності, а також стратегічне планування інвестиційних ініціатив стане запорукою успіху у цій сфері в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про Державний бюджет України на 2022 рік" 02.12.2021 №1928-IX // Відомості Верховної Ради України. – 2022. – № 3. – ст.12
2. Європейський банк реконструкції та розвитку. Дорожні проєкти в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ebrd.com/news>
3. Міністерство фінансів України. Звіт про виконання місцевих бюджетів за 2021 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mof.gov.ua/uk/vykonannia-dokhodiv-mistsevykh-biudzhetyv>
4. Світовий банк. Огляд співпраці з Україною. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine>
5. Закон України "Про публічно-приватне партнерство". Відомості Верховної Ради України, 2010, № 40, ст.527.
6. Світовий банк. Оцінка ефективності використання інфраструктурних інвестицій у країнах Європи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.worldbank.org>.

Ігнатенко О.П.,

*доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

Шокун В.О.,

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
другого року навчання,
освітня програма «Публічне управління та адміністрування»,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

ВІДМІННОСТІ У КЛАСИФІКАЦІЇ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС

На сучасному етапі ринкових перетворень в Україні одним із основних чинників, що забезпечують стабільність та позитивний соціально-економічний розвиток, є досягнення сталого економічного зростання, яке вимагає ефективної мобілізації всіх доступних ресурсів. У цьому контексті розвиток малих і середніх підприємств (МСП) має важливе значення, оскільки вони становлять основу для формування конкурентоспроможної економіки. Ринкові трансформації, що відбулися в Україні після здобуття незалежності, а також правове регулювання приватної власності, сприяли відновленню активної підприємницької діяльності. Малий та середній бізнес став провідною формою господарювання, яка суттєво впливає на національну економіку. Проте, незважаючи на їхню важливість, існують значні відмінності в класифікації МСП в Україні та країнах Європейського Союзу. Ці відмінності можуть ускладнювати порівняння результатів роботи підприємств, а також оцінку їхнього реального внеску в економіку. Тому питання класифікації малих і середніх підприємств за обсягами є вкрай важливим і потребує ретельного аналізу, оскільки це може значно вплинути на ефективність державної політики та стратегії розвитку підприємництва.

Перш ніж переходити до класифікації МСП, необхідно визначити сутність поняття «підприємство» як економічної категорії.

Згідно з визначенням Європейської Комісії (далі – ЄК), підприємством прийнято вважати будь-який суб'єкт, що займається економічною діяльністю, незалежно від його організаційно-правової форми. Таким чином, підприємствами є самозайняті особи, сімейні фірми, товариства й об'єднання, які регулярно беруть участь в економічній діяльності.

Європейська Комісія через посібник, що набрав чинності з 1 січня 2005 року, визначає критерії для визначення підприємства. Для застосування категорії підприємства визначення МСП враховує такі три критерії:

1. кількість працівників;

2. річний оборот;
3. річний баланс.

Малі підприємства починаються як підприємства, які мають менше 50 працівників, а їх річний оборот або річний баланс не перевищує 10 мільйонів євро. У той час як середні підприємства пропонуються як підприємства, які мають менше ніж 250 працівників і/або мають річний оборот, що не перевищив 50 мільйонів євро, або річний баланс, який не перевищив 43 мільйони євро. Згідно з даними ЄС, кількість працівників є ключовим параметром при класифікації підприємств. Кількість працівників береться до уваги як основний критерій для визначення того, які підприємства вважаються МСП і до якої категорії МСП вони відносяться. Підприємства, які не відповідають цим критеріям, не включаються до жодної категорії МСП. Кількість працівників для класифікації підприємств може мати практичне значення, але не є вирішальним для класифікації підприємств, враховуючи розвиток технологій. Основним і обов'язковим визначальним фактором є правові норми, встановлені компетентними органами.

Другий критерій — річний дохід, шляхом розрахунку доходу, який підприємство отримує від продажу товарів або надання послуг протягом року. Дохід не повинен включати податок на додану вартість (ПДВ) або інші податки, тоді як в загальний річний баланс, розрахований як останній критерій, додається вартість основних активів підприємства [4].

Малий і середній бізнес відіграє важливу роль у забезпеченні сталого соціально-економічного зростання країн – членів ЄС. Як свідчить практика, розвиток МСП значно виправдовує себе в кризових ситуаціях. Завдяки характерній еластичності до ринкових змін, швидкості освоєння нової продукції, відносній легкості проведення структурних змін на підприємстві або ж диверсифікації виробництва МСП забезпечує виведення з ринку неефективних гравців та відновлення економіки за короткий період.

Українське законодавство за аналогією до законодавства зарубіжних країн встановлює нормативні акти, які відносять до визначальних показників розміру підприємства середньооблікову чисельність працюючих, обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) [2].

Існують різні кількісні та якісні критерії, які є основою для віднесення підприємств до малих або середніх. До кількісних критеріїв належать кількість працівників, річний оборот, річний валовий прибуток, чистий прибуток, дохід від реалізації товарів, продукції та послуг, вартість активів, обсяг виробництва та інші показники економічних критеріїв, що відображають рівень розвитку підприємства у вартісних, натуральних та умовних одиницях.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», малі підприємства характеризуються як ті, що не підпадають під визначення мікропідприємств, і їх показники на дату

складання річної фінансової звітності за рік, що передують звітному, відповідають щонайменше двом із наведених критеріїв:

- балансова вартість активів — до 4 мільйонів євро включно;
- чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) — до 8 мільйонів євро включно;
- середня кількість працівників — до 50 осіб включно.

Середні підприємства в Україні — це підприємства, які не відповідають критеріям для малих, і показники яких відповідають щонайменше двом із таких критеріїв:

- балансова вартість активів — до 20 мільйонів євро включно;
- чистий дохід від реалізації продукції — до 40 мільйонів євро включно;
- середня кількість працівників — до 250 осіб включно.

Ця класифікація ґрунтується на Законі України від 19.07.2022 р. N 2435-ІХ, який містить зміни та доповнення до статті 2 цього закону [1].

Кількісні критерії відображають обсяг економічних ресурсів, задіяних у виробничо-комерційній діяльності, ефективність такої діяльності та масштаби діяльності підприємства порівняно з іншими суб'єктами господарювання у певному секторі бізнесу.

Дослідження показує, що найбільш поширеною основою розподілу підприємств на малі та середні є чисельність працівників. На цю величину не впливають фактори вартісного характеру (наприклад інфляція). Проте діючі критерії малого підприємництва по найбільшій чисельності в Україні побудовані за принципом жорсткої однозначної межі максимального значення відповідного показника, за яким у разі перевищення малим підприємством встановленої чисельності працівників, воно позбавляється пільг, хоча немає очевидної різниці між 50 та 51 особою. Показник чисельності працюючих не може бути рівнозначним для всіх сфер і галузей народного господарства. Так, за цим критерієм високопродуктивне підприємство з високим технологічним рівнем, виробляючи значний обсяг продукції, може бути віднесене до категорії малого [5].

Справедливе визначення про те, що кількісні критерії віднесення підприємств до малих та середніх можна поділити на витратні, результатні та порівняльні.

Витратні критерії відображають обсяг залучених у виробничо-комерційну діяльність економічних ресурсів (чисельність працюючих, балансова вартість активів, розмір капіталу). Результатні критерії відображають результати діяльності підприємства (річний валовий дохід, обсяг виробництва). Порівняльні критерії відображають масштаби діяльності підприємств порівняно з іншими суб'єктами господарювання в певній сфері бізнесу [3, с.47]. Однак посилення інфляції унеможливорює об'єктивне визначення вартісних показників без урахування другорядних факторів, а їх точність знижується. Недоліком кількісних критеріїв є їх абсолютність та відсутність теоретичної бази, яка б визначала вибір цих показників та межі їх

зміни. Однак кількісні критерії значно спрощують класифікацію підприємств. Основною перевагою кількісних критеріїв є простота їх використання.

Таким чином, якісні критерії доповнюють кількісні критерії, дозволяючи більш повно охарактеризувати МСП та виражаючи загальні суттєві ознаки та характеристики, що характеризують МСП. А саме, якісні критерії відображають рівень розвитку підприємницької діяльності та включають такі характеристики підприємства, які не можуть бути виміряні в грошових, натуральних або традиційних одиницях виміру: соціально-економічна значущість виробленої продукції, здатність реагувати на зміни попиту, здатність вирішувати проблеми на національному та регіональному рівнях, специфіка виробництва, наявність висококваліфікованих кадрів, системний характер досліджень і розробок, ризикованість діяльності. Недоліком якісних критеріїв, однак, є певна суб'єктивність, що створює труднощі в їх практичному використанні. Однак це протиріччя можна точно вирішити шляхом поєднання якісних та кількісних показників.

Різниця в класифікації малих та середніх підприємств (МСП) в Україні та країнах Європейського Союзу зумовлена різними підходами до визначення критеріїв, які враховують кількість працівників, річний оборот та баланс підприємства. Як в Україні, так і в країнах ЄС, класифікація МСП є важливою для ефективної державної підтримки та розвитку бізнесу. Проте, ці відмінності в підходах можуть ускладнити порівняльний аналіз діяльності підприємств між цими регіонами.

Європейська модель, яка акцентує увагу на кількох критеріях, таких як кількість працівників, річний оборот та баланс, виявляється більш гнучкою та адаптивною до сучасних викликів, зокрема технологічного прогресу, змінюючись відповідно до потреб ринку. В Україні, в свою чергу, існує законодавча база, що частково відповідає європейським стандартам, проте потребує подальшої гармонізації для підвищення ефективності підтримки українського підприємництва та його адаптації до міжнародних норм.

Важливо зазначити, що класифікація малих і середніх підприємств (МСП) не лише визначає їх правовий статус, але й впливає на доступ до фінансування, програми підтримки та можливості розвитку. Поєднання кількісних і якісних критеріїв дозволяє точніше відобразити реальну діяльність МСП, підкреслюючи їх соціально-економічну значущість, гнучкість у реагуванні на ринкові зміни та здатність впливати на економічну стабільність. Це, в свою чергу, сприятиме розвитку МСП в умовах ринкових трансформацій та глобалізації, що є надзвичайно важливим.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 р. № 996-XIV (із змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 40. – Ст. 365.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань регулювання підприємницької діяльності: Закон України від 18 вересня 2008 року N 523-VI // Урядовий кур'єр. – №186 від 07.10.2008р.

3. Богатирьов І. О. Теоретичні аспекти управління розвитком малих підприємств – 2003. – № 1 – С. 42-49.

4. Європейська Комісія. Визначення МСП [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/growth/smes/businessfriendly-environment/sme-definition/index_en.htm.

5. Куклінова Т. В. Особливості фінансово-кредитної підтримки малих і середніх підприємств в умовах кризи// Економіка підприємства в умовах ринкових перетворень: Монографія.// За заг. ред. док. екон. наук, проф. О. Г. Янкового – Одеса: Атлант, 2010.

Марусей Т.В.,

кандидат економічних наук, доцент,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Ярова О.О.,

здобувач вищої освіти, освітня програма «Туризм»,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОГО ТУРИЗМУ

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Цифровізація – це ефективний, сучасний прийом розвитку та відновлення туризму, що є одним з найприбутковіших галузей економіки, збільшення валютних надходжень та швидкий розвиток, які впливають на різні сектори економіки, сприяючи формуванню туристичного бізнесу. Туристична діяльність в Україні сприяє розвитку територій, що мають рекреаційні ресурси, але не мають перспектив для промислового розвитку. Завдяки розвитку туризму підвищується рівень життя населення, розвиваються інформаційні та інші технології, сфера розваг, громадське харчування, транспорт. Одночасно це забезпечує збереження та відновлення історичних, архітектурних і культурних пам'яток.

Туризм є важливою частиною економіки багатьох країн. Завдяки розвитку інформаційних технологій, мобільних додатків та Інтернету змінюються методи планування, організації та проведення подорожей. Цифрові платформи пропонують туристам нові можливості для пошуку інформації, бронювання послуг і взаємодії з іншими мандрівниками. Крім того, сучасні технології, такі як віртуальна та доповнена реальність, створюють нові формати туристичних продуктів. Тому тема дослідження цифрового туризму є актуальною та потребує подальшого дослідження.

Короткий аналіз досліджень цієї проблеми. Багато наукових праць зарубіжних та вітчизняних вчених присвячені дослідженню цифровізації економіки, зокрема туризму. Дану проблематику досліджували такі науковці як Делейчук В., Марусей Т., Головчук Ю., Худоба О., Боднар Р., Кирилук І. Єрмаченко В., Бандура Д. В цих публікаціях розглянуто теоретичні засади та цифрового туризму, розвиток та проблеми цифровізації, пріоритетні напрями розвитку цифрового туризму та інше.

Мета (завдання) наукового дослідження. Проаналізувати проблеми та перспективи цифрового туризму.

Основні результати дослідження. Зараз в Україні активно формується електронний інформаційний простір із інтеграцією всіх основних галузей суспільної діяльності. Особливого значення набуває впровадження цифрових технологій у сферу туризму. Це завдання стало особливо актуальним після підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. В Угоді зазначено, що одним із напрямків співробітництва є сприяння широкомасштабному доступу, покращення безпеки мереж та широкому використанню інформаційно-телекомунікаційних технологій приватними особами, бізнесом та адміністративними органами через розвиток локальних Інтернет-ресурсів і впровадження онлайн-послуг.

Швидкі темпи цифровізації в сучасній індустрії туризму викликали ряд проблем, серед яких основні: порушення конфіденційності та безпеки даних; «цифрова нерівність»; цифрова грамотність та технологічна інфраструктура; дегуманізація послуг; залежність від відгуків в Інтернеті; проблема надмірного туризму і його вплив на довкілля; зміна очікувань клієнтів. Розв'язання цих проблем потребує збалансованого підходу, який використовує переваги цифровізації та вживає необхідних заходів для пом'якшення існуючих загроз та викликів. Такий підхід має бути різноманітним і включати застосування цілеспрямованих заходів для вирішення кожної з проблем (табл. 1)[1].

Таблиця 1

Проблеми цифровізації туристичної індустрії та перспективи їх вирішення

Проблеми	Перспективи їх вирішення	Необхідні заходи
Конфіденційність і безпека даних	Необхідно впроваджувати суворі правила захисту даних. Організації також повинні розробити надійну внутрішню політику управління даними. Використання шифрування та безпечних мереж, інвестиції в інфраструктуру кібербезпеки та регулярне оновлення систем можуть допомогти захистити дані	Сучасні заходи кібербезпеки (високоякісне шифрування, багатофакторна автентифікація, регулярні оновлення системи, системи виявлення втручань і брандмауери). Чітка нормативна база для управління даними, конфіденційності та безпеки

«Цифрова нерівність»	У партнерстві з приватними компаніями уряди можуть інвестувати в розширення цифрової інфраструктури в районах, які недостатньо обслуговуються. Слід також розпочати ініціативи для сприяння цифровій грамотності серед різних демографічних груп і регіонів. Інклюзивність має стати критично важливим фактором у планах цифрового розвитку.	Державно-приватне партнерство та поширення цифрової інфраструктури на недостатньо забезпечені території. Залучення громад, інклюзивність цифрових ініціатив та їх відповідність потребам місцевого населення
Технологічна інфраструктура та цифрова грамотність	Надання співробітникам регулярних тренінгів і можливостей для підвищення кваліфікації може підвищити їхній комфорт і навички роботи з цифровими інструментами. Для розвитку технологічної інфраструктури можна налагодити партнерство з провайдерами систем зв'язку для покращення підключення та доступності	Покращення технологічної інфраструктури шляхом інвестицій в апаратне забезпечення, програмне забезпечення та мережеві можливості. Регулярні програми навчання співробітників для покращення цифрової грамотності в організаціях. Державно-приватне партнерство для підтримки ширших ініціатив цифрової грамотності
Дегуманізація послуг	Хоча автоматизація може підвищити ефективність, збереження людського фактора в наданні послуг є важливим. Баланс між людською взаємодією та цифровою зручністю може привести до більшого задоволення клієнтів. Наприклад, штучний інтелект може обробляти рутинні запити, а люди можуть брати участь у більш складних або делікатних взаємодіях з клієнтами	Гібридна модель сервісу, яка поєднує цифрові інструменти (наприклад, чат-боти штучного інтелекту) із людською взаємодією. Це забезпечує ефективність автоматизації без втрати переваг людського спілкування, яке часто є життєво важливим у сфері туризму та гостинності
Залежність від онлайн-оглядів	Платформи, на яких розміщені огляди, повинні дотримуватися суворих інструкцій і використовувати вдосконалені алгоритми для виявлення та видалення фальшивих відгуків. Прозорість збирання та показу відгуків також може допомогти зміцнити довіру споживачів	Штучний інтелект та алгоритми машинного навчання можна використовувати для виявлення та видалення фальшивих відгуків, забезпечуючи більш автентичну та справедливую платформу як для компаній, так і для клієнтів. Чітка нормативна база, що може забезпечити чесність практик онлайн-оглядів

Надмірний туризм і вплив на навколишнє середовище	Цифрові інструменти можна використовувати для керування потоком відвідувачів і реклами нетрадиційних дестинацій. Наприклад, використання Big Data для визначення часу-пік і використання цифрових систем бронювання для обмеження кількості відвідувачів, може запобігти перевантаженості готелів	Аналітика Big Data для керування потоком відвідувачів і запобігання надмірному туризму, а також більш рівномірному розподілу туристів між дестинаціями та часовими періодами
Зміна очікувань клієнтів	Використання аналітики даних може допомогти компаніям зрозуміти та передбачити поведінку клієнтів, дозволяючи їм відповідати очікуванням клієнтів. Регулярна взаємодія з клієнтами через цифрові платформи може дати зрозуміти їхні мінливі потреби та вподобання.	Аналітику Big Data, штучний інтелект і машинне навчання, для прогнозування та реагування на поведінку і вподобання клієнтів. Впровадження інтерактивних систем зворотного зв'язку із туристами

З 2021 року Міністерство інфраструктури взяла на себе координацію діяльності Державного агентства Розвитку туризму України. Це рішення було ухвалено з метою співпраці з міжнародними та українськими інвесторами, створення нової інфраструктури для існуючих та майбутніх курортів і для залучення нових туристів до країни. Туристична галузь України вже пройшла кілька етапів інтеграції новітніх технологій. З урахуванням сучасного стану галузі туризму в Україні, можна виділити наступні перспективи використання цифрових технологій:

1. Використання е-картографії, космічних знімків та супутникової навігації, а також створення власних карт і описів маршрутів.
2. Просування туристичного бізнесу в Інтернеті через соціальні мережі, додатки для управління та профільні сайти.
3. Впровадження спеціалізованих інформаційних систем у сучасному туристичному бізнесі, таких як CRM-системи для роботи з клієнтами і персоналом, електронна бухгалтерія та банкінг, мобільні е-консьержі, оновлене програмне забезпечення для готелів, міжнародні системи бронювання та інше.
4. Використання спеціалізованого обладнання та різноманітних технічних та програмних засобів на різних етапах створення та використання туристичного продукту, таких як GPS-навігатор у громадському транспорті, створення інтерактивного мультимедійного контенту під час подорожей та інше.

Більшість міст України створюють власні реєстри туристичних пам'яток та найбільш визначних об'єктів. Це робиться для каталогізації на офіційному веб-сайті. Однак через велику кількість та різноманітність таких об'єктів

подібні ініціативи не завершуються повністю. На відміну від цього, автоматизація фінансової та іншої звітності прогресує більш успішно.

Висновки та перспективи досліджень. Отже, хоча цифрові технології викликають перетворення у галузі туризму, їхні перспективні напрями обіцяють більш ефективно та орієнтоване на клієнта майбутнє цієї сфери. Цифрова трансформація є неперервним процесом, що потребує постійної адаптації до нових технологій та змін у вимогах клієнтів. Вона приносить безліч можливостей, але й створює виклики, які можна подолати за допомогою придуманих стратегій і технологій. Незважаючи на виклики, є потенціал для розв'язання проблем. Розширені заходи кібербезпеки, державно-приватні партнерства, постійне навчання співробітників, гібридні моделі обслуговування, використання штучного інтелекту та машинного навчання, чітка нормативна база, залучення спільноти та значні інвестиції цифрову інфраструктуру – все це може допомогти вирішити проблеми.

Список використаних джерел:

1. Головчук, Ю. О., Худоба, О. М., & Боднар, Р. О. (2023). Діджиталізація у сучасній індустрії туризму та гостинності: проблеми і перспективні напрями. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*, (8). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-8-12-03>

2. Єрмаченко В., Бандура Д. Перспективи відновлення туристичної галузі в контексті становлення цифрової економіки в Україні. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 1, 33 (квітень 2023), 6–18. DOI:<https://doi.org/10.29038/2786-4618-2023-01-6-18>.

3. Марусей Т. В. Діджиталізація туристичного сектору як інструмент розвитку в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2020. № 8. [URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8116](http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8116)

Домрачева К.О.,

кандидат технічних наук, доцент,

Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,

м. Київ

Гирба О.Ф.,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,

освітня програма «Телекомунікаційні системи та мережі»

Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,

м. Київ

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ СМАРТ-КОНТРАКТІВ У БЛОКЧЕЙН-СИСТЕМАХ

Тенденції до масового впровадження технології блокчейн часто пов'язують саме з перспективами розробок смарт-контрактів — комп'ютерних програм, які автоматично виконують певні дії, такі як передача цифрових активів, відповідно до заздалегідь визначених правил. Смарт-контракти можуть автоматизувати угоди між сторонами відповідно до інструкцій у своєму коді, що додає нову функціональність і інтерактивність до блокчейн-додатків, дозволяючи їм виконувати широкий спектр завдань [1].

Однак сучасні розподілені блокчейн-системи мають високі витрати на обслуговування та низьку продуктивність. Для забезпечення узгодженості між тисячами вузлів мережі Bitcoin та Ethereum використовують протоколи консенсусу на основі алгоритму proof-of-work (PoW). Це означає, що будь-який учасник, який хоче додати новий запис у реєстр, спочатку повинен вирішити складну обчислювальну задачу (так зване «майнінг»), що сповільнює роботу системи і потребує великої кількості енергії.

У 2017 році майнінг біткоїнів споживав приблизно 22 терават-годин на рік, що подібно до річного енергоспоживання Ірландії. Це значно більше, ніж споживання Google, яке у 2015 році становило приблизно 6 терават-годин. Проте не всі блокчейн-додатки покладаються на енергоємні протоколи PoW. Наприклад, Ripple, третя за величиною криптовалюта, досягає консенсусу шляхом голосування довірених вузлів, що дозволяє забезпечити нижчі витрати та вищу продуктивність [2].

Смарт-контракти з'явилися як перспективне рішення для розробки повністю децентралізованих додатків без залучення довіреної третьої сторони. Проте, поряд із перевагами смарт-контрактів, існує ряд проблем, які гальмують їх впровадження, а саме: проблеми продуктивності, загрози безпеці та питання конфіденційності. Сучасні додатки на основі смарт-контрактів висувають підвищені вимоги щодо часу виконання контрактів, вартості виконання, безпеки та конфіденційності. У цій категорії розглядаються рішення для покращення смарт-контрактів, орієнтовані на оптимізацію, які можна класифікувати на дві основні групи: рішення з оптимізації продуктивності та рішення з оптимізації безпеки [3].

1) **Рішення, орієнтовані на оптимізацію продуктивності.** Продуктивність смарт-контрактів відноситься до здатності систем смарт-контрактів забезпечувати швидкий час відгуку та підтримувати продуктивність із зростанням кількості контрактів. Основні проблеми продуктивності в блокчейн-системах, зокрема, включають вузькі місця пропускну здатності, обмежену масштабованість та затримки транзакцій. Для вирішення цих проблем деякі дослідники запропонували виконувати смарт-контракти паралельно замість послідовного виконання;

2) **Рішення, орієнтовані на оптимізацію безпеки.** Безпека смарт-контракту стосується його стійкості до атак з боку зловмисних користувачів, які експлуатують вразливості контракту для отримання прибутку або вводять

шкідливі дані через ненадійні джерела. До основних напрямків можна віднести:

- **Виявлення потенційних вразливостей.** Виявлення потенційних вразливостей під час виконання контрактів є важливим для підвищення безпеки та надійності контрактів. Багато досліджень систематично класифікували вразливості смарт-контрактів та проаналізували ризики безпеки. Наприклад, було запропоновано таксономію вразливостей смарт-контрактів на трьох рівнях: Solidity, EVM і Blockchain. Однією з найвідоміших атак останніх років є атака на Decentralized Autonomous Organization (DAO), де було використано вразливість повторного входу для викрадення приблизно 2 мільйонів Ether. Інший випадок — атака на SmartBillions, коли зловмисник двічі маніпулював хешем блоку лотереї смарт-контракту, отримавши 400 Ether;

- **Проблема конфіденційності.** Проблема конфіденційності є серйозним викликом для смарт-контрактів, які повинні зберігати критичні функції в таємниці, використовувати криптографію та не розкривати дані в блокчейні для загалу. Відсутність конфіденційності транзакцій може обмежити впровадження смарт-контрактів;

- **Надійне надання даних.** Виконання смарт-контрактів вимагає зовнішніх даних про реальні події та стани, які надходять із зовнішнього світу. Для цього необхідні механізми надійного надання даних, щоб створити зв'язок між блокчейном і зовнішнім світом (наприклад, через Web API).

Як висновок доцільно зазначити, що дослідження з покращення продуктивності та безпеки смарт-контрактів активно розвиваються в останні роки. Паралельне виконання смарт-контрактів може прискорити їх виконання, проте постає виклик у координації контрактів, що залежать один від одного[4].

Оптимізація коду смарт-контрактів може знизити кількість потенційних вразливостей і забезпечити їх ефективне та безпечне виконання. Проте поточні дослідження залишаються незавершеними, і невідомі вразливості все ще можуть бути не виявлені. Тому оптимізація смарт-контрактів потребує подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. F. Liu, Y. Zhang, S. He, X. Yuan. «Security and Privacy in Smart Contract Systems: Challenges and Opportunities.» IEEE Internet of Things Journal, vol. 8, no. 8, pp. 6000–6010, 2021. DOI: 10.1109/IJOT.2021.3050203.
2. M. Bartoletti, L. Pompianu. «An Empirical Analysis of Smart Contracts: Platforms, Applications, and Design Patterns.» IEEE Transactions on Software Engineering, vol. 47, no. 2, pp. 229–248, 2021. DOI: 10.1109/TSE.2020.2975815.
3. L. Luu, D. Chu, H. Olickel, P. Saxena. «Making Smart Contracts Smarter: Security and Optimization Techniques.» Proceedings of the 2021 ACM

Conference on Computer and Communications Security (CCS). Pp. 1585–1601, 2021. DOI: 10.1145/3460120.3484783.

4. Z. Wan, M. Yu, Y. Zhang, Q. Wu. «Smart Contract Vulnerabilities: Vulnerability Analysis, Exploit Detection, and Security Tools.» Journal of Information Security and Applications, vol. 58, 2021. DOI: 10.1016/j.jisa.2021.102711.

Лаврінець М.С.,

кандидат технічних наук, доцент,

Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій

м. Київ

Куліш Є.О.,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,

освітня програма «Телекомунікаційні системи та мережі»,

Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій

м. Київ

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ РІЗНИХ ФІЛЬТРАЦІЙНИХ МЕТОДІВ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ DDoS-АТАКАМ

DDoS-атаки стали однією з найзначніших загроз для корпоративних інформаційних систем, оскільки вони можуть призвести до значних фінансових втрат і зниження довіри клієнтів. Ці атаки, які можуть бути виконані через різні методи, такі як перевантаження мережі або використання вразливостей протоколів, здатні зупинити роботу серверів і викликати затримки в обробці запитів. У цій тезі розглянуто основні типи DDoS-атак та методи їх запобігання, що дозволяє зрозуміти необхідність комплексного підходу до забезпечення безпеки в умовах зростаючих кіберзагроз.

Атаки типу DDoS (Distributed Denial of Service) є одними з найпоширеніших кіберзагроз, які здатні значно знижувати ефективність роботи телекомунікаційних мереж, викликаючи затримки, втрату даних або повне блокування сервісів. У 2023 році система очищення DDoS-Guard зафіксувала рекордну кількість атак — 2 266 198. Це на 80% більше, ніж у 2022 році та на 1224% більше, ніж у 2021 році [1].

Мета цієї тези полягає в аналізі ефективності різних методів фільтрації трафіку для запобігання DDoS-атакам, а також в оцінці переваг і недоліків кожного підходу в контексті захисту телекомунікаційних мереж. Завданням є визначення оптимальних комбінацій методів для забезпечення комплексного захисту від атак різних типів, що сприятиме мінімізації ризиків простою систем, зниження фінансових втрат і збереженню довіри клієнтів у сучасних умовах зростаючої кількості кіберзагроз.

Типи DDoS-атак можна розділити на три основні категорії:

1. Атаки на мережевому рівні: Ці атаки намагаються перевантажити мережеві канали великими обсягами трафіку. Прикладами є UDP Flood та ICMP Flood.

2. Протокольні атаки: Ці атаки експлуатують вразливості протоколів до припинення роботи сервера. Приклади включають SYN Flood та Ping of Death.

3. Атаки на рівні додатків: Ці атаки викликають затримки або збої націлившись на конкретні додатки та сервіси. Прикладами є HTTP Flood і Slowloris.

TCP-атаки, такі як SYN Flood, використовують процес ініціації з'єднання, надсилаючи велику кількість SYN-запитів, що призводить до перевантаження серверів і вичерпання їх ресурсів.

UDP-атаки, наприклад, UDP Flood, викликають втрати в пропускній здатності та затримки в обробці запитів, спрямовуючи величезну кількість UDP-пакетів до цілі атаки.

Методи фільтрації трафіку для запобігання DDoS-атакам:

1. Блокування IP-адрес (IP Address Blocking). Метод, який передбачає створення чорного списку IP-адрес, з яких надходить шкідливий трафік. Система автоматично блокує такі адреси, запобігаючи їх доступу до ресурсів. Хоча цей підхід ефективний проти відомих атак, він може виявитися неефективним через можливість підміни IP-адрес або використання ботнетів. [2].

2. Маршрутизація до "чорної діри" (Black Hole Routing). Тимчасове рішення, при якому шкідливий трафік перенаправляється до "чорної діри", де він повністю відкидається. Це дозволяє зменшити навантаження на ресурси під час великих атак, але не захищає від нових загроз. [2].

3. BGP FlowSpec. Технологія, що дозволяє мережевим операторам використовувати протокол BGP для детального контролю трафіку. З її допомогою можна створювати специфічні правила для фільтрації, які дозволяють відсікати шкідливі пакети на основі параметрів, таких як IP-адреси, порти та протоколи. Це особливо корисно під час DDoS-атак, коли важливо швидко реагувати на загрози. Однак впровадження BGP FlowSpec може бути складним, і всі учасники мережі повинні підтримувати цю технологію для її ефективної роботи. [2].

4. Rate Limiting (Обмеження запитів). Технологія, що обмежує кількість запитів від одного користувача за певний проміжок часу, допомагаючи контролювати трафік і захиститися від автоматизованих атак [2].

5. Геоблокування (Geo-blocking). Метод фільтрації, що використовує географічне розташування IP-адрес для блокування запитів із певних регіонів, де відбуваються атаки. Хоча він може зменшити ризик, може негативно вплинути на легітимних користувачів з цих регіонів [2].

6. Методи очищення трафіку (Traffic Scrubbing Methods). Об'єднує Clean Pipe, CDN Dilution та Anti-DDoS Proxy:

• Clean Pipe: Метод Clean Pipe передбачає, що весь вхідний трафік проходить через спеціалізований центр очищення, де шкідливий трафік виявляється та фільтрується. Центр очищення аналізує пакети, виявляє аномалії та ідентифікує легітимний трафік, дозволяючи його проходження до цільових серверів. Цей підхід може бути неефективним через затримки у виявленні та перенаправленні трафіку, оскільки під час цих затримок сервери можуть бути піддані атакам. [3].

• CDN Dilution: Використовує географічно розподілені сервери для кешування та доставки контенту, що допомагає зменшити вплив DDoS-атак завдяки розподілу навантаження. Однак підходить лише для веб-додатків і не захищає TCP/UDP сервіси [3].

• Anti-DDoS Proxy: Проксі-сервер, який виконує функцію посередника між користувачами та цільовими серверами. Усі вхідні пакети проходять через проксі, де фільтруються шкідливі запити на основі визначених правил. Це забезпечує постійний захист TCP та UDP сервісів. Однак, цей метод змінює IP-адресу джерела, що може ускладнити ідентифікацію реальних користувачів та їх запитів. [3].

Аналіз показує, що різні методи фільтрації трафіку мають свої переваги та недоліки і повинні використовуватися в комплексі для максимального захисту. Фільтрація за IP-адресами ефективна проти відомих джерел атак, але не захищає від ботнетів. Фільтрація за пороговими значеннями може бути ефективною проти масових атак, але не гарантує захисту від розподілених атак з низьким трафіком. Аналіз аномалій є потужним інструментом для виявлення загроз, проте вимагає значних ресурсів для реалізації. У майбутньому перспективними є методи, які поєднують аналіз поведінки трафіку з технологіями машинного навчання для автоматичної ідентифікації та блокування шкідливого трафіку в режимі реального часу.

Список використаних джерел:

1. DDoS Attack Trends: 2023 In Review | DDoS-Guard. DDoS-GUARD. URL: <https://ddos-guard.net/blog/ddos-attack-trends-2023> (дата звернення: 15.10.2024).
2. Popular Traffic Filtering Methods | DDoS-Guard. DDoS-GUARD. URL: <https://ddos-guard.net/blog/traffic-filtering-methods> (дата звернення: 15.10.2024).
3. Understanding DDoS Attacks: Types, Mitigation, and Best Practices | Mlytics. Mlytics. URL: <https://www.mlytics.com/blog/common-ddos-mitigation-methods-and-comparison/> (дата звернення: 15.10.2024).

РОЗДІЛ 6

ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ В КОНТЕКСТІ РОЗБУДОВИ ЦИФРОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Шульга В.П.,
*доктор історичних наук, старший дослідник,
Ректор Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

Петькун С.М.,
*доктор наук з державного управління, доцент,
завідувач кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

МІЖНАРОДНІ ПУБЛІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ: ВИКЛИКИ КІБЕРНЕТИЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ

Нова промислова революція, або «Індустрія 4.0», дала імпульс фундаментальним змінам у суспільній, економічній, комунікаційній сферах. Як наголошують науковці, на тлі феноменально надшвидкого розвитку технологій відбуваються докорінні соціальні зрушення та колосальний вплив на всю інфраструктуру соціального життя при мінімальній залученні матеріальних ресурсів і мінімальних змінах навколишнього середовища. Визначальним напрямом нової дійсності вперше в історії став прогрес в інформаційних комунікаціях – своєрідній нервовій системі цивілізації. Виник віртуальний світ комп'ютерного інтерфейсу – кіберпростір, логіка розвитку якого та зумовлена ним «цифрова революція» впливають на онтологічні основи людського буття. Ці докорінні зміни відбуваються в режимі реального часу й породжують небувалі можливості та нові проблеми, з якими людство ніколи не стикалося раніше. Засоби масової інформації (ЗМІ) стали найважливішими інструментами політики та виконують функції управління й контролю над суспільством, змінюють політичний порядок. Усі пов'язані із цим комунікації стрімко переходять у віртуальний простір. Разом із тим, через неконтрольований розвиток Інтернету та соціальних мереж постають горизонтально структуровані спільноти, на відміну від вертикально-пірамідальних відповідних структур минулого. Кастельсове мережеве суспільство сприяє залученню до управління глобальним соціальним

простором у його кібервимірі широкі кола громадськості в колективних та індивідуальних форматах.

Зворотнім боком легкості й простоти досягнення нової моделі комунікацій є відсутність культурного досвіду існування в умовах глобальних мереж та інформаційних потоків. Суспільство позбавляється вибудованих раніше соціальних правил. Розроблення нових рамок міжнародної комунікації, їх формалізація у нормативно-правовому аспекті перебувають лише на початковій стадії. З огляду на це, нагальним завданням є осягнення комплексу проблем інформаційної взаємодії, з якими стикається людство цифрової епохи. При цьому найбільш критичними уявляються проблеми такої взаємодії в контексті міжнародних публічних комунікацій, які напряду залежать від якості глобального комунікаційного кіберпростору, що все разом, без перебільшення, визначає подальшу долю планетарного соціуму [1, с. 103–106; 2, с. 6; 3, с. 31].

Осмислення проблем міжнародних кіберкомунікацій перебуває у фокусі уваги вітчизняних та зарубіжних науковців, якими порушується широке коло проблем – від адаптації людини до нових комунікаційних практик і формування цифрового громадянина, який поступово перетворюється на громадянина світу, до проблем глобальної взаємодії між соціумами країн, міжнародних регіонів, континентів у форматах громадських, політичних, етнокультурних тощо. Зокрема, в цьому контексті слід назвати В.Владимирова, Г.Почепцова, М.Требіна, Н.Ніколаєнко, О.Комарчук, В.Терещук, С.Демченко, В.Кіслова, Н.Агаєва, М.Комову, О.Зернецьку, І.Пішко, Н.Лозінську, Д.Кіслова. Серед зарубіжних учених варто викоремити роботи М.Манфреда, Н.Лумана.

Підтримуючи дослідницькі тренди, представлені в працях даних науковців, метою даної розвідки визначаємо окреслити основне коло викликів, що постали в контексті кібернетизації світового інформаційного простору в рамках міжнародних публічних комунікацій, – усвідомлення рамок проблеми сприятиме розробленню основних напрямів у визначенні шляхів її розв'язання.

Першу групу таких викликів вважаємо доцільним визначити в контексті колективних ідентичностей. У кіберпросторі немає державних, етнічних, політичних, професійних кордонів. Натомість ним створюються умови для кроскультурної взаємодії та розмивання ідентичностей, визначених соціальним, духовним, політико-правовим статусом їх носіїв. Надзвичайно загрозливим для атомізації соціальних взаємин уявляється розмивання ідентичностей національних, завдяки яким власне сформувався сучасний світовий порядок, встановлений міжнародною взаємодією останніх двох століть.

Другою сукупністю викликів, що постають під впливом кібернетизації комунікацій в рамках міжнародних публічних взаємин, слід визначити інформаційні протистояння соціально-комунікаційного характеру, зумовлені

глобальною конкуренцією в економічному та геополітичному полях. Нові торговельні та міграційні потоки, мережа яких перебуває у постійному динамічному русі та залежить від економічної кон'юнктури світового господарства й політичної стабільності в тому чи іншому сегменті глобального простору, зумовлюють не тільки переміщення людських мас. Цими потоками переноситься інформація, котра водночас сама впливає на рух товарів, міграцію працівників, біженців, бізнес-структур тощо. Інформаційні мережі дають імпульси активізації соціальних рухів та виступають каталізаторами якісно нової соціальної взаємодії – віртуальної. Це провокує спонтанність, непередбачуваність глобальних соціальних взаємин, вимагає нових інструментів їх прогнозування та організації.

Третю групу викликів виокремлюємо в контексті нових дипломатичних практик останніх десятиліть, що сформувались під впливом традицій публічної дипломатії, витоки якої сягають середини XIX століття. Як відомо, її нове народження сталося в 1960-х років, завдяки американським політологам Дж. Наю та Е.Гулліону, які сформулювали принципи політики «м'якої сили». А новий імпульс реалізації цих ідей дала трагедія 11 вересня 2001 року. Нині світові лідери та пересічні ігроки на міжнародному полі – як держави, так і наддержавні структури, зокрема, такі міжнародні організації, як Північно-Атлантичний альянс, докладають чималих зусиль для залучення на свій бік симпатій громадськості інших країн та формування нових факторів впливу на їх уряди. Парадоксальним є той факт, що завдяки кіберкомунікаціям авторитарні країни використовують «м'яку силу» для формування ілюзій зарубіжної громадськості щодо своєї країни та маніпулювання думками мільйонів людей в напрямі, потрібному генераторові дезінформації. Унаочнює подібне використання практик «м'якої сили» агресивна діяльність в інформаційному просторі російської федерації, чиї підконтрольні Кремлю медіа, отримуючи чималу фінансову підтримку, тривалий час активно впливають на уявлення мешканців цілих світових регіонів, зокрема, латиноамериканських та африканських, формуючи негативний образ України, використовуючи концепти «шароварщина», «бандерівщина», «неонацизм» тощо.

До *четвертої* групи викликів, зумовлених кібернетизацією публічних комунікацій, на нашу думку, слід віднести інформаційні війни та всі форми інформаційної агресії, умови інтенсифікації чого створено новітніми цифровими технологіями. Під удар в такому інформаційному протистоянні підпадають і окремі публічні особи чи політики, і цілі країни. Однією із потерпілих сьогодні маємо визначити нашу країну, яка тривалий час перебуває під ворожим інформаційним впливом росії.

Одним із трендових напрямів протидії загрозам, що виступають перед міжнародними публічними комунікаціями в аспекті впливу кібернетизації інформаційного простору, є кібердипломатія. Її цифрові інструменти в сегменті протидії інформаційній агресії нині перебувають на етапі

становлення. Соціально-комунікаційний вектор кібердипломатії передбачає насамперед дії у медіапросторі. Ефективним новітнім інструментом у цьому контексті можуть стати комунікаційні платформи – явище прикладних комунікаційних технологій та відокремлений структурний елемент електронного комунікаційного середовища, що пропонує різноманітну тематику для обговорення, містить гіпертексти, має складові соціальної, політичної та іншої тематики й крос-медійності, висвітлює соціально важливу проблематику для певної категорії населення. Потенціал таких платформ науковцями ще недостатньо вивчений. При цьому формування з їх допомогою інформаційного середовища та вплив на цільову аудиторію у форматі довірчих стосунків і підтримки зворотнього зв'язку, сприяння досягненню інтересів держави на національному та міжнародному рівнях, а також її стійкому політичному іміджу й взаємодії між політиками та громадськістю інших країн з метою досягнення спільних культурних, соціальних, політичних та інших цілей робить ці платформи інструментом налагодження структурної взаємодії в галузі публічних комунікацій. Запровадження подібних дієвих комунікаційних механізмів власне і є одним із завдань кібердипломатії [1, с. 105–107; 4, с. 469–482].

Список використаних джерел:

1. Петькун С.М., Верховцева І.Г. Публічна дипломатія України: виклики кібернетизації міжнародних комунікацій (контекст протидії інформаційній агресії росії). *Глобальний світ і Україна: сучасні виклики та пошук відповідей*: матер. II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 жовт. 2024 р.) / [редкол.: Герасіна Л.М. (голова), Козловець М.А., Прудников В.А. та ін.]; Аналіт. центр сучас. гуманітаристики; Харків. асоц. політологів. Харків: Право, 2024. С. 103–108.
5. Требін М. П. Цифрове суспільство: спроба проникнення в сутність. *Цифрова епоха: міждисциплінарний дискурс*: монографія. Харків: Право, 2024. С. 4–30.
6. Требін М. П. Цифровізація як мегатренд сучасного буття. *Цифрова епоха: міждисциплінарний дискурс*: монографія. Харків: Право, 2024. С. 31–55.
7. Petkun S., Verkhovtseva I. Hostile Propaganda Of The Digital Age As Information Violence: Ukraine's Response To Russian Information Invasion. *Modern science: prospects, innovations and technologies*: Scientific monograph. Part 1. Ryga, Latvia: Izdevnieciba “Baltija Publishing”, 2024. С. 445–485.

Корченко О.Г.,
доктор технічних наук, професор, член-кореспондент НАН України,
Перший проректор Державного університету
інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ

Верховцева І.Г.,
доктор історичних наук, доцент,
професор кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ

ПРОТИДІЯ ІНФОРМАЦІЙНОМУ НАСИЛЬСТВУ В ЦИФРОВИХ КОМУНІКАЦІЯХ: КІБЕРДИПЛОМАТІЯ

Новий простір людського буття – кіберпростір, поява якого пов’язана з технологічними проривами революційного характеру в інформаційно-комунікаційній сфері, у глобальному вимірі, крім засобу інтенсифікації міжнародних комунікацій, став простором інформаційного протистояння між народами та країнами. Поряд з вагомими перевагами, які людство отримує від кібернетизації інформаційного поля, з’явилися, активно розвиваються та поширюються нові загрози життєдіяльності самої людини та безпечному існуванню цілих держав. Насамперед йдеться про реалізацію в рамках кіберпростору технології інформаційної агресії та інформаційного насильства, поширення дезінформації й ворожого пропагандистського контенту, маніпуляції свідомістю людей з метою змінити їх світосприйняття, світобачення [4, с. 40–44; 5, с. 103].

На цих проблемах фокусується чимало науковців. Зокрема, вітчизняні дослідники Д.Дубов, О.Дзьобань, О.Данильян, О.Самчинська, С.Сунгурова, В.Фурашев. Серед зарубіжних учених виокремимо М.Любіцкі, П.Померанцева, С.Плохія, Т.Ренарда (*Renard, T.*), А.Баринху (*Barrinha, A.*). Однак, попри актуалізацію ними окремих аспектів інформаційного протистояння за умов цифрової епохи та ролі кібердипломатії у цифрових комунікаціях, питання застосування кібердипломатичних інструментів у протидії інформаційному насильству досі не стало предметом активного обговорення. Не претендуючи на всебічне висвітлення цієї теми, окреслимо найсуттєвіші її аспекти та наголосимо на форматах і засобах протидії кібердипломатії інформаційному насильству на матеріалі українського опору російській інформаційній агресії 2014–2024 рр.

Інформаційне насильство є однією з компонент соціального насильства, несилосим впливом (дією) на ментальну сферу, що суперечить закономірному перебігу подій, непомітно, засобом нав’язування опоненту власних переконань чи спотвореної інформації, прямо передбачає інформаційну взаємодію та змінює характер соціальних комунікацій в аспекті асиметричних

відносин. Інформаційне насильство впливає на духовну й психологічну структуру особистості через пропаганду та інші технології, продукувані засобами масової інформації. Емоції, насамперед страх, а також ті, що викликані застосуванням інформаційного насильства, є такими ж потужними регуляторами поведінки людей, як і загроза прямої фізичної розправи. З огляду на це, за сучасних умов переходу людства до нового способу отримання інформації та зміни типу свідомості й мислення під впливом масмедій інформаційне насильство наближається до засобів терористичної діяльності нематеріального характеру. Це надзвичайно актуалізує проблему маніпуляцій свідомістю людей, використання пропаганди та дезінформації [2, с. 27–34].

З початком у 2014 р. гібридної агресії росії проти України ворожа інформаційна складова була введена в комплекс силових дій, а пропаганда, маніпуляції інформацією, дезінформації стали вагомими складниками апарату насильства з метою конструювання нової реальності, насильного її впровадження та імплементації в соціум, його переконструювання. З огляду на це, європейські та американські політики підтримують тезу про те, що росія є загрозою для безпеки не лише в Європі, а й світу загалом, адже російський підхід до інформаційного протистояння – це глобальна стратегія, яка включає як кіберударі, так і інформаційні операції проти більшості демократичних акторів світу. Цілями є відновлення російського домінування в пострадянській / імперській сфері впливу; зменшення впливу західних демократичних цінностей, інститутів і систем з метою створення поліцентричної моделі світу; розширення політичної, економічної та військової гегемонії росії в усьому світі задля зміцнення її статусу як великої держави. При цьому важливою функцією інформаційної зброї стає, крім створення віртуальної «картини світу», трансформація системи цінностей, переконань, поглядів, способів поведінки цільової аудиторії, на котру спрямований інформаційний вплив. Основним об'єктом впливу стає масова свідомість населення як самої рф, так і інших країн, у тому числі – України

У сегменті антиукраїнської діяльності мішенню російської інформаційної агресії є все українське – влада, держава, соціум, культура та ідентичність українців, а надзавданням – підриг міжнародного авторитету України, формування її негативного іміджу, недопущення широкомасштабної військової, економічної, фінансової допомоги західних країн, а також союзників. Головні ворожі щодо України російські наративи включають наступні тези: 1) «Україна – це невдала тінь Росії»; 2) «Україна – це штучний проєкт Заходу» («Україну придумали поляки та австрійці», «українську мову створили штучно», «Україна відібрала чужі землі»); 3) «Крим, Донбас і південний схід України – це Росія»; 4) «СРСР – потужна імперія, Сталін – герой»; 5) «Усі українські націоналісти були фашистами»; 6) «Україна забула про перемогу над нацизмом». Розповсюдженням фейків, дезінформаціями в інформаційному просторі, маніпулюваннями історичною пам'яттю, зокрема,

щодо історичної спадщини та походження України, використанням лінгвістичних методів, зокрема, навішування ярликів «фашист», «нацист», «українацист», «неонацистський режим у Києві», «розпаковується» історична пам'ять щодо терору, пов'язаного зі злочинами в минулому нацистського режиму Німеччини. При цьому росія повною мірою застосовує ресурси медіапростору, впливаючи на свідомість і підсвідомість адресатів (цільової аудиторії) – громадськості країн світу [3, с. 188–190; 6, с. 184–196; 7, с. 286–287].

Натомість воєнно-політичні реалії сьогодення актуалізують для керівництва України пошук додаткових ресурсів для збільшення можливостей держави в її діяльності на міжнародній арені та формування механізмів протидії дезінформації з боку країни-агресорки на основі фундаментального конституційного принципу свободи слова з урахуванням Загальної декларації прав людини, Міжнародного пакту про громадянські й політичні права та інших міжнародно-правових документів.

З огляду на це, для відбиття інформаційних атак агресора сторона-жертва агресії має використовувати такі ж технології і методи інформаційної війни, як і сторона-агресор, але вже у своїх цілях. Ефективною практикою в цьому контексті має стати інтенсивний діалог із зарубіжною аудиторією з використанням інструментарію кібердипломатії, що ґрунтується на вимірах м'якої сили та є ефективною практикою усунення ризиків і потенційних конфліктів, які походять з кіберпростору. Зокрема, це: організація спеціальних подій, медійних акцій, формування порядку денного, діалог із цільовою аудиторією тощо.

Загалом забезпечення національних інтересів у кіберпросторі, включаючи кібербезпеку, кіберзлочинність, розбудову довіри, свободу Інтернету та управління Інтернетом, дозволяє позиціонувати кібердипломатію в контексті еволюції публічної дипломатії цифрової епохи. Метою кібердипломатії є поступово змінювати поведінку і ставлення до простору мирного співіснування, визначеного чіткими правилами й принципами: від системи інтерактивних одиниць до суспільств держав. У цьому відношенні кібердипломатія, коли вона взаємодіє з акторами міжнародного суспільства, є для кіберпростору фундаментальною основою цього суспільства [5, с. 104–106].

У сегменті протидії інформаційній агресії соціально-комунікаційний вектор кібердипломатії насамперед передбачає дії у медіапросторі. Ефективним новітнім інформаційно-комунікаційним інструментом у цьому контексті можуть стати комунікаційні платформи – явище прикладних комунікаційних технологій та відокремлений структурний елемент електронного комунікаційного середовища, що пропонує різноманітну тематику для обговорення, містить гіпертексти, має складові соціальної, політичної та іншої тематики й крос-медійності, висвітлює соціально важливу проблематику для певної категорії населення. Потенціал таких платформ

науковцями ще недостатньо вивчений. При цьому формування з їх допомогою інформаційного середовища та вплив на цільову аудиторію у форматі довірчих стосунків і підтримки зворотного зв'язку, сприяння досягненню інтересів держави на національному та міжнародному рівнях, а також її стійкому політичному іміджу й взаємодії між політиками та громадськістю інших країн з метою досягнення спільних культурних, соціальних, політичних та інших цілей робить ці платформи інструментом налагодження структурної взаємодії в галузі стратегічних комунікацій шляхом запровадження дієвих комунікативних механізмів, що власне і є одним із завдань кібердипломатії.

Список використаних джерел:

1. Ващенко Н. Головні наративи сучасної російської пропаганди як впливогенна проблематика в умовах консцієнтальної війни Росії проти України. *Наукові записки інституту журналістики*. 2020. № 1(76). С. 180–201.
2. Верховцева І.Г. Російська інформаційна війна проти України 2014–2024 рр. як предмет наукових студій: концепт «інформаційне насильство». *Образ*. 2024. № 2(45). С. 26–35.
3. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Інформаційна війна у медіапросторі сучасного суспільства. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2022. № 3. С. 11–29.
4. Корченко О., Бурячок В., Гнатюк С. Кібернетична безпека держави: характерні ознаки та проблемні аспекти. *Безпека інформації*. 2013. Т. 19. № 1. С. 40–44.
5. Петькун С.М., Верховцева І.Г. Публічна дипломатія України: виклики кібернетизації міжнародних комунікацій (контекст протидії інформаційній агресії росії). *Глобальний світ і Україна: сучасні виклики та пошук відповідей: матер. II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 жовт. 2024 р.)* / [редкол.: Герасіна Л.М. (голова), Козловець М.А., Прудников В.А. та ін.]; Аналіт. центр сучас. гуманітаристики; Харків. асоц. політологів. Харків: Право, 2024. С. 103–108.
6. Руднева А., Мальована Ю. Інформаційний фронт російської агресії в Україні. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2022. № 45. С. 186–192.
7. Удавана Росія: імітація величі і могутності / Зеленько Г. (кер. проєкту, наук. редактор), Лісничук О., Нагірний В., Павленко І., Рябчук М., Стародуб А. Ніжин: Вид. Лисенко М. М., 2024. 288 с.

Закіров М. Б.

*доктор політичних наук, доцент,
Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського,
м. Київ*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ У ГЛОБАЛЬНОМУ КІБЕРПРОСТОРИ: СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАЦІЙНІ АСПЕКТИ

Поглиблення процесів глобалізації в інформаційно-комунікаційному середовищі сучасності на тлі зростання напруженості у відносинах як між окремими країнами, так і цілими міжнародними організаціями, зумовлює перетворення кіберпростору в один із ключових майданчиків реалізації практично усього необхідного комплексу державних інтересів акторів світового політичного процесу. Поряд із ключовими питаннями забезпечення безперервного функціонування мереж, технологічного розвитку та вирішення проблеми цифрового розриву на перший план виходять завдання забезпечення безпеки та захисту інтересів усіх суб'єктів цифрової комунікації. Актуальність проведення відповідних досліджень ґрунтується на вагомій кореляції успішності діяльності держави у військовій, економічній, політичній, соціально-культурній та інших сферах із ступенем представленості та активності у глобальному кіберпросторі. Відповідно до зазначеного суспільно-політичного запиту окремі аспекти вказаної проблеми вже стали об'єктом наукового пошуку вітчизняних дослідників. Зокрема, специфіку інформаційної діяльності в кіберпросторі у вимірі міжнародних комунікацій досліджує І. Верховцева [1]. Авторкою окреслені основні підходи до тлумачення поняття кібердипломатії та визначена ефективність її використання з метою протидії російській інформаційній агресії. Проблема встановлення ролі публічної дипломатії в зовнішній політиці держави та розкриття можливостей цифрової дипломатії висвітлює О. Сегеда [2]. У роботі, зокрема, визначено критерії ефективності цифрової дипломатії в рамках досягнення цілей публічної дипломатії у світлі мінливих зовнішніх обставин та запропоновано проекти заходів публічної дипломатії для реалізації в цифровому форматі з використанням соціальних мереж дипломатичних установ. У роботі М. Закірова проведено аналіз комунікаційних інструментів конструювання реальності в інформаційному просторі, висвітлено вплив технологій на еволюцію і якість сучасних медіа та визначено роль соціальних мереж і можливості Інтернет у становленні нових форм горизонтальної та вертикальної суспільної взаємодії [3]. Автор зазначає, що удосконалення сучасних засобів створення, передачі та обробки інформації у сукупності із використанням соціальних мереж у політичній боротьбі доповнило уже давно відомий інструментарій політичної комунікації у формі політейнменту методиками таргетингу, інтернет-тролінгу, створенням і

активним використанням «фабрик тролів», фейкових акаунтів тощо. Наведений короткий аналіз праць свідчить про масштабність проблем, що постають перед країною і суспільством унаслідок становлення нової якості інформаційно-комунікаційного середовища, що триває і відповідно потребує подальшого наукового осмислення. Зокрема, метою даного дослідження є визначення соціально-комунікаційних передумов формування кібердипломатії в умовах сучасного інформаційно-комунікаційного середовища.

У процесі розвитку телекомунікаційних технологій і виникнення світової мережі Інтернет відбулося формування нової форми інформаційно-комунікаційного середовища, одна зі складових якої у процесі відповідного теоретичного осмислення отримала назву «кіберпростір». Одне з існуючих визначень поняття зафіксоване в Законі України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України». Згідно цього визначення кіберпростір – це середовище (віртуальний простір), яке надає можливості для здійснення комунікацій та/або реалізації суспільних відносин, утворене в результаті функціонування сумісних (з'єднаних) комунікаційних систем та забезпечення електронних комунікацій з використанням мережі Інтернет та/або інших глобальних мереж передачі даних [4].

Прийняття відповідного законодавчого акту і закріплення зазначеного поняття у законі відображають світову тенденцію зростання ролі кіберпростору в системі презентації країн у світі, захисту та реалізації їхніх інтересів, а також еволюції форм сучасної дипломатії. Цифровізація інформаційної сфери та розповсюдження соціальних мереж «Твіттер», «Фейсбук», «Ютуб» та інших зумовили формування нових принципів і моделей обміну інформацією в усіх без винятку сферах комунікації. Слід зауважити, що вплив цих змін виявився настільки всеохоплюючим, що не оминув доволі консервативну і дуже відповідальну сферу діяльності держав – дипломатичні відносини. Свого часу весь світ був вражений активним використанням президентом США Д. Трампом мережі «Твіттер» як інструмента політичної комунікації. Д. Трамп у своїх твітах оприлюднював своє ставлення щодо діяльності голів інших держав, анонсував плани і зовнішньополітичні кроки своєї адміністрації, висловлював думки щодо конкретних міжнародних подій тощо. Незважаючи на те, що першими серед американських політиків «Твіттер» з політичною та дипломатичною метою почали використовувати колишній посол США в Російській Федерації М. Макфол і президент США Б. Обама, масштаби активності Д. Трампа у соціальній мережі саме за ним закріпили першість засновника нової форми міждержавного спілкування на вищому рівні яка отримала назву – «твіттер дипломатія». Світові лідери, до яких президент США звертався через соціальну мережу «Твіттер», також змушені були відповідати на тому ж інформаційному полі, тим самим підтримуючи подальший розвиток твіттер-дипломатії [3, с. 231]. Проте, така форма спілкування була неоднозначно

сприйнята світовою спільнотою і з часом, зокрема після поразки Д. Трампа на чергових президентських виборах поступилася іншим, більш поміркованим і традиційним формам дипломатичних обмінів.

Тим не менш, «твіттер дипломатія» з одного боку не зникла зовсім, а з іншого, її поява стала лише епізодом у становленні нової форми міжнародної комунікації – «кібердипломатії». Як зазначає О. Сегеда «... поступове прийняття нових форм цифрової комунікації, зрештою, призвело до їх інтеграції в поточну роботу дипломата. Звісно, технічні винаходи навряд чи можуть створити нові функції в царині дипломатії, але вони можуть значно вплинути на шляхи реалізації основних завдань... Дипломатичні служби багатьох країн використовують інтернет-майданчики для безпосереднього спілкування із зацікавленою аудиторією країни перебування, донесення важливої інформації до якомога більшої кількості іноземців, проведення соціальних опитувань тощо» [2, с. 142–143].

Особливої ваги використання можливостей кіберпростору набуває в умовах протидії деструктивним впливам, які набувають масштабів відкритої війни у інформаційно-комунікаційному середовищі із використанням широкого спектру сил і засобів маніпулювання суспільною свідомістю. Зокрема, на думку І. Верховцевої: «Ефективним засобом протидії може бути кібердипломатія України ... Виходячи з недостатності задіяння ресурсів лише журналістики та ресурсів державних профільних структур з метою масштабної протидії російським ворожим інформаційним впливам, а також виходячи з теоретичних положень щодо citizen / civil diplomasy як різновиду публічної дипломатії, в розрізі кібердипломатії захист інформаційних інтересів України може здійснюватись саме інструментами citizen / civil diplomasy із залученням до цієї діяльності українських науковців, політиків, студентства, широких кіл громадськості загалом» [1, с. 236–237].

Отже, одним з результатів розвитку телекомунікаційних технологій стало виникнення кіберпростору як важливої складової сучасного інформаційно-комунікаційного середовища. Подальша цифровізація комунікаційної сфери, виникнення і поширення соціальних мереж сприяли формуванню кібердипломатії, яка може стати важливим інструментом презентації та відстоювання інтересів держави у світі та ефективним засобом боротьби з деструктивними інформаційними впливами. З огляду на зазначене, актуальним є дослідження теоретичних підвалин створення ефективною моделі пропагування України у світі засобами кібердипломатії.

Список використаних джерел:

1. Верховцева І. Глобальний кіберпростір та опір інформаційній агресії: кібердипломатія України у протидії російській інформаційній інвазії. *Міжнародне співтовариство та Україна в процесах економічного та цивілізаційного поступу: актуальні економіко-технологічні, ресурсні, інституціональні, безпекові та соціогуманітарні проблеми*. 2024. DOI:

<https://doi.org/10.30525/978-9934-26-480-1-9>

URL:<http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/510/13505/28342-1?inline=1> (Дата звернення 08.11.2024)

2. Сегеда О. Цифрова дипломатія України як елемент нової публічної дипломатії. *Науковий журнал «Полімікус»*. 2020. Вип. 3. С. 139–147. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2020-3.21>.

3. Закіров М. Комунікаційні інструменти конструювання реальності епохи постправди. Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2023. Вип. 69. С. 26–39. DOI: <https://doi.org/10.15407/np.69.026>

4. Закон «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 05.10.2017 N 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (Дата звернення 08.11.2024)

Верховцева І.Г.,
доктор історичних наук, доцент,
професор кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ТЕРОРИЗМ У КІБЕРПРОСТОРИ: ВИМІР МІЖНАРОДНИХ ПУБЛІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Кіберпростір, попри всі переваги, створювані ним у комунікаційній сфері, став новим полем взаємодії й породив нові загрози для цілих держав та їх об'єднань. Віртуальний формат кіберкомунікацій та віртуальність інформаційних впливів у реальному житті, зневажаючи кордонами фізичними, інтелектуальними, психічними тощо, здатні породити зовсім невіртуальні небезпеки, які мають масштабний потенціал дискредитації та навіть фізичного знищення як публічних осіб, спільнот, структур, так і міжнародних інститутів, держав, наддержавних утворень. Дослідники акцентують на тому, що самий лише спільний простір кіберкомунікацій генерує загрози публічним комунікаціям [4, с. 30; 7, с. 104]. Відтак, з огляду на доленосне значення цих проблем для всієї планетарної спільноти, необхідності її убезпечення від нової світової війни та запобігання порушенню хиткого балансу між міжнародними політичними силами, який зазнав особливого удару в лютому 2022 р. з початком повномасштабної війни росії проти України, нагальним завданням є осмислення науковцями проблем інформаційного тероризму в кіберпросторі.

З числа тих, хто студіює останніми роками це питання у вимірі інформаційних загроз цифрової епохи, інформаційних війн та взаємин між народами, державами, політичними акторами й наддержавними структурами, слід назвати Д.Дубова, В.Ліпкана, О.Жайворонка, О.Курбан, Д.Мельник, Д. Леонова, Т.Смачило, А.Кривцун, О.Харитоненко, О.Харчук, С.Петькун, І.Верховцеву, М. та С. Закірових, а також авторські колективи монографій

«Війни інформаційної епохи: міждисциплінарний дискурс» (2021) під керівництвом В.Кротюка та «Удавана росія: імітація величі і могутності» (2024) під керівництвом Г.Зеленько. Проте, попри вагомий напрацювання, поняття інформаційного тероризму в кіберпросторі досі залишається відкритим для обговорення.

Не висуваючи за мету всебічний розгляд цього питання, в даній роботі окреслимо основні параметри дефініції «інформаційний тероризм у кіберпросторі» в аспекті соціальних комунікацій з акцентом на тих проявах інформаційного тероризму, що пов'язані з міжнародними публічними комунікаціями, узагальнюючи це поняття на матеріалі інформаційно-комунікаційного сегменту російсько-української війни 2014-2024 рр.

На наш погляд, розгляд проблеми слід розпочати з визначення інформаційного насильства як компоненти соціального насильства та несилового впливу (дії) на ментальну сферу, що суперечить закономірному перебігу подій і непомітно, засобом нав'язування опоненту власних переконань чи спотвореної інформації, прямо передбачає інформаційну взаємодію та змінює характер соціальних комунікацій в аспекті асиметричних відносин. Інформаційне насильство впливає на духовну й психологічну структуру особистості через пропаганду та інші технології, продуковані засобами масової інформації. Емоції, насамперед страх, а також ті, що викликані застосуванням інформаційного насильства, є такими ж потужними регуляторами поведінки людей, як і загроза прямої фізичної розправи. З огляду на це, як вважають науковці, за сучасних умов переходу людства до нового способу отримання інформації й зміни типу свідомості та мислення під впливом мас-медій інформаційне насильство наближається до засобів терористичної діяльності нематеріального характеру [2, с. 27–34].

Як наголошують автори монографії «Війни інформаційної епохи: міждисциплінарний дискурс» (2021), «інформаційним «полем бою» в обох просторах – кібернетичному та соціальному – є протоколи інформаційно-логічного сполучення їх елементів, а також засоби й технології їх практичної реалізації. Для кібернетичного простору протоколами взаємодії систем і їхніх елементів є мови програмування, мережеві протоколи й угоди. Основним засобом їх несанкціонованого коригування є програмні закладки з незадекларованими можливостями, комп'ютерні віруси, засоби перехоплення трафіку та технології дії на канали телекомунікацій. Для соціального простору протоколом інформаційно-логічної взаємодії є природна мова народонаселення. А основним засобом коригування протоколів соціального простору нині є засоби масової інформації [4, с. 30].

Більшість дослідників інформаційне насильство та всі його прояви розглядають у контексті інформаційних війн як особливої форми міжнародного протистояння, котра, хоча історично існує з давнини, нині, за умов цифровізації та поширення новітніх технологій комунікацій, набула специфічних характеристик [8, с. 699]. Як вказують О.Харитоненко та

О.Харчук, наявність застосування тактики примусу шляхом залякування дає підстави для застосування терміна «інформаційний тероризм», якими б не були його [11, с. 28–63].

Етимологічно термін насамперед пов'язаний із латинським «терор», що означає «залякувати». Відповідно, під інформаційним тероризмом розуміють здійснення або погрозу здійснення за допомогою інформаційних технологій і/або інформаційної зброї загально небезпечних діянь, які можуть спричинити загибель людей або інші тяжкі наслідки й спрямовані на залякування населення з метою спонукання держави, міжнародної організації, фізичної чи юридичної особи або групи осіб до здійснення чи відмови від здійснення якої-небудь дії. У межах інформаційного тероризму розрізняють психологічний і кібертероризм. Психологічний тероризм здійснюється в галузі, що охоплює політичні, філософські, правові, естетичні, релігійні й інші погляди й ідеї, тобто в духовній сфері, там, де ведеться боротьба ідей. Реалізується, як правило, через засоби масової інформації й чинить деструктивний вплив на широкі маси населення [11, с. 28–63].

І.Рульов наголошує в цьому ключі, що поняття тероризму передбачає не тільки терористичні злочини, а й інші діяння, які сприяють їм, та фактично відповідає категорії «терористична діяльність», під якою розуміється сукупність дій з організації, керівництва, ресурсного забезпечення та сприяння функціонуванню злочинних об'єднань терористичного спрямування, а також підготовка й учинення терористичних актів та інших злочинів у терористичних цілях [9, с. 179–182]

О.Жайворонок, О.Курбан, Т.Смачило та А.Кривцун звертають увагу, що у форматі міжнародного тероризму насильство з метою залякування з боку окремих людей чи неурядових організацій об'єктом має владу, окремих урядових виконавців чи представників суспільства, системи, що забезпечують нормальне життя населення. Метою є досягнення бажаного для терористів розвитку подій – революція, дестабілізація суспільства, початок війни з іншою державою, отримання незалежності певної території, падіння престижу влади, політичних змін зі сторони влади тощо з добіркою ідеологічних орієнтирів та напрямів комунікаційних процесів, які використовуються для досягнення мети, сформульованої у місії. Основою інформаційного тероризму є маніпуляція свідомістю мас, розповсюдження інформаційно-емоційного ефекту, на який розраховано більшість терористичних актів, залучення прихильників серед членів суспільства, вплив на владні структури, які приймають політичні рішення, тощо. Загалом інформаційний тероризм є множиною інформаційних війн та спецоперацій, пов'язаних із національними або транснаціональними кримінальними структурами та спецслужбами іноземних держав. Найбільш ефективними й найдешевшими інструментами тероризму, що активно використовуються, є глобальне ЗМІ та Інтернет. У поєднанні вони формують інформаційне поле, де реальність подається у викривленому вигляді, який повертає настрої людей в дещо інше русло та дає

можливість терористичній стороні схилити погляди населення на свою користь. Насамперед інформаційний тероризм застосовується з метою дезінформації, дезорієнтації і профанації для помилкового сприймання, помилкового розуміння і неадекватної поведінки суспільства. На міжнародному рівні, за відсутності будь-яких універсальних документів, що накладають пряме зобов'язання прийняти законодавство, спеціально спрямоване проти інформаційного тероризму, більша частина урядів вважає за краще боротися з такими загрозами, дотримуючись змішаного підходу, використовуючи комбінацію загального кримінального законодавства і законодавства про боротьбу з кіберзлочинністю й тероризмом. У низці держав, наприклад, головна увага в кримінальному законодавстві приділяється основним злочинам без їх диференціації за конкретними засобами, за допомогою яких вони здійснюються. Відповідно до цього підходу інформаційний простір розглядається лише як засіб, за допомогою якого терористи здійснюють злочини, нерідко позначені в положеннях національного кримінального кодексу [5, с. 92, 94-95; 6, с. 71; 10, с. 124-126].

З огляду на це, розпочата в 2014 р. гібридна агресія росії проти України, складником усього комплексу силових дій якої стала антиукраїнська інформаційна діяльність (пропаганда, маніпуляції інформацією, дезінформації, фейки), на наш погляд, цілком відповідає поняттю «інформаційне насильство», оскільки, крім ворожих інформаційних впливів деструктивного характеру, має на меті змінити ідентичність українців, переконструювати та «перекодувати» український соціум загалом [1, с. 443–445; 3, с. 76–78; 12; 13, с. 446–457].

Список використаних джерел:

1. Верховцева І.Г. Інформаційно-комунікаційний сегмент гібридної війни росії проти України 2014–2024 рр.: пропаганда (стан вітчизняних студій). *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2024. Вип. 70. С. 443–477.
2. Верховцева І.Г. Російська інформаційна війна проти України 2014–2024 рр. як предмет наукових студій: концепт «інформаційне насильство». *Образ*. 2024. № 2(45). С. 26–35.
3. Верховцева І.Г. Фейки російської інформаційної війни проти України: деконструюючи «руський мир» та «історичну росію» *Україна в умовах російської агресії: виклики та відповіді: монографія* / [І.В. Букреєва, І.Г. Верховцева, В.В. Гулай та ін.]. Харків: Право, 2024. С. 76–93.
4. Війни інформаційної епохи: міждисциплінарний дискурс: монографія / за ред. В.А. Кротюка. Харків: ФОП Федорко М.Ю., 2021. 558 с.
5. Жайворонок О.І. Міжнародний досвід протидії інформаційному тероризму та його імплементація в Україні. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2020. № 1 (24). С. 91-96.

6. Курбан О.В. Сучасні інформаційні війни в мережевому он-лайн просторі. Київ: ВІКНУ, 2016. 286 с.
7. Мельник Д.С., Леонов Б.Д. Інформаційний тероризм як загроза національній інформаційній інфраструктурі. *Інформація і право*. 2024. № 3(50). С 99-107.
1. Міщенко І.В., Басалюк Н.В., Таркін В.П. Інформаційні війни й кібертероризм: поняття, особливості. *Молодий вчений*. 2017. № 10. С. 698-703.
2. Рульов І. Співвідношення кібертероризму та кіберзлочину. *Юридичний вісник*. 2021. № 3. С. 178-185.
3. Смачило Т.В., Кривцун А.Р. Феномен інформаційного тероризму як загрози міжнародній безпеці. *Молодий вчений*. 2017. № 11. С. 124-127.
4. Харитоненко О.І., Харчук О.В. Визначення, види, актуальні напрямки дослідження інформаційних війн. *Гібридна війна і журналістика проблеми інформаційної безпеки* / за заг. ред. В.О. Жадька. К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. С. 28–63.
5. Удавана Росія: імітація величі і могутності / Зеленько Г. (кер. проекту, наук. редактор) та ін. Ніжин: Вид. Лисенко М.М., 2024. 288 с.
6. Petkun S., Verkhovtseva I. Hostile Propaganda Of The Digital Age As Information Violence: Ukraine's Response To Russian Information Invasion. *Modern Science: Prospects, Innovations And Technologies: Scientific Monograph. Part 1*. Ryga: Izdevnieciba "Baltija Publishing", 2024. P. 445–485.

Верховцева І.Г.,

*доктор історичних наук, доцент,
професор кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

Громакова Н.Ю.,

*кандидат історичних наук, доцент,
почесний дослідник Абердинського університету, м. Абердин,
Сполучене Королівство (Шотландія).*

ІНФОРМАЦІЙНЕ ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ГРОМАДСЬКОЇ/НАРОДНОЇ ДИПЛОМАТІЇ: ВІДПОВІДІ НА КІБЕРНЕТИЗАЦІЮ МІЖНАРОДНИХ ПУБЛІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Комунікації у кіберпросторі на сучасному етапі розвитку цифрових технологій не тільки створюють умови для оперативного реагування на подію, висловлювання, процеси сучасності та комфортного спілкування, а й посилюють загрози, пов'язані із поширенням неправдивої інформації, сприяють спотворенню іміджу не тільки окремої людини чи суспільної групи, корпорації, бізнес-структури, а й цілих країн. Зокрема, за умов інформаційної війни росії проти України в рамках гібридної агресії, розпочатої в 2014 р., країна-інтервент намагається системно формувати негативний образ нашої

держави в очах світової громадськості, аби «виправдати» свої військові злочини, окупацію українських регіонів тощо. Складником інформаційних заходів агресора є маніпулювання історичною спадщиною – українською та російською, а також дискредитація всього, що пов'язане з Україною – влади, соціальних і політичних інститутів. Натомість здобутки українського культурного поступу, визначні явища нашого державотворення, гостинність українців та привабливість соціокультурного простору України загалом, його європейський характер, що проявився ще давнину, – російськими ЗМІ, пропагандистами різного рівня навмисно замовчуються. Це вимагає пошуку відповідних інструментів реагування за умов кібернетизації міжнародних публічних комунікацій [8, с. 103–104].

Цій проблемі присвіятили певну увагу ряд вітчизняних науковців (О.Белишев [1], О.Богданов [2], А.Вознюк [5], А.Котелевець [6], В.Ліпкан [7], Л.Радовецька [9], О. Саган [10] та інші). Однак, роль громадської/народної дипломатії за умов війни 2014–2024 років не стала предметом інтенсивного студіювання. Як виключення, назвемо працю «Народна дипломатія під час війни в Україні. Історія, сучасний стан, основні напрями втілення, реальні приклади / Бортняк В.А., Дрозд О.П. та ін.» (2022) [3] та розділ авторства І.Верховцевої «Співпраця органів місцевого самоврядування України з європейськими партнерами за умов війни 2022–2023 рр.: публічно-дипломатичний вимір (організаційно-правові аспекти) в колективній монографії «*Nowy ład w Europie i Unii Europejskiej: przesłanki – kierunki – priorytety*» (2023) [4]. У цих розвідках 2022–2023 років авторами актуалізовано надзвичайну потребу залучення потенціалу громадської/народної дипломатії до протидії російській гібридній агресії. Натомість вивчення теми в розрізі інформаційного волонтерства ще чекає на глибоке дослідження.

З огляду на це, в даній розвідці ставимо за мету довести, що інформаційне волонтерство в рамках громадської/народної дипломатії може бути одним із ефективних інструментів протидії викликам кібернетизації міжнародних публічних комунікацій, зумовлених обставинами технологічного характеру в рамках цифровізації глобальних комунікацій.

Потенціал *громадської/народної дипломатії (citizen/civil diplomacy)* як різновиду публічної дипломатії в США пов'язаний із концепцією, згідно якої кожен громадянин має право чи навіть обов'язок допомагати державі здійснювати зовнішню політику. Суб'єктами реалізації такої дипломатії можуть бути студенти, викладачі, науковці, спортсмени, представники бізнесу тощо – у такий спосіб лобіюються громадські інтереси. І.Сухорольська називає головними п'ятьма ознаками цього різновиду дипломатії на сучасному етапі її еволюції відкритість і демократичність; відхід від поверховості; зростання ролі цінностей; перетворення на рівну гру між різними учасниками; динамічність і непрогнозованість. Йдеться про складну взаємодію у мережі багатьох різнорівневих суб'єктів, коли групи громадськості в різних країнах можуть виступати в ролі як ініціаторів, активних учасників та партнерів своїх

держав, так і цільових аудиторій для програм іноземних урядів, корпорацій і організацій [4, с. 24-25; 11, с. 105-106].

Разом із тим, вітчизняні дослідники звертають увагу, що інтенсифікація інформаційного волонтерства та «волонтерства-онлайн» за умов протидії Україні гібридній російській агресії, яка з початком повномасштабного військового вторгнення в нашу країну в лютому 2022 року отримала тотальний характер, є відповіддю українського соціуму, котра не тільки свідчить про зрілість вітчизняного громадянського суспільства, а й переконує у чималій ролі залучених до комунікацій всередині країни волонтерів у можливостях виконання ними стратегічних завдань захисту українського інформаційного простору [5-7; 9; 10]. Дослідниці С.Петькун та І.Верховцева наголошують, що публічна дипломатія є ефективним інструментом формування позитивного іміджу країни на міжнародній арені, оскільки залучає до комунікацій, крім урядів країн, їх громадськість. Хоча перші заходи публічно-дипломатичного характеру датуються 1850-ми роками, а через 100 років по тому завдяки Е.Гулліону і Дж.Наю розпочалась її інституціоналізація, чергове якісне оновлення публічна дипломатія зазнає нині через глобальну кібернетизацію міжнародних комунікацій [8, с. 103].

Як вказує американська аналітикиня із зовнішньої політики пані Анн-Марі Слотер (*A.Slaughter*), держави, які володіють розгалуженими інформаційними каналами й комунікаціями, здатні визначати глобальний порядок денний [12]. Для України нині це має доленосне значення за умов її протидії тотальній російській агресії, адже вплив на уявлення громадськості зарубіжних країн щодо України здатен зміцнити не тільки її імідж як демократичної країни, яка відстоює цінності Західного світу й виборює своє право на вільне життя [8, с. 106–108]. Нагальною потребою в цьому контексті є залучення до боротьби з окупантом всіх ресурсів – як військового та матеріального характеру, так і інформаційного, що розміщений у кіберпросторі.

З огляду на висловлене, інформаційне волонтерство в рамках громадської/народної дипломатії логічно постає складником українського опору комунікаційного формату, що функціонує із залученням інформаційних ресурсів, здатних вплинути на уявлення зарубіжної громадськості щодо нашої країни. Волонтерські організації з їх мережевою структурою організації можуть здійснювати перевірку фактів та спростовувати дезінформаційний контент, поширюваний агресором (фактчекінг), або просувати в глобальному інформаційному просторі проукраїнські наративи, друкувати дайджести ворожих пропагандистських наративів у зарубіжних країнах з опорою на громадські організації зарубіжних країн та українську діаспору, залучаючи до комунікацій лідерів думок, публічних інтелектуалів та блогосферу. При цьому надзвичайно важливим уявляється розроблення комунікаційних стратегій для залучення до інформаційного волонтерства молоді як суб'єкта такої народної дипломатії та водночас спрямовуючи інформаційний вплив на молодь

зарубіжних країн як на об'єкта цієї діяльності. Це передбачає застосування новітніх медійних технологій, таких, як популярний нині в молодіжних колах скринкастинг. Окремо слід згадати студентську молодь, яка може розгорнути широку комунікацію із студентами зарубіжжя, водночас практикуючись у знанні іноземних мов.

Такі комунікації не тільки поширюватимуть світом правдиву інформацію про нашу країну, а й сприятимуть залученню до лав союзників України тих, хто перебуває у «сірій» зоні й не виробив чіткої позиції щодо російсько-української війни. Відтак, інформаційне волонтерство у рамках громадської/народної дипломатії здатне та має стати вагомим чинником українського опору в міжнародному інформаційному просторі, відповіддю на кібернетизацію глобальних публічних комунікацій.

Список використаних джерел:

1. Белишев О.В. Волонтерство у світі інформаційних технологій: поняття, характерні особливості та види. *Філософські обрії*. 2019. Вип. 42. С. 180-184.
2. Богданов О., Мохор В. Перші кроки волонтерів інформаційних військ. *Безпека інформації*. 2015. Т. 21. № 1. С. 100-103.
3. Бортняк В.А., Дрозд О.П. та ін. Народна дипломатія під час війни в Україні. Історія, сучасний стан, основні напрями втілення, реальні приклади. К.: ВД «Професіонал», 2022. 302 с.
4. Верховцева І.Г. Співпраця органів місцевого самоврядування України з європейськими партнерами за умов війни 2022–2023 рр.: публічно-дипломатичний вимір (організаційно-правові аспекти). *Nowy ład w Europie i Unii Europejskiej: przesłanki – kierunki – priorytety*: monografia. Lwów–Olsztyn, 2023. С. 18–26.
5. Вознюк Є. Громадські об'єднання на захисті інформаційного простору України. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2021. № 3(11). С. 48-61.
6. Котелевець А. Волонтерство онлайн: виклики сьогодення. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2021. Вип. 1. С. 98-104.
7. Ліпкан В. Правова природа феномена інформаційного волонтерства. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 1. С. 121-131.
8. Петькун С.М., Верховцева І.Г. Публічна дипломатія України: виклики кібернетизації міжнародних комунікацій (контекст протидії інформаційній агресії росії). *Глобальний світ і Україна: сучасні виклики та пошук відповідей*: матер. II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 жовт. 2024 р.) / [редкол.: Герасіна Л.М. (голова), Козловець М.А., Прудников В.А. та ін.]; Аналіт. центр сучас. гуманітаристики; Харків. асоц. політологів. Харків: Право, 2024. С. 103–108.
9. Радовецька Л.В. Місце інститутів громадянського суспільства у механізмі реалізації функції забезпечення інформаційної безпеки. *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. 2013. № 3. С. 12-18.

10. Саган О. Волонтерський рух в Україні у протидії гібридній агресії Російської Федерації. *Evropský politický a právní diskurz*. 2019. Sv. 6. Vyd. 2. С. 92-99.
11. Сухорольська І. Громадська (публічна) дипломатія в сучасних міжнародних відносинах: нові тренди і особливості. *Регіональні студії*. 2022. Вип. 30. С. 103-107.
12. Slaughter A. (2009). Americans Edge. *Foreign Affairs*. URL: <http://www.foreignaffairs.com/articles/63722/anne-marie-slaughter/americas-edge>

Вінецька Р.М.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ

БРЕНД «УКРАЇНА» ТА ЦИФРОВИЙ ІМІДЖ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ І ЗАВДАННЯ В КОНТЕКСТІ КІБЕРНЕТИЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ПУБЛІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Брендинг країни – це процес, у якому країна претендує на чітке позиціонування в свідомості міжнародних зацікавлених сторін та споживачів у всьому світі. Щоб претендувати на таке позиціонування, країна інвестує ресурси в координацію та інтеграцію різних видів діяльності. Водночас, як наголошують дослідники, бренд країни – це результат щоденної роботи влади всіх рівнів, компаній, усіх громадян. За результатами проведеного декілька років тому за підтримки британського уряду дослідження щодо того, як сприймають Україну за кордоном, виявилось, що серед асоціацій, пов'язаних з Україною, найбільш поширеними були «корупція», «революція», «бойові дії». Іноземці, які жодного разу не бували в Україні, переважно уявляли українців закритими, агресивними, нетолерантними. Такий образ здебільшого формувався завдяки тому, що бачили і чули про нашу країну громадяни інших держав у новинах [5, с. 12-13]. Чималою мірою до конструювання негативного образу нашої держави долучилися й ворожі антиукраїнські медіа країни-агресорки, яка в такий спосіб формувала ідейний ґрунт для розв'язування в лютому 2022 року повномасштабної військової агресії проти України. Однак нині, коли ми виборюємо своє право на життя у протидії російській інвазії, світ дізнається про нашу країну як про країну сміливих, хоробрих, стійких людей, котрі захищають цінності Західного світу та глобальної демократії. За умов кібернетизації міжнародних публічних комунікацій підтримка такого іміджу, необхідність чого насамперед зумовлена потребою збільшення кола союзників і посилення їх військової, політичної та фінансової допомоги Україні, вимагає формування її певного цифрового образу.

Такий ракурс проблеми брендування України досі не отримав належної уваги дослідників. Фрагментарно й побіжно питання висвітлено в працях А.Осмоловської, К.Савон, К.Бікір, Н.Колесницької, А.Старостіної, В.Кравченка, Г.Личової, В.Продан. З огляду на це, метою даної розвідки визначаємо охарактеризувати коло нагальних завдань, реалізація яких сприятиме зміцненню позитивного цифрового іміджу України, просуванню її інтересів у світі в контексті протидії тотальній російській агресії.

Як новий простір міжнародних комунікацій, кіберпростір, необмежений державними кордонами, але відкритий до широких горизонтальних зв'язків у рамках комунікацій, крім професійних політиків і дипломатів, світової громадськості. Останніми десятиліттями завдяки новітнім цифровим технологіям кіберпростір став потужним чинником публічних комунікацій. Він створює умови для впливу глобального мережевого суспільства на порядок денний світової політики у різних публічних сферах – економічній, міждержавних контактах, кроскультурних взаєминах тощо. Спілкування у соціальних мережах, вплив нових медіа, які миттєво поширюють інформацію у великих обсягах усією планетою, зумовлюють турбулентність глобального інформаційного простору, його надзвичайну мінливість, нестабільність, дивергентний характер масовокомунікаційних практик загалом [4, с. 103–105]. Це вимагає прискіпливої уваги та чималих цілеспрямованих зусиль щодо розробки спеціальних стратегій в розрізі іміджевих політик країн, еліти яких усвідомили важливість подібних практик для створення позитивного образу своєї держави в очах світової громадськості.

Вагомий сегмент таких практик пов'язаний з реалізацією *soft power* («м'якої сили») в контексті публічно-дипломатичної діяльності як важливих складників міжнародних публічних комунікацій. При цьому вказані практики, слід наголосити, реалізуються як у аспекті формування привабливого іміджу країни, так і в аспекті її здатності протистояти ворожим інформаційним інвазіям, адже останні у кіберпросторі завдяки новітнім технологіям та оперативності поширення інформації в ньому стали ознакою сучасних інформаційних процесів глобального формату.

До 2017 року в Україні фактично не було своєї іміджевої стратегії. Образ нашої держави в світі формувався спонтанно, імпульсивно, як йшлося вище, переважно завдяки новинним медіа, зазнаючи чималого ворожого інформаційного впливу з боку росії. Тогоріч було розгорнуто роботу Українського інституту, а надалі – міжнародної маркетингової кампанії „Ukraine now”, медіапроєкту «Ukrainer» та багатьох інших проєктів. У 2021 р. набула чинності Стратегія публічної дипломатії МЗС України. Однак загалом цілеспрямоване залучення потенціалу міжнародних кіберкомунікацій для формування іміджу нашої країни не стало стратегічним завданням для вітчизняних дипломатії, уряду, громадськості.

Лютий 2022 р. дав імпульс трансформації державного бренду України, в тому числі – у вимірі кіберкомунікацій. Разом із мужнім опором українських

військових на фронті та героїзмом волонтерів у тилу, українська політична еліта та громадськість, представники якої з числа українських біженців рятувались за кордоном від військових дій, інтенсифікували публічно-дипломатичну діяльність з метою вплинути на громадськість європейських та інших країн, а також їх уряди, аби активізувати підтримку українців у світі. Ефект проявився швидко: згідно міжнародного рейтингу Global Soft Power Index, Україна увійшла в двадцятку найпливовіших країн світу. Однак серед тих країн, що нині активно оцифровуються, нашої країни немає, хоча український «Щедрик» і звучить щороку перед Різдвяними святами практично по всьому світу, а саміти перших леді та джентльменів набувають неабиякої популярності через зусилля українських лідерів, які, попри ворожі обстріли української столиці, зуміли гідно організувати й провести такий захід у Києві. Втрачає Україна свої позиції і в інших світових рейтингах, зокрема, рейтингу найщасливіших країн світу 2024 року [1–3].

На чому ж мають бути зосереджені зусилля української політичної еліти та громадськості, аби формування цифрового іміджу України та її бренду стало трендом публічно-дипломатичних практик і набуло стійкого характеру в рамках публічних комунікацій міжнародного формату? Популяризації досягнень вітчизняної шоу-індустрії та культурних здобутків українських митців у вирішенні таких завдань явно недостатньо.

На нашу думку, нові інструменти реалізації таких завдань мають перебувати у рамках відповідної комунікаційної стратегії в контексті кібердипломатичних комунікацій України. Їх соціально-комунікаційний сегмент має спрямовуватись саме на сприяння позитивному цифровому іміджу нашої держави та створювати умови для комунікації українців зі світовою громадськістю на різноманітних кібермайданчиках – комунікаційних платформах, у форматі блогосфери тощо. Необхідною умовою таких кіберкомунікацій має стати залучення інструментів громадської дипломатії. Це зміцнюватиме статус нашої країни як відкритої світові, такої, що орієнтується на мирні й щирі взаємини у глобальному інформаційному просторі та віддано захищає цінності Євроатлантичного світу, будучи з давнини до сьогодення органічним складником європейського культурного простору.

Список використаних джерел:

1. 5 найкраще оцифрованих країн. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-tra-48832313>
2. Між Камеруном і Намібією. Україна втратила 13 позицій у рейтингу найщасливіших країн світу 2024 року. URL: <https://forbes.ua/news/ukraina-vtratila-13-pozitsiy-u-reytingu-nayshchaslivishikh-krain-svitu-finlyandiya-vsosome-pospil-ocholila-spisok-20032024-20009>
3. Перша леді під час саміту Global Soft Power Index: М'яка сила перших леді та джентльменів зростає й дасть іще більше результатів своїм

країнам. URL: <https://president.gov.ua/news/persha-ledi-pid-chas-samitu-global-soft-power-index-myaka-si-89457>.

4. Петькун С.М., Верховцева І.Г. Публічна дипломатія України: виклики кібернетизації міжнародних комунікацій (контекст протидії інформаційній агресії росії). *Глобальний світ і Україна: сучасні виклики та пошук відповідей*: матер. II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 жовт. 2024 р.) / [редкол.: Герасіна Л.М. (голова), Козловець М.А., Прудников В.А. та ін.]; Аналіт. центр сучас. гуманітаристики; Харків. асоц. політологів. Харків: Право, 2024. С. 103–108.

5. Verkhovtseva I.G. The Brand "Ukraine" In The Context Of Public Diplomacy. *Proceedings of the XI International Scientific and Practical Conference: Methodological and attitudinal principles of classical science (Stockholm, Sweden, 13–14 March)*. Stockholm: Mijnbestseller, 2023. P. 11–16.

Петькун С.М.,

доктор наук з державного управління, доцент,
завідувач кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ

Верховцева І.Г.,

доктор історичних наук, доцент,
професор кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ

«ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ» ТА «КІБЕРДИПЛОМАТІЯ»: ПОНЯТТЄВІ АСПЕКТИ

Цифровізація міжнародних комунікацій у їх дипломатичному сегменті останніми десятиліттями якісно вплинула на характер і структурні зміни взаємин між урядами, політичними акторами, наддержавними структурами, громадськими організаціями та широкими колами громадськості різних країн загалом. Легкість та специфіка нових дипломатичних практик, зумовлені їх технологізацією і демасифікацією, сприяли залученню до спілкування горизонтальні мережі користувачів, що через надання громадськості інструментів впливу на свої уряди та через комунікацію із зарубіжною громадськістю на уряди інших країн суттєво відбилося на порядку денному світової політики [7, с. 103–104].

Більшість подібних комунікацій відбувається у кіберпросторі та передбачає застосування новітніх відповідних технологій – диджитлтехнологій, або цифрових технологій. З огляду на це, в науковому полі фігурують поняття

«цифрова дипломатія» та «кібердипломатія» і вживаються відповідні терміни. Обидва є відносно новими, оскільки активно застосовуватись стали порівняно нещодавно, як, власне, і самі явища, позначені цими термінами. І якщо термін «цифрова дипломатія» у науковців не викликає сумнівів щодо його потрактування, то терміном «кібердипломатія», який тільки входить до широкого вжитку й поки не отримав чіткої конфігурації, часто позначаються як цифрова дипломатія, так і інші нові формати дипломатичної діяльності: електронна дипломатія, медіадипломатія, нет-дипломатія, айфондипломатія тощо. Це викликає сумніви щодо доцільності подібних потрактувань кібердипломатії.

Щодо стану наукової розробки порушеної нами проблеми, слід наголосити: хоча вказані нові дипломатичні практики перебувають у полі уваги дослідників (зокрема, О.Висоцький [1; 2]; В.Дзеркаль [3]; В.Матвієнко й Г.Петушкова [4]; О.Сегеда [8]; Т.Мірошніченко й Г.Федорова [5]; В.Пасічна [6]; В.Ціватий [9], А.Баринха і Т.Ренард [10]; Г.Христоу [11]; Р.Робінсон [12]), термінологічні відповідні аспекти студіюються фрагментарно із превалюванням уваги на одному з двох вказаних явищ. Аспекти взаємовідповідності / невідповідності / підпорядкування понять «цифрова дипломатія» та «кібердипломатія» поки взагалі не стали предметом спеціальної уваги.

Не претендуючи на всебічний розгляд проблеми, метою даної розвідки визначаємо: з'ясувати відповідність / невідповідність вказаних термінів із акцентом на можливому підпорядкуванні одного поняття іншому.

Одним із перших у вітчизняному науковому полі надав тлумачення терміну «цифрова дипломатія» О.Висоцький. Зокрема, в 2020 р. у своїх лекціях він вказав, що цифрова дипломатія є продовженням і розширенням публічної дипломатії, але в іншому контексті реальності, в глобально-інформаційному світі мережі Інтернет. У цьому ключі дослідник навказав на взаємозамінність, на його погляд, термінів «цифрова дипломатія» та «кібердипломатія» та наголосив на специфіці публічно-дипломатичних практик у контексті цифровізації комунікацій у світовому інформаційному просторі, розглядаючи кібердипломатію як один із сегментів/варіацій публічної дипломатії [2, с. 16-17].

В.Матвієнко та Г.Петушкова в 2024 р. у своїй статті акцентують на технологічних аспектах цифрової дипломатії й значно ширшому потрактуванні кібердипломатії як дипломатичної практики, що застосовується до кіберпростору загалом. Кібердипломатію на національному рівні ці дослідники визначають як використання дипломатичних інструментів та ініціатив для забезпечення інтересів держави в кіберпросторі. Завданнями для дипломатичного агента в цьому контексті ці вчені визначають: встановлення зв'язку та діалогу між державними і недержавними суб'єктами на різному рівні; запобігання кібергонитві; розбудова глобальних норм у кіберпросторі тощо. З огляду на це, кібердипломатія, як вказують науковці, ґрунтується на

вимірах м'якої сили та є ефективною практикою для пом'якшення невизначеності, усунення ризиків і потенційних конфліктів, що походять із кіберпростору. Фундаментальними елементами кібердипломатії є збільшення кіберпотенціалу, зміцнення довіри, дотримання та розвиток кібернорм. Це, як вважають учені, зумовлює необхідність переосмислення ролі дипломатів, реорганізації департаментів і загалом міністерств закордонних справ, щоби задовольнити щораз більшу потребу у фахівцях із питань кібербезпеки в реалізації завдань зовнішньої політики та переосмислити роль нових технологій у сучасних міжнародних відносинах [4, с. 697-698].

Як бачимо, позиції О.Висоцького та В.Матвієнко з Г.Петушковою не збігаються – від суто технологічного потрактування цифрової дипломатії як взаємозамінної категорії із кібердипломатією спостерігаємо поступовий перехід у візіях вітчизняних науковців до розгляду кібердипломатії як значно ширшого поняття, аніж цифрова дипломатія, до поняття, що охоплює практично всі практики дипломатії у кіберпросторі.

Західна наукова думка тлумачить кібердипломатію як мистецтво, науку і водночас засоби, за допомогою яких нації, групи або окремі особи ведуть свої справи в кіберпросторі, захищаючи власні інтереси та сприяючи своїм політичним, економічним, культурним або науковим взаєминам, зберігаючи при цьому мирні відносини. У такому контексті кібердипломатія передбачає використання дипломатичних інструментів та ініціатив для досягнення цілей на складній і незвіданій території кіберпростору, що постійно розвивається. Держави використовують спільні й прийняті правила, протоколи і моделі поведінки, щоби полегшити взаємодію між глобальними суб'єктами державного та приватного секторів. З огляду на це, кібердипломатія має мінімізувати наслідки кіберагресій, кібератак на об'єкти критичної інфраструктури, витоку даних, кіберзлочинності, кібершпигунства, онлайн-крадіжок та наступальних кібероперацій, які здійснюються державними чи недержавними суб'єктами, що все частіше використовують кіберпростір та Інтернет для маніпуляцій, дезорганізації, шахрайства, вимагання, крадіжки даних, відмивання грошей. Зазначається, що кібератаки на кшталт WannaCry завдали шкоди понад 200 000 комп'ютерів у 150 країнах світу й коштували, за оцінками, 4 мільярди доларів. Відтак Інтернет став ареною для геополітичних баталій і поширення дезінформації. Крім того, не менш важливий і політичний вимір кібердипломатії, як неодноразово демонструвалося під час виборів у США, кібератак проти кампанії Макрона, німецького Бундестагу та інших парламентів і міністерств [13].

Г.Христоу в статті «Cyber Diplomacy: From Concept to Practice» акцентує на тому, що безпека кіберпростору є і національним, і та міжнародним стратегічним пріоритетом, водночас необхідністю для багатьох державних і недержавних суб'єктів, які прагнуть створити надійну, безпечну та стійку цифрову екосистему 21 століття. Дослідник вважає, що такі події і кризи, як пандемія COVID-19, війна в Україні та стрімкий розвиток і використання

нових технологій лише прискорили такі тенденції, крім іншого, кинули виклик геополітичним та ідеологічним процесам, актуалізувавши питання нормативних розбіжностей і суперечок між державами щодо того, як слід керувати кіберпростором [11].

Інший зарубіжний науковець Р.Робінсон у публікації «Cyber Diplomacy: A New Frontier in International Relations and Professional Practice» вважає, що кібердипломатія має розглядатись як рівноправна та важлива частина ширшого і цілісного інструментарію державної політики кібербезпеки. На думку цього вченого, кібердипломатія є продовженням дипломатії в більш широкому сенсі, яка сама по собі є сферою, що зазнала значних змін упродовж багатьох років, щоби адаптуватись до нових умов і вирішити нагальні проблеми нашого часу, такі, як зміна клімату й космос у рамках постліберального й дедалі більш хаотичного світового порядку за умов розширення та поглиблення процесів, масштабів і залучених акторів, а також трансформації способів дипломатії у багатосторонньому 2.0-світі XXI-го століття [12].

А.Баринха та Т.Ренард дотримуються схожої позиції. Кібердипломатію визначають як дипломатію в кіберпросторі або, іншими словами, використання дипломатичних ресурсів та виконання дипломатичних функцій для забезпечення національних інтересів у кіберпросторі. При цьому домінуючими питаннями порядку денного кібердипломатії є кібербезпека, кіберзлочинність розбудова довіри, свобода Інтернету та управління Інтернетом. Таким чином, кібердипломатія повністю або частково здійснюється дипломатами, які проводять зустрічі у двосторонніх форматах (наприклад, діалог між США і Китаєм) або на багатосторонніх форумах (наприклад, в ООН). Поза традиційною сферою дипломатії дипломати також взаємодіють з різними недержавними суб'єктами, такими, як лідери інтернет-компаній (наприклад, Facebook або Google), технологічними підприємцями або організаціями громадянського суспільства. Дипломатія може також включати в себе посилення голосу пригноблених в інших країнах за допомогою технологій. Хоча це визначає досить широке коло діяльності, воно дозволяє твердо позиціонувати кібердипломатію як *міжнародний суспільний інститут* (виділено нами – С.Петькун, І.Верховцева), навіть при взаємодії з акторами світового суспільства [10].

Резюмуємо: на погляд більшості дослідників – вітчизняних і західних, кібердипломатія є поняттям значно ширшим, ніж цифрова дипломатія. Остання акцентує суто на технологічних аспектах комунікаційних практик публічно-дипломатичної діяльності. Кібердипломатія же включає весь комплекс дипломатичних заходів і здійснюється в кіберпросторі. При цьому кібердипломатія має як технологічний вимір, так і суто публічно-дипломатичний, пов'язаний з відповідними комунікаційями соціального характеру.

Список використаних джерел:

1. Висоцький О.Ю. Публічна дипломатія: конспект лекцій. Ч. I. Дніпро: СПД «Охотнік», 2020. 56 с.
2. Висоцький О. Iphone-дипломатія президента України в контексті новацій української цифрової дипломатії під час широкомасштабної російської агресії. *Україна і світ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 11–12 квіт. 2024 р. Київ: Вид. центр КНУКіМ, 2024. С. 17-22.
3. Дзеркаль В. Інструменти кібер-дипломатії у реалізації зовнішньої політики держави. *Актуальні проблеми сучасних міжнародних відносин. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. 17-18 листопада 2023 р., м. Дніпро*. Дніпро: ПрінтДім, 2023. С. 198-200.
4. Матвієнко В., Петушкова Г. Кібердипломатія в Європейському Союзі: модель естонської кібердипломатії та досвід України. *Україна дипломатична*. 2024. Вип. 24. С. 696-708.
5. Мірошніченко Т., Федорова Г. Цифрова дипломатія як сучасний комунікаційний інструмент міжнародних відносин. *Науково-теоретичний альманах Грані*. 2022. № 24(12). С. 58-65.
6. Пасічна В. Кібердипломатія та її вплив на інформаційне суспільство. *Цифрова дипломатія України: синергія реального і віртуального*. Матер. Міжнар. наук. конфер. Львів, 24 листопада 2023 р. / Упор.: М.Мальський, Р.Вовк, О.Кучик. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2023. С. 79-81.
7. Петькун С.М., Верховцева І.Г. Публічна дипломатія України: виклики кібернетизації міжнародних комунікацій (контекст протидії інформаційній агресії росії). *Глобальний світ і Україна: сучасні виклики та пошук відповідей*: матер. II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 жовт. 2024 р.) / [редкол.: Герасіна Л.М. (голова), Козловець М.А., Прудников В.А. та ін.]; Аналіт. центр сучас. гуманітаристики; Харків. асоц. політологів. Харків: Право, 2024. С. 103–108.
8. Сегеда О. Цифрова дипломатія України як елемент нової публічної дипломатії. *Науковий журнал «Політікус»*. 2020. Вип. 3. С. 139–147.
9. Ціватий В. Цифрова дипломатія України: інноваційний, безпековий та міжнародно-політичний дискурси (синергія реального і віртуального). *Цифрова дипломатія України: синергія реального і віртуального*. Матер. Міжнар. наук. конфер. Львів, 24 листопада 2023 р. / Упор.: М.Мальський, Р.Вовк, О.Кучик. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2023. С. 108-112.
10. Barrinha A., Renard T. (2017). Cyber-diplomacy: The making of an international society in the digital age. *Global Affairs*, 3(4-5), 353-364.
11. Christou G. Cyber Diplomacy: From Concept to Practice. *Tallinn Paper*. 2024. No. 14. URL:

https://ccdcoe.org/uploads/2024/06/Tallinn_Papers_Cyber_Diplomacy_From_Concept_to_Practice_Christou.pdf

12. Robinson R. Cyber Diplomacy: A New Frontier in International Relations and Professional Practice. *EDRM*. URL: <https://edrm.net/2024/06/cyber-diplomacy-a-new-frontier-in-international-relations-and-professional-practice/>

What is cyber diplomacy? URL: https://www.cyber-diplomacy-toolbox.com/Cyber_Diplomacy.html

*Ворожейкін Є.П.,
кандидат філософських наук,
старший викладач кафедри філософської антропології,
філософії культури та культурології,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ*

ПРОПАГАНДА У КІБЕРПРОСТОРИ: ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ

Використання пропаганди в ситуаціях війни не є новим, але систематичний розвиток її як одного з видів військової техніки отримав особливе вираження у ХХІ ст. Нові цифрові технології значно змінили швидкість та принцип розповсюдження інформації, саме тому стали важливими елементами сучасних гібридних війн, що особливо яскраво демонструє специфіка російсько-української війни.

Росія органічно інтегрувала кібернетичну та інформаційну війну у її планування, здійснення та проектування сили. Її пропаганда є широкою та комплексною, вона використовує емоційно навантажені семіотичні структури, поєднує факти з брехнею, а також створює ідеологічні спрощення [3, р. 144].

Специфіка пропаганди полягає у тому, що вона спотворює зображення реальності [2]. К. Бут зазначає, що «пропаганда є одним із проявів медіареальності, адже спирається на створення нової картини світу; реальності, що відрізнятиметься від того, що відбувається насправді» [1, с. 25]. Поширення пропаганди значно посилилося в новому медіа-середовищі, яке характеризується доступом до інформації в Інтернеті, соціальними мережами та зміною того, хто і як може передавати інформацію. Проте цифрові технології також відкрили нові можливості для аналізу великих даних, що можна застосовувати для віднайдення та визначення специфіки пропаганди.

Початковою задачею є збір даних, що здійснюється через вебскрейпінг із сайтів, баз пошукових систем чи соціальних мереж. Далі отримана інформація, після чистки, аналізується за допомогою статистичного моделювання. Зараз є багато методів у цій сфері, які базують на об'єднанні, що дає більші можливості на відміну від простого статистичного тематичного моделювання

[6, р. 2]. Також завдяки значному розвитку та доступу до технології, які працюють на базі штучного інтелекту, такі засоби можна застосовувати для створення тегів, категорій та підсумків на основі інформаційних матеріалів. Практика вже показала, що ChatGPT добре виконує цю функцію, тому може бути застосований на цьому етапі аналізу пропаганди [6, р. 3]. Важливим аспектом такого підходу є розробка власних моделей для структурування пропаганди та для пошуку її у майбутньому. Одним з варіантів такої моделі може базуватися на концепції стратегічних наративів. Стратегічні наративи є засобами конструювання спільного значення минулого, сьогодення та майбутнього для формування поведінки внутрішніх та міжнародні акторів [5]. Вони складаються з трьох рівнів: система, ідентифікація та проблема/політика [4, р. 5]. Системні наративи стосуються міжнародної системи, формулюючи те, як політичний актор створює своє розуміння міжнародного порядку. Наративи ідентичності викладають історію політичного актора, його цінності, характер та цілі. Розповіді про проблему/політику визначають, чому така політика потрібна та як це буде досягнуто. Отже аналіз пропаганди можна здійснювати на основі цих трьох рівнів.

Список використаних джерел:

1. Бут К. Пропаганда та медіареальність як інструменти ведення інформаційної війни: локальний ВІМІР. *State and Regions. Series: Social Communications*. 2023. № 4(52). С. 24-32. URL: [https://doi.org/10.32840/cru2219-8741/2022.4\(52\).4](https://doi.org/10.32840/cru2219-8741/2022.4(52).4) (дата звернення: 04.11.2024)
2. ГО «Детектор медіа». On the other side of the screen: An analysis of media consumption and disinformation in the Ukraine's information environment. *Detector.media*. URL: <https://detector.media/infospace/article/188115/2021-05-18-on-the-other-side-of-the-screen-an-analysis-of-media-consumption-and-disinformation-in-the-ukraines-information-environment/> (date of access: 05.11.2024).
3. Kuczyńska-Zonik A., Tatarenko A. Information security risks in the context of Russian propaganda in the CEE. *Politics and technology in the post-truth era* / ed. By A. Visvizi, M. D. Lytras. Bingley, 2019. P. 143–157.
4. Miskimmon A., O'Loughlin B., Roselle L. Strategic Narrative: 21st Century Diplomatic Statecraft / Narrativa estratégica : el arte de la diplomacia en el siglo XXI. *Revista Mexicana de Política Exterior*. 2018. No. 113. URL: <https://revistadigital.sre.gob.mx/images/stories/numeros/n113/miskimmonoloughlinrosellei.pdf> (date of access: 05.11.2024).
5. Roselle L., Miskimmon A., O'Loughlin B. Strategic narrative: A new means to understand soft power. *Media, War & Conflict*. 2014. Vol. 7, no. 1. P. 70–84. URL: <https://doi.org/10.1177/1750635213516696> (date of access: 05.11.2024).
6. Sittar A., Mladenčić D. An approach to creating a time-series dataset for news propagation: Ukraine-war case study. *Information Society*, Ljubljana, 10 October 2024.

*Рудницький Д.М.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
«доктор філософії»,
освітня програма «Публічне управління та адміністрування»,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

ЦИФРОВИЙ ВИМІР ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку перед нашою країною постали нові виклики, які унеможливають або суттєво ускладнюють захищеність основ національної безпеки, зокрема: державного суверенітету, територіальної цілісності, конституційного ладу та державної влади, життєво важливих національних інтересів, в тому числі у сфері кіберпростору.

Національну безпеку слід розглядати в глобальному контексті.

Наразі суттєво змінилося безпекове середовище: якщо на початку війни партнери України поставляли нам гвинтівки та каски (атрибути Другої світової війни), то наразі йдеться про створення кіберармії, впровадження штучного інтелекту для управління роями дронів, повсюдне використання РЕБ, що впливає на роботи усієї системи стільникового зв'язку.

Діджиталізація відбулася набагато швидше, ніж її прогнозували [1], а похибка у прогнозах полягала у відсутності точної методології та застосування експоненційних моделей в стратегічному прогнозуванні. Взнаки дається ліквідація чималої кількості навчальних закладів, які раніше (до початку стадії агресивної війни) готували фахівців у сфері державного управління.

Загроза вільним виборам, перешкоджання застосування Starlink I. Маском при наступі у 2023 році українських військ на позиції РФ на тимчасово окупованому українському півострові Крим, маніпуляції із пошуковими запитами в Google, коли користувач не отримує релевантної інформації щодо власне його пошуку, а отримує інші компільовані дані — стали наслідком впливу алгоритмічних рішень на формування й реалізацію державної безпекової політики.

Апелювання щодо релевантності запитів і їхньої популярності, які начебто визначають надання користувачу запитуваних даних, є прямим свідченням, що в міжнародних відносинах поступово утверджується цифровий тоталітаризм, коли власники техногігантів, цифрові магнати, встановлюють власні правила, фактично ігноруючи законодавство конкретної держави і взагалі оминаючи владну вертикаль і систему державного управління. Конкретний приклад таких маніпуляцій з боку Google навів І. Маск напередодні виборів президента США у листопаді 2024 року.

4 листопада 2024 року українська влада звернулась до тієї ж компанії Google, яка викладає на мапах оновлені знімки, на яких ідентифікується розміщення нових військових систем України. Що зробили українська влада, щоб притягти до відповідальності та безумовно покарати осіб, що причетні до таких дій, передусім в Google? Наша рішуча позиція полягає у тому, що національні інтереси країни мають бути гарантованими державними і недержавними інституціями.

Якщо у держави не вистачає ресурсів, є інші важелі впливу, в тому числі і на Google, діяльність якого на сьогодні за певними ознаками становить загрозу національній безпеці держави: її конституційному ладу, системі державної влади і державному суверенітету (зокрема цифровому суверенітету), яка не вписується в розпливчасту термінологію Стратегії кібербезпеки України „нова безпекова ситуація” [2].

Нині відбувається не стільки поділ сфер впливу, скільки спроби монополізації кіберпростору з боку транснаціональних корпорацій, окремих техногігантів. І держави на даному етапі вже відстають від цих процесів. А це фактично виступає серйозними загрозами національній безпеці. Адже, наприклад, рішення лише одного громадянина США — Ілона Маска, призупинити роботу Starlink для українських військових при контрнаступі влітку 2023 року, мало серйозні наслідки, як для втрат позицій, так і щодо втрат у живій силі. Чи поніс даний громадянин відповідальність за свідоме ухвалення такого рішення, яке наразило на небезпеку значну кількість осіб, чи є в діях І. Маска склад кримінального правопорушення, відповідальність за який передбачені в конкретних статтях КК України?

Google, Facebook, Meta, Amazon — ці компанії, систематично порушують законодавство багатьох країн, про це свідчать чисельні позови, в тому числі і виграні. Вони накопичують, обробляють і використовують інформацію про громадян країни, при чому формують комплексні алгоритми впливу на поведінку, ухвалення рішень ними майже в усіх сферах життя: починаючи від сексуальної орієнтації, завершуючи політичними уподобаннями та здоров'ям. Таким чином, в деяких сферах, технології, що контролюються окремими особами, замінюють державу.

Використання штучного інтелекту набуло загрозливого масштабу: від студентів, які готують свої реферати за допомогою ChatGPT, до аналітиків державних органів, що реалізують державну безпекову політику шляхом виконання розвідувальної і контррозвідувальної функцій, які при підготовці аналітичних довідок також послуговуються генеративним штучним інтелектом.

Відтак нині текст Стратегії кібербезпеки України в аспекті відображення загроз від штучного інтелекту значно застарів і не відповідає тим безпековим реаліям, що склалися. Адже аморфна вказівка у нормативному акті на те що „загальний характер розвитку штучного інтелекту є викликом для України у сфері кібербезпеки” не несе в собі ніякого змістовного навантаження і не

утворює підґрунтя для прийняття жодних управлінських рішень, а також не чинить жодного впливу на суспільні відносини у сфері штучного інтелекту.

Більше того, здійснений нами аналіз Стратегії національної безпеки України від 14 вересня 2020 року [3] засвідчує пряму необхідність удосконалення як розуміння нових безпекових умов, так і необхідності кардинальної зміни векторів сутності та форм державної політики національної безпеки, передусім в аспекті її цифрового виміру.

Наразі *на землі* відбувається жорстока війна за контроль над природними ресурсами, яка стала наслідком міфічних маніпуляцій про „перенаселення землі”, „кліматичні зміни”; *у кіберпросторі* — війна за тотальний контроль свідомості людей, чипізацію і як наслідок: дегуманізацію і трансгуманізацію, гендерну нейтральність, встановлення системи кредитного рейтингу, декарбонізацію і як наслідок зменшення чисельності людства. Саме це — реальні загрози, зміст яких має принаймні бути врахований при реалізації державної безпекової політики. Адже якщо проаналізувати текст безпекових стратегій протягом існування незалежної України, то буде встановлено факт переписування з року в рік одних і тих самих загроз, які насправді не були пріоритетними для України, були визначені нечітко і не мали під собою обґрунтованих та адекватних напрямів щодо їх запобігання. Це призвело до агресивної війни, яка стала „несподіванкою” для інституційної системи і державної влади, а також окремих посадових осіб.

Нині відбувається вже не війна окремих держав як суб’єктів міжнародного права та відносин, а війна: полюсів Добра і зла, вісей заходу і сходу, глобального півдня і півночі. Глобалізація війни стала ознакою сучасної цивілізації. Чи є це розвиток або деградація — покаже час. Однак всі ці полюси переслідують лише власну мету, яка є далекою від гуманізму і процвітання людства на засадах безпеки, добра і щастя.

Загравання із різнобічними інтерпретаціями концепцій штучного інтелекту призведе до незворотних процесів у безпековій сфері щодо впровадження концепцій 15 хвилинних міст, кредитного соціального рейтингу, заміни роботами громадян у переважній більшості сфер життєдіяльності. Також використання штучного інтелекту може значно змінити характер як нинішньої, так і майбутніх війн: спочатку між людьми, а потім між роботами.

У зв’язку з викладеним, зважаючи на сучасний цифровий вимір державної політики національної безпеки, пропонуємо визначити такі її пріоритетні завдання.

1. *Використання штучного інтелекту та великих даних для стратегічного прогнозування загроз національній безпеці* — це зменшить вплив суб’єктивного та оціночного чинників, і наблизить прогнози до принципів науковості, повноти та достовірності, об’єктивності та всебічності.

2. *Розвиток кібербезпеки як однієї з ключових та пріоритетних складових національної безпеки* — передбачає відображення цих тенденцій

через ухвалення оновленої Стратегії національної безпеки України та Стратегії кібербезпеки України.

3. *Забезпечення справедливого доступу до цифрових ресурсів для всіх громадян* — даний підхід уможливить: 1) реально залучати до реалізації державної безпекової політики недержавні організації, установи, осіб; 2) створить умови не лише до розподілу прав, а й обов'язків між державою і людиною, державною влади і громадянським суспільством.

4. *Створення національної кіберармії для протидії кібератакам* — ці процеси в Україні поступово відбуваються, але їх треба пришвидшити і з урахуванням інтелектуального потенціалу, зробити акцент на цій складовій, ставши, враховуючи значний бойовий сучасний досвід, одним із світових лідерів.

5. *Захист приватності та особистих даних громадян на державному рівні* — держава має створити не лише законодавчу базу, а й системи ефективного управління, змістом яких має бути забезпечення прав і свобод громадян у цифровому просторі.

6. *Створення ефективних механізмів громадського контролю у цифровому просторі* — такі механізми мають бути не лише стосовно держави, про що згадує чимало дослідників у своїх наукових публікаціях, а й щодо приватних техногігантів, монополістів, які в окремих випадках можуть сприяти дисфункціоналізації державної влади.

7. *Підтримка державними структурами інновацій у сфері технологій безпеки* — даний напрям є важливим з огляду на підтримку тих проєктів, які сприятимуть творенню національної ідентичності і розбудові повоєнної Української держави.

8. *Співпраця з приватним сектором у сфері кібербезпеки та інформаційної безпеки* — державно-приватне партнерство у цифровій сфері є важливою запорукою комплексного забезпечення національної безпеки.

9. *Розробка нових форм міжнародної дипломатії, що враховують кіберзагрози* — міжнародна дипломатія є складовою частиною публічної дипломатії у цифровій сфері як елемент системи стратегічних комунікацій [4].

10. *Забезпечення стійкості до гібридних загроз через розвиток багаторівневої системи безпеки в контексті творення геостратегії* [5].

11. *Убезпечення національної свідомості від негативного впливу* — з цією метою потребує доопрацювання Стратегія утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року [6] із чіткою вказівкою на роль штучного інтелекту та відображення цифрового виміру державної безпекової політики в цих процесах [7].

12. *Гарантування національних інтересів у міжнародних кіберпросторах* — у випадку порушення територіальної цілісності існує чіткий механізм дій органів державної та місцевої влади, такий самий механізм потрібно розробити і щодо порушення національних інтересів або існування

потенційних загроз такого порушення щодо кіберпростору та штучного інтелекту.

13. *Формування нової безпекоінфраструктурної політики* — державної політики щодо формування гарантованих умов надання життєво важливих послуг і реалізації життєво важливих функцій, стійкого функціонування об'єктів стратегічної інфраструктури.

Такі завдання сприятимуть синхронізації того середовища, в якому реально функціонує наша держава і змісту безпекової політики, що в цілому відповідатиме новому сучасному образу безпекової політики, як форми існування та ефективного розвитку повоєнної України [8].

Список використаних джерел:

1. Діордіца І. В. Кібербезпекова політика України: стан та пріоритетні напрями забезпечення : монографія. Запоріжжя : Гельветика, 2017. 548 с.
2. Стратегія кібербезпеки України : Указ Президента України від 26 серпня 2021 року № 447/2021.
3. Стратегія національної безпеки України : Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020.
4. Сивак Т. В. Стратегічні комунікації в системі публічного управління України : *монографія*. Київ : НАДУ, 2019. 338 с.
5. Ліпкан В. А. Політичні засади геостратегії сучасної Української Держави. *монографія*. Одеса : Видавничий дім „Гельветика”, 2024. 830 с.
6. Стратегія утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року : постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2023 р. № 1322.
7. Рудницький Д. М. Трансформація національної ідентичності: управлінський аспект // Сектор безпеки України: актуальні питання науки та практики: збірник наукових статей, тез доповідей та повідомлень за матеріалами XI Міжнародної науково-практичної конференції (27-28 квітня 2023 року, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків). Частина 1. Серія «Сектор безпеки України». Вип. 43. Редкол.: А.П.Гетьман, В.М.Гаращук, Т.О.Коломоєць, Ю.В.Мех, В.Я.Настюк, Р.В.Шаповал та ін. Харків: Друкарня Мадрид, 2023. С. 222-228.
8. Зінорук М. М., Рудницький Д. М. Правовий зміст поняття „образ державної безпеки”. *Право та державне управління*. 2024. №1. С. 403-412. DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.1.57>.

Требик Л. П.,
кандидат наук з державного управління, доцент,
Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова
Макартецька В.С.,

здобувачка вищої освіти, освітня програма «Публічне управління та адміністрування» Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ

Цифровізація суспільства, яка охопила всі сфери життя, має значний вплив на дипломатію та міжнародні відносини. У сучасному світі розповсюдження дезінформації через цифрові платформи створює серйозні загрози, які підривають стабільність та безпеку як окремих держав, так і всього міжнародного співтовариства.

Сучасні дослідження цифрової дипломатії здебільшого зосереджені на аналізі її інструментів, ефективності у взаємодії з громадськістю, а також на стратегічному використанні цифрових комунікацій для запобігання інформаційним загрозам. Окремі дослідження присвячено питанням медіаграмотності як інструменту підвищення стійкості громадян до дезінформації. Однак, недостатньо уваги приділено комплексному підходу до цифрової дипломатії як стратегії протидії дезінформації, а також міжнародному співробітництву у цій сфері.

Дезінформація має потенціал дестабілізувати суспільство, підривати довіру до урядів і впливати на політичні рішення. Особливо гостро ця проблема проявляється у кризових ситуаціях, коли суспільство особливо вразливе до маніпуляцій. Наприклад, під час пандемії COVID-19 світ зіткнувся з небувалим рівнем дезінформації щодо медичних і наукових фактів, що створило додаткові труднощі для урядів у боротьбі з пандемією та забезпеченні підтримки з боку громадян. Іншим яскравим прикладом є поширення фейків під час повномасштабного вторгнення РФ, що варто розглядати як метод інформаційної війни для дестабілізації політичної ситуації.

Головним майданчиком для цифрової дипломатії є соціальна мережа Twitter. Тому між термінами «цифрова дипломатія» і «twitter-дипломатія» (або «твіпломатія») часто ставиться знак рівності. Twitter-дипломатія поєднує в собі різноманітні підходи до роботи, тому в стрічці соціальної мережі нейтральні оголошення офіційних сторінок дипломатичних представництв про графік прийому громадян з консульських питань є сусідами з образними, найчастіше провокаційними висловлюваннями політичних діячів [1, С. 61]

Особливості, які сприяють поширенню та розвитку цифрової дипломатії, пов'язані зі зростанням глобальної цифровізації та перевагами, які пропонують новітні технології для міжнародної комунікації (рис. 1).

Рисунок 1. Особливості які сприяють розвитку цифрової дипломатії

Цифрова дипломатія охоплює аудиторії у різних країнах, дозволяючи державам швидко та ефективно взаємодіяти з мільйонами користувачів через соціальні мережі, офіційні веб-сайти, електронні новини та онлайн-ресурси. Це дозволяє розширити комунікацію далеко за межі офіційних зустрічей та класичних медіа, охоплюючи глобальні спільноти у режимі реального часу.

Інтернет-технології та соціальні платформи надають можливість миттєво реагувати на глобальні події, конфлікти чи кризи. Це особливо важливо для спростування дезінформації, оскільки інформація може бути передана за секунди, що значно прискорює дипломатичний процес і дозволяє контролювати інформаційний простір.

На відміну від традиційної дипломатії, цифрова дипломатія дозволяє державам не лише поширювати інформацію, але й взаємодіяти з громадськістю, зокрема відповідати на запити, реагувати на коментарі та створювати комунікацію з громадянами. Це робить дипломатію прозорішою, наближаючи її до потреб громадян.

Цифрова дипломатія дозволяє значно скоротити витрати на організацію та підтримку традиційних дипломатичних заходів. Інтернет-платформи і соціальні мережі є більш доступними з фінансової точки зору і дають можливість постійної комунікації без великих витрат на фізичну інфраструктуру.

За допомогою цифрових інструментів, таких як аналітичні платформи, держави можуть відслідковувати, як їх інформаційні кампанії впливають на громадську думку. Це дозволяє налаштовувати контент у реальному часі, оцінювати ефективність меседжів та адаптуватися до змін у настроях громадськості.

Використання відкритих онлайн-ресурсів і регулярне інформування громадян про позицію держави та її дії підвищує рівень прозорості державної політики. Це сприяє зростанню довіри до дипломатичних установ, оскільки громадяни можуть безпосередньо отримувати перевірену інформацію з офіційних джерел.

Цифрова дипломатія дозволяє швидко змінювати стратегії відповідно до змін у міжнародному середовищі, реагувати на непередбачувані події, такі як надзвичайні ситуації, військові конфлікти чи глобальні епідемії. Держави можуть оперативного оновлювати свої позиції та інформувати світову спільноту про важливі події.

Завдяки цифровій дипломатії уряди та дипломатичні установи різних країн можуть швидко ділитися досвідом, інформацією і кращими практиками у відповідь на спільні загрози. Це особливо важливо у випадках боротьби з дезінформацією або забезпеченням інформаційної безпеки.

Ці особливості роблять цифрову дипломатію невід'ємною частиною сучасної міжнародної політики, розширюючи можливості комунікації та підвищуючи ефективність у вирішенні глобальних завдань. Вона надає ряд ефективних стратегій для протидії дезінформації, кожна з яких сприяє зміцненню інформаційної безпеки держави, таких як: моніторинг інформаційного простору, швидке спростування фейків, публікація достовірних даних та розвиток медіаграмотності серед громадян. Такий комплексний підхід дозволяє не лише боротися з дезінформацією, але й підвищувати довіру до державних установ, сприяючи прозорості та відкритості дипломатичних процесів у глобальному масштабі.

Важливою складовою цифрової дипломатії є постійний моніторинг інформаційних потоків у соціальних мережах та інших цифрових платформах. За допомогою спеціальних алгоритмів та аналізу даних уряди можуть відслідковувати поширення дезінформації, виявляти фейкові новини на ранніх стадіях та своєчасно реагувати на них.

Публічна дипломатія є основою для розвитку міжнародної комунікації, ефективним інструментом для впливу на громадськість та формування думки про державу. У перший рік військової агресії РФ українці почали активно використовувати TikTok, як площадку для інформування світової спільноти про події в Україні, як інструмент публічності та подекуди «розвідки», де з'являлися ролики про пересування російських військ, загальну обстановку в режимі реального часу [4, С. 114].

Організація спеціальних проєктів для перевірки фактів і викриття дезінформації стає важливим елементом боротьби з інформаційними

загрозами. Наприклад, багато країн створюють спеціалізовані вебсайти, присвячені спростуванню фейкових новин у реальному часі, а також співпрацюють з неурядовими організаціями, що займаються фактчекінгом.

Один із способів протидії дезінформації — це поширення достовірної інформації через офіційні канали цифрової дипломатії, такі як вебсайти посольств, сторінки урядових установ у соціальних мережах, а також інформаційні бюлетені. Такий підхід дозволяє оперативно спростовувати фейки, пропонуючи громадськості перевірену інформацію та роз'яснення.

Суспільство, яке володіє базовими навичками медіаграмотності, здатне більш критично сприймати інформацію і менше піддаватися впливу дезінформації. Тому держави в межах цифрової дипломатії запроваджують освітні програми для громадян, спрямовані на підвищення їх медіаграмотності.

Більшість держав активно використовують цифрові інструменти для боротьби з дезінформацією. Міністерства закордонних справ та дипломатичні установи багатьох країн створюють офіційні сторінки в соціальних мережах, де поширюють надійну інформацію та оперативно спростовують фейки. Наприклад, під час міжнародних криз або конфліктів уряди створюють спеціальні сторінки, де громадськість може знайти актуальну інформацію, пояснення та коментарі від офіційних осіб. Також деякі держави впроваджують спеціалізовані портали, які містять перевірену інформацію та дають змогу громадянам швидко знайти відповіді на актуальні питання.

Цифрова дипломатія, незважаючи на свої переваги, стикається з численними труднощами. Основними проблемами є високі темпи поширення дезінформації, складнощі у відстеженні її першоджерел та обмеженість впливу на аудиторію, яка вже піддалася інформаційним маніпуляціям. Крім того, зростає кількість кіберзагроз, що ставлять під удар дипломатичні канали зв'язку, оскільки держави зловживають цифровими технологіями для хакерських атак та кібершпигунства.

Цифрова дипломатія є ключовим інструментом для сучасних держав у протидії дезінформації. Завдяки комплексному підходу, що поєднує моніторинг інформаційного середовища, публікацію достовірної інформації, розвиток медіаграмотності та співпрацю з міжнародними організаціями, цифрова дипломатія здатна ефективно реагувати на інформаційні загрози та підвищувати стійкість суспільства до дезінформації. Для успішної реалізації цих завдань держави повинні інвестувати у розвиток цифрових технологій, підтримувати міжнародну співпрацю і сприяти підвищенню обізнаності громадян щодо інформаційної безпеки. Це дозволить створити прозоре та безпечне інформаційне середовище, яке сприятиме стабільності міжнародних відносин та розвитку демократичних процесів.

Список використаних джерел:

1. Мірошниченко, Т., Федорова, Г. Цифрова дипломатія як сучасний комунікаційний інструмент міжнародних відносин. *Науково-теоретичний альманах Грані*, 2022. №24(12), 58-65. URL: <https://doi.org/10.15421/1721119> (дата звернення: 04.11.2024).
2. Краснопольська Т. М., Милосердна І. М. Цифрова дипломатія як основа нової публічної дипломатії. Актуальні проблеми політики. Одеса : Видавничий дім «Гельветика». 2022. Вип. 69. С. 13-20.
3. Загородня, А. С., & Кулик, А. В. Фасилітація цифрової дипломатії у контексті політики та міжнародної інформаційної безпеки. *Сучасний науковий журнал*. 2024. №3(1), С. 78-84.
4. Руднева А. О. Цифрова дипломатія у формуванні системи національної безпеки України в умовах війни з РФ. *Регіон. студії : наук. зб. № 34*. С. 111–115, Ужгород, 2023. URL: <http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/34/19.pdf> (дата звернення: 03.11.2024).
5. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України 2021–2025: веб-сайт. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97/public-diplomacy-strategy.pdf>.

РОЗДІЛ 7

ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДОВА СУСПІЛЬНОЇ ДИДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Козаков В.М.,
*доктор наук з державного управління, професор,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій, м.
Київ*

Легкий А.С.,
*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
другого року навчання,
освітня програма «Публічне управління та адміністрування»,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

РЕПУТАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Важливим аспектом загального сприйняття та оцінки державного службовця є враження, яке він справляє, тобто його репутація. Незалежно від бажань самого публічного службовця, репутація – це об’єктивний фактор, що відіграє значну роль в оцінці будь-якого соціального явища чи процесу. Труднощі аналізу процесу формування образу публічних службовців і шляхів, методів, механізмів формування репутації влади як певної форми знання про державно-політичну реальність, публічну службу, значною мірою, обумовлені тим, що ці поняття існують здебільшого в уявленні громадян, засобах масової комунікації, літературі, а в працях з публічного управління лише імпліцитно – у висловлюваннях, виступах окремих політиків, аналітиків і самих державних службовців. При цьому досить часто аналізується не тільки сам образ державного службовця, як уявлення тих чи інших осіб про стан організації влади, державної служби та результативність системи управління в цілому.

Разом з тим, репутація державного службовця сьогодні не є предметом дослідження фахівців у галузі управління чи управлінської психології або інших дисциплін, пов’язаних з дослідженням людської діяльності. Однак у процесі визначення шляхів і методів побудови інформаційного суспільства слід розуміти, що це поняття є важливим засобом побудови зворотного зв’язку

в системі державного управління, який дозволяє своєчасно й ефективно здійснювати корекції репутації влади в різних сферах його вияву і впливу на відносини між державою та суспільством.

Короткий аналіз досліджень проблеми. Аналіз сучасної наукової літератури свідчить про те, що в науковому плані проблема сучасного розуміння специфіки репутації державного службовця в контексті репутації влади залишається малодослідженою. Поза увагою залишається низка морально-етичних, духовних аспектів державних службовців. Репутацію у політичному контексті розглядали А. Деркач, М. Логунова, Г. Почепцов, В. Шепель та ін. Дослідники вивчали репутацію як явище психологічного характеру. Проте слід зауважити, що більшість науковців опирається на інтегративну природу репутації.

Мета дослідження полягає в тому, щоб дослідити механізми формування, підтримки та впливу репутації державних службовців на рівень довіри громадян до органів державної влади в умовах інформаційного суспільства, що передбачає виявлення ключових факторів, які впливають на репутацію, аналіз викликів і загроз, пов'язаних із цифровою комунікацією та публічністю, а також розробку рекомендацій щодо ефективного управління репутацією державних службовців в умовах сучасних інформаційних технологій.

Основні результати дослідження. Державний службовець – це громадянин України, який займає посаду державної служби в органі державної влади, іншому державному органі, його апараті (секретаріаті), одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету та здійснює встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов'язані з виконанням завдань і функцій такого державного органу, а також дотримується принципів державної служби [1].

У сучасному інформаційному суспільстві репутація державного службовця є важливим інструментом для підвищення довіри до органів влади. Завдяки відкритості інформаційних потоків, службовці стають об'єктами пильного громадського контролю, що робить їх репутацію ключовим чинником ефективності державної служби. Під репутацією державного службовця розуміємо сукупність суспільних оцінок щодо його професійної компетентності, етичної поведінки, відповідальності та здатності виконувати свої обов'язки на високому фаховому рівні. Вона формується через комунікацію з громадянами, засобами масової комунікації та діяльність в межах державної служби.

Враховуючи сучасний стан розвитку суспільства та його інформаційну складову, зауважимо, що інформаційне суспільство здійснює безпосередній вплив на репутацію державного службовця. Насамперед, це пов'язано з можливостями інформаційного суспільства швидко розповсюджувати інформацію – цифрові медіа дозволяють миттєво поширювати інформацію про дії чи заяви державного службовця, що може як зміцнити, так і зруйнувати

його репутацію. Соціальні мережі та інші онлайн-платформи дають громадянам змогу активно коментувати, критикувати та оцінювати діяльність службовців, впливаючи на їх публічний образ. Крім того, державні службовці повинні враховувати, що кожна їхня дія може бути оприлюднена та оцінена громадськістю, що підвищує вимоги до їхніх професійності та етики.

Серед ключових факторів, що впливають на репутацію слід визначити: професійну компетентність (високий рівень знань, навичок і досвіду, що є основою позитивної репутації); етичні стандарти (чесність, відповідальність та неупередженість у прийнятті рішень сприяють формуванню довіри з боку суспільства); відкритість до діалогу (уміння підтримувати ефективну комунікацію з громадянами через цифрові платформи позитивно впливає на репутацію службовця) тощо. Разом з цим, існує низка загрози для формування репутації державного службовця: фейкові новини та дезінформація (в умовах швидкого поширення неправдивої інформації репутація може бути зіпсована через маніпуляції або некоректні дані); кіберзагрози (особисті дані або приватна інформація службовців можуть стати об'єктом кібератак, що призведе до втрати довіри громадськості); соціальні медіа (неправильне поводження в соціальних мережах або недбалі заяви можуть швидко зруйнувати репутацію). І це далеко не всі виклики, які постають перед державним службовцем та його репутацією.

З метою уникнення вище окреслених проблем слід застосовувати так звані «механізми підтримки та захисту репутації», серед яких основними є: регулярна комунікація та прозорість – державні службовці повинні активно використовувати цифрові канали для надання інформації про свою діяльність, що значно зменшує ризики спотворення фактів, а відтак зниження репутації; своєчасна та професійна відповідь на критику або негативні відгуки може також допомогти запобігти пошкодженню репутації; постійне вдосконалення фахових знань та навичок допоможе зміцнити позицію службовця як компетентного і надійного фахівця тощо.

Крім того, як доводить досвід державних службовців країн з розвинутою системою електронного урядування, активне використання цифрових інструментів для комунікації з громадянами та прозорість в управлінських процесах суттєво сприяє покращенню репутації службовців.

Висновки. Тож, як бачимо, правила етичної поведінки та репутація державного службовця є на сьогодні надзвичайно важливими, а належне виконання управлінських обов'язків створює високо моральний та позитивний імідж державного службовця [2]. Крім того, репутація державного службовця в умовах інформаційного суспільства стає важливим ресурсом для ефективної роботи і взаємодії з громадськістю. Для збереження позитивної репутації необхідні постійні зусилля з професійного розвитку, дотримання етичних стандартів та ефективного використання цифрових платформ для комунікації з громадянами.

Список використаних джерел:

1. Про державну службу: Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/889-19>.
2. Гацько А.Ф., Богомолова К.С. Правові основи формування іміджу державного службовця. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2016. Вип. 174. С. 117-128. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdtusg_2016_174_16.

Дяченко Н.П.,

*кандидат наук з державного управління,
Київський університет інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»,
м. Київ*

Безверхий В.А.,

*здобувач вищої освіти,
освітня програма «Менеджмент»,
Київський університет інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»,
м. Київ*

**ФОРМУВАННЯ ЗАСАД ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ
ПУБЛІЧНОГО DIGITAL-MARKETINGУ У СФЕРІ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ**

В умовах сучасного воєнного стану реалізація єдиної державної інформаційної політики є пріоритетним завданням національної безпеки, упровадження якої здійснюється, зокрема, шляхом об'єднання всіх загальнонаціональних телеканалів на єдиній інформаційній платформі стратегічної комунікації – цілодобовому інформаційному марафоні «Єдині новини», метою якого є надання громадянам цілодобового доступу до оперативної достовірної інформації, чому певною мірою сприяє впровадження державної політики у сфері інформатизації – комплексу політичних, правових, економічних, соціально-культурних та організаційних заходів, спрямованих на встановлення загальнодержавних пріоритетів розвитку інформаційного середовища суспільства, що наразі формує підґрунтя для імплементації digital-комунікацій в системі публічного управління.

Інформаційна складова механізмів публічного адміністрування є базовим чинником ефективності державного управління, адже в умовах гібридних загроз та необхідності системного захисту інформації у кіберпросторі, питання оперативного інформаційного забезпечення процесів формування управлінських рішень, у тому числі й у сфері інтелектуальної власності, є надзвичайно актуальним.

Потреба у доступі до оперативної правдивої та неупередженої інформації в умовах воєнного стану обумовлює потребу модернізації державної інформаційної політики, що здійснюються на основі web-технологій, які забезпечують інтерактивний характер digital-комунікацій. Актуальність потреби пошуку шляхів та можливостей упровадження digital-маркетингу у процеси управлінської діяльності зумовлює необхідність інтенсифікації процесів упровадження стратегії цифровізації системи державного управління.

Базовим чинником становлення та ефективності впровадження публічного digital-маркетингу у сфері інтелектуальної власності є імплементація механізмів маркетингу в систему державного управління.

Перевагами digital-маркетингу – ефективного інструменту просування товарів та послуг шляхом використання сучасних цифрових каналів – є оперативність, можливість розширення аудиторії як онлайн- так й офлайн-користувачів та динамічність процесів коригування управлінських рішень з урахуванням поточних змін).

З урахуванням сучасних тенденцій глобалізації інформаційного простору, динамічної трансформації інформаційних ризиків, гібридних загроз, кібернетичних атак і нападів гостро постає потреба забезпечення ефективності digital-маркетингу у системі публічного управління інтелектуальною власністю.

У сучасних умовах діджиталізації суспільно-економічних процесів, зокрема й у сфері інтелектуальної власності, гостро постає потреба аналізу ефективності та захищеності інформаційної діяльності.

Саме цими питаннями опікується аналітика цифрового маркетингу, зокрема в системі публічного управління у сфері інтелектуальної власності. Саме передбачувальна аналітика (прогностичний аналіз) сприяє виявленню потреб потенційних користувачів інформаційних послуг.

А відтак, аналіз digital-маркетингу, який, зазвичай, поділяють на екзогенний та ендогенний, шляхом детального аналізу цілого спектру характеристик з урахуванням нюансів, формує, шляхом використання ресурсів digital-маркетингу, підґрунтя для розробки стратегій подальшого розвитку у сфері інтелектуальної власності.

У digital-маркетингу існує безліч ресурсів, які в основному можна розділити на три групи: платні ресурси, власні ресурси, безоплатні комунікаційні канали (рис. 1):

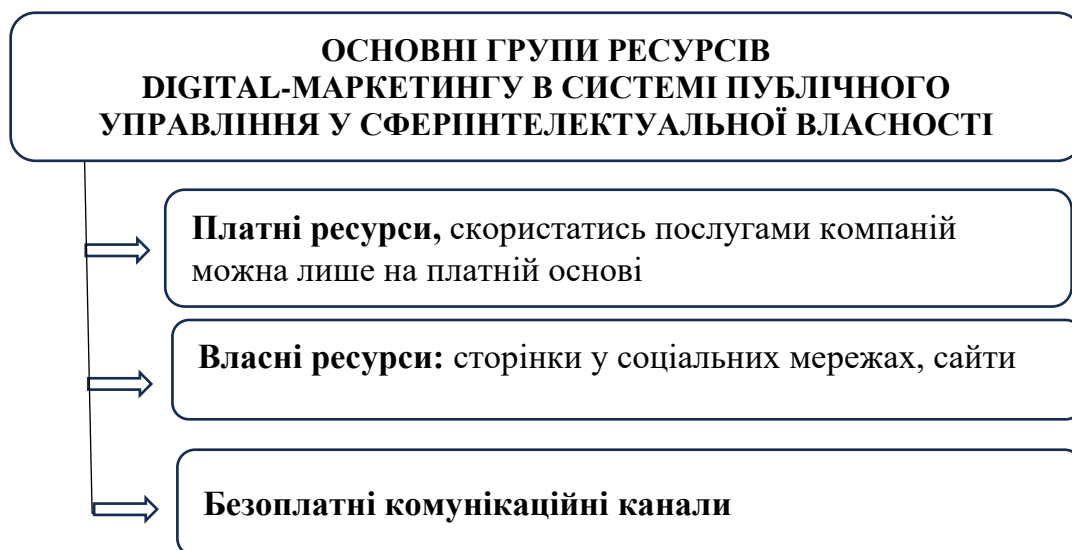

Рис. 1. Основні групи ресурсів digital-маркетингу в системі публічного управління у сфері інтелектуальної власності [1]

Цифровий маркетинг в системі публічного управління у сфері інтелектуальної власності передбачає використання різних числових каналів та технологій для просування товарів та послуг, серед яких платформи соціальних мереж, пошукові системи.

Digital-маркетинг у системі публічного управління у сфері інтелектуальної власності, окрім використання традиційних каналів цифрового маркетингу (рис. 2), використовує й інструменти персоніфікації, чим підсилює вплив маркетингового впливу на цільову аудиторію.

Водночас, сучасний розвиток інформаційних технологій, сприяючи інтенсифікації процесів отримання, накопичення, обробки та зберігання інформації, обумовлює потребу забезпечення захисту інформації у сфері інтелектуальної власності – приватної, комерційної, державної.

Рис. 2. Основні канали digital-маркетингу в системі публічного управління [1]

Оскільки несанкціоноване використання інформації у сфері інтелектуальної власності може призводити до фінансових втрат, у процесі впровадження digital-маркетингу в систему публічного управління, необхідно дотримуватись заходів кібернетичної безпеки, зокрема шляхом упровадження SSL протоколів (англ. Secure Sockets Layer – рівень захищених сокетів).

Упровадження digital-маркетингу в систему публічного управління передбачає здійснення системного неперервного аналізу екзогенного та ендогенного середовищ, базується на аналітиці даних про користувачів, передбачає персоніфікацію, яка підсилює вплив маркетингових інструментів на цільову аудиторію. Ендогенна аналітика включає збір, аналіз та інтерпретацію даних, отриманих з різних джерел всередині державних органів, установ чи організацій. Отримана інформація стане підґрунтям для оцінки ефективності діяльності. Аналіз показників відвідування сайту державного органу, установи чи організації користувачами сприятиме розробці стратегії його удосконалення.

Одним з інтернет-ресурсів, які допомагають оперативно моніторити таку інформацію є, наприклад, зручний та багатофункціональний сервіс від компанії Google – Google Analytics [2], за допомогою інструментів якого зручно здійснювати моніторинг статистики користувачів, кількості сеансів, нових користувачів, показник відмов, середню тривалість сеансу тощо.

Такий аналіз дозволяє відчувати зацікавленість аудиторії, сприяє розумінню її потреб, а відтак, задає вектор коригування власних маркетингових стратегій.

У сучасних умовах становлення засад інформаційного суспільства digital-маркетинг є запорукою ефективності діяльності органів публічного управління.

В умовах воєнного стану в Україні гостро постає потреба доступу до актуальної, правдивої, неупередженої інформації, отриманої з першоджерел. Упровадження інструментів цифрового маркетингу в систему публічного управління сприяє підвищенню ефективності управлінської діяльності органів державного управління.

Список використаних джерел:

1. Дяченко В. С., Дяченко Н. П. Публічний digital-маркетинг як елемент державної інформаційної політики. *Наукові перспективи*. 2024. № 2 (44). С.245-254. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-2\(44\)-245-254](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-2(44)-245-254).
2. Google Analytics. URL: <https://analytics.google.com/analytics/web/provision/#/provision>.

*Домрачева К.О.,
кандидат технічних наук, доцент,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ*

Бойко Д.В.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
освітня програма «Телекомунікаційні системи та мережі»,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ

ЗНАЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА: АСПЕКТИ ВИЯВЛЕННЯ ТА ЗАХИСТУ

Інформаційна культура є невід'ємною частиною сучасного суспільства, яке активно занурюється в процес діджиталізації. У цифрову епоху кожна людина та організація стикається з необхідністю ефективно управляти інформацією, зберігати та передавати її. У цьому контексті важливу роль відіграють мережі Wi-Fi як основний інструмент доступу до інформаційних ресурсів, що забезпечує швидкий та зручний зв'язок. Однак поширення цифрових технологій також підвищує рівень загроз кібербезпеки, що вимагає від користувачів не лише базових знань з використання інформаційних систем, а й навичок захисту особистих та корпоративних даних. У зв'язку з цим інформаційна культура стає ключовим фактором забезпечення безпеки Wi-Fi мереж, оскільки грамотне використання технологій та інструментів безпеки дозволяє ефективно протидіяти кіберзагрозам.

У сучасному світі, де діджиталізація охоплює всі сфери життя, інформаційна культура стає ключовим фактором забезпечення ефективного використання технологій. Інформаційна культура включає в себе знання, навички та етичні принципи, які допомагають користувачам відповідально працювати з інформацією, в тому числі і з використанням Wi-Fi мереж. Без належної інформаційної культури навіть найсучасніші технології можуть бути вразливими до атак, що підкреслює важливість освіти та обізнаності.

Мережі Wi-Fi стали невід'ємною частиною інформаційної інфраструктури сучасного суспільства. Вони забезпечують швидкий і зручний доступ до Інтернету, підтримують соціальні комунікації, електронну комерцію, дистанційну освіту та інші ключові функції суспільного життя. Однак їх відкритість і доступність несуть у собі значні ризики, оскільки мережі Wi-Fi часто стають мішенню для кіберзлочинців. Це підкреслює важливість розвитку навичок інформаційної культури для захисту від загроз.

Відкриті та погано захищені мережі Wi-Fi є одними з найпоширеніших цілей для кібератак. Злочинці можуть використовувати методи перехоплення даних, фальшиві точки доступу або атаки типу «людина посередині» (MITM) для отримання конфіденційної інформації. Вразливості шифрування та слабка автентифікація користувачів також становлять серйозну загрозу для мереж Wi-Fi. З огляду на ці ризики, важливо підвищувати рівень знань і навичок користувачів для захисту своїх мереж.

Сучасні методи виявлення загроз є невід'ємною частиною захисту мереж Wi-Fi в цифровому суспільстві. До них відносяться системи виявлення вторгнень (IDS), аналіз мережевого трафіку, моніторинг підозрілої активності та регулярне сканування мережі на наявність вразливостей. Важливо не лише використовувати ці методи, а й активно навчати користувачів основам кібербезпеки, що допоможе запобігти атакам ще до того, як вони відбудуться.

Розвиток інформаційної культури є важливим елементом захисту Wi-Fi мереж. Користувачі повинні знати про сучасні протоколи шифрування, такі як WPA3, і використовувати надійні паролі та двофакторну автентифікацію, щоб запобігти несанкціонованому доступу до своїх мереж. Рівень безпеки Wi-Fi мереж безпосередньо залежить від знань користувачів про кібербезпеку та їхньої здатності застосовувати ці знання на практиці.

Шифрування даних, що передаються через мережі Wi-Fi, є одним з найважливіших методів захисту інформації в умовах діджиталізації. Використання сучасних протоколів шифрування, таких як WPA3, забезпечує надійний захист навіть у разі перехоплення трафіку. Інформаційна культура користувачів повинна включати знання алгоритмів шифрування, які слід використовувати для захисту даних у бездротових мережах.

Автентифікація користувачів є основним інструментом захисту Wi-Fi мереж від несанкціонованого доступу. Використання двофакторної автентифікації (2FA), біометричних даних або сертифікатів значно підвищує рівень безпеки мережі. Важливо, щоб інформаційна культура включала розуміння необхідності використання таких методів захисту та впровадження контролю доступу до критично важливих ресурсів.

Інформаційна культура не обмежується технічними навичками. Вона також включає в себе розуміння етичних аспектів використання інформації та необхідність навчання всіх членів суспільства безпечному використанню цифрових технологій. Регулярні тренінги, семінари та інформаційні кампанії допоможуть підвищити обізнаність користувачів про те, як захистити Wi-Fi мережі, і сприятимуть створенню безпечного середовища для соціальної та професійної взаємодії.

У глобалізованому світі інформаційна культура є важливим інструментом зменшення кіберзагроз. Розвиток міжнародного співробітництва у сфері кібербезпеки, обмін досвідом та кращими практиками захисту Wi-Fi мереж сприяє зміцненню інформаційної безпеки на рівні глобальних комунікаційних систем. Підвищення рівня інформаційної культури на міжнародному рівні сприятиме створенню умов для безпечного обміну даними між країнами, організаціями та користувачами.

Інформаційна культура є ключовим фактором забезпечення захисту мереж Wi-Fi в умовах цифровізації суспільства. Вона включає як технічні навички, так і етичні аспекти безпечного використання інформаційних технологій. Розвиток інформаційної культури серед користувачів та організацій дозволить не тільки знизити ризики кіберзагроз, але й створити

більш безпечне середовище для спілкування, взаємодії та розвитку в цифровому світі.

Список використаних джерел:

1. Почепцов Г.Г., Чукут С.А. Інформаційна політика : навч. посіб. К. : Знання, 2008. 663 с.
2. Цимбалюк В.С. Інформаційна культура. навчальний посібник. Ірпінь: Національний університет ДПС України. 2007. 254с.
3. Dedyulina M.A. The Computer Ethics Dilemma / Proceedings of the XXII World Congress of Philosophy. Philosophy of Technology. 2008. Volume 48. P. 87-95.

Електронне наукове видання

**ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ
ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ**

Збірник тез доповідей
(м. Київ, 14 листопада 2024 р.)

Упорядник збірника

кандидат філософських наук Т.І.Ярошовець

Видається в авторській редакції

